no-
ras žudyti

P. D. JAMES

Byla Nr. 002

ALMA LITTERA

Phyllis Dorothy James

(g. 1920) – pasaulyje žinoma kaip P. D. James – anglų detektyvų karalienė. Gimė Oksforde, augo ir mokėsi Kembridže. Pirmoji knyga pasirodė 1962 m. Po karo likusi našlė su dviem dukterimis, dirbo Ligoninių valdyboje, ėjo atsakingas pareigas Policijos ir Kriminaliniame departamentuose. Gal todėl jos romanai stebina dalyko išmanymu, detalių tikroviškumu. Nuo 1979 m. atsidėjo tik kūrybai.

Detektyviniai P. D. James romanai su tuo pačiu sekliu, Adamu Dalglišu iš Skotland Jardo, atnešė autorei naujosios detektyvų karalienės šlovę ir Deimantinio durklo premiją. Už nuopelnus literatūrai 1991 m. D. Britanijos karalienė suteikė jai kilmingą baronienės James of Holland Park titulą.

BYLA NR. 002

A Mind to Murder

P. D. JAMES

Noras žudyti

ROMANAS

Iš anglų kalbos vertė
Antanas Šernius

ALMA LITTERA

UDK 820-3
Ja 289

P. D. James
A MIND TO MURDER,
N. Y. 1982

ISBN 9986-02-950-3

Skiriu
EDVARDUI GORDONUI DŽEIMSUI

AUTORĖS PASTABA

Londone labai nedaug ambulatorinių psichiatrijos klinikų ir akivaizdu, jog jose, kaip ir visose įstaigose, turinčiose tą pačią specializaciją ir veikiančiose vieningoje Nacionalinės sveikatos priežiūros sistemoje, privalu taikyti kai kuriuos bendrus gydymo metodus ir laikytis bendros administravimo tvarkos. Tai būdinga ir Stino klinikai. Todėl svarbu aiškiai pareikšti, kad Stinas yra išgalvota klinika išgalvotoje Londono aikštėje, kad nė vienas iš jos pacientų ir gydytojų ar kitų darbuotojų neatitinka realių žmonių ir kad jos pusrūsyje atsitikusius apgailėtinus įvykius pagimdė vien tik keistas psichologinis reiškinys – detektyvų rašytojos vaizduotė.

P. D. J.

1 skyrius

Daktaras Polis Steineris, Stino klinikos konsultantas, sėdėjo pirmo aukšto fasadiniame priimamajame ir klausėsi labai racionalių paciento aiškinimų apie jo trečių vedybų nesėkmę. Ponas Berdžas patogiai gulėjo ant kušetės tam, kad kuo geriau atskleistų savo psichikos užkaborius. Daktaras Steineris sėdėjo galvūgalyje ant kėdės, atitinkančios tiksliai aprašytą ir Ligoninių valdybos potvarkiu patvirtintą konsultanto kėdės pavyzdį. Kėdė buvo patogi ir gana nebjauri, tačiau be atramos galvai. Aštrus dieglys kartkartėmis nudiegdavo kaklo raumenis ir sugrąžindavo daktarą Steinerį iš trumpalaikio užsimiršimo į psichiatrijos klinikos penktadienio vakaro realybę. Ši spalio mėnesio diena pasitaikė labai šilta. Po dvi savaites trukusio atšalimo, kai klinikos personalas drebėdamas siaustėsi pledais, oficialioji centrinio šildymo sezono pradžia sutapo su viena iš tų puikių rudens dienų, kai miesto aikštė iš tolo atrodo sklidina geltonos šviesos, o vėlyvieji jurginai už sodo tvoros, ryškūs lyg dažai dailininko paletėje, švyti tartum paties vidurvasario grožybės. Buvo jau beveik septinta valanda vakaro. Lauke dienos šiluma palengva virto rūku ir sutemų vėsa, bet čia, klinikoje, vidudienio karštis negalėjo išsisklaidyti, o oras buvo toks tvankus ir nejudrus, lyg būtų visas sukvėpuotas tiek daug kalbant.

Ponas Berdžas irzliu falcetu išsamiai įrodinėjo savo žmonų nebrandumą, šaltumą ir nejautrumą. Daktaro Steinerio profesinė nuovoka, ne be išankstinio nusistatymo, kilusio dėl gausių pietų ir neprotingo susižavėjimo riebiomis spurgomis prie pavakarių arbatėlės, sakyte sakė, kad dar ne laikas atkreipti paciento dėmesį į tai, jog tik keista sveiko proto stoka pasirenkant vyrą buvo visoms trims ponioms Berdž būdinga yda. Ponas Berdžas dar nebuvo pasiruošęs sužinoti karčios tiesos apie savo paties netinkamumą.

Daktaras Steineris nesipiktino paciento elgesiu. Iš tiesų būtų buvę didžiai neetiška, jeigu toks nederamas jausmas būtų aptemdęs jam protą. Nedaug dalykų gyvenime daktarui Steineriui keldavo pasipiktinimą, ir didžiuma jų drumsdavo jo asmeninę ramybę. Tiesą pasakius, beveik visi jie buvo susiję su Stino klinika ir jos vadovybe. Jis ypač nepalankiai žiūrėjo į klinikos vedėją panelę Bolam ir jos rūpinimąsi jo pacientų skaičiumi, o reiklumą jo kelionių išlaidų ataskaitoms jis laikė nuoseklia persekiojimo kampanija. Erzino ir tai, kad jo darbo laikas klinikoje penktadienio vakarą sutapo su daktaro Džeimso Begjulėjaus elektros šoko terapijos seansu, tad jo intelektualūs pacientai, jaučiantys savo pranašumą, kad yra priimami jo, turėjo sėdėti tame pačiame laukiamajame kartu su marga minia depresijos kamuojamų provincialių namų šeimininkių ir bemokslių psichopatų, kuriuos Begjulėjus, matyt, kolekcionavo savo malonumui. Daktaras Steineris atsisakė naudotis vienu iš priimamųjų ketvirtame aukšte. Jie buvo įrengti pertvėrus sienelėmis erdvius ir prašmatnius karaliaus Jurgio epochos kambarius, tačiau jis nekentė tų neproporcingų ir nejaukių vienučių, neatitinkančių nei jo rango, nei darbo svarbos. Taipgi jam neatrodė priimtina keisti savo seanso laiką. Begjulėjui derėtų pakeisti savąjį. Tačiau daktaras Begjulėjus nenusileido, ir daktarui Steineriui atrodė, jog čia taip pat neapsieita

be panelės Bolam įsikišimo. Jo prašymą įrengti pirmo aukšto priimamuosiuose garso izoliaciją Ligoninių valdyba atmetė taupumo sumetimais. Užtat nepasikuklinta parūpinti Begjulėjui naują itin brangią išmonę iškratyti iš pacientų menkam proteliui, kurio jiems dar buvo likę. Šį reikalą, be abejo, apsvarstė klinikos gydytojų taryba, bet juk ne paslaptis, kam simpatizuoja panelė Bolam. Koneveikdamas vedėją, daktaras Steineris stengėsi neprisiminti, jog gydytojų tarybai ji neturi jokios įtakos.

Susierzinimo dėl EŠT seanso buvo tiesiog neįmanoma įveikti. Klinika statyta dar tada, kai buvo statoma ilgam, tačiau net tvirtos ąžuolinės priimamojo durys negalėjo nuslopinti penktadienio vakaro triukšmo. Nuo to laiko, kai maždaug prieš penkerius metus viena pacientė įėjo nepastebėta ir pasislėpė pusrūsio laboratorijoje pasirinkusi šią nesveiką vietą savižudybei, lauko duris rakindavo šeštą valandą vakaro ir vėlyvieji klinikos pacientai būdavo įleidžiami ir išleidžiami. Daktaro Steinerio psichoterapijos seansus pertraukdavo durų skambutis, ateinančių ir išeinančių pacientų trepsėjimas, energingi balsai, kuriais giminės ir palydovai ragindavo pacientus ar linkėdavo viso labo seseriai Embrouz. Daktaras Steineris stebėjosi, kodėl giminės laikė būtina šūkauti pacientams, lyg šie būtų ne tik psichiniai ligoniai, bet dar ir kurti. Nors, galimas daiktas, po seanso su Begjulėjumi ir jo šėtoniška mašina jie tokie ir išeidavo. Visų blogiausia buvo ponia Šorthauz, klinikos valytoja. Galima įsivaizduoti, kad Emė Šorthauz patalpas turėtų valyti anksti rytais, kai paprastai atliekama visa ruoša. Taip būtų mažiausiai trukdoma klinikos darbuotojams. Tačiau ponia Šorthauz tvirtino negalinti susidoroti su savo darbu be papildomų dviejų vakaro valandų, o panelė Bolam tam pritarė. Kurgi ne... Daktarui Steineriui atrodė, jog penktadienio vakare ypač mažai tvarkoma. Ponia Šorthauz jautė silpnybę EŠT pacientams – beje,

daktaras Begjulėjus kartą gydė jos vyrą, – tad seanso metu ji paprastai dykinėdavo vestibiulyje ir centrinėje raštinėje pirmam aukšte. Apie tai daktaras Steineris ne kartą užsiminė gydytojų taryboje, bet visiškas kolegų nesidomėjimas šia problema jį dar labiau suerzino. Poniai Šorthauz turėtų būti liepta nelįsti į akis ir dirbti savo darbą bei uždrausta stoviniuoti plepant su pacientais. Tačiau panelė Bolam, perdėtai griežta kitiems darbuotojams, ponios Šorthauz nebuvo linkusi sudrausti. Kiekvienam suprantama, jog nelengva rasti gerų valytojų, bet išmananti savo darbą vedėja kaip nors susitvarkytų. Neryžtingumu nieko nepadarysi. Tačiau Begjulėjus nesidavė įkalbamas apskųsti ponią Šorthauz, o Bolam niekad neprieštaraus Begjulėjui. Vargšelė tikriausiai jį įsimylėjusi. Begjulėjus turėtų elgtis ryžtingai, užuot bastęsis po kliniką su tuo juokingai ilgu baltu chalatu, kuris jį darė panašų į vidutinį dantistą. Tikrai šis žmogus nieko neišmano apie orumą, prideramą klinikos konsultantui.

Šlept šlept nušlepsėjo koridoriumi kažkieno batai. Tikriausiai senis Tipetas, chroniška šizofrenija sergantis Begjulėjaus pacientas, kuris pastaruosius devynerius metus kiekvieno penktadienio vakarą praleisdavo meno terapijos skyriuje drožinėdamas iš medžio. Mintis apie Tipetą dar labiau suerzino daktarą Steinerį. Stino klinikai šis žmogus absoliučiai netiko. Jeigu jo nebūtina uždaryti ligoninėje, kuo daktaras Steineris labai abejojo, tai jis privalo lankyti dienos stacionarą arba vieną iš grafystės tarybos įsteigtų labdaringų dirbtuvių. Tokie pacientai kaip Tipetas gadina klinikos reputaciją ir kenkia jos tikrajam, psichinės sveikatos centro įvaizdžiui. Daktarui Steineriui būdavo labai nepatogu, kai kuris nors iš rūpestingai atrinktų jo pacientų staiga susidurdavo su Tipetu, penktadienio vakarą šliaužinėjančiu po kliniką. Tipetas nebuvo toks nepavojingas, kad galėtų būti paliktas be priežiūros. Vieną dieną kas nors atsitiks ir Begjulėjus turės nemalonumų.

Malonius daktaro Steinerio apmąstymus apie bendradarbio laukiančius nemalonumus nutraukė durų skambutis. Iš tiesų nepakenčiama! Matyt, ligoninės automobilio vairuotojas atvažiavo paimti paciento. Ponia Šorthauz nuėjo prie durų jų paskubinti. Šaižus jos balsas nuaidėjo per visą vestibiulį:

– Likit sveiki, balandėliai! Iki pasimatymo kitą savaitę. Būkit geri, važiuokit atsargiau.

Daktaras Steineris krūptelėjo ir užsimerkė. Tačiau jo pacientas, palaimingai įsitraukęs į savo mėgstamiausią užsiėmimą – pasakoti apie save, atrodo, nieko negirdėjo. Pono Berdžo verkšlenimas nenutrūko jau dvidešimt minučių.

– Aš sutinku, kad mano charakteris ne iš lengvųjų. Anaiptol, esu velniškai komplikuota būtybė. Turiu kažką tokio, ko Teda ir Silvija niekada nesuprato. To šaknys, žinoma, slypi labai giliai. Ar pamenate mūsų seansą birželio mėnesį? Manau, tada iškilo paviršiun esminių dalykų.

Jo psichoterapeutas neprisiminė to seanso, tačiau nesvarbu. Pono Berdžo esminiai dalykai glūdėjo labai negiliai ir visada buvo galima tikėtis juos iškilsiant į paviršių. Stojo keista tyla. Daktaras Steineris kažką pakeverzojo užrašų bloknote, susidomėjęs ir sunerimęs įsistebeilijo į tą keverzonę, dar kartą ją apžiūrėjo apvertęs aukštyn kojomis ir trumpam susimąstė ne tiek apie paciento, kiek apie savąją pasąmonę. Staiga jį pasiekė kitas garsas už durų – iš pradžių silpnas, bet tolydžio stiprėjantis. Kažkur klykė moteris. Tai buvo šiurpus, plonas, pratisas, tiesiog gyvuliškas riksmas. Jo poveikis daktarui Steineriui buvo itin nemalonus. Jis iš prigimties buvo baikštus ir nervingas. Nors darbe kartais pasitaikydavo kritinių situacijų, bet jis buvo labiau įgudęs jų išvengti negu jas įveikti. Susierzinimas virto baime, ir jis pašoko nuo kėdės šaukdamas:

– Ne! Iš tikrųjų jau per daug! Ką veikia panelė Bolam? Ar kas nors atsako už tvarką?

– Kas čia? – sukluso ponas Berdžas, staiga atsisėsdamas lyg spyruoklinis žmogeliukas ir puse oktavos pažemindamas balsą ligi normalaus tono.

– Nieko. Nieko. Kokią nors moterį ištiko isterija, ir tiek. Pasėdėkite, aš tuoj grįšiu, – liepė daktaras Steineris.

Ponas Berdžas vėl atvirto aukštielninkas, bet jau nenuleisdamas akių nuo durų ir baikščiai įsiklausydamas. Daktaras Steineris atsidūrė vestibiulyje.

Grupelė žmonių tuoj pasisuko ir sužiuro į jį. Jaunutė mašininkė Dženiferė Pridi laikėsi įsikibusi į Piterį Neglį, vieną iš durininkų, kuris užjausdamas nevikriai glostė jai petį ir atrodė sumišęs. Su jais buvo ir ponia Šorthauz. Merginos klyksmas virto kūkčiojimu, tačiau ji drebėjo visu kūnu ir buvo mirtinai išblyškusi.

– Kas atsitiko? – griežtai paklausė daktaras Steineris. – Kas jai?

Niekam nespėjus atsakyti, atsivėrė EŠT kabineto durys ir išėjo daktaras Begjulėjus, lydimas sesers Embrouz ir savo anesteziologės, daktarės Merės Ingrem. Vestibiulis staiga tarsi prisipildė žmonių.

– Nurimkit, būkit gerutė, – švelniai tarė daktaras Begjulėjus. – Mes juk dirbame. – Jis pasigręžė į Piterį Neglį ir tyliai paklausė: – Kas vis dėlto atsitiko?

Neglis jau bandė kažką sakyti, kai panelė Pridi staiga susitvardė. Paleidusi Neglį, ji atsisuko į daktarą ir visiškai aiškiai prabilo:

– Tai panelė Bolam. Ji mirė. Kažkas ją nužudė. Ji pusrūsyje, archyve, nužudyta. Aš radau ją. Enidė nužudyta.

Ji įsitvėrė Neglio ir vėl pravirko, bet tyliau. Baisus drebulys liovėsi. Begjulėjus paprašė durininką:

– Veskite ją į mano kabinetą. Paguldykite. Dar geriau – duokite ko nors išgerti. Štai raktas. Aš greit grįšiu.

Jis pasuko pusrūsio laiptų link, o likusieji, palikę mergi-

ną Neglio globai, glaudžiu būreliu nusekė paskui jį. Stino pusrūsis buvo gerai apšviestas; visi jo kambariai buvo kam nors naudojami, nes klinikai, kaip ir daugeliui psichiatrijos įstaigų, nuolat stigo patalpų. Čia, laiptų apačioje, be boilerinės, telefono aparatinės ir patalpos durininkams, dar buvo meno terapijos skyrius, ligos istorijų archyvas, o pastato fasadinėje pusėje – terapijos kabinetas pacientams, gydomiems LSD preparatais. Vos tik būrelis pasiekė laiptų apačią, prasivėrė šio kabineto durys ir jose išdygo seselė Bolam, panelės Bolam pusseserė, – niūri šmėkla baltu drabužiu tamsaus kabineto fone. Koridoriuje nuaidėjo švelnus susinerimęs jos balsas:

– Ar kas atsitiko? Rodos, prieš keletą minučių girdėjau riksmą.

Sesuo Embrouz šiurkštokai paliepė:

– Nieko neatsitiko, sesele. Grįžkite pas pacientą.

Baltoji figūra pranyko, durys užsivėrė. Poniai Šorthauz sesuo irgi pasakė:

– Ir jums čia nėra ko veikti, ponia Šorthauz. Prašau lipti į viršų. Panelė Pridi galbūt norės puodelio arbatos.

Ponia Šorthauz dar bandė maištingai murmėti, tačiau teko nenoromis atsitraukti. Trys daktarai ir sesuo nudrožė koridoriumi.

Archyvas buvo dešinėje pusėje tarp durininkų poilsio kambario ir meno terapijos skyriaus. Jo durys buvo praviros, degė šviesa.

Daktaras Steineris, kurio pastabumas kiekvienai smulkmenai nepaprastai padidėjo, pastebėjo spynoje raktą. Aplinkui nieko nebuvo. Aukštos, ligi pat lubų, plieninės lentynos, kietai prikimštos eilėmis sustatytų kartoninių aplankų, stovėjo galais į duris, siaurus tarpus apšvietė dienos šviesos lempos. Keturi aukšti langai be užuolaidų, atskirti lentynomis; kambarėlis ankštas, tvankus, retai lankomas ir

dar rečiau valomas. Būrelis prasispraudė artimiausiu tarpu ir pasuko kairėn, kur buvo nedidelė belangė lentynomis neužstatyta niša su staliuku ir kėde tam, kad neišsinešus aplankų būtų galima rūšiuoti ir tvarkyti ligos istorijas ar daryti išrašus. Čia viešpatavo chaosas. Kėdė gulėjo apversta. Ant grindų mėtėsi aplankai. Kai kurių viršeliai nuplėšti, o lapai išbarstyti, kiti riogsojo suversti į krūvą slystančiais sluoksniais, o spragos lentynose atrodė per siauros sutalpinti tokiai gausybei popierių. Šios netvarkos centre, tarsi popieriaus srauto nešama apkūni absurdiška Ofelija, tysojo Enidės Bolam kūnas. Ant jos krūtinės gulėjo keista gremėzdiška medžio statula, o rankos buvo suspaudusios drožinį taip, jog ji atrodė tartum pasibaisėtina motinos, pagarbiai laikančios kūdikį prie krūties, parodija.

Negalėjo būti jokios abejonės, jog ji mirusi. Net baimės ir pasibjaurėjimo apimtas daktaras Steineris negalėjo suklysti dėl šios galutinės diagnozės. Įsižiūrėjęs į medinę figūrėlę, jis sušuko:

– Tipetas! Tai jo amuletas! Drožinys, kuriuo jis taip didžiuojasi. Kur jis? Begjulėjau, jis – jūsų pacientas! Aiškinkitės!

Jis išgąstingai apsidairė, lyg tikėdamasis staiga pasirodysiant Tipetą, užsimojusį smūgiui, tartum paties įtūžio įsikūnijimą.

Daktaras Begjulėjus klūpėjo prie lavono. Jis ramiai tarė:

– Šį vakarą Tipeto čia nėra.

– Bet penktadieniais jis visada būna! Juk tai jo amuletas! Nužudymo įrankis! – sukliko daktaras Steineris, pasipiktinęs tokiu bukumu.

Daktaras Begjulėjus nykščiu atsargiai kilstelėjo kairį panelės Bolam voką. Žvelgdamas žemyn jis pasakė:

– Šįryt mums skambino iš Šventojo Luko ligoninės. Tipetui pripažintas plaučių uždegimas. Rodos, nuo praėjusio pirmadienio. Šiaip ar taip, šį vakarą jo čia nebuvo.

Staiga jis šūktelėjo. Abi moterys palinko prie lavono. Daktaras Steineris, negalėjęs prisiversti tokiai apžiūrai, išgirdo jį sakant:

– Ji nudurta. Iš visko sprendžiant, tiesiai į širdį – šiuo kaltu juodu kotu. Ar čia ne Neglio kaltas, sesute?

Po trumpos pauzės daktaras Steineris išgirdo sesers balsą:

– Labai panašu, daktare. Visi jo įrankiai juodais kotais. Jis laiko juos durininkų poilsio kambaryje. Niekas negalėdavo prie jų prieiti, – pateisinamai pridūrė ji.

– Matyt, kažkas galėjo, – atsistodamas pasakė daktaras Begjulėjus. Vis dar neatitraukdamas žvilgsnio nuo lavono, jis tarė: – Paskambinkite Kaliui prie durų, gerai, sesute? Negąsdinkite jo, tik liepkite nieko neįleisti ir nieko neišleisti. Taip pat ir pacientų. Po to suraskite daktarą Itridžą ir paprašykite jį nulipti žemyn. Jis, manau, bus savo kabinete.

– Ar nereikėtų paskambinti policijai? – bailiai paklausė daktarė Ingrem; jos rausvas veidas, taip juokingai panašus į angorinio triušio snukutį, dar labiau išraudo. Daktarės Ingrem dalyvavimas paprastai būdavo nepastebimas ne tik dramatiškais momentais, tad daktaras Begjulėjus abejingai pažvelgė į ją, lyg būtų trumpam pamiršęs apie jos egzistavimą.

– Palauksime vyriausiojo gydytojo, – tarė jis.

Sesuo Embrouz dingo šlamėdama krakmolytais apdarais. Artimiausias telefonas buvo kaip tik už archyvo durų, tačiau daktaras Steineris, popierių eilėmis užstotas nuo bet kokio išorės triukšmo, bergždžiai stengėsi išgirsti barkštelint telefono ragelį ar murmant seserį. Jis prisivertė dar kartą pažvelgti į panelės Bolam lavoną. Gyvenime ją pažinojo negražią ir nepatrauklią, mirtis taip pat nesuteikė jai orumo. Ji gulėjo aukštielninka, sulenktais ir praskėstais keliais, ir buvo aiškiai matyti rausvų vilnonių kelnaičių kraštelis, atrodantis kur kas nepadoriau negu nuoguma. Apskritas stambus veidas buvo visiškai ramus. Dvi storos kasos, kurias ji nešiojo vainiku virš aukštos kaktos, išliko tvarkingos. Kita

vertus, archajiška panelės Bolam šukuosena visada atrodė nesuardoma. Daktaras prisiminė, kaip jis slapčia fantazuodavo, jog tos storos negyvos kasos išskiria kažkokį paslaptingą skystį, kuris amžiams nejudamai jas sustandina virš tos ramios kaktos. Žiūrėdamas į ją, bejėgišką ir mirties pažemintą, daktaras jautė baimę, bet bandė pajusti ir gailestį. Tačiau suvokė vien tik pasibjaurėjimą. Buvo tiesiog neįmanoma jausti ko nors švelnaus tam reginiui, tokiam absurdiškam, tokiam skandalingam, tokiam begėdiškam. Šis žodis savaime išniro iš sąmonės gelmių. Begėdiška! Jis jautė keistą norą patraukti žemyn jai sijoną, pridengti tą putlų graudų veidą, pataisyti nuslydusius nuo nosies ir kreivai pakibusius ant kairės ausies akinius. Jos akys buvo primerktos, o maža sučiaupta burna tartum reiškė nepritarimą dėl tokio negarbingo ir neužtarnauto galo. Daktarui Steineriui ši veido išraiška nebuvo nepažįstama – jis dažnai ją matydavo jai gyvai esant. „Ji atrodo taip, lyg būtų ką tik priekaištavusi man dėl kelionės išlaidų ataskaitos“, – pagalvojo jis.

Staiga jam užėjo neįveikiamas noras juoktis. Juokas nesulaikomai veržėsi lauk. Jis suvokė, jog šis klaikus magėjimas yra nervinio sukrėtimo ir susijaudinimo išdava, tačiau ir suvokdamas negalėjo susitvardyti. Bejėgiškai nusisukęs nuo bendradarbių, stengėsi nusiraminti įsitverdamas lentynos briaunos ir stipriai prispausdamas kaktą prie šalto metalo, o gerklę ir šnerves gniaužė suplėkęs senų dokumentų kvapas.

Nepajutęs sesers Embrouz sugrįžimo, staiga išgirdo ją sakant:

– Daktaras Itridžas jau ateina. Kalis prie durų, aš jam liepiau nieko neišleisti. Jūsų pacientas, daktare Steineri, gerokai nerimauja.

– Gal geriau grįšiu pas jį. – Priverstas ką nors nuspręsti, daktaras Steineris atgavo savitvardą. Nujautė, jog kaž-

kaip svarbu pasilikti su visais kitais ir būti čia, kai ateis vyriausiasis gydytojas; taipgi jam būtų tikslinga dalyvauti visur, kur bus kas nors svarbaus sakoma ar daroma. Antra vertus, labai nesinorėjo pasilikti su lavonu. Tvankioje klaustrofobiją keliančioje archyvo patalpoje, lyg operacinė ryškiai apšviestoje, jautėsi tarsi į spąstus pakliuvęs žvėrelis. Sunkios kietai prigrūstos lentynos, rodės, tuoj užgrius jį, akys nuolat krypo prie tos figūros, išsikėtojusios ant popierių katafalko.

– Liksiu čia, – nusprendė jis. – Ponas Berdžas tepalaukia kaip ir kiti.

Jie stovėjo visi tylėdami. Daktaras Steineris matė, kaip išblyškusi, bet be jokių kitų susijaudinimo požymių, sesuo Embrouz stovėjo įprastai rami, sunėrusi rankas ant prijuostės. Per beveik keturiasdešimt tarnybos metų taip ji bus stovėjusi nesuskaičiuojamą daugybę kartų, prie ligonio lovos tyliai ir pagarbiai laukdama gydytojo nurodymų. Daktaras Begjulėjus išsitraukė cigaretes, žvilgtelėjo į pakelį taip, tartum būtų nustebęs matydamas jį savo rankoje, ir vėl įsikišo į kišenę. Daktarė Ingrem, rodos, tyliai verkė. Daktaras Steineris sykį tarėsi išgirdęs ją šnabždant: „Vargšė moteris. Vargšė moteris!“

Netrukus jie išgirdo žingsnius ir pasirodė vyriausiasis gydytojas, lydimas vyresniosios psichologės Fredrikos Sekson. Daktaras Itridžas atsiklaupė prie gulinčio kūno. Jis nelietė jo, bet pasilenkė prie panelės Bolam veido tarsi norėdamas pabučiuoti. Skvarbios daktaro Steinerio akutės nepraleido žvilgsnio, kurį panelė Sekson metė į daktarą Begjulėjų, nevalingo jųdviejų žengtelėjimo vienas prie kito ir staigaus atsitraukimo.

– Kas atsitiko? – sušnibždėjo ji. – Ar mirusi?

– Taip. Aiškiai nužudyta. – Begjulėjaus tonas buvo kategoriškas.

Panelė Sekson staiga kilstelėjo ranką. Akimirką daktarui Steineriui pasirodė, kad ji norėjo persižegnoti.

– Kas tai padarė? Nejaugi vargšas senukas Tipetas? Juk tai jo amuletas.

– Taip, bet jo čia nėra. Jis Šventojo Luko ligoninėje dėl plaučių uždegimo.

– O Dieve mano! Tada kas?

Šįkart ji pasislinko prie daktaro Begjulėjaus, ir jie liko stovėti greta. Daktaras Itridžas sunkiai atsistojo.

– Be abejo, jūs teisus. Ji mirusi. Iš pradžių, matyt, pritrenkta, po to nudurta į širdį. Aš užlipsiu aukštyn paskambinti policijai ir perspėti klinikos personalo. Mes turėtume surinkti žmones į vieną vietą. Po to mums trims reikėtų apieškoti pastatą. Žinoma, nieko negalima liesti.

Daktaras Steineris nedrįso susitikti daktaro Begjulėjaus žvilgsnio. Ramaus valdingo administratoriaus vaidmenyje daktaras Itridžas jam visada atrodė truputį juokingas. Jis įtarė Begjulėjų jaučiant tą patį.

Staiga pasigirdo žingsniai ir tarp lentynų išdygo vyresnioji socialinės psichiatrijos specialistė panelė Ruta Ketl, stengdamasi įžiūrėti juos trumparegiu žvilgsniu.

– O, jūs čia, direktoriau, – virpančiu, uždususiu balsu sušneko panelė Ketl. Daktaras Steineris pamanė, jog vienas Dievas žino, kodėl ji, vienintelė iš viso personalo, kreipiasi į daktarą Itridžą tuo absurdišku titulu, lyg čia būtų kokia sanatorija. – Kalis pasakė, kad jūs apačioje. Gal nelabai užimtas? Esu taip susijaudinusi, nenorėčiau jūsų trukdyti, bet iš tiesų to jau per daug! Panelė Bolam užrašė man naują pacientą pirmadienio dešimtai valandai. Aš ką tik pastebėjau šį paskyrimą įrašytą į mano kalendorių. Žinoma, nepasitarus su manimi. Ji juk žino, kad tuo laiku aš visada priimu Vorikerius. Manau, ji tyčia taip padarė. Žinote, direktoriau, kažkam tikrai reikėtų ką nors daryti su ta panele Bolam.

Daktaras Begjulėjus pasitraukė į šalį ir niūriai tarė:

– Kažkam reikėtų.

Kitapus aikštės Kriminalinio skyriaus inspektorius Adamas Dalglišas dalyvavo savo leidėjų suruoštame tradiciniame rudens priėmime, kuris sutapo su trečiu jo pirmos eilėraščių knygos leidimu. Nei savo talento, nei knygos pasisekimo jis nebuvo linkęs pervertinti. Tiesiog tais eilėraščiais, atspindinčiais jo savitą, ironišką ir perdėm nerimastingą dvasią, pavyko įtikti publikos skoniui. Vargu ar atsirastų daugiau kaip keletas žmonių, suprantančių jo jausmus. Tuo tarpu jis jautėsi nežinomos jūros bangų nešamas į seklumas, kur literatūrinių agentų, honorarų ir recenzijų pavidalu tyko malonūs pavojai. O dabar dar šis priėmimas. Be jokio entuziazmo tikėjosi jį iškęsti kaip kokią prievolę, tačiau vakaras pasirodė nelauktai malonus. Ponai Hernas ir Ilingvortas neleisdavo prastų kūrinių ir nevaišindavo prastu cheresu; Dalglišo apytikriu apskaičiavimu visas leidėjų pelnas, gautas išleidus jo knygą, buvo pragertas per dešimt minučių. Tuo metu trumpai pasirodė senasis seras Hubertas Ilingvortas, liūdnai paspaudė Dalglišui ranką ir vėl iškrypavo bambėdamas sau po nosimi, tarsi apgailestaudamas, jog dar vienas iš firmos autorių sąrašo kartu su savo leidėju pasidavė abejotinoms sėkmės vilionėms. Visi rašytojai jam buvo tik suaugę vaikai: juos reikia toleruoti ir padrąsinti, bet negalima jų per daug jaudinti, kad neverktų prieš miegą.

Būta ir ne tokių malonių kaip trumpas sero Huberto pasirodymas akimirkų. Nedaugelis svečių težinojo, kad Dalglišas – detektyvas, ir ne visi iš jo tikėjosi pasakojimo apie savo profesiją. Tačiau neišvengiamai buvo tokių, kuriems atrodė, jog žmogui, gaudančiam žudikus, netinka dar ir eiles rašyti. Daugiau ar mažiau taktiškai jie ir pareiškė šią nuomonę. Tikriausiai jiems norėjosi, kad žudikai būtų su-

gaunami, nors ir kaip ginčytųsi dėl to, ką reiktų su jais daryti po to, tačiau jie neslėpė savo tipiškai dvilypio požiūrio į tuos, kurie žudikus gaudo. Dalglišas prie to buvo įpratęs ir manė, kad toks požiūris mažiau užgaulus negu gana plačiai paplitusi prielaida, jog dirbti žmogžudysčių tyrimo skyriuje yra savaip romantiška. Tačiau nors būta tam tikros slepiamo smalsumo ir paikumo dozės, būdingos tokiems pobūviams, pasitaikė ir mielų žmonių, kalbančių mielus dalykus. Joks poetas, kad ir koks kritiškas savo talentui, neatsispirs subtilioms, pabrėžtinai nešališkoms pagyroms, ir Dalglišas pajuto, jog jam čia smagu, tiesa, nuolat vijo šalin įtarimą, kad retas iš tų, kurie taip žavėjosi jo knyga, iš tikrųjų buvo ją skaitęs, o dar retesnis – ją nusipirkęs.

Pirmoji vakarėlio valanda praėjo labai gyvai, tačiau po septintos vakaro jis pasijuto stovįs vienas pats su taure rankoje prie prašmatnios Džeimso Vajeto lipdybos židinio atbrailos. Malkos degė blausia liepsna, skleisdamos kambaryje kaimišką dūmų kvapą. Užėjo viena iš tų sunkiai paaiškinamų akimirkų, kai žmogus minioje netikėtai pasijunta visiškai vienas, kai šurmulys tarsi nuslopsta, o būreliais susigrūdę žmonės atrodo tolimi ir paslaptingi it aktoriai kažkokioje nutolusioje scenoje. Dalglišas atsirėmė pakaušiu į židinį, mėgaudamasis šia vienumos akimirka ir gėrėdamasis kambario skoningumu. Staiga jis pastebėjo Deborą Risko. Matyt, bus įėjusi labai tyliai. Kažin, ar ji jau seniai čia? Miglotas ramybės ir palaimos pojūtis iškart virto troškimu, aštriu ir kankinančiu lyg pirmąkart įsimylėjusio jaunuolio. Jinai irgi pamatė jį ir palengva žengė per kambarį artyn su stiklu rankoje.

Jos pasirodymas buvo visiškai netikėtas, ir jis nebandė savęs apgaudinėti, jog ji atėjo dėl jo. Po paskutinio jųdviejų susidūrimo tai būtų mažai tikėtina. Jis prabilo:

– Labai malonu jus čia matyti.

– Šiaip ar taip, būčiau atėjusi, – tarė ji. – Matot, aš čia dirbu. Feliksas Hernas priėmė į darbą po mamytės mirties. Esu gana naudinga. Universali pastumdėlė. Dar stenografuoju ir spausdinu. Aš baigiau kursus.

– Kalbate kaip apie gydymo kursą, – šyptelėjo jis.

– Na, iš dalies taip ir buvo.

Jis nebandė apsimesti nesupratęs. Abu patylėjo. Dalglišas suvokė esąs liguistai opus bet kokiai užuominai apie aną bylą, kuri prieš trejus metus tapo jų pažinties priežastimi. Tą žaizdą skaudėjo net nuo menkiausio prisilietimo. Maždaug prieš šešis mėnesius jis pamatė laikraštyje pranešimą apie jos motinos mirtį, tačiau tada atrodė neįmanoma ir akiplėšiška pasakyti ar parašyti jai keletą įprastinių užuojautos žodžių. Juk jis buvo dalinai kaltas dėl jos mirties. Dabar dėl to nebuvo nė kiek lengviau. Todėl jie kalbėjosi apie jo poeziją ir apie jos darbą. Palaikydamas šį nerūpestingą, bereikšmį ir atsainų pokalbį, jis mąstė apie tai, kaip ji pažiūrėtų į kvietimą kartu pavakarieniauti. Jei kategoriškai neatsisakytų – o ji tikriausiai atsisakys, – tai galėtų jam būti romano pradžia. Jis nemelavo sau, jog nori vien tik skaniai pavalgyti kartu su moterimi, kurią jis laiko gražia. Jis nežinojo, ką ji mano apie jį, bet visada nuo paskutinio jųdviejų pasimatymo suprato stovįs ant meilės bedugnės krašto. Jeigu ji sutiktų – šį ar kurį kitą vakarą, – jo atsiskyrėliškam gyvenimui iškiltų grėsmė. Jis suvokė tai visiškai aiškiai, ir tas suvokimas jį baugino. Nuo tada, kai gimdydama mirė žmona, visąlaik stropiai vengė visko, kas galėtų įskaudinti: seksas nedaug kuo tesiskyrė nuo mankštos; meilės nuotykis tapdavo tik grakščiu jausmų šokiu – formaliu, taisyklingu, niekuo neįpareigojančiu. Bet, aišku, ji nesutiks. Jis neturėjo nė mažiausio pagrindo įsivaizduoti, jog ji juo domisi. Tik šis įsitikinimas ir teikė ryžto puoselėti savo ketinimus. Jam rūpėjo išbandyti laimę. Kalbantis jis mintyse repetavo

kvietimo žodžius, ironiškai atpažindamas savyje per tiek metų primirštą jaunystės nedrąsumą.

Jis krūptelėjo, kai kažkas palietė petį. Direktoriaus sekretorė priėjo kviesti prie telefono.

– Iš Jardo, pone Dalglišai, – pasakė ji pabrėžtinai santūriai, tartum Herno ir Ilingvorto leidyklos autoriams skambučiai iš Jardo buvo įprastas dalykas.

Jis atsiprašomai šyptelėjo Deborai Risko, ši atlaidžiai gūžtelėjo.

– Aš tik minutėlei, – tarė jis, nors skverbdamasis per triukšmingą plepių minią jau numanė, jog grįžti neteks.

Jis pakėlė ragelį mažame kabinetuke greta posėdžių kambario, prasibrovęs prie telefono per kėdes, nukrautas rankraščiais, atspaudų skilčių ritinėliais ir apdulkėjusiais segtuvais. Hernas ir Ilingvortas palaikė senamadiško aplaidumo ir visuotinio chaoso įspūdį, už kurio slypėjo – kartais suglumindamas autorius – nepaprastas darbingumas ir atidumas smulkmenoms.

Į ausį sugriaudėjo gerai pažįstamas balsas.

– Čia tu, Adamai? Kaip vakarėlis? Gerai. Gaila pertraukti jį, bet būčiau dėkingas, jei užsuktum šiton pusėn aikštės. Stino klinika, 31 numeris. Žinai kur. Aptarnauja tik turtingus neurotikus. Rodos, jų sekretorę ar vedėją, ar dar ką rado nužudytą. Pusrūsyje trinktelėjo per galvą, po to taikliai nudūrė į širdį. Vaikinai jau išvyko. Savaime aišku, pasiunčiau Martiną. Jis turės tavo daiktus.

– Ačiū, pone. Kada pranešė?

– Prieš tris minutes. Skambino vyriausiasis gydytojas. Jis man trumpai išdėstė praktiškai visų darbuotojų alibi spėjamu mirties laiku ir paaiškino, kodėl to negalėjęs padaryti kuris nors iš pacientų. Jį papildė daktaras, pavarde Steineris. Šis prisiminė, kad maždaug prieš penkerius metus mes kartu vakarieniavome pas jo velionį svainį. Daktaras Stei-

neris pasiaiškino, kodėl to negalėjęs padaryti jis, ir suteikė man malonumo nupasakodamas psichologinį žudiko portretą. Jie ten prisiskaitę geriausių detektyvinių romanų. Lavono niekas nelietęs, jie nieko neišleidę iš pastato ir neįsileidę vidun, visi susirinkę viename kambaryje ir nenuleidžia akių vienas nuo kito. Verčiau paskubėk, Adamai, kitaip jie išaiškins nusikaltimą be tavęs.

– Kas vyriausiasis gydytojas? – paklausė Dalglišas.

– Daktaras Henris Itridžas. Tikriausiai matei per televiziją. Jis – įžymus psichiatras, pasiryžęs išaukštinti savo profesiją. Išvaizdus, konservatyvus ir rimtas.

– Esu matęs teisme, – tarė Dalglišas.

– Žinoma. Pameni jį Rutledžo byloje? Jis vos nepravirkdė manęs, nors pažinau Rutledžą kaip nuluptą. Itridžas – idealus liudytojas bet kokiam advokatui, jei tik tas galėtų jį prisikviesti. Juk žinai jų dainelę. Duokit psichiatrą, kuris solidžiai atrodo ir gražiai kalba angliškai, kuris neerzina prisiekusiųjų ir nenuteikia prieš save teisėjo. Prašom – Itridžas. Na, gerai, sėkmės tau!

Komisaras buvo tikras optimistas, jei manė, kad jo žinia gali sutrukdyti vakarėliui. Jau buvo pasiekta tokia stadija, kai vieno svečio išvykimas niekam neberūpėjo. Dalglišas padėkojo vakaro šeimininkui, atsisveikindamas nerūpestingai pamojo keletui žmonių, su kuriais susidūrė žvilgsniu, ir išėjo beveik niekieno nepastebėtas. Deboros Risko šįkart nebematė. Ir nebandė ieškoti. Jo mintys jau sukosi apie būsimą darbą, jautėsi išgelbėtas: geriausiu atveju nuo pažeminimo, blogiausiu – nuo kvailystės. Tai buvo tik trumpas, neįtikimas, neįgyvendinamą viltį žadinantis ir iš vėžių išmušantis susitikimas, bet jau nuėjęs praeitin.

Žingsniuodamas per aikštę į Stino kliniką, įsikūrusią aukštame karaliaus Jurgio laikų pastate, Dalglišas atgaivino atmintyje keletą šykščių faktų iš informacijos apie įstaigą,

kurioje teks lankytis. Mieste buvo juokaujama, jog gydymasis Stine prieinamas tik proto galiūnams. Klinika iš tikro turėjo reputaciją – Dalglišo manymu, greičiausiai nepelnytą – įstaigos, pasirenkančios pacientus ne tiek pagal jų psichikos būklę, kiek pagal intelektą ir socialinę padėtį, be to, skiriančios jiems tokius tyrimus, kurie neatbaido tik atkakliausiųjų: jie įrašomi į eilę ir turi laukti savo pirmojo psichoterapijos seanso tiek, kad kuo efektyviausiai pasireikštų gydomosios laiko savybės. Dalglišas prisiminė, jog Stinas turi Modiljanio paveikslą. Nei labai įžymų, nei geriausiai atskleidžiantį dailininko talentą, bet vis dėlto Modiljanį. Tai buvo dėkingo buvusio paciento dovana, ji kabėjo antro aukšto raštinėje ir simbolizavo beveik viską, ką klinika reiškė visuomenei. Kitų Nacionalinės sveikatos tarybos klinikų sienas puošė paveikslų reprodukcijos iš Raudonojo Kryžiaus dailės bibliotekos. Stino darbuotojai neslėpė, jog jiems net ir antrarūšis originalas vertingesnis už puikiausią reprodukciją. O antrarūšį originalą jie turi.

Pats pastatas buvo tipiškas sublokuotas Jurgio epochos namas. Jis stovėjo pietiniame aikštės pakraštyje, jaukus, paprastas ir labai patrauklus. Siauras skersgatvis už namo išėjo į Linkoln Mjuzo aikštę. Pusrūsis buvo aptvertas; namo priekyje geležinė tvora iš abiejų pusių juosė plačius laiptus, vedančius prie durų ir užsibaigiančius dviem metaliniais žibintų stovais. Kukli bronzinė lentelė durų dešinėje skelbė įstaigą valdančios Ligoninių valdybos pavadinimą, o kiek žemiau buvo užrašas „Stino klinika“. Jokios kitos informacijos. Stinas nereklamavo savo paskirties prasčiokiškam pasauliui, nenorėdamas prisišaukti vietinių psichopatų, trokštančių pasigydyti ar nusiraminti. Prie namo stovėjo keturi automobiliai, bet policijos dar nematyti. Namą gaubė tyla. Durys uždarytos, tačiau pro dailų vėduoklės formos švieslangį virš durų ir pro plyšius tarp užtrauktų užuolaidų skverbėsi šviesa.

Durys atsidarė vos spėjus atitraukti pirštą nuo skambučio mygtuko. Jie jau laukė jo. Kresnas jaunuolis durininko uniforma atidarė duris ir tylomis įleido vidun. Vestibiulyje plieskė šviesa ir po rudens vakaro vėsos atrodė labai šilta. Į kairę nuo durų buvo įstiklinta budėtojo būdelė su telefono pultu. Prie jo susirietęs lyg iš didelio skausmo sėdėjo antras, daug vyresnis durininkas. Jis apsidairė, dirstelėjo ašarotomis akimis į Dalglišą ir vėl įbedė nosį į pultą, tartum inspektoriaus atvykimas būtų buvęs paskutinis šapelis jo nepakeliamai naštai, kurią gal dar įmanu nusimesti, jei pasistengsi jos nepastebėti. Nuo sutikimo komisijos vestibiulyje atsiskyrė vyriausiasis gydytojas ir padavė ranką lyg sveikindamas svečią.

– Inspektorius Dalglišas? Džiugu jus matyti. Ar galėčiau pristatyti savo kolegą daktarą Džeimsą Begjulėjų ir Ligoninių valdybos sekretorių poną Loderį?

– Atvykote labai skubiai, pone, – tarė Dalglišas Loderiui.

Sekretorius paaiškino:

– Apie žmogžudystę sužinojau tik prieš dešimt minučių – kai atvykau čia. Šiandien per pietus panelė Bolam skambino man ir sakė norinti skubiai pasimatyti. Klinikoje kažkas ne taip ir jai reikėję mano patarimo. Atvykau, kai tik galėjau, bet radau ją nužudytą. Tokiomis aplinkybėmis turėjau bent keletą priežasčių pasilikti. Atrodo, jai reikėjo patarimo labiau, negu ji manė.

– Šiaip ar taip, bijau, kad atvykote per vėlai, – pridūrė daktaras Itridžas.

Dalglišas pastebėjo jį esant gerokai žemesnio ūgio, nei atrodė per televiziją. Stambi aukštakaktė galva, apgaubta baltų švelnių it kūdikio ir purių plaukų aureolės, atrodė per sunki ją laikančiam silpnam kūnui, tarsi atskirai pasenusiam, – dėl to jis atrodė lyg sudurtas iš skirtingų dalių. Nustatyti jo amžių buvo sunkoka, bet, Dalglišo spėjimu, jis bu-

vo veikiau septyniasdešimties negu šešiasdešimt penkerių metų, kaip konsultantas – normalaus pensinio amžiaus. Jo veidas ryškiai raudonais, tartum išdažytais skruostais ir virš veriančio žydrumo akių pakilusiais antakiais priminė nesenstančią pasakų nykštuko fizionomiją. Dalglišas juto, jog tos akys ir tas švelnus, įtaigus balsas nėra mažiausi profesiniai vyriausiojo gydytojo privalumai.

Jo priešingybė, daktaras Džeimsas Begjulėjus, buvo šešių pėdų, beveik Dalglišo ūgio, ir iš pirmo žvilgsnio atrodė visiškai nusikamavęs. Jis vilkėjo ilgu baltu chalatu, duksliai karančiu nuo gunktelėjusių pečių. Nors buvo kur kas jaunesnis, neturėjo nė lašelio vyriausiojo gydytojo gyvybingumo. Plieno pilkumo plaukai lygūs. Jis kartkartėmis nubraukdavo juos ilgais, nuo rūkymo parudavusiais pirštais. Dėl pilkšvos skruostų spalvos ir blausaus žvilgsnio jo gražus liesokas veidas atrodė išvargęs.

Vyriausiasis gydytojas tarė:

– Aišku, jūs norėsite nedelsiant apžiūrėti lavoną. Jei neprieštaraujate, paprašysiu Piterį Neglį, mūsų antrąjį durininką, nulipti žemyn su mumis. Tai jo kaltas tapo vienu iš žmogžudystės įrankių – vargšas vaikinas čia nieko dėtas, – ir, be abejo, norėsite jį apklausti.

– Kai reikės, aš norėsiu apklausti kiekvieną iš čia esančių, – atšovė Dalglišas.

Buvo aišku, jog viskam vadovauja vyriausiasis gydytojas. Daktaras Begjulėjus, dar neprataręs nė žodžio, atrodė tuo patenkintas. Loderis akivaizdžiai nusprendė pabūti stebėtoju. Jiems einant per vestibiulį pusrūsio laiptų link, jo ir Dalglišo žvilgsniai susidūrė. Sunku analizuoti žaibišką žvilgsnį, tačiau Dalglišas tarėsi jame įžvelgęs juoko kibirkštėlę ir kažkokį pašaipų atsainumą.

Visi stovėjo tylėdami, Dalglišas atsiklaupė prie lavono. Jis nieko nelietė, tik praskyrė neužsagstytą megztuką ir pa-

laidinukę ir atidengė kaltą. Buvo įsmeigtas iki pat koto. Audiniai aplink beveik nepažeisti, jokio kraujo. Apatinukas užraitytas virš krūtų norint apnuoginti kūną tam žiauriam apskaičiuotam dūriui. Toks apdairumas rodė, kad žudikas išmano anatomiją. Yra paprastesnių nužudymo būdų, negu vienu dūriu persmeigti širdį. Tačiau turintiems išmanymo ir jėgos jis patikimiausias.

Dalglišas atsitiesė ir pasisuko į Piterį Neglį.

– Ar čia jūsų kaltas?

– Turbūt. Atrodo toks pat, o manojo nėra dėžėje. – Nepaisant praleisto įprastinio kreipinio „pone", atsakyta mandagiai, be jokio įžūlumo ar pasipiktinimo.

– Ar nenumanote, kaip jis čia pateko? – paklausė Dalglišas.

– Nė truputėlio. Tačiau vargu ar pasakyčiau, jei ir numanyčiau, tiesa?

Vyriausiasis gydytojas piktokai dėbtelėjo į Neglį nepritardamas ar perspėdamas ir palietė durininkui petį. Neatsiklausęs Dalglišo, ramiai pasakė:

– Šiam kartui gal užteks, Negli. Dabar palauk už durų, gerai?

Dalglišui neprieštaraujant, durininkas tyliai pasitraukė ir išėjo netardamas nė žodžio.

– Vargšas berniukas! Tai, kad panaudotas jo kaltas, jį tiesiog pribloškė. Nemalonu, bet panašu į bandymą jį įpainioti. Tačiau jūs įsitikinsite, inspektoriau, kad Neglis – vienas iš mūsų darbuotojų, turinčių visišką alibi spėjamu mirties laiku.

Dalglišas nutylėjo, jog vien tai gerokai įtartina.

– Ar nustatėte apytikrį mirties laiką? – pasiteiravo jis.

Daktaras Itridžas atsakė:

– Manau, tai turėjo įvykti visai neseniai. Daktaras Begjulėjus irgi tos pačios nuomonės. Šiandien klinikoje labai

šilta – ką tik įjungtas centrinis šildymas, – tad kūnas turėtų atvėsti labai lėtai. Sustingimo netikrinau. Tiesą pasakius, tuos reikalus menkai teišmanau. Vėliau sužinojau, kad ji tikriausiai mirė per pastarąją valandą. Laukdami jūsų mes, savaime suprantama, kalbėjomės, ir paaiškėjo, jog sesuo Embrouz paskutinė matė panelę Bolam gyvą. Tai buvo dvidešimt minučių po šeštos. Mūsų vyresnysis durininkas Kalis pranešė, kad maždaug šešios penkiolika panelė Bolam jam skambinusi vietiniu telefonu: pasakiusi einanti į pusrūsį, o jei atvyktų ponas Loderis, jį reiktų palydėti į jos kabinetą. Po kelių minučių, kaip kad jai atrodė, sesuo išėjo iš EŠT kabineto pirmame aukšte ir nuėjo į laukiamąjį pranešti pacientės vyrui, kad žmoną gali vežtis namo. Sesuo matė panelę Bolam einančią per vestibiulį prie pusrūsio laiptų. Po to jos gyvos niekas nebematė.

– Išskyrus žudiką, – patikslino Dalglišas.

Daktaras Itridžas sumišo.

– O taip, jūs teisus, žinoma. Norėjau pasakyti, jog niekas iš mūsų jos gyvos nebematė. Aš klausiau seserį Embrouz apie laiką, ji visiškai tikra...

– Aš pats norėsiu pasikalbėti su seserimi Embrouz ir tuo kitu durininku.

– Savaime suprantama. Aišku, norėsite su visais pasikalbėti. Mes to tikėjomės. Laukdami jūsų paskambinome namiškiams ir pranešėme, kad šįvakar užtruksime, tačiau nieko neaiškinome. Apieškojome beveik visą pastatą ir nustatėme, kad ir pusrūsio, ir pirmo aukšto užpakalinės durys buvo užsklęstos. Savaime aišku, čia niekas nepaliesta. Aš nurodžiau visam personalui susirinkti fasadinės pusės priimamajame, išskyrus seserį Embrouz ir seselę Bolam, jos sėdi su laukiamajame pasilikusiais pacientais. Niekas, be pono Loderio ir jūsų, nebuvo įleistas į vidų.

– Atrodo, viską numatėte, daktare, – pagyrė jį Dalglišas. Jis atsistojo tebežvelgdamas į lavoną ir paklausė: – Kas ją rado?

– Viena iš mūsų tarnautojų, Dženiferė Pridi. Vyresnysis durininkas Kalis beveik visą dieną skundėsi skrandžio skausmais, tad panelė Pridi ėjo ieškoti panelės Bolam, ketino paprašyti, kad ji anksčiau išleistų jį namo. Panelė Pridi labai susijaudinusi, bet ji įstengė man pasakyti...

– Manau, bus geriau, jei aš išgirsiu tai iš jos pačios. Ar šitos durys rakinamos?

Jis paklausė itin mandagiai, tačiau pajuto jų nustebimą. Vyriausiasis gydytojas atsakė vis taip pat ramiai:

– Paprastai rakinamos. Raktas kabinamas kartu su kitais klinikos raktais ant skydo čia, pusrūsyje, durininkų poilsio kambaryje. Ten pat buvo laikomas ir kaltas.

– O šis amuletas?

– Paimtas iš meno terapijos kabineto pusrūsyje. Jį išdrožė vienas mūsų pacientų.

Į klausimus atsakinėjo tik vyriausiasis gydytojas. Daktaras Begjulėjus iki šiol nebuvo ištaręs nė žodžio. Staiga jis prašneko:

– Kažkas arba labai gerai nusimanantis, arba velnioniškai taiklus pritrenkė ją amuletu, po to perdūrė širdį. Akivaizdu. Neaišku štai kas – kam prireikė taip sujaukti ligos istorijas? Ji guli ant jų – vadinasi, tai turėjo įvykti dar prieš nužudymą.

– Galbūt jos išmėtytos per grumtynes, – pasiūlė versiją daktaras Itridžas.

– Nepanašu. Jos ištrauktos iš lentynų ir tyčia ištaškytos aplinkui. Tam turėjo būti kažkokia priežastis. Ši žmogžudystė neturi nieko impulsyvaus.

Tuo metu į kambarį įėjo Piteris Neglis, matyt, stovėjęs čia pat už durų.

– Lauke skambina, pone. Gal ten kiti policininkai?

Dalglišas įsidėmėjo, kad archyvas gana gerai izoliuotas nuo triukšmo. Šaižaus lauko durų skambučio jis negirdėjo.

– Puiku, – tarė. – Mes jau lipam į viršų.

Einant visiems kartu prie laiptų, daktaras Itridžas prisiminė:

– Gal, inspektoriau, pirmiausia galėtumėt pasikalbėti su pacientais? Jų turime tik dvejetą – vyriškį, psichoterapeuto daktaro Steinerio pacientą, ir moterį, gydomą LSD čia, apačioje, pusrūsio fasadiniame kabinete. Daktaras Begjulėjus galės jums papasakoti apie šį gydymo būdą – ji yra jo pacientė, – bet užtikrinu jus, jog ji tik prieš dvidešimt minučių pajėgė atsikelti iš lovos ir apie žmogžudystę nieko nežino. Tokie pacientai gydomojo seanso metu praranda bet kokią nuovoką. Seselė Bolam visą vakarą buvo su ja.

– Seselė Bolam? Ar ji ne giminaitė mirusiajai?

– Pusseserė, – trumpai atsakė daktaras Begjulėjus.

– O jūsų nesąmoningoji pacientė, daktare? Ar ji galėjo suvokti, jeigu seselė Bolam seanso metu paliko ją vieną?

Daktaras Begjulėjus atrėžė:

– Seselė Bolam jos nebūtų palikusi.

Jie kartu užlipo į vestibiulį, kur juos pasitiko balsų klegesys.

Su tuo skambučiu prie lauko durų į Stino kliniką įsiveržė visiškai kitokios technikos ir įgūdžių pasaulis. Smurtinės mirties tyrimo specialistai ramiai ir dalykiškai ėmėsi savo darbo. Dalglišas kartu su policijos seržantu ir fotografu užsidarė archyve. Pirštų atspaudų ekspertas smulkiomis ir gležnomis rankomis, nedidukas ir plačiaskruostis it žiurkėnas, įniko tyrinėti durų rankenas, užraktus, įrankių dėžę ir Tipeto amuletą. Neuniformuoti detektyvai, nejaukiai panašūs į seklius vaidinančius televizijos aktorius, nuosekliai

ėmė apžiūrinėti visus klinikos kambarius ir visas spintas, norėdami įsitikinti, ar patalpose tikrai nebūta pašalinių asmenų ir ar užpakalinės pirmo aukšto bei pusrūsio durys gerai užsklęstos iš vidaus. Klinikos darbuotojai, nušalinti nuo tos veiklos ir susispietę fasadiniame pirmo aukšto kabinete, į kurį iš laukiamojo paskubomis prinešė lengvų kėdžių, jautė, jog atėjūnai sugriovė įprastinį gyvenimą, juos pačius sugriebė negailestinga teisingumo mašina, o ateitis grasina Dievas žino kokiais akibrokštais ir nemalonumais. Vien tik Valdybos sekretorius atrodė nepraradęs šaltakraujiškumo. Jis įsitaisė vestibiulyje it sarginis šuo ir vienišas sėdėjo kantriai laukdamas savo eilės būti apklaustas.

Darbui Dalglišas pasirinko panelės Bolam kabinetą. Tai buvo nedidelis kambarėlis pirmame aukšte tarp raštinės fasadinėje pusėje ir atsipalaidavimo bei EŠT kabinetų užpakalinėje pusėje. Priešais buvo patalpa iš dviejų priimamųjų ir vieno laukiamojo. Bolam kabinetas buvo keistos formos – aukštas ir nejaukiai siauras, nes jį įrengė atitvėrus kambario galą. Baldų nedaug, ir tik didelė vaza su chrizantemomis ant vienos iš dokumentų spintų rodė kabineto šeimininkės skonį. Viename pasienyje stovėjo senoviškas seifas, kitame – į eilę sustatytos žalios metalinės dokumentų spintos. Ant kuklaus stalo gulėjo stalinis kalendorius, bloknotas ir nedidelė krūvelė aplankų. Dalglišas pavartė juos ir tarė:

– Keista. Čia darbuotojų asmens bylos, tačiau tik moterų. Beje, jos pačios tarp jų nėra. Įdomu, kam ji jas išsitraukė.

– Galbūt sudarinėjo darbuotojų kasmetinių atostogų grafiką ar ką nors panašaus, – pabandė spėti seržantas Martinas.

– Galimas daiktas. Tačiau kodėl tiktai moterų? Na, kol kas nesvarbu. Žvilgtelėkime į užrašų knygelę.

Panelė Bolam neabejotinai buvo viena iš tų vedėjų, kurios nėra linkusios pasitikėti atmintimi. Pirmasis bloknoto lapas su viršuje pažymėta data buvo visas prirašytas pasvira, šiek tiek vaikiška rašysena.

„Gydytojų taryba – pakalbėti su v. g. dėl siūlomo Jaunimo sk."

„Pasakyti Negliui – panelės Kalinski kabinete nutrūko lango virvelė".

„Ponia Šorthauz – ? atostogos".

Šių užrašų prasmė buvo pakankamai aiški, tačiau pastabos žemiau, parašytos, matyt, šiek tiek skubant, buvo ne tokios suprantamos.

„Moteris. Čia aštuoneri metai. Atvyks pirmą pirmadienį".

Dalglišas pareiškė:

– Panašu į užrašą pagal pranešimą telefonu. Žinoma, galėjo būti skambinama asmenišku reikalu, su klinika neturinčiu nieko bendro. Galėjo skambinti gydytojas, teirautis apie pacientę, arba atvirkščiai. Kažkas, matyt, yra laukiamas atvykstant pirmą pirmadienį arba pirmadienio pirmą valandą. Gali būti kaži kiek aiškinimo variantų, bet nė vienas iš jų nesietinas su žmogžudyste. Vis dėlto kažkas neseniai kalbėjo telefonu apie moterį, o panelė Bolam, akivaizdu, vartė visų personalo moterų asmens bylas, išskyrus savąją. Kodėl? Patikrinti, kas iš jų dirbo čia prieš aštuonerius metus? Abejotina versija. Kuriam laikui atidėkime spėlionių malonumus ir pasikalbėkime su tais žmonėmis. Norėčiau pradėti nuo mašininkės. Merginos, kuri aptiko lavoną. Itridžas sakė, jog ji labai susijaudinusi. Tikėkimės, kad jau nusiramino, priešingu atveju sugaišime čia iki pusiaunakčio.

Laimei, Dženiferė Pridi atėjo visiškai nusiraminusi. Ji aiškiai buvo išgėrusi, ir jos širdgėlą pakeitė vos tramdo-

mas jaudulys. Vis dar pabrinkusį nuo verkimo veidą išmušė dėmės, o akys nenatūraliai blizgėjo. Tačiau ji nebuvo apsvaigusi ir viską pasakojo sklandžiai. Dirbusi pirmo aukšto raštinėje kone visą vakarą ir paskutinį kartą mačiusi panelę Bolam maždaug penktą valandą keturiasdešimt penkios minutės, kai užėjo į vedėjos kabinetą pasiteirauti apie paciento priėmimą. Panelė Bolam atrodžiusi įprastai. Ji grįžusi atgal į raštinę, o maždaug šeštą penkiolika pas ją atėjęs Piteris Neglis. Buvęs su apsiaustu ir užėjęs paimti išsiunčiamos korespondencijos. Panelė Pridi užregistravusi žurnale keletą paskutinių laiškų ir įdavusi jam. Maždaug penkiolika ar dvidešimt minučių po šeštos atėjusi ponia Šorthauz. Ši užsiminusi apie tai, jog ką tik buvusi panelės Bolam kabinete pakalbėti dėl eilinių atostogų. Piteris Neglis išėjęs išsiųsti laiškų, o jiedvi su ponia Šorthauz pasilikusios iki jam sugrįžtant po dešimties minučių. Po to Neglis nulipęs žemyn į durininkų kambarį pusrūsyje pasikabinti apsiausto ir pamaitinti Tigerio, įstaigos katino, o ji beveik tuoj pat nusekusi paskui jį. Juodu kartu pašėrę Tigerį ir grįžę į raštinę. Apie septintą vyresnysis durininkas vėl nusiskundęs skrandžio skausmais, kurie jį kankinę visą dieną. Dėl tų skausmų panelė Pridi, ponia Bostok, kita klinikos tarnautoja, ir Piteris Neglis turėję kartkartėmis pavaduoti Kalį prie komutatoriaus pulto, tačiau važiuoti namo jis atsisakęs. Kai pagaliau ryžęsis išvykti, panelė Pridi nuėjusi pas vedėją paprašyti leidimo jam išeiti anksčiau. Kabinete panelės Bolam nebuvę, tad ji užsukusi į budinčiosios seselės kambarį pirmame aukšte. Sesuo Embrouz pasakiusi, kad prieš pusvalandį ar anksčiau mačiusi vedėją einant per vestibiulį pusrūsio laiptų link, tad panelė Pridi nulipusi tenai. Archyvas paprastai būdavęs užrakintas, tačiau dabar raktas barkšojęs spynoje, o durys buvusios praviros, tad ji pažvelgusi vidun. Ten degė šviesa. Ji radusi

kūną – panelės Pridi balsas suvirpėjo – ir puolusi aukštyn laiptais pagalbos. Ne, ji nieko nelietusi. Nežinanti, kodėl ligos istorijos buvo išmėtytos aplinkui. Ji negalinti pasakyti, iš ko supratusi, kad panelė Bolam negyva. Paprasčiausiai ji taip atrodžiusi. Nežinanti, kodėl buvusi tokia tikra, jog tai žmogžudystė. Galbūt todėl, kad pamačiusi mėlynę panelės Bolam veide. Be to, dar tas Tipeto amuletas, gulintis ant lavono. Ji bijojusi, kad Tipetas galėjęs pasislėpti tarp lentynų ir šokti ant jos. Visi sakė, jog jis esąs nepavojingas – beveik visi, išskyrus daktarą Steinerį, – tačiau juk Tipetas iš psichiatrinės ligoninės, pagaliau jo nepavojingumo niekas negali garantuoti, tiesa? Ne, ji nežinojusi, kad Tipeto nėra klinikoje. Pranešimą telefonu iš ligoninės priėmęs Piteris Neglis ir perdavęs panelei Bolam, o jai nieko nesakęs. Ji nemačiusi kalto panelės Bolam krūtinėje, bet daktaras Itridžas visiems darbuotojams, sušauktiems fasadinės pusės priimamajame laukti policijos, pasakęs apie nudūrimą. Ji mananti, jog dauguma darbuotojų žinoję, kur Piteris Neglis laiko savo įrankius ir kuriuo raktu atrakinamos archyvo durys. Raktas kabėdavęs ant dvyliktu numeriu pažymėto kabliuko ir nuo kitų skyręsis blizgesiu, tačiau nebuvęs pažymėtas jokiu numeriuku. Dalglišas tarė:

– Noriu, kad labai susikauptumėte ir gerai pagalvotumėte. Kai nulipote laiptais kartu su Negliu šerti katino, ar archyvo durys buvo praviros ir ar ten degė šviesa kaip tada, kai vėliau dar kartą nulipote žemyn ir radote panelę Bolam?

Mergina nubraukė nuo kaktos padrėkusius šviesius plaukus ir atsakė nelauktai nuvargusiu balsu:

– Aš... aš negaliu prisiminti. Matote, nėjau pro tas duris. Nuėjau tiesiai į durininkų kambarį laiptų apačioje. Piteris ten valė Tigerio dubenėlį. Šis nebuvo visko išėdęs, tad mes

išgrandėme maisto likučius ir išplovėme dubenėlį kriauklėje. Mes nėjome pro archyvą.

– Tačiau lipdama laiptais žemyn galėjote matyti tas duris. Tikriausiai būtumėte pastebėjusi, jei durys būrų buvusios praviros. Juk tas kambarys nedažnai lankomas, ar ne?

– Taip, tačiau bet kas galėdavo ten įeiti, jeigu kam reikėdavo ligos istorijos. Manau, jei durys būtų buvusios praviros, aš nebūčiau ėjusi pasižiūrėti, kas ten yra, ar panašiai. Man atrodo, būčiau pastebėjusi plačiai atlapotas duris, tad tikriausiai to nebuvo, tačiau negaliu prisiminti, garbės žodis, negaliu.

Pabaigai Dalglišas paklausinėjo ją apie panelę Bolam. Pasirodo, panelė Pridi pažinojusi ją ne tik klinikoje, Pridi šeima ir panelė Bolam lankiusios tą pačią bažnyčią, panelė Bolam ir paskatinusi ją eiti dirbti į kliniką.

– Nebūčiau gavusi šio darbo, jei ne Enidė. Žinoma, klinikoje aš jos taip niekada nevadindavau. Jai nebūtų patikę.

Regis, panelė Pridi ir už klinikos ribų nelabai mėgo vadinti ją vardu. Ji pasakojo toliau:

– Nereiškia, jog ji viena priėmė mane į darbą. Su manimi kalbėjosi ir ponas Loderis, ir daktaras Itridžas, tačiau žinau, kad ji mane užtarė. Aš dar nelabai mokėjau stenografuoti ir spausdinti mašinėle – tai buvo beveik prieš porą metų, – bet man pasisekė čia įsitaisyti. Klinikoje mudvi retokai matydavomės, tačiau ji man visada buvo gera ir rūpinosi mano ateitimi. Norėjo, kad aš gaučiau Medicinos įstaigų valdymo instituto diplomą, nelikčiau tik mašininkė ir stenografuotoja.

Šis rūpestis panelės Pridi karjera Dalglišui pasirodė keistokas. Merguželė nedarė ambicingos asmenybės įspūdžio, ji tikriausiai nesnaus ir greitai ištekės. Jai išvaduoti nuo mašininkės ir stenografuotojos likimo vargu ar reikalingas kokio nors instituto diplomas. Jam truputį pagailo panelės Bo-

lam, pasirinkusios tokią neperspektyvią globotinę. Ji gražutė, dora ir naivi, tačiau, matyt, neypatingo proto. Jam vis reikėjo priminti sau, jog toji sakėsi esanti ne septyniolikos, o dvidešimt dvejų metų. Jos kūnas dailus ir keistai subrendęs, bet ilgais lygiais plaukais įrėmintas smulkutis veidas vaikiškas.

Ji nedaug ką galėjo papasakoti apie vedėją. Pastaruoju metu jokių panelės Bolam elgsenos pokyčių nepastebėjusi. Ji nežinojo, kad vedėja kreipėsi į poną Loderį, ir nenumanė, kas klinikoje galėjo sukelti panelei Bolam nerimą. Viskas kaip visada. Kiek žinanti, panelė Bolam neturėjusi priešų, ypač tokių, kurie būtų norėję ją nužudyti.

– Ar ji čia buvo patenkinta, kiek ją pažįstate? Galbūt prašėsi perkeliama? Psichiatrinė klinika nėra įstaiga, kurioje lengviausia dirbti administratore.

– O, ne! Nežinau, kaip Enidė kartais jausdavosi. Tačiau aš įsitikinusi, jog ji niekada nesiprašytų perkeliama. Kas nors bus jus suklaidinęs. Ji buvo ne iš tokių, kurios pasiduoda. Jeigu jai būtų atrodę, kad kam nors rūpi ją nušalinti, ji dar stipriau būtų kabinusis. Darbas klinikoje jai rodėsi garbės reikalas.

Tai turbūt buvo svarbiausias dalykas iš to, ką ji pasakė apie panelę Bolam. Padėkojęs ir paprašęs kartu su kitais darbuotojais palaukti pirminės apklausos pabaigos, Dalglišas susimąstė apie tai, jog vedėja, kuri savo darbą laikė garbės reikalu, mūšio lauku, iš kurio niekada savanoriškai nesitrauktų, daug kam galėjo smarkiai įkyrėti. Toliau jis pakvietė Piterį Neglį.

Jeigu jaunesnysis durininkas ir nerimavo, kad jo kaltas tapo nužudymo įrankiu, jis neišsidavė. Į Dalglišo klausimus atsakinėjo ramiai ir mandagiai, bet taip šaltakraujiškai, tartum juodu aptarinėtų kokią klinikos darbo tvarkos smulkmeną, vargu ar turinčią su juo ką nors bendro. Jis pasisakė esąs

dvidešimt septynerių metų, gyvenąs Pimlike ir patvirtino atėjęs dirbti į kliniką vos prieš porą su trupučiu metų, lig tol provincijoje lankęs meno mokyklą. Kalbėjo ramiai, kultūringa tartimi, jo didelės tamsiai rudos akys žvelgė beveik be jokios išraiškos. Dalglišas atkreipė dėmesį į neįprastai ilgas, laisvai nukarusias išilgai kresno tvirto liemens rankas, kurios atrodė stiprios it beždžionės. Juodi plaukai susiviję tankiomis garbanomis. Veidas įdomus: uždaras, bet protingas. Vargu ar būtų buvę galima rasti didesnę priešingybę vargšui senajam Kaliui, seniai pasiųstam gydytis skrandžio skausmo ir guostis dėl priverstinio vėlavimo namo.

Neglis patvirtino panelės Pridi pasakojimą. Neparodydamas jokių emocijų, išskyrus pasibjaurėjimo grimasą, jis dar kartą atpažino savo kaltą ir pasisakė matęs jį šį rytą aštuntą valandą, kai atvyko į darbą ir patikrino – be jokios aiškios priežasties – savo įrankių dėžę. Tada viskas buvę vietoje. Dalglišas pasiteiravo, ar daug kas žinojo, kur dėžė laikoma. Neglis atšovė:

– Būčiau kvailys, jei pasakyčiau, kad ne, tiesa?

– Būtumėte kvailys, jei dabar arba vėliau sakytumėte netiesą.

– Manau, dauguma darbuotojų žinojo. O tie, kurie nežinojo, galėjo pakankamai lengvai ją rasti. Durininkų kambario mes nerakindavome.

– Juk tai gana neprotinga, ar ne? O kaipgi pacientai?

– Jie patys nevaikšto į pusrūsį. LSD pacientai visada atvedami, o meno terapijos skyriaus žmonės paprastai irgi kieno nors prižiūrimi. Skyrius čia įrengtas neseniai. Jis nėra labai tinkamas, mažoka šviesos. Tai laikinos patalpos.

– O kur nuolatinė vieta?

– Ketvirtame aukšte. Tačiau Gydytojų taryba nusprendė, jog jiems ten reikalingas didelis kambarys SPA, santuokos problemų aptarimo grupėms, tad ponia Bomgarden, me-

no terapijos specialistė, neteko kambario. Bandė jį susigrąžinti, tačiau SPA pacientai pareiškė, jog susirinkimai pusrūsyje psichologiškai juos trikdytų.

– Kas organizuoja SPA?

– Daktaras Steineris ir panelė Kalinski, viena iš socialinės psichiatrijos specialisčių. Tai klubas, kuriame išsiskyrę ir viengungiai pasakoja pacientams, kaip būti laimingiems susituokus. Aš nematau, kokiu būdu tai gali turėti ką nors bendra su žmogžudyste.

– Aš irgi. Tiesiog paklausiau iš smalsumo, kodėl meno terapijos skyrius įrengtas tokioje netinkamoje vietoje. Tarp kitko, kada sužinojote, jog Tipetas šiandien neateis?

– Šįryt apie devintą valandą. Senukas Šventojo Luko ligoninėje visiems įgriso prašydamas paskambinti ir pranešti mums, kas atsitiko. Jie taip ir padarė. Aš pasakiau panelei Bolam ir seseriai.

– Daugiau niekam?

– Ko gero, užsiminiau Kaliui, kai grįžo prie pulto. Beveik visą dieną jam skaudėjo skrandį.

– Girdėjau. Kas jam yra?

– Kaliui? Panelė Bolam privertė jį ligoninėje išsitirti, bet nieko nerasta. Skrandžio skausmai jam sukyla, kai jį kas nors sujaudina. Sako, tai psichosomatiniai skausmai.

– Kas gi jį sujaudino šį rytą?

– Aš. Šį rytą jis atėjo čionai anksčiau už mane ir ėmė skirstyti paštą. Tai mano pareigos. Aš pasiūliau jam geriau imtis savojo darbo.

Dalglišas kantriai išklausinėjo jį apie šio vakaro įvykius. Jo pasakojimas sutapo su panelės Pridi, bet, kaip ir ji, jis negalėjo pasakyti, ar buvo praviros archyvo durys pusrūsyje, kai grįžo išsiuntęs laiškus. Jis prisipažino, kad praėjo pro tas duris susiruošęs paklausti seselę Bolam, ar jau išrūšiuoti skalbiniai. Durys paprastai būdavusios uždarytos, nes ar-

chyvas retai lankomas, ir jam atrodė, kad jeigu jos būtų buvusios atidarytos, jis būtų pastebėjęs. Negalėjimas tiksliai išsiaiškinti šio esminio dalyko vedė iš kantrybės ir siutino, tačiau Neglis nepasidavė. Jis nepastebėjęs. Negalįs pasakyti. Taipgi neįsidėmėjęs, ar kabėjo archyvo raktas durininkų poilsio kambaryje. Tai dar buvo galima suprasti. Ant lentos dvidešimt du kabliukai ir trūko daug paimtų raktų. Dalglišas nerimo:

– Jūs suprantate, kad tada, kai kartu su panele Pridi davėte katinui ėsti, panelės Bolam lavonas beveik neabejotinai jau gulėjo archyve. Turbūr įsivaizduojate, kaip svarbu prisiminti, ar durys buvo atviros ar uždaros?

– Jos buvo praviros, kai Dženė Pridi vėliau nulipo žemyn. Taip ir yra, kaip ji sako, o ji ne melagė. Jeigu jos buvo uždarytos, kai aš grįžau išsiuntęs laiškus, kažkas turėjo jas atidaryti tarp šeštos valandos dvidešimt penkių minučių ir septintos. Nesuprantu, kas taip neįmanomo. Man būtų geriau, jei galėčiau prisiminti apie duris, bet negaliu. Pasikabinau apsiaustą į savo spintą, nuėjau tiesiai pas seselę Bolam pasiklausti apie švarius skalbinius, po to grįžau į poilsio kambarį. Dženę sutikau laiptų apačioje.

Jis kalbėjo be įkarščio, beveik be jokio jausmo, lyg būtų sakęs: „Taip viskas ir buvo. Patinka jums ar nepatinka, bet buvo taip“. Jis atrodė per daug protingas, kad nepastebėtų, jog jam gresia tam tikras pavojus. Galimas dalykas, buvo taip pat pakankamai protingas suprasti, jog nekaltam žmogui, sakančiam tiesą aukštai pakelta galva, tas pavojus yra minimalus.

Dalglišas paprašė iškart pranešti policijai, jeigu prisimintų ką nors naujo, ir paleido jį.

Kita pašnekovė buvo sesuo Embrouz. Ji įplaukė į kabinetą šarvuotu balto lino apdaru, lyg mūšiui pasirengęs karinis laivas. Medicinos sesers ženkleliai, prisegti ant kietai it

lenta krakmolyto prijuostės antkrūtinio, išlinkusio ties grėsmingai atsikišusiu biustu, atrodė tartum karo medaliai. Iš po kepuraitės, žemai užsmauktos ant kaktos, abipus beviltiškai negražaus veido driekėsi žilų plaukų sruogos. Ji buvo raudona kaip burokas; Dalglišas pamanė, jog jai sunku įveikti pasipiktinimą ir įtarumą. Elgėsi su ja maloniai, tačiau į klausimus susilaukė atsakymų šaltu smerkiamu tonu. Ji santūriai patvirtino maždaug dvidešimt minučių po šeštos mačiusi panelę Bolam einant per vestibiulį pusrūsio laiptų link. Jiedvi nesikalbėjusios, o vedėja atrodžiusi įprastai. Sesuo Embrouz grįžusi į EŠT kabinetą prieš panelei Bolam nulipant laiptais ir buvusi ten su daktare Ingrem iki tol, kol buvo rastas lavonas. Į Dalglišo klausimą, ar daktaras Begjulėjus irgi buvęs su jomis visą tą laiką, sesuo Embrouz pasiūlė to paklausti patį daktarą. Dalglišas romiai patikino ją tai ir ketinąs padaryti. Jis numanė, jog sesuo, jei tik panorėtų, galėtų suteikti jam galybę naudingos informacijos apie kliniką, tačiau, neskaitant keleto nedavusių jokios naudos klausimų apie panelės Bolam asmeninius santykius, jis nebandė jos remti prie sienos. Suvokė, jog ji labiau negu kas nors kitas yra sukrėsta žmogžudystės, šaltai suplanuoto žiaurumo. Kaip kad kartais atsitinka uždariems nelakios vaizduotės žmonėms, patirtas sukrėtimas jai virto irzlumu. Ji buvo labai įpykusi – ant Dalglišo, kam jo pareigos duoda teisę uždavinėti nederamus ir gluminančius klausimus, ant savęs pačios, kam nesugeba nuslėpti jausmų, net ant aukos, kam ši užtraukė klinikai tuos klaikius nemalonumus. Tokią reakciją Dalglišas buvo matęs, pastangos išgauti parodymų iš šitokio liudininko esti bevaisės. Vėliau seserį Embrouz bus galima palenkti laisvesniam pokalbiui, tačiau dabar bandymas išpešti ką nors daugiau negu faktus, kuriuos ji nusiteikusi pranešti, būtų tuščias laiko gaišimas. Bent vienas faktas pasirodė tikrai esminis. Panelė Bolam buvo gyva ir ėjo

pusrūsio laiptų link maždaug dvidešimt minučių po šeštos. Jos kūnas aptiktas septintą valandą. Tos keturiasdešimt minučių buvo lemtingos, tad bet kuris darbuotojas, galintis įrodyti savo alibi šiuo laikotarpiu, galėjo būti išbrauktas iš įtariamųjų. Šiuo atžvilgiu nusikaltimas neatrodė keblus. Dalglišas netikėjo, jog pašaliečiui pavyko kaip nors prasiskverbti į kliniką ir patykoti panelę Bolam. Žudikas beveik neabejotinai vis dar pastate. Dabar svarbu rūpestingai apklausti, stropiai patikrinti alibi ir surasti motyvus. Dalglišas nusprendė pasikalbėti su žmogumi, kurio alibi atrodė nenuginčijamas ir kuris turėtų objektyvų pašalinio žmogaus požiūrį į kliniką ir jos margą kolektyvą. Jis padėkojo seseriai Embrouz už vertingą pagalbą – po akiniais žybtelėjusios akys parodė, jog ji pajuto šių žodžių ironiją, – ir paprašė konsteblį už durų pakvieti poną Loderį.

2 skyrius

Ši apklausa Dalglišui buvo pirmoji proga iš arti stebėti Valdybos sekretorių. Jis matė kresną, putnių veido bruožų, romaus žvilgsnio žmogų masyviais kvadratiniais akinių rėmeliais ir gerai pasiūtu tvido kostiumu, panašesnį į kaimo gydytoją arba miestelio advokatą negu į valdininką. Jo elgsena buvo visiškai laisva kaip žmogaus, pasitikinčio savo jėgomis, nelinkusio į skubotumą ir visada pasiliekančio ką nors atsargai, įskaitant, Dalglišo manymu, ir aštresnį protą, negu būtų galima spręsti pagal išvaizdą.

Jis atsisėdo priešais Dalglišą, patogiau pasistūmėjo su kėde į priekį ir, neatsiprašęs, nei paprašęs leidimo, iš vienos kišenės išsiėmė pypkę, o kiton siekė tabako kapšelio. Linktelėjęs į Martino ir jo atversto bloknoto pusę, prabilo neskubėdamas, su vos juntamu šiaurietišku akcentu.

– Redžinaldas Aivenas Loderis. Gimęs tūkstantis devyni šimtai penktais metais, balandžio dvidešimt pirmą. Adresas – Meikpiso alėja keturiasdešimt du, Čigvelas, Eseksas. Užsiėmimas – Rytų centrinės ligoninių valdybos sekretorius. O dabar, inspektoriau, ką jūs norite sužinoti?

– Manyčiau, gana daug, – atsakė Dalglišas. – Pirmiausia ar nujaučiate, kas galėjo nužudyti panelę Bolam?

Valdybos sekretorius prisidegė pypkę ir, užsirėmęs alkūnėmis ant rašomojo stalo, su pasitenkinimu užsižiūrėjo į jos rūkstančią galvutę.

– Norėčiau nujausti. Būkite ramus, iškart būčiau prisistatęs jums pranešti. Deja, ne. Niekuo negaliu padėti.

– Gal žinojote, ar panelė Bolam turėjo priešų?

– Priešų? Na, inspektoriau, per stipriai pasakyta! Buvo žmonių, kurie nelabai ją mėgo, kaip yra ir manęs nemėgstančių. Ir jūs tą patį galite pasakyti apie save. Tačiau mes nesibaiminame nužudymo. Ne, aš nepasakyčiau, jog ji turėjo priešų. Atminkite, aš nieko nežinau apie jos asmeninį gyvenimą. Tai ne mano reikalas.

– Gal papasakotumėte ką nors apie Stiną ir velionės padėtį klinikoje? Aišku, aš šį tą žinau apie klinikos reputaciją, tačiau būtų naudinga, jei galėčiau susidaryti aiškų vaizdą, kas čia vyksta.

– Aiškų vaizdą, kas čia vyksta?

Galėjo pasivaidenti, tačiau Dalglišas tarėsi pastebėjęs, kaip Valdybos sekretoriui virptelėjo lūpos.

– Na, už mane daugiau jums galėtų papasakoti vyriausiasis gydytojas, ypač apie medicininę pusę. Tačiau aš jums pasakysiu esmę. Įstaiga buvo įkurta tarpukario laikotarpiu pono Haimano Šteino šeimos rūpesčiu. Šnekama, kad žmogelis kentė nuo impotencijos, pabandė psichoterapijos ir vėliau tapo penkių vaikų tėvu. Jo jie nenustekeno, visi praturtėjo, o kai tėtis mirė, jam atminti suteikė klinikai solidžią finansinę paramą. Vis dėlto įstaigai jautėsi šiek tiek skolingi. Visi sūnūs pakeitė savo pavardę į Stino – manau, dėl suprantamų priežasčių, – ir klinika gavo anglišką vardą. Dažnai pagalvoju, ką apie tai pamanytų senis Haimanas.

– Ar ji gerai finansuojama?

– Anksčiau taip. Valstybė, žinoma, skyrė lėšų Atkūrimo dieną pagal keturiasdešimt šeštų metų įstatymą. Po truputį

skiriama ir iki šiol, bet nedaug. Žmonės nelabai linkę duoti pinigų vyriausybės remiamoms įstaigoms. Tačiau iki keturiasdešimt aštuntų metų klinika buvo gana pasiturinti, kaip ir kitos panašios įstaigos. Gerokai prakuto įsigydama įrengimų ir aparatūros. Ligoninių valdyba turi nemaža rūpesčio tuo atžvilgiu aprūpindama juos, kaip jie įpratę.

– Ar sunkus klinikos vedėjos darbas? Įsivaizduoju, kiek čia gali kilti asmeninių keblumų.

– Ne sunkesnis kaip bet kokioje kitoje mažoje įstaigoje. Asmeninių keblumų pasitaiko visur. Šiaip ar taip, labiau norėčiau bendrauti su nesugyvenamu psichiatru negu su sunkaus charakterio chirurgu. Tie tai tikri primadonos.

– Ar panelė Bolam, jūsų nuomone, buvo gera vedėja?

– Na... ji dirbo efektyviai. Tikrai neturėjau jokių priekaištų. Manau, buvo truputį per daug reikli. Juk ministerijos aplinkraščiai neturi įstatymų galios, tad nėra prasmės laikytis jų taip, lyg jie būtų padiktuoti paties Aukščiausiojo. Abejoju, ar panelė Bolam būtų ko nors daugiau pasiekusi gyvenime. Patikėkite, ji išmanė savo darbą, buvo stropi ir labai sąžininga tarnautoja. Nemanau, kad kada nors būtų išsiuntusi netikslią ataskaitą.

„Vargšė!“ – pagalvojo Dalglišas, sugraudintas šios perdėm valdiškos, beasmenės epitafijos.

– Ar ją čia mėgo? Pavyzdžiui, medicinos personalas?

– Na, šito reikėtų juos pačius paklausti, inspektoriau. Nematau jokios priežasties, dėl kurios ji galėjo būti nemėgstama.

– Ar Gydytojų taryba jūsų nespyrė jos atleisti iš klinikos?

Romios pilkos akys ūmiai apsiblausė. Po trumpos pauzės Valdybos sekretorius maloniai atsakė:

– Šiuo klausimu nesu gavęs jokio oficialaus prašymo.

– O neoficialaus?

– Manau, kartkartėmis būta nuomonės, jog darbo pakeitimas panelei Bolam išeitų į naudą. Ne tokia jau bloga mintis, inspektoriau! Bet kuriam mažos įstaigos, ypač psichiatrinės klinikos, tarnautojui nepakenktų pakeisti užsiėmimą. Tačiau aš neperkėlinėju savo darbuotojų pagal gydytojų tarybų užgaidas. Dievaži, ne! Be to, kaip jau sakiau, nebuvo jokio oficialaus prašymo. Jeigu panelė Bolam pati būtų pasiprašiusi perkeliama, tada kitas reikalas. Nors ir tokiu atveju nebūtų buvę lengva tai padaryti. Ji buvo bendrojo administravimo tarnautoja, o mes tokių darbo vietų neturime daug.

Po to Dalglišas dar kartą paklausė jį apie panelės Bolam telefono skambutį, ir Loderis patvirtino kalbėjęsis su ja maždaug be dešimt pirmą. Jis įsiminęs tą laiką, nes jau ruošęsis eiti pietų. Panelė Bolam prašiusi pasikalbėti asmeniškai ir sekretorė juos sujungusi. Ji klaususi, ar negalėtų skubiai susitikti.

– Ar tiksliai prisimenate pokalbį?

– Daugiau ar mažiau. Ji pasakė: „Ar galėčiau su jumis susitikti kiek galima greičiau? Manau, čia galbūt vyksta kai kas, ką jums reiktų žinoti. Norėčiau jūsų patarimo. Tas dalykas prasidėjęs gerokai prieš man ateinant čia dirbti“. Aš atsakiau, kad šią popietę negalėsiu susitikti, nes nuo pusės trijų turiu būti Finansų ir bendrųjų reikalų valdyboje, o tuoj po to – dalyvauti Jungtinio konsultacinio komiteto posėdyje. Paklausiau, ar negalėtų pasakyti, koks reikalas, ir ar tai negalėtų palaukti iki pirmadienio. Ji dvejojo, tad prieš jai apsisprendžiant pasakiau, jog užsuksiu šį vakarą pakeliui į namus. Žinojau, kad penktadieniais čia dirbama iki vėlaus vakaro. Ji pasakė pasistengsianti būti savo kabinete viena nuo pusės septynių, padėkojo ir padėjo ragelį. Posėdis užsitęsė ilgiau, negu aš tikėjausi, – tame komitete visada taip būna, – ir atvykau čionai tik prieš pusę aštuonių. Tai jūs jau

žinote. Kai jie aptiko lavoną, aš dar buvau komitete, tai savo ruožtu jūs, be abejo, patikrinsite.

– Ar į panelės Bolam pranešimą pažiūrėjote rimtai? Ar pageidavimas susitikti turėjo reikšti kažką rimto ir negero, o gal ji buvo iš tų moterų, kurios lenda dėl niekų?

Valdybos sekretorius trumpai susimąstė.

– Man tai pasirodė rimta. Todėl ir atvykau šįvakar.

– O jūs nė kiek nenumanote, kas tai galėtų būti?

– Deja, nieko. Tai turėjo būti kažkas, ką ji sužinojo po trečiadienio. Tos dienos pavakare mačiau panelę Bolam Ūkio komiteto posėdyje, po to ji man sakė, jog dabar čia visiškai ramu. Tai buvo paskutinis kartas, kai ją atsitiktinai susitikau. Mano manymu, ji atrodė gana gerai. Geriau negu prieš kurį laiką.

Dalglišas pasiteiravo, ar Valdybos sekretorius ką nors žinąs apie asmeninį panelės Bolam gyvenimą.

– Labai mažai. Man atrodo, ji neturėjo artimų giminių ir gyveno vieniša savo bute Kensingtone. Seselė Bolam galėtų daugiau papasakoti. Jos pusseserės, o seselė Bolam turbūt artimiausia iš gyvų giminių. Manyčiau, ji turėjo santaupų. Visa oficiali informacija apie jos karjerą turėtų būti asmens byloje. Kiek pažinojau panelę Bolam, manau, kad jos byla tvarkoma taip pat skrupulingai kaip ir kitų darbuotojų. Be abejo, ji bus čia.

Nepasikeldamas nuo kėdės, jis pasilenkė į šalį, ištraukė viršutinį dokumentų spintos stalčių ir įkišo savo putnią ranką tarp aplankų.

– Na, štai. Bolam, Enidė Konstancija. Matau, ji įsidarbino pas mus mašininke ir stenografuotoja keturiasdešimt devintų spalį. Aštuoniolika mėnesių dirbo Centrinėje valdyboje, penkiasdešimt pirmų balandžio devynioliktą perkelta į vieną iš mūsų ftiziatrijos klinikų kaip B kategorijos tarnautoja, o į laisvą vedėjos vietą šioje klinikoje paskirta pen-

kiasdešimt septintų gegužės keturioliktą. Tos pareigos jau priklausė D kategorijai, ir jai pasisekė, kad jas gavo. Pamenu, mums trūko žmonių. Visos administracinės ir raštvedybos pareigybės penkiasdešimt aštuntais buvo peratestuotos Noelio Holo teikimu ir, kiek pasiginčiję Regiono kolegijoje, priskyrėme šias pareigas bendrojo administravimo kategorijai. Čia viskas parašyta. Gimimo data – dvidešimt antrų gruodžio dvylikta. Adresas – Balantain Menšenzas 37a, SV8. Toliau smulkmenos – mokesčių mokėtojo kodas, valstybinio draudimo numeris, paaukštinimo data. Būdama čia ji yra sirgusi tik vieną savaitę, gripu, tai buvo penkiasdešimt devintais. Daugiau nieko nėra. Pareiškimo originalas ir paskyrimo įsakymai bus jos pagrindinėje asmens byloje Centrinėje valdyboje.

Jis padavė bylą Dalglišui, šis pavartė ją ir tarė:

– Čia nurodyta, jog jos ankstesnė darbovietė buvo Botlio tyrimų institutas. Ar tai ne sero Marko Itridžo valdos? Jie domisi aeronautikos tyrinėjimais. Jis juk daktaro Itridžo brolis, tiesa?

– Atrodo, panelė Bolam, paskirta į šias pareigas, užsiminė, jog šiek tiek pažinojusi daktaro Itridžo brolį. Dar kartą pabrėžiu – negalėjo būti nieko daugiau. Botlyje ji buvo tik mašininkė stenografuotoja. Taip, šioks toks sutapimas, tačiau juk ji turėjo iš kažkur ateiti. Rodos, kai kreipėsi į mus dėl darbo, prisimenu, seras Markas parašė jai rekomendaciją. Savaime aišku, ji turėtų būti jos pagrindinėje asmens byloje.

– Gal galėčiau sužinoti, pone Loderi, ką čia ketinate daryti dabar, kai ji mirė?

Valdybos sekretorius įkišo aplanką atgal į spintą.

– Nematau reikalo slėpti. Aišku, pasitarsiu Valdyboje, nes aplinkybės neįprastos, tačiau rekomenduosiu, kad laikinai šias pareigas eitų ponia Bostok, klinikos vyresnioji stenog-

rafuotoja. Jei sugebės tvarkytis – o ji, manau, sugebės, – bus rimta kandidatė į šią laisvą vietą, tačiau, kaip įprasta, skelbsime konkursą.

Dalglišas nieko nesakė, bet jam pasidarė įdomu. Toks skubus sprendimas dėl panelės Bolam įpėdinės tik rodo, kad Loderis galvojo apie tai. Personalo nuomonių, kad ir neoficialių, poveikis tikriausiai gerokai didesnis, negu Valdybos sekretoriui norisi pripažinti. Dalglišas vėl grįžo prie telefono skambučio, atvedusio Loderį į kliniką.

– Man vis neduoda ramybės panelės Bolam žodžiai. Ji pasakė, jog čia galbūt vyksta kai kas rimto, ką jums derėtų žinoti, ir jog tai prasidėję, kai ji čia dar nedirbo. Atrodo, pirma, kad ji tik įtarinėjo, antra, kad jai kėlė nerimą ne atskiras įvykis, bet kažkoks nuolatinis reiškinys. Pavyzdžiui, ne vienkartinė vagystė, o nesiliaujantis grobstymas.

– Keista, inspektoriau, keista, kad paminėjote vagystę. Mus neseniai apvogė, bet tai buvo pavienė vagystė, pirmoji per tiek metų, ir aš nematau, ką ji galėtų turėti bendro su nužudymu. Tai atsitiko daugiau kaip prieš savaitę, praėjusį trečiadienį, jei gerai prisimenu. Kalis ir Neglis, kaip visada, išėjo iš klinikos paskutiniai, ir Kalis pakvietė Neglį išgerti į „Karalienės galvą“. Galbūt žinote. Tai aline ant Bifsteiko gatvės kampo. Šioje istorijoje esama keleto keistų dalykų, o keisčiausia, kad Kalis pakvietė Neglį išgerti. Man niekad neateitų į galvą, jog jie bičiuliai. Šiaip ar taip, Neglis sutiko ir apie septintą valandą juodu jau buvo „Karalienės galvoje“. Maždaug po pusvalandžio į alinę įėjo Kalio draugužis ir nusistebėjo išvydęs Kalį, nes jis ką tik ėjęs pro kliniką ir viename lange pamatęs neryškią šviesą, lyg kas vaikštinėtų pasišviesdamas žibintuvėliu. Neglis su Kaliu nuėję patikrinti ir radę vieną užpakalinių pusrūsio langų išdaužtą, tikriau sakant, išpjautą. Darbuotasi gana sumaniai. Kalis nebuvo linkęs toliau tyrinėti be pastiprinimo, ir aš jo už tai

nenorėčiau kaltinti. Prisiminkite, jam jau šešiasdešimt penkeri ir jis menko sudėjimo. Jie pasišnibždėjo, ir Neglis pareiškė eisiąs vidun, o Kalis geriau tegu paskambina policijai iš kiosko už kampo. Jūsų žmonės atvyko labai greitai, tačiau įsibrovėlio neberado. Viduje jis paspruko nuo Neglio, o paskambinęs telefonu Kalis grįždamas tik spėjo pamatyti vyruką sprunkant skersgatvėliu už namo.

– Aš pasiaiškinsiu, ką mūsiškiai nuveikė tirdami įvykį, – tarė Dalglišas, – tačiau sutinku, jog nepanašu, kad abu nusikaltimai susiję. Ar daug pavogta?

– Penkiolika svarų iš stalčiaus socialinės psichiatrijos kabinete. Durys buvo užrakintos, bet jis išlaužė. Pinigai gauti prieš savaitę voke, žaliu rašalu adresuotame klinikos vedėjai. Nebuvo jokio laiško, tik raštelis, kad pinigai nuo dėkingo paciento. Stalčiuje viskas suversta ir suplėšyta, bet nieko daugiau nepavogta. Buvo išplėšti panelės Bolam rašomojo stalo stalčiai ir bandyta laužti dokumentų spintų spynas, tačiau nieko nepaimta.

Dalglišas pasidomėjo, ar tie penkiolika svarų neturėjo būti padėti į sieninį seifą.

– Na, žinoma, jūs teisus, inspektoriau. Dar ir kaip turėjo. Tačiau būta šiokios tokios painiavos dėl pinigų panaudojimo. Apie jų gavimą panelė Bolam man pranešė telefonu pareikšdama, kad, jos manymu, juos reiktų tuoj pat įmokėti į klinikos laisvųjų lėšų sąskaitą ir prireikus naudoti Ūkio komiteto nuožiūra. Tai buvo protingiausias siūlymas, aš taip jai ir pasakiau. Netrukus man paskambino vyriausiasis gydytojas ir paprašė leidimo nupirkti už tuos pinigus keletą naujų vazų gėlėms laukiamajame. Vazų tikrai reikėjo, ir toks būdas panaudoti laisvoms lėšoms atrodė labai tinkamas, tad aš paskambinau Ūkio komiteto pirmininkui ir gavau jo pritarimą. Daktaras Itridžas, matyt, pavedė panelei Ketl išrinkti vazas, o panelę Bolam paprašė

perduoti jai pinigus. Ji taip ir padarė įspėdama, kad vazos turi būti nupirktos tuoj pat. Kažkas sutrukdė panelei Ketl ir, užuot grąžinusi pinigus vedėjai, kad padėtų į seifą, ji užrakino juos savo stalčiuje.

– Ar daug darbuotojų žinojo apie tai?

– To klausė ir policija. Manau, dauguma žinojo, kad vazos liko nenupirktos, antraip panelė Ketl būtų jas visiems parodžiusi. Jie turbūt spėjo, jog gavusi pinigus ji tikriausiai negrąžins jų net ir laikinai saugoti. Nežinau. Tų penkiolikos svarų atsiradimas buvo paslaptingas. Jie pridarė vien tik rūpesčių, o jų dingimas buvo toks pat paslaptingas. Tačiau, inspektoriau, niekas iš mūsiškių jų nevogė. Vien tik Kalis spėjo pamatyti vagį, tačiau jis įsitikinęs, jog to žmogaus nepažįsta. Nors sakėsi manąs, kad vyrukas atrodęs panašus į džentelmeną. Neklauskite manęs, kaip jis tai nustatė ir kokiais kriterijais vadovavosi. Tačiau taip sakė.

Dalglišas pamanė, jog visas šis atsitikimas gana keistas ir jį reiktų giliau patyrinėti, tačiau bent kiek glaudesnio ryšio tarp abiejų nusikaltimų neįžiūrėjo. Dar ne visai aišku, ar panelės Bolam skambutis Valdybos sekretoriui kuo nors susijęs su jos mirtimi, tačiau ši prielaida kur kas pagrįstesnė. Todėl nepaprastai svarbu išsiaiškinti, jeigu įmanoma, ką ji įtarinėjo. Jis dar kartą paklausė poną Loderį, ar šis galėtų kuo nors padėti.

– Jau sakiau, inspektoriau, jog neturiu supratimo, ką ji turėjo omeny. Jei būčiau įtaręs ką nors bloga, nebūčiau laukęs jos skambučio. Mes, vadovaujančiųjų įstaigų darbuotojai, nesame taip nutolę nuo savo padalinių, kaip kai kuriems žmonėms atrodo, ir aš paprastai sužinau viską, ką man privalu žinoti. Jeigu žmogžudystė turi ką nors bendro su tuo telefono pranešimu, vadinasi, čia turi vykti labai rimti dalykai. Juk nežudysite tik tam, kad Valdybos sekretorius nesužinotų, jog truputį pasukčiavote ruošdamas komandiruotės

paraišką ar pavėlavote grįžti iš atostogų. Kiek žinau, nieko tokio nebuvo.

– Taigi, – tarstelėjo Dalglišas. Jis labai atidžiai stebėjo sekretoriaus veidą ir ramiai pridūrė: – Peršasi mintis apie kažką, kas galėtų sugriauti profesinę reputaciją. Galbūt lytiniai santykiai su paciente ar pacientu – ne mažiau.

Pono Loderio išraiška nepasikeitė.

– Manau, kiekvienas gydytojas, ypač psichiatras, suvokia, kaip tai rimta. Jie turi būti itin atsargūs su kai kuriomis neurotikėmis, kurias gydo. Sakau atvirai, aš tuo netikiu. Čia visi gydytojai įžymūs, kai kurie pasaulinio garso. Neįgysite tokios reputacijos būdamas kvailys, o tokio rango žmonės nežudo.

– Kaip kiti darbuotojai? Jie galbūt ne tokie įžymūs, tačiau jūs, matyt, juos taip pat laikote dorais?

Valdybos sekretorius nesutrikęs atsakė:

– Sesuo Embrouz dirba čia beveik dvidešimt metų, o seselė Bolam penkerius. Aš jomis abiem absoliučiai pasitikiu. Visi raštinės tarnautojai atėjo pas mus su puikiomis rekomendacijomis, abu durininkai, Kalis ir Neglis, – taip pat. – Jis kandžiai pridūrė: – Žinoma, negarantuoju, jog jie nėra ko nužudę, tačiau nė vienas man neatrodo esąs maniakas. Apgailėtinas senas kvailys Kalis po truputį išgėrinėja, jam teliko ketvertas mėnesių iki pensijos. Abejoju, ar jis mokėtų nudobti pelę ko nors nepripainiojęs. Neglis išprusimu yra visa galva aukštesnis už paprastą ligoninės durininką. Kiek suprantu, studijuoja dailę ir dirba čia dėl kišenpinigių. Jis pas mus tik porą metų, taigi atėjo jau esant panelei Bolam. Net jeigu būtų suvedžiojęs visą moteriškąją personalo dalį, nors mažai tikėtina, blogiausia, kas jam galėtų atsitikti, būtų atleidimas iš darbo, o dėl tokio dalyko jis tikrai nesigraužtų. Visiems žinoma, jog nužudyta jo kaltu, tačiau jį bet kas galėjo paimti.

– Žinote, bijau, kad tai saviškių darbas, – ramiai tarė Dalglišas. – Žudikas žinojo, kur laikomi Tipeto amuletas ir Neglio kaltas, žinojo, kuriuo raktu atrakinamos archyvo durys, žinojo, ant kurio kabliuko kabo raktas durininkų poilsio kambaryje, tikriausiai buvo su gumine prijuoste iš meno terapijos kabineto, neabejotinai išmanė mediciną. Visų pirma aišku, kad žudikas negalėjo išeiti iš klinikos. Pusrūsio durys ir pirmojo aukšto užpakalinės durys buvo užsklęstos. Kalis stovėjo prie fasadinių durų.

– Kaliui skaudėjo skrandį. Jis galėjo ką nors pražiopsoti.

– Nejaugi iš tiesų tikite, kad taip galėjo būti? – paklausė Dalglišas.

Valdybos sekretorius neatsakė.

Merjoną Bolam galima buvo palaikyti gražia. Ji turėjo nesutepto klasikinio grožio, kuris, dar paryškintas medicinos sesers uniforma, kėlė tyro žavumo įspūdį. Šviesius plaukus, virš aukštos kaktos perskirtus per vidurį ir susuktus ant pakaušio į sunkų vainiką, dengė paprasta balta kepuraitė. Tik atidžiau pažvelgus iliuzija blėso, o grožis virto šiaip dailumu. Atskirai patyrinėti veido bruožai buvo niekuo nepatingi: nosis kiek per ilga, lūpos kiek per plonos. Apsirengusi įprastais drabužiais, galbūt skubėdama namo iš darbo niekuo neišsiskirtų iš kitų. Užtat standintos uniforminės drobės, skaistaus veido ir geltonų plaukų derinys verte vėrė akį. Tik iš aukštos kaktos ir smailokos nosies Dalglišas atpažino šiokį tokį panašumą su velione pussesere. Tačiau didelių pilkų akių, kai jųdviejų žvilgsniai trumpai susidūrė, jis niekaip nebūtų pavadinęs kasdieniškomis; po to ji nuleido galvą ir įsistebeilijo į sunertas ant kelių rankas.

– Kiek suprantu, esat artimiausia panelės Bolam giminaitė. Jums turbūt baisus smūgis.

– Taip. O, taip, baisu! Enidė buvo mano pusseserė.

– Jūsų ta pati pavardė. Ar judviejų tėvai buvo broliai?

– Taip, broliai. O mūsų mamos buvo seserys. Du broliai vedė seseris, tad mudvi buvom dvigubos giminaitės.

– Ar ji neturėjo kitų gyvų giminių?

– Tik mamytę ir mane.

– Turėsiu pasimatyti su panelės Bolam advokatu, – tarė Dalglišas, – tačiau būtų naudinga, jei papasakotumėte viską, ką žinote apie jos reikalus. Apgailestauju, kad turiu klausinėti tokių asmeniškų dalykų. Paprastai jie neturi nieko bendro su nusikaltimu, bet man privalu kiek galima daugiau sužinoti apie visus kuo nors susijusius žmones. Ar, be atlyginimo, jūsų pusseserė turėjo kokių nors pajamų?

– O, taip. Enidė buvo gana turtinga. Dėdė Sidnis paliko jos motinai apie dvidešimt penkis tūkstančius svarų ir jie visi atiteko Enidei. Nežinau, kiek dar ten jų liko, tačiau manau, jog, be atlyginimo, ji kasmet gaudavo maždaug po tūkstantį svarų palūkanų. Išlaikė tetos butą Balantain Menšenzo rajone ir... ir visada buvo mums labai gera.

– Kokiu būdu, panele Bolam? Ar ji skyrė jums rentą?

– O, ne! Enidė to nebūtų dariusi. Ji mums dovanodavo pinigų. Trisdešimt svarų per Kalėdas ir penkiasdešimt liepos mėnesį vasaros atostogoms. Mamytė serga daugine skleroze, ir mes negalime vykti į paprastą viešbutį.

– O kas dabar bus su panelės Bolam pinigais?

Pilkosios akys pažvelgė į jį nė kiek nesumišusios. Ji paprastai atsakė:

– Atiteks mudviem su mamyte. Juk daugiau nėra kam jų paveldėti, ar ne? Enidė visada sakydavo, jog jie liks mums, jeigu ji numirtų pirmoji. Tačiau, žinoma, niekad neatrodė, kad ji mirtų pirmoji; bent kol mamytė gyva.

Iš tiesų neatrodė, kad įprastinėmis aplinkybėmis ponia Bolam kada nors būtų galėjusi pasinaudoti tais dvidešimt tūkstančių svarų ar kiek jų likę, pamanė Dalglišas. Štai ir

akivaizdus motyvas, toks suprantamas, toks visuotinis, toks mielas bet kokiam prokurorui. Kiekvienam prisiekusiajam suprantama pinigų pagunda. Nejaugi seselė Bolam iš tikrųjų nenujaučia, kokia svarbi ši informacija, kurią suteikė jam taip ramiai ir atviraširdiškai? Ar gali nekaltybė būti tokia naivi arba kaltė tokia įžūli? Staiga jis paklausė:

– Ar jūsų pusseserę žmonės mėgo, panele Bolam?

– Ji neturėjo daug draugių. Nemanau, kad būtų laikiusi save mėgstama. Ji šito ir nebūtų norėjusi. Jai pakako bažnyčios ir skaučių. Iš tikro buvo labai uždara.

– Tačiau nežinote, priešų neturėjo?

– O, ne! Nė vieno. Enidė buvo labai gerbiama.

Formalus senamadiškas epitetas nuskambėjo beveik negirdimai.

Dalglišas kalbėjo toliau:

– Tada galima manyti, kad nusikaltimas neplanuotas ir įvykdytas be jokios priežasties. Taigi natūrali prielaida, jog tai galėjo padaryti vienas iš pacientų. Tačiau vargu ar įmanoma, be to, visi atkakliai tvirtinate, jog to negalėjo būti.

– Oi, ne! Tik ne pacientas! Žinau, kad nė vienas iš mūsų pacientų nepadarytų tokio dalyko. Jie nėra linkę į smurtą.

– Net ir ponas Tipetas?

– Bet juk Tipetas negalėjo. Jis ligoninėje.

– Taip, girdėjau. Kiek žmonių žinojo, jog ponas Tipetas šį penktadienį neatvyks į kliniką?

– Nežinau. Aišku, Neglis, nes jis priėmė žinutę ir pasakė Enidei ir seseriai. Sesuo pasakė man. Matote, paprastai penktadieniais aš prižiūriu Tipetą dirbdama su LSD pacientais. Be abejo, negaliu nė minutei palikti ligonio, bet retkarčiais iššoku pažiūrėti, ar Tipetui viskas gerai. Šį vakarą to nereikėjo. Vargšas Tipetas, jis taip mėgsta savo drožinėjimą! Ponia Bomgarden išvykusi šešiems mėnesiams pasigydyti, tačiau mes nesiryžome nutraukti Tipeto apsilanky-

mų. Jis ir musės nenuskriaustų. Nedora manyti, jog Tipetas kuo nors dėtas. Nedora! – užbaigė ji su netikėtu įkarščiu. Dalglišas pabandė ją nuraminti:

– Niekas ir nemano. Jeigu Tipetas tikrai ligoninėje – o aš nė trupučio neabejoju, jog ten jį rasime, – jo čia ir negalėjo būti.

– Tačiau kažkas padėjo jo amuletą ant lavono, ar ne tiesa? Jei Tipetas būtų čia lankęsis, iškart jį įtartumėte, o tas jį taip sujaudintų ir prislėgtų. Nedora taip daryti. Iš tiesų nedora!

Balsas užlūžo, ji buvo bepravirkstanti. Dalglišas žiūrėjo, kaip ant kelių ji gniaužo plonus pirštus. Maloniai tarė:

– Manau, mums nėra ko nerimauti dėl Tipeto. Dabar norėčiau, kad gerai pagalvotumėte ir papasakotumėte viską, ką žinote vykus klinikoje nuo to momento, kai šį vakarą atvykote budėti. Nesvarbu kiti žmonės, aš tik noriu žinoti, ką pati veikėte.

Seselė Bolam prisiminė labai aiškiai viską, ką veikė, ir kiek padvejojusi išdėstė tikslią ir logišką ataskaitą. Jos pareiga penktadienio vakarais – prižiūrėti kurį nors pacientą, gydomą LSD, arba lizergino rūgštimi. Ji paaiškino, jog šiuo metodu atpalaiduojamas psichikos slopinimas ir pacientas gali prisiminti bei atpasakoti įvykius, kurie, užgniaužti pasąmonėje, ir sukėlė ligą. Pasakodama apie gydymą, seselė Bolam nustojo jaudintis ir, atrodė, pamiršo, jog kalbasi su nespecialistu. Tačiau Dalglišas jos nepertraukė.

– Nepaprastas preparatas. Daktaras Begjulėjus juo dažnai gydo. LSD atrastas, rodos, Vokietijoje keturiasdešimt antrais metais. Mes jo duodame gerti, paprastai dvidešimt penkias šimtąsias miligramo. Būna ampulėmis po vieną miligramą, atskiedžiamas distiliuotu vandeniu – nuo penkiolikos iki trisdešimties mililitrų. Pacientai turi būti tą dieną nieko nevalgę. Pradeda veikti po pusvalandžio, o audringiau-

si subjektyvūs pojūčiai išgėrus preparato atsiranda maždaug po pusantros valandos. Tada daktaras Begjulėjus ir nulipa žemyn pabūti su pacientu. Poveikio trukmė iki keturių valandų, pacientai esti labai neramūs, visiškai nesuvokia realybės. Suprantama, jų niekada nepaliekame vienų, o kambarį pusrūsyje naudojame todėl, kad jis tylus ir nuošalus, triukšmas negąsdina kitų pacientų. Paprastai LSD seansai vyksta penktadienio pavakare ir vakare, tuo metu aš visada prižiūriu pacientą.

– Turbūt penktadieniais išgirdę pusrūsyje kokį nors triukšmą, sakykim, riksmą, dauguma darbuotojų pamanytų, jog rėkė LSD pacientas?

Seselė Bolam kiek padvejojo.

– Ko gero, taip. Iš tiesų šie pacientai labai triukšmingi. Šiandien maniškė buvo kaip niekad nerami, todėl nuo jos nesitraukiau. Bet kai pats blogumas praeina, šiek tiek laiko praleidžiu rūšiuodama švarius skalbinius baltinių sandėlyje už sienos. Žinoma, duris palieku praviras, kad galėčiau protarpiais žvilgtelėt.

Dalglišas paprašė tiksliai papasakoti, kas įvyko vakare.

– Taigi terapijos seansas prasidėjo tuoj po pusės keturių, o daktaras Begjulėjus po ketvirtos valandos užsuko pasižiūrėti, ar viskas gerai. Aš buvau su paciente iki pusės penkių, kai užėjo ponia Šorthauz pranešti, kad arbata jau paruošta. Sesuo nulipo žemyn, o aš užlipau į viršų ir išgėriau arbatos seselių tarnybiniame kambaryje. Be penkiolikos penkios grįžau atgal, o penktą valandą paskambinau daktarui Begjulėjui. Jis pabuvo su paciente apie tris ketvirčius valandos. Po to grįžo į savo EŠT kabinetą. Aš pasilikau su paciente, nes ši buvo tokia nerami. Skalbinių tvarkymą nutariau atidėti vėlesniam laikui. Maždaug be dvidešimt septynios pasibeldė Neglis ir paklausė apie skalbinius. Atsakiau, kad jie dar nesurūšiuoti, jis lyg ir nustebo, tačiau nie-

ko nesakė. Po kiek laiko lyg ir išgirdau klyksmą. Iš pradžių nieko nepagalvojau, atrodė, kad suriko tolokai, sakau, gal šūkauja vaikai, žaisdami aikštėje. Paskui man parūpo įsitikinti ir aš nuėjau prie durų. Pamačiau, kaip daktarai Begjulėjus ir Steineris lipa į pusrūsį kartu su seseria ir daktare Ingrem. Sesuo pasakė, jog nieko blogo neatsitiko, ir liepė grįžti pas pacientę, aš taip ir padariau.

– Ar buvote nors kiek išėjusi iš kabineto po to, kai maždaug be ketvirčio šeštą daktaras Begjulėjus jus paliko?

– Oi, ne! Nebuvo jokio reikalo. Jei būtų reikėję į rūbinę ar kur nors panašiai, – raustelėjo seselė Bolam, – būčiau paskambinusi seseriai, kad ateitų manęs pavaduoti.

– Ar šį vakarą kam nors skambinote iš terapijos kabineto?

– Tik kartą, penktą valandą, – iškviečiau daktarą Begjulėjų iš EŠT kabineto.

– Tikrai neskambinote panelei Bolam?

– Enidei? Oi, ne! Nebuvo jokios priežasties skambinti Enidei. Ji... tai yra klinikoje mes retai matydavomės. Aš pavaldi seseriai Embrouz, Enidė nesikišdavo į seselių darbą.

– Tačiau judvi gana dažnai matydavotės ne klinikoje?

– Oi, ne! Ne tai norėjau pasakyti. Buvau jos bute vieną ar du kartus: pasiimti Kalėdų čekio ir vasarą, mat nelengva mamytę palikti vieną. Be to, Enidė gyveno savo gyvenimą. Pagaliau ji buvo daug vyresnė už mane. Iš tikrųjų nelabai ją ir pažinojau.

Jos balsas sudrebėjo, ir ji pravirko. Apgraibomis ieškodama po prijuoste kišenės uniforminėje suknelėje, ji sukūkčiojo:

– Kaip baisu! Vargšė Enidė! Padėjo tą amuletą ant jos kaip pasityčiodamas, kad atrodytų, lyg žindanti kūdikį!

Dalglišas manė, jog lavono ji nebuvo mačiusi, taip ir pasakė.

– O, aš ir nemačiau! Daktaras Itridžas ir sesuo neleido man prieiti prie jos. Tačiau mums visiems papasakojo, kas buvo.

Panelė Bolam iš tiesų atrodė lyg žindanti kūdikį. Tačiau jį stebino, kad šitaip pasakė lavono nematęs žmogus. Vyriausiasis gydytojas turėjo labai vaizdingai nupasakoti tą sceną... Seselė Bolam pagaliau susirado nosinaitę. Netyčia ištraukė ir plonas chirurgines pirštines. Jos nukrito Dalglišui po kojomis. Jas pakėlęs jis nusistebėjo:

– Nemaniau, kad jums čia reikia chirurginių pirštinių.

Seselė Bolam nesutriko. Tramdydama raudą, ji atsakė su nuostabia savitvarda:

– Labai retai prireikia, bet turime keletą porų. Dabar visos ligoninės vartoja vienkartines, bet pasitaiko ir tokių. Praverčia valant.

– Ačiū, – padėkojo Dalglišas. – Jeigu galima, paimsiu šią porą. Kol kas nematau reikalo ilgiau jums trukdyti.

Sušnabždėjusi lyg ir „dėkui“, seselė Bolam beveik atatupsta išėjo iš kabineto.

Klinikos personalui, laukiančiam apklausos fasadiniame priimamajame, minutės slinko labai lėtai. Fredrika Sekson iš savo kabineto ketvirtame aukšte atsinešė kažkokius popierius ir dabar tikrino intelekto testo rezultatus. Dėl to, ar jai galima vienai lipti į viršų, kilo šioks toks ginčas, tačiau panelė Sekson ryžtingai pareiškė, kad ji neketinanti sėdėti čia kramtydama sau nagus ir tuščiai gaišdama laiką tol, kol policija panorės ją pamatyti; ji viršuje neslepianti žmogžudžio ir neketinanti naikinti įkalčių, be to, neprieštaraujanti, jei bet kas iš bendradarbių ją palydėtų ir tuo įsitikintų. Šis nemalonus atvirumas sukėlė protesto murmesį ir patikinimus, jog niekas nemano nieko blogo, tačiau ponia Bostok staiga pareiškė, kad ji norėtų atsinešti knygą iš medicinos

bibliotekos, tad abi moterys išėjo iš kambario ir kartu grįžo atgal. Dar anksčiau buvo apžiūrėtas Kalis ir, nustačius jo teisę būti priskirtam prie pacientų, jis buvo paleistas namo malšinti skrandžio skausmų. Vienintelė likusi pacientė ponia King buvo apklausta ir išleista su vyru. Ponas Berdžas irgi iškeliavo garsiai protestuodamas dėl nutraukto seanso ir jo psichiką ištikusios traumos.

– Žinokit, jam smagu, aiškiai matyti, – atskleidė paslaptį ponia Šorthauz. – Galiu pasakyti, inspektorius turėjo vargo, kol juo atsikratė.

Ponia Šorthauz atrodė turinti daug ką papasakoti. Jai buvo leista išvirti kavos ir padaryti sumuštinių mažoje virtuvėlėje užpakalinės pastato pusės pirmame aukšte, tad ji gavo dingstį kursuoti vestibiuliu. Sumuštinius ji nešė vos ne po vieną. Puodelius nešiojo plauti irgi atskirai. Taip vaikščiodama galėjo pranešinėti apie paskutinius įvykius darbuotojams, su prastai slepiamu nekantrumu ir nerimu laukiantiems kiekvienos žinelės. Ponia Šorthauz netikėtai pasirodė nusimananti apie policijos procedūras, nors ji ir nebuvo tas pasiuntinys, kurį jie būtų pasirinkę, tačiau bet kokios naujienos, kad ir kaip sužinotos ir bet kieno atneštos, lengvino nežinomybės naštą.

– Dabar keletas apieško pastatą, o prie durų jie pastatė savo vyruką. Žinoma, nieko nerado. Na, suprantama! Mes juk žinom, kad jis negalėjo išeiti. Arba įeiti. Aš ir pasakiau seržantui: „Šią kliniką šiandien visą iškuopiau, pasakykit savo vyrukams, kad žiūrėtų, kur stato kojas...“

– Policijos gydytojas apžiūrėjo lavoną. Pirštų atspaudų specialistas vis dar apačioje, ima atspaudus. Mačiau fotografą. Jis per vestibiulį nešėsi trikojį ir didelę dėžę baltu dangčiu ir juodu dugnu...

– Dabar dar keisčiau. Ieško pusrūsio lifte. Be to, jį matuoja.

Fredrika Sekson pakėlė galvą, norėjo kažką sakyti, bet vėl įniko į savo užsiėmimą. Keturių pėdų ilgio ir pločio, suktuvu pakeliamas už lyno, liftas keldavo valgius iš pusrūsio virtuvės į antro aukšto valgomąjį, kai čia buvo privatus namas. Retkarčiais iš archyvo į antro ir trečio aukšto kabinetus juo keliaudavo ligos istorijos, tačiau kitiems reikalams jis beveik nebuvo naudojamas. Niekas nesiryžo aiškinti priežasties, dėl kurios policija ten galėjo ieškoti pėdsakų.

Ponia Šorthauz iškeliavo išskalauti poros puodelių. Neprabėgus nė penkioms minutėms grįžo.

– Ponas Loderis raštinėje skambina pirmininkui. Turbūt pasakoja apie žmogžudystę. Tai bus šurmulio visoje Ligoninių valdyboje! Sesuo su vienu policininku skaičiuoja baltinius. Rodos, pasigedo guminės prijuostės iš meno terapijos kabineto. Oi, dar ne viskas. Išjungė boilerį. Turbūt nori ir jį išnaršyti. Tai bent dovanėlė, turiu pasakyti. Pirmadienį bus velniškai šalta...

– Atvažiavo lavoninės furgonas. Taip jie jį vadina. Lavoninės furgonas. Matot, jei žmogus negyvas, nekviečia greitosios pagalbos. Turbūt girdėjot atvažiuojant. Va, jeigu truputį atitrauktumėt užuolaidas, galėtumėt pamatyti, kaip ją įkiš į vidų.

Tačiau niekas nepanoro atitraukti užuolaidų, o kai sanitarai tyliai ir atsargiai prašiureno kojomis už durų, niekas nepratarė nė žodžio. Tik kai užsidarė lauko durys, visi su palengvėjimu atsiduso. Kurį laiką buvo tylu, po to furgonas nuvažiavo. Vėl sušneko ponia Šorthauz.

– Tik pamanykit, galėjau galvą dėti, jog kai šitaip, jai čia beliko dirbti koks šešetas mėnesių, bet niekad nepamaniau, kad ją išneš kojomis į priekį.

Dženiferė Pridi sėdėjo ant kušetės krašto nuošaly nuo kitų bendradarbių. Pokalbis su inspektoriumi pasirodė nelauktai paprastas. Ji gerai neįsivaizdavo, ką tikėjosi išvysti,

tačiau tikrai ne tą ramų, mandagų, žemo balso vyrą. Jis nelindo su užuojauta dėl sukrėtimo, kurį ji patyrė radusi lavoną. Jis nesišypsojo. Nesistengė dėtis tėviškas ir suprantantis jos jausmus. Atrodė, jam tik rūpi greičiau rasti tiesą ir iš visų kitų jis tikisi to paties. Pamanė, jog būtų sunku jam pameluoti, todėl ir nebandė. Buvo labai lengva viską prisiminti, visiškai nieko neslėpti. Inspektorius ypač atidžiai klausinėjo apie tas dešimt ar kiek minučių, kurias ji praleido pusrūsyje su Piteriu. To ir reikėjo tikėtis. Savaime suprantama, jį domino, ar galėjo Piteris nužudyti panelę Bolam, kai grįžo išsiuntęs laiškus, bet prieš ateinant jai. Na, juk tai neįmanoma. Ji beveik iškart nusekė paskui jį laiptais žemyn, ponia Šorthauz galėjo patvirtinti. Turbūt nužudyti Enidę ilgai neužtruko, – ji stengėsi negalvoti apie tą staigų, žiaurų, apgalvotą smurtą, – tačiau kad ir kaip greitai tas buvo padaryta, Piteris nebūtų spėjęs.

Ji mąstė apie Piterį. Mintys apie jį užpildydavo kone visas negausias vienatvės valandas. Tačiau šį vakarą į jos intymias šiltas svajas skverbėsi nerimas. Ar jis nesupyko dėl jos elgesio? Susigėdo prisiminusi savo išgąsčio klyksmą aptikus lavoną ir tai, kaip ji puolė Piteriui į glėbį. Jis buvo malonus ir atidus, tačiau, antra vertus, visada, kol neužimtas, būdavo jai atidus, jei tik jos nepamiršdavo. Ji žinojo, kad jis nekenčia perdėto dėmesio ir kad bet koks palankumo rodymas jį erzina. Ji susitaikė su tuo, kad jų meilei (o ji nedrįso daugiau abejoti, jog tai meilė) jis diktuos sąlygas. Nuo tos minutės, kai aptikus panelę Bolam jie trumpai pabuvo kartu seserų kambaryje, jai beveik neteko su juo pasikalbėti. Negalėjo atspėti, ką jis jaučia. Žinojo tik viena. Šį vakarą jam pozuoti greičiausiai negalės. Tai neturėjo nieko bendro su gėda ar kalte; jis jau seniai buvo išvadavęs ją nuo tos dvigubos naštos. Jis lauks jos ateinant į studiją, kaip sutarta. Juk jos alibi tvirtas, o tėvai pamanys, jog ji buvo vaka-

rinėse paskaitose. Jis nematys jokios rimtos priežasties keisti jųdviejų susitarimo, o juk Piteris – didelis meistras ieškoti priežasčių. Tačiau Dženė negali! Tik ne šįvakar. Ne tiek dėl pozavimo, kiek dėl to, kas bus paskui. Ji negalės jo atstumti. Nenorės jo atstumti. Bet šį vakarą, mirus Enidei, jautė, jog būtų per sunku iškęsti glamones.

Grįžus iš pasikalbėjimo su inspektoriumi, prie jos prisėdo daktaras Steineris ir labai maloniai užkalbino. Kita vertus, jis ir šiaip malonus. Galima pasišaipyti iš jo tingumo ar pasijuokti iš jo keistuolių pacientų, tačiau jis buvo dėmesingas žmonėms, o daktaras Begjulėjus, darbštuolis, bebaigiąs nusistekenti nuo sunkaus triūso klinikoje, iš tikro visiškai nemėgo žmonių, o tik vaizdavo juos mėgstąs. Dženė nesuprato, iš kur ji taip aiškiai visa tai žino. Ji tikrai niekada apie tai negalvojo. Tačiau dabar, šį vakarą, kai didžiausias sukrėtimas aptikus lavoną jau buvo praėjęs, protas tapo nenatūraliai aiškus. Ir ne vien protas. Paaštrėjo visi pojūčiai. Ją supantys apčiuopiami daiktai, kušetės užtiesalo kartūnas, kojūgaly sulankstytas raudonas apklotas, skaistus ant stalo stovinčių chrizantemų žalumas ir auksinis geltonumas buvo aiškesni, ryškesni, tikroviškesni negu kada nors. Ji matė kontūrą rankos, kuria panelė Sekson laikė ant stalo suspaudusi skaitomą knygą, ir net matė, kaip stalinės lempos šviesoje blizga plaukeliai ant dilbio. Kaži, ar Piteris visada regėjo gyvenimą taip aiškiai ir su tokia nuostaba, tartum būtų gimęs nepažįstamame pasaulyje, ką tik sukurtame, su visomis pirmapradžio ryškumo spalvomis. Galbūt taip ir jaučiasi dailininkas. „Ko gero, brendis kaltas“, – pagalvojo ji ir tyliai susijuokė. Prisiminė prieš pusvalandį girdėjusi seserį Embrouz patyliukais niurnant: „Ko tas Neglis uždavė panelei Pridi? Juk mergaitė pusgirtė“. Tačiau ji nesijautė girta ir iš tiesų nemanė, jog kaltas brendis.

Daktaras Steineris prisitraukė arčiau kėdę ir lengvai palietė jai petį. Panelei Pridi išsprūdo:

– Ji buvo man gera, o aš jos nemėgau.

Ji jau nebeliūdėjo dėl to ir nebesijautė kalta. Tiesiog pripažino faktą.

– Neturėtumėte dėl to graužtis, – švelniai tarė jis ir paglostė jai kelį. Ji nesupyko. Piteris būtų pasakęs: „Senas ištvirkęs ožys! Liepk jam prilaikyti letenas". Tačiau Piteris būtų buvęs neteisus. Dženė suvokė, jog tai gerumo išraiška. Akimirką jai norėjosi uždėti ant jo rankos savąją, kad parodytų supratusi. Labai baltos ir vyrui per mažos jo plaštakos smarkiai skyrėsi nuo ilgų kaulėtų, dažais išteplіotų Piterio pirštų. Ji matė, jog daktaro Steinerio rankos po rankogaliais plaukuotos, juodi šeriai siekia net pirštų krumplius. Ant mažojo pirštelio jis mūvėjo aukso žiedą su monograma, masyvų it kastetas.

– Jaustis taip kaip jūs yra visiškai natūralu, – guodė jis. – Kai žmonės miršta, visada atrodo, jog privalėjome būti jiems geresni, turėjome labiau juos mėgti. Nieko nepadarysi. Neturėtume apsimetinėti dėl savo jausmų. Jeigu juos pažinsime, laikui bėgant išmoksime apsiprasti ir gyventi su jais.

Tačiau Dženė nebesiklausė. Tyliai prasivėrė durys ir įėjo Piteris Neglis.

Kai nusibodo sėdėti būdelėje prie komutatoriaus pulto, tarpais banaliai šnektelint su budinčiu nekalbiu policininku, Neglis užėjo prasiblaškyti į fasadinės pusės priimamąjį. Nors jau buvo oficialiai apklaustas, teisės palikti kliniką dar neturėjo. Valdybos sekretorius nedviprasmiškai pageidavo pasilikti, kol pastatą bus galima užrakinti nakčiai, o pirmadienio rytą jo pareiga bus jį vėl atrakinti. Iš visko atrodė, jog klinikoje jam teks įstrigti mažiausiai dar porą valandų. Šį rytą buvo numatęs anksti grįžti namo ir padirbėti prie paveikslo, bet dabar nėra ko apie tai nė svajoti. Labai gali-

mas daiktas, jog ateis vienuolikta, kol šis reikalas bus sutvarkytas ir jam leista keliauti namo. Tačiau net jei juodu galėtų grįžti kartu į butą Pimliko rajone, Dženė šį vakarą vis tiek nepozuotų. Jis tai suprato vos pažvelgęs jai į veidą. Dženė nepuolė prie jo jam įėjus į kambarį, ir Neglis buvo dėkingas bent už tokią savitvardą. Tačiau ji metė į jį drovų mįslingą žvilgsnį, ir suokalbišką, ir maldaujamą. Taip ji prašė suprasti, parodė, kad jai gaila. Ką gi, jam taip pat gaila. Jis tikėjosi šiąnakt tam skirti gerą trejetą valandų, nes laiko lieka vis mažiau. Bet jeigu ji tik stengėsi įteigti jam, jog nėra nusiteikusi mylėtis, ką gi, tuo geriau. Jei ji nori žinoti, jam tai būtų buvę priimtina jau daugelį naktų. Jam norėjosi paimti ją, – jeigu jau ji taip įkyriai trokšta būti paimama, – paprastai ir greitai pasitenkinant, kaip tenkinamas alkis: be gėdos, bet ir be didelio džiaugsmo. Tačiau tai ne Dženei. Jis nebuvo toks gudrus, kaip manė, ir ji įsimylėjo. Jos meilė buvo beviltiška, aistringa ir beatodairiška, reikalaujanti nuolatinių patikinimų, švelnumo ir gaišinančių laiką glamonių, po kurių jis jausdavosi išsekęs ir nepatenkintas. Ji siaubingai bijojo pastoti, todėl mylėjimasis prasidėdavo erzinančiais klinikiniais pasirengimais, o baigdavosi dažniausiai nenumaldomu raudojimu jo glėbyje. Kaip dailininkas, jis buvo sužavėtas jos kūno grožio. Negalėtų nė pagalvoti apie kitą pozuotoją, be to, neturėtų iš ko mokėti tai kitai. Tačiau Dženės kaina darėsi jam per didelė.

Panelės Bolam mirtis jo beveik nesujaudino. Jis įtarė, jog ji visada puikiai žinojo jį neatidirbant savojo atlyginimo. Kiti darbuotojai, suklaidinti jo pranašumo prieš tą kvailelį Kalį, laikė jį stropumo ir sumanumo įsikūnijimu. Tačiau Bolam nebuvo kvaila. Jis nebuvo tingus. Ir be to Stine kiekvienas galėjo lengvai gyventi – daugelis ir gyvena, įskaitant ir kai kuriuos psichiatrus. Visos užduotys jo sugebėjimams buvo per lengvos, o jis nedarydavo daugiau, nei iš jo buvo

reikalaujama. Enidė Bolam šitai puikiausiai suprato, tačiau tas supratimas netrikdė nei vieno, nei kito. Jam išėjus iš darbo, ji galėjo tikėtis pakeisti jį tik kitu durininku, dirbančiu dar mažiau ir dar blogiau. O jis bent išauklėtas, mandagus ir malonios išvaizdos. Tai daug reiškė panelei Bolam. Jis nusišypsojo prisiminęs, kiek daug jai tat reiškė. Ne, Bolam jam niekada neįkyrėdavo. Tačiau neaišku, kaip bus su jos įpėdine.

Jis dirstelėjo į priešingą kambario pusę, kur vieniša sėdėjo ponia Bostok, grakščiai atsilošusi vienoje iš patogesnių kėdžių pacientams, kurią jis buvo atnešęs iš laukiamojo. Nors galva buvo uoliai palinkusi prie knygos, tačiau Neglis neabejojo, jog jos mintys užimtos visiškai kuo kitu. Tikriausiai planuoja pirmąją paaukštinimo į vedėjos pareigas dieną, pamanė jis. Žmogžudystė suteikė jai progą daryti karjerą. Neįmanoma nepastebėti, kai moterys užsidega garbės troškimu. Jos tiesiog liepsnoja juo. Galima beveik užuosti, kaip spirgėte spirga. Po ramaus santūrumo luoba ji buvo nerami ir nervinga it katė rujos metą. Tingiai jis perėjo kambarį ir sustojo už jos kėdės; atsišliejęs sienos, ranka lengvai brūkštelėjo jai per petį.

– Kaip užsakyta, ar ne? – pasakė.

Ji tebežvelgė į puslapį, bet jis suprato, jog ji turės atsiliepti. Ji niekada nesusilaikydavo nesigynusi, net jei savigyna dar labiau pakenkdavo. Tokia pat kaip ir visos, pamanė jis. Negali pabūti užsičiaupusi.

– Nesuprantu, ką nori pasakyti, Negli.

– Neapsimetinėk. Aš žavėjausi tavo vaidyba per šituos šešis mėnesius. „Taip, daktare". „Ne, daktare". „Kaip pageidausite, daktare". „Iš tiesų mielai pagelbėčiau, daktare, tačiau yra tam tikrų kliūčių..." Aišku, buvo! Ji neužleido savo vietos be kovos. O dabar mirė. Na, ir pasisekė. Jiems nereikės toli ieškoti naujos vedėjos.

– Nebūk toks įžūlus ir kvailas. Beje, kodėl nepadedi poniai Šorthauz nešioti kavos?

– Todėl, kad nenoriu. Atmink, dar nesi vedėja.

– Neabejoju, jog policija susidomės, kur buvai šį vakarą. Juk ten tavo kaltas.

– Buvau išėjęs išsiųsti laiškų ir parsinešti vakarinio laikraščio. Nuliūdinau tave, ką? Užtat norėčiau pasidomėti, kur pati buvai šešios dvidešimt dvi?

– Iš kur žinai, jog ji mirė šešios dvidešimt dvi?

– Aš nežinau. Bet sesuo matė ją nulipant žemyn šeštą dvidešimt, o pusrūsyje, kiek žinau, nebuvo nieko, kas ją ten laikytų tiek ilgai. Nebent tavo brangusis daktaras Itridžas, tačiau jis tikrai nesiteptų apkabindamas panelę Bolam. Pasakyčiau, ne jo skonio. Tačiau, žinoma, tu geriau nusimanai apie jo skonį šioje srityje.

Ji ūmiai pašoko nuo kėdės ir dešine trenkė jam į veidą taip stipriai, kad tas net susvyravo. Skambus antausis nuaidėjo per visą kambarį. Visi sužiuro. Dženiferė Pridi aiktelėjo, susirūpinęs daktaras Steineris suraukė antakius ir pažvelgė į vieną ir į kitą suglumusiu, klausiamu žvilgsniu, Fredrika Sekson niekinamai dėbtelėjo ir vėl įsikniaubė į knygą. Ponia Šorthauz, nuo gretimo stalo rinkusi lėkštutes ant padėklo, apsidairė kiek per vėlai. Jos žvitrios akutės lakstė nuo vieno prie kito nusivylusios, jog pražiopsojo kažką vertą dėmesio. Ponia Bostok, visa paraudusi, susmuko atgal į savo kėdę ir pasilenkė pakelti knygos. Neglis, ranka susiėmęs skruostą, nusikvatojo.

– Ką tai reiškia? – paklausė daktaras Steineris. – Kas atsitiko?

Kaip tik tuo metu uniformuotas policininkas įkišo galvą pro duris ir pakvietė:

– Dabar inspektorius norėtų matyti ponią Šorthauz.

Ponia Emė Šorthauz, laukdama apklausos, nematė reikalo likti su darbo drabužiais, todėl buvo persirengusi eiti namo, kai ją pakvietė pas Dalglišą. Metamorfozė buvo stulbinanti. Patogias darbo šlepetes pakeitė madingi aukštakulniai bateliai, baltą darbinį chalatą – kailiniai, o šalikėlį ant galvos – naujausios skrybėlaičių mados idiotizmo pavyzdys. Bendras įspūdis dvelkė keistu senamadiškumu. Ponia Šorthauz atrodė it linksmojo trečio dešimtmečio atgyvena – ypač dėl trumpo sijono ir kruopščiai susuktų peroksidinių garbanų, koketiškai sušukuotų ant kaktos ir ties smilkiniais. Tačiau jos balse nebuvo jokio dirbtinumo, nebent, pamanė Dalglišas, kokį lašelį turi charakteris. Mažos pilkos akys žvelgė gudriai ir smalsiai. Neatrodė nei išsigandusi, nei nusiminusi. Jis numanė, jog Emė Šorthauz trokšta patirti daugiau jaudinančių įspūdžių, nei jų gali pasiūlyti gyvenimo kasdienybė, ir tai teikia jai malonumo. Ji niekam nelinkėtų smurtinės mirties, bet jeigu jau taip atsitiko, reikia pasinaudoti.

Kai jie baigė su įžanginiais klausimais ir perėjo prie vakaro įvykių, ponia Šorthauz parodė savo kozirį.

– Nesigirsiu, kad žinau, kas tai padarė, nes nežinau. Nepasakyčiau, kad man nebūtų kilę minčių. Tačiau vieną dalyką galiu jums pasakyti. Aš buvau paskutinė, kuri kalbėjosi su ja, galite neabejoti. Nė nebandykit! Buvau paskutinė, kuri su ja kalbėjosi akis į akį. Išskyrus žudiką, žinoma.

– Jūs turite omenyje tai, kad vėliau ji kalbėjosi telefonu? Gal papasakotumėte aiškiai? Vienam vakarui man jau per daug paslapčių.

– Gerai norit, ar ne? – nepiktai tarė ponia Šorthauz. – Na, viskas vyko šiame kambaryje. Aš atėjau maždaug dešimt minučių po šeštos pasiteirauti, kiek man likę atostogų, nes kitą savaitę norėjau laisvos dienos. Panelė Bolam išsitraukė mano asmens bylą – tarp kitko, ji jau buvo iš-

traukta, – ir mes viską išsiaiškinusios šiek tiek paplepėjome apie darbą. Jau buvau beišeinanti, tik stabtelėjau prie durų, taip sakant, porai žodelių, kai suskambo telefonas.

– Prašyčiau gerai pagalvoti, ponia Šorthauz, – tarė Dalglišas. – Tas skambutis galbūt labai svarbus. Ar prisimenate, ką sakė panelė Bolam?

– Manot, kas nors nuviliojo ją į apačią numirti, taip? – pasigardžiuodama paklausė ponia Šorthauz. – Ką gi, iš tikrųjų galimas daiktas.

Dalglišui dingtelėjo, kad jo liudininkė toli gražu ne iš kvailųjų. Stebėdamas, kaip ji susiraukusi vaidina smarkiai galvojančią, jis nė kiek neabejojo, jog ji kuo puikiausiai prisimena viską, kas buvo pasakyta.

Meistriškai išlaikiusi įtemptą pauzę, ponia Šorthauz pagaliau prabilo:

– Taigi, kaip sakiau, suskambo telefonas. Tai galėjo būti, manyčiau, maždaug šeštą penkiolika. Panelė Bolam pakėlė ragelį ir atsiliepė: „Vedėja klauso“. Ji visada taip atsiliepdavo. Savo pareigas labai vertino. Piteris Neglis pasišaipydavo: „Kokį velnią, jos manymu, mes tikimės atsiliepsiant? Gal Chruščiovą?“ Nepagalvokit, kad jis sakydavo jai girdint. Nieku gyvu! Žodžiu, ji atsiliepė šitaip. Po trumpos pauzės ji pažvelgė į mane ir pasakė: „Taip“. Manau, turėjo reikšti, jog ji čia viena, neskaitant manęs. Po to dar ilgesnė pauzė, kol tas vyrukas kalbėjo aname laido gale. Tada ji pasakė: „Gerai, būkite ten, kur esate. Aš tuoj nulipsiu“. Po to ji paprašė mane atlydėti poną Loderį į jos kabinetą, jei būčiau kur nors netoliese, kai jis atvyks; aš pažadėjau ir išsinešdinau.

– Ar jūs visiškai įsitikinusi, kad ji šitaip kalbėjo telefonu?

– Kaip mane gyvą matot.

– Jūs sakėte apie vyruką kitame laido gale. Kaip galėjote suprasti, jog ten buvo vyras?

– Aš nesakiau, kad galėjau. Turbūt tiesiog pamaniau, jog vyrukas. Žinote, jei būčiau stovėjusi arčiau, gal būčiau galėjusi atpažinti. Kartais iš telefono ragelio knerkimo galima numanyti, kas kalba, tačiau aš stovėjau prie durų.

– Ir visiškai negalėjote girdėti ano balso?

– Kaip tik taip. Matyt, jis kalbėjo tyliai.

– Kas įvyko po to, ponia Šorthauz?

– Aš pasakiau viso labo ir išslimpinau šio to patvarkyti raštinėje. Ten Piteris Neglis, kaip visada, kliudė dirbti panelei Pridi, o Kalis sėdėjo budėtojo būdelėje, tad skambino ne jie. Vos tik atėjau, Piteris išėjo su laiškais. Jis visada taip daro maždaug penkiolika po šešių.

– Ar matėte panelę Bolam išeinant iš savo kabineto?

– Ne, nemačiau. Juk sakiau. Buvau viduj su Negliu ir Pridi, bet sesuo matė. Paklauskite. Sesuo matė ją einant vestibiuliu.

– Žinau. Kalbėjausi su seseria Embrouz. Mane domina, ar panelė Bolam išėjo jums iš paskos.

– Ne, neišėjo. Bent jau ne iškart. Gal pamanė, tegul tas vyrukas šiek tiek palaukia.

– Galbūt, – sutiko Dalglišas. – Tačiau jeigu jai būtų skambinęs gydytojas, manau, būtų išbėgusi nedelsiant.

Ponia Šorthauz pašaipiai nusikvatojo.

– Gal taip. O gal ir ne. Jūs nepažinojot panelės Bolam.

– Kokia ji buvo, ponia Šorthauz?

– Normali. Mudvi sutarėm. Jai patiko darbštūs žmonės, o aš esu darbšti. Na, pats matote, kaip ši įstaiga tvarkoma.

– Iš tiesų matau.

– Aš jums pasakysiu: jos „taip“ visada reiškė „taip“, o „ne“ reiškė „ne“. Niekada neapkalbės. Bet jei nepasisaugosi, žinokit, išdroš į akis visokių nemalonių dalykų. Vis dėlto man taip patiko. Mudvi supratome viena kitą.

– Ar turėjo ji kokių priešų – ką nors, kas griežė dantį ant jos?

– Negalėjo neturėti, ar ne? Juk jai nepaglostė galvos. Pyktis nuvedė gerokai per toli, jei norite žinoti.

Ji išsižergė ir patikliai palinko prie Dalglišo.

– Šit kaip, širduli, – pasakė ji. – Panelė B daugeliui buvo kaip krislas aky. Kai kurie žmonės tą moka. Žinote, kaip būna. Jie niekam nenusileidžia. Jiems tėra tik arba teisybė, arba neteisybė, trečio kelio nėra. Nepalenkiama. Štai kokia ji buvo. Nepalenkiama.

Ponios Šorthauz intonacija ir kieta lūpų linija išreiškė aukščiausią dorybingo tvirtumo laipsnį.

– Štai kad ir paprastas lankytojų knygos klausimas. Visi konsultantai privalo ją pildyti, kad panelė Bolam galėtų paruošti mėnesinę ataskaitą Kolegijai. Viskas labai tvarkinga ir gražu. Taigi knyga paprastai gulėdavo gydytojų persirengimo kambaryje ant stalo, ir visi būdavo patenkinti. Kartą panelė Bolam pastebėjo, jog daktaras Steineris ir daktaras Makbeinas ėmė vėluotis į darbą, tada ji pasiėmė knygą į kabinetą ir visiems reikėjo vaikščioti pas ją pildyti knygos. Žinokite, daktaras Steineris neretai išvis neužeidavo. „Ji žino, jog aš esu čia, – sakydavo. – Aš konsultantas, o ne kurjeris. Jeigu ji nori, kad jos kvaila knyga būtų pildoma, tegu grąžina ją atgal į persirengimo kambarį". Daktarai jau visus metus ar dar ilgiau vis bandė ja nusikratyti, gerai žinau.

– Iš kur žinote, ponia Šorthauz?

– Sakykim, tiesiog žinau. Daktaras Steineris negalėjo jos pakęsti. Jis užsiima psichoterapija. Intensyviąja psichoterapija. Ar esate apie tokią girdėjęs?

Dalglišas prisipažino girdėjęs. Ponia Šorthauz nužvelgė jį žvilgsniu, kuriame nepasitikėjimas pjovėsi su įtarumu. Po to ji palinko į priekį kaip kokia sąmokslininkė, tartum norėdama išduoti nelabai pagirtiną daktaro Steinerio savybę.

– Jis yra analitinės orientacijos psichoterapeutas, štai kaip. Analitinės orientacijos. Ar žinot, ką tai reiškia?

– Numanau.

– Tada suprantate, jog jis priima mažai pacientų. Du per dieną, na, geriausiu atveju tris, naujas pacientas vos kas aštuonios savaitės. Tai negerina statistikos.

– Statistikos?

– Lankomumo statistikos. Kiekvieną ketvirtį tuos skaičius siunčia Ligoninių valdybai ir Regiono kolegijai. Panelė Bolam labai rūpinosi statistika.

– Tada ji turėjo labai palankiai žiūrėti į daktarą Begjulėjų. Kiek žinau, jo EŠT seansai perkrauti.

– Palankiai ir žiūrėjo. Tačiau ne į jo skyrybas.

– Kaipgi tai galėjo gadinti statistiką? – tyčia naiviai paklausė Dalglišas.

Ponia Šorthauz pažvelgė į jį su pasigailėjimu.

– Kas sakė apie statistiką? Mes kalbėjomės apie Begjulėjus. Apie jų skyrybas dėl daktaro Begjulėjaus romano su panele Sekson. Visi laikraščiai apie tai rašė: „Psichiatro žmona kaltina psichologę“. Po to ponia Begjulėj netikėtai pareiškimą atsiėmė. Neaiškindama priežasčių. Nė vienas iš jų neaiškino. Nors nesvarbu. Daktaras Bi su panele Sekson vėl ėmė kaip niekur nieko darbuotis. Ir tebesidarbuoja.

– O daktaras Begjulėjus susitaikė su žmona?

– Kas sakė apie susitaikymą? Jie tebėra vedę. Tai viskas, ką aš žinau. Panelė Bolam po to negalėjo pasakyti apie panelę Sekson nė vieno gero žodžio. Ne todėl, kad būtų kada nors kalbėjusi apie ją, ji nebuvo liežuvautoja, turiu pripažinti. Tačiau panelei Sekson davė pajusti, kad nepritaria. Ji buvo nusistačiusi prieš tokius dalykus. Su ja nepaflirtuosi, galiu jums pasakyti.

Dalglišas pasiteiravo, ar kas nors bandė su ja flirtuoti. Tokius klausimus jis paprastai stengdavosi pateikti ypač tak-

tiškai, tačiau pajuto, jog poniai Šorthauz toks subtilumas svetimas. Ji prunkštelėjo.

– O kaip jūs manot? Ji nedomino vyrų. Bent kiek aš žinau. Patikėkit, čia jie prisiklauso tokių dalykėlių, kad atbaidytų visam gyvenimui nuo sekso. Panelė Bolam kartą kreipėsi į vyriausiąjį gydytoją, pasipiktinusi dėl kai kurių aprašų, duodamų spausdinti panelei Pridi. Sakė, kad nepadorūs. Tiesa, ji visada buvo kiek savotiška dėl Pridi. Sakyčiau, per daug rūpinosi tuo vaiku. Kai Pridi buvo jaunesnė, ji buvo panelės Bolam vadovaujamos skaučių grupės narė ar kažkas panašaus, ir, manau, Bolam nenorėjo išleisti jos iš akių, kad kartais ta neužmirštų, ko vadovė buvo išmokiusi. Buvo aišku, kaip mergytei nesmagu dėl to. Tačiau ji nedarė nieko blogo. Netikėkite jų užuominomis, jog kažkas buvo. Čia kai kuriems iš jų vien nešvankybės galvoje, nėr ko ir sakyti.

Dalglišas paklausė, ar pritarė panelė Bolam Pridi draugystei su Negliu.

– O, jūs jau žinote, ar ne? Tarp kitko, nebuvo kam ir pritarti. Neglis šaltas kaip žuvis ir šykštus lyg pats velnias. Tik pabandykit jį paprašyti arbatpinigių! Jie su Pridi truputį flirtuoja, ir, drįstu sakyti, Tigeris galėtų papasakoti apie juos vieną kitą dalykėlį, jei tik katės mokėtų kalbėti. Nors nemanau, jog Bolam ką nors pastebėjo. Ji daugiausia būdavo savo kabinete. Be to, Negliui nepriklauso lankytis raštinėje, o gydytojų stenografistės apkrautos darbu, taigi nėra laiko visokiems romanams. Neglis labai stengėsi įtikti panelei. Toks gerutis mėlynakis vaikinukas. Niekada nepraleis darbo dienos, niekada nesivėluos, štai toks mūsų Piteris. Vieną pirmadienį pavėlavo įstrigęs metro. O, kaip jis krimtosi! Pamanykit, reputacija nukentėjo. Gegužės pirmą atvyko į darbą net sirgdamas gripu, nes laukėme kunigaikščio vizito ir, savaime aišku, Piteriui Negliui reikėjo būti čia ir prižiūrėti, kad viskas eitų kaip patepta. Jis turėjo trisdešimt

devynis karščio. Sesuo pamatavo. Turiu pasakyti, panelė Bolam tuoj pat išsiuntė jį namo. Daktaras Steineris parvežė savo automobiliu.

– Ar visi žino, kad pono Neglio įrankiai laikomi tarnybiniame durininkų kambaryje?

– Aišku, visi! Savaime suprantama. Žmonės vis prašo jį sutaisyti tai šį, tai tą, o kurgi daugiau jis laikys savo įrankius? Dėl jų jis kaip kokia višta perekšlė. Turiu galvoj jo nerimavimą. Kaliui prie jų neleidžia net prisiliesti. Matot, tie įrankiai – ne klinikos nuosavybė. Jie priklauso Negliui. Maždaug prieš šešias savaites kilo tikras skandalas, kai daktaras Steineris pasiskolino atsuktuvą pakrapštyti savo automobiliui. Nebūtų daktaras Steineris – dar labiau sugadino ir dar sulenkė atsuktuvą. Ot buvo! Neglis pamanė, kad tai padarė Kalis, ir pakėlė tokį triukšmą, kad vėl įvarė Kaliui skrandžio skausmus, tam vargšui seniokui. Po to Neglis sužinojo, jog kažkas matęs daktarą Steinerį su įrankiu rankoje išeinantį iš durininkų kambario, tada jis pasiskundė panelei Bolam, o ši pasikalbėjo su daktaru Steineriu ir privertė nupirkti naują atsuktuvą. Mes čia visko prisižiūrime, galiu jums pasakyti. Nėr kada nuobodžiauti. Tačiau žmogžudystės dar nėra buvę. Tai kažkas nauja. Tik nemanau, kad labai gražu.

– Aš irgi. Ponia Šorthauz, jeigu jums yra kilę kokių nors minčių, kas tai padarė, būtų pats laikas pasakyti.

Ponia Šorthauz, paseilėjusi pirštą, pataisė vieną iš garbanų ant kaktos, patogiau susisiautė į kailinius ir atsistojo parodydama, jog, jos nuomone, pokalbis baigtas.

– Norėtumėt! Gaudyti žmogžudžius – jūsų darbas, drauguži, maloniai prašom. Nors pasakysiu štai ką. Nužudė ne daktaras. Jų per skystos blauzdos. Psichiatrai – baikšti liaudis. Apie žudiką ką norit, tą sakykit, bet jo nervai stiprūs.

Po to Dalglišas nusprendė paklausinėti gydytojus. Jų kantrybė ir nuolankus susitaikymas su jo vaidmeniu nustebino ir sudomino. Jis juos privertė laukti nusprendęs, jog svarbiau pirma apklausti kitus žmones, net tokius aiškiai menkesnės svarbos liudininkus kaip valytoja. Atrodo, jie suprato, jog jis nenorėjo tyčia jų erzinti ar be jokio pagrindo laikyti nežinioje. Nedvejodamas būtų daręs ir tai, ir tai, jeigu tik būtų pasitarnavę jo tikslui, tačiau iš patirties žinojo, kad išgauti naudingos informacijos dažniausiai pavyksta tada, kai liudininkui nėra laiko pagalvoti ir kai jis nuo sukrėtimo ar išgąsčio neatsargiai išsiplepa. Gydytojai nebuvo atsiskyrę. Jie laukė kartu su visais fasadiniame priimamajame netriukšmaudami ir neprotestuodami. Jie pasikliovė jo sugebėjimu dirbti savo darbą ir netrukdė. Kažin, ar konsultuojantys chirurgai arba terapeutai būtų tokie nuolaidūs; ko gero, Valdybos sekretorius buvo teisus sakydamas, jog būna blogesnių žmonių negu psichiatrai.

Vyriausiojo gydytojo prašymu daktarė Merė Ingrem buvo pakviesta pirmoji. Ji augina tris vaikučius, tad jai reikėjo grįžti namo pas juos kaip galima greičiau. Laukdama ji mėšlungiškai kūkčiojo, didžiam savo kolegų nepasitenkinimui: sunku maldyti širdgėlą, kuri jiems atrodė nesaikinga ir nereikalinga. Štai seselė Bolam laikosi gerai, o juk ji velionės giminaitė. Daktarės Ingrem ašaros dar labiau padidino įtampą ir ne tokiems jautriems bendradarbiams žadino nepagrįstą kaltės jausmą. Visiems norėjosi, kad ji būtų nedelsiant paleista namo pas vaikus. Dalglišui ji nedaug ką galėjo pasakyti. Lankydavosi klinikoje dukart per savaitę padėti EŠT seansų metu ir panelę Bolam menkai pažinojo. Lemtinguoju laiku tarp dvidešimt po šešių ir septintos ji buvusi EŠT kabinete su seseria Embrouz. Atsakydama į Dalglišo klausimą pripažino, jog daktaras Begjulėjus

galėjęs trumpam jas palikti po septintos penkiolika, bet negalinti tiksliai prisiminti, kada jis išėjo ir grįžo. Pokalbio pabaigoje ji pažvelgė į Dalglišą užraudusiomis nuo verksmo akimis ir pasakė:

– Jūs juk surasite, kas tai padarė, ar ne? Vargšė vargšė...

– Surasime, – pažadėjo Dalglišas.

Toliau atėjo daktaras Itridžas. Nelaukdamas klausimų, pasipasakojo apie save ir toliau kalbėjo:

– O dėl mano paties veiksmų šį vakarą, bijau, kad negalėsiu būti labai naudingas. Atvykau į kliniką beveik penktą valandą ir, prieš lipdamas į viršų, užsukau į panelės Bolam kabinetą. Trumpai pasikalbėjome apie šį bei tą. Man ji atrodė visiškai normaliai, o kad pasikvietė Valdybos sekretorių, nieko nesakė. Maždaug penktą valandą penkiolika minučių paskambinau į raštinę poniai Bostok ir jai diktavau maždaug iki be dešimt šešios, tada ji nulipo žemyn nunešti laiškų. Grįžo apytikriai po dešimties minučių, ir mudu toliau dirbome beveik iki pusės septynių, po to ji išėjo į gretimą kambarį spausdinti iš magnetofono. Kai kurie mano gydymo seansai yra įrašomi, paskui medžiaga išspausdinama mokslo tikslams arba ligos istorijoms. Aš dirbau vienas savo priimamajame, tik vieną kartą buvau trumpam išbėgęs į biblioteką – nepamenu kada, bet tuoj, kai išėjo ponia Bostok, – kol ji grįžo kažko pasitikslinti. Tai turėjo būti visai prieš septynias, nes mes buvome kartu, kai man paskambino sesuo ir pranešė apie panelę Bolam. Panelė Sekson jau ėjo namo iš savo kabineto ketvirtame aukšte ir lipdama žemyn susitiko mus ant laiptų, tad mes su ja nulipome į pusrūsį. Ką ten radome, žinote, o vėliau ėmiausi priemonių, kad niekas neišeitų iš klinikos.

– Elgėtės labai išmintingai, daktare, – tarė Dalglišas. – Dėl to smarkiai susiaurėja paieškos plotas. Atrodo, žudikas tebėra šiame pastate, ar ne?

– Iš tiesų Kalis garantavo, jog po penktos valandos pro jį niekas nepraėjo neužregistruotas. Mūsų tokia tvarka. Neramu, kad užpakalinės durys buvo užsklęstos, tačiau esu įsitikinęs, kad jūs – per daug patyręs pareigūnas, jog darytumėte skubotas išvadas. Joks pastatas nėra neprieinamas. Tas... tas asmuo galėjo patekti vidun bet kuriuo paros metu, kad ir iš pat ryto, ir tykoti pusrūsyje.

– Kaip manote, kur toks asmuo galėjo slėptis arba kaip jis ištrūko iš klinikos?

Vyriausiasis gydytojas tylėjo.

– Ar numanote, kas tas asmuo galėtų būti?

Daktaras Itridžas didžiuoju pirštu mąsliai patrynė dešinį antakį. Dalglišas jį taip darant buvo matęs per televiziją, tad dabar, kaip ir tada, pamanė, jog šis dirbtinokas judesys ne tiek rodo rimtą susimąstymą, kiek atkreipia dėmesį į jo dailią ranką ir grakščiai išlenktą antakį.

– Neturiu jokio supratimo. Visa ši tragedija yra nesuvokiama. Nesiruošiu įrodinėti, kad panelė Bolam buvo labai lengvo būdo asmenybė. Ji kartais keldavo apmaudą. – Jis atsainiai šyptelėjo. – Mes net patys sau ne visuomet esame labai sugyvenami, bet geriausias psichiatrinės klinikos vedėjas turėtų būti daug atlaidesnis už panelę Bolam, ne toks priekabus. Tačiau žudyti!.. Aš negaliu įsivaizduoti, jog kas nors, pacientas ar darbuotojas, būtų norėjęs ją nužudyti. Man, kaip vyriausiajam gydytojui, tiesiog baisu pagalvoti, kad Stine dirba tokios pakrikusios psichikos žmogus, o aš nežinau.

– Tokios pakrikusios psichikos arba toks nedoras, – neišlaikė Dalglišas.

Daktaras Itridžas vėl šyptelėjo – tarsi kantriai aiškindamas sudėtingą klausimą bukapročiui televizijos pašnekovui.

– Nedoras? Nesu pasiruošęs kalbėti apie tai teologinėmis sąvokomis.

– Aš taip pat, daktare, – atkirto Dalglišas. – Tačiau šis nusikaltimas neatrodo panašus į bepročio poelgį. Už jo slypi išlavintas intelektas.

– Kai kurie psichopatai nepaprastai protingi, inspektoriau. Tiesa, aš nesu psichopatijos specialistas. Ši problema labai įdomi, tačiau ne mano sritis. Stine niekada nepretendavome gydyti šios būsenos.

„Tada Stinas bus patekęs į gerą kompaniją“, – pamanė Dalglišas. Nors 1959 metų psichinės sveikatos įstatymas psichopatiją apibūdino kaip susirgimą, reikalingą gydymo ir paveikiamą medicinos priemonėmis, gydytojai neparodė entuziazmo jai gydyti. Atrodo, psichiatrams šis žodis vos ne keiksmažodis, Dalglišas taip ir pasakė. Daktaras Itridžas, atlaidus ir nepajudinamas, nusišypsojo.

– Aš niekada nepripažinau klinikinio reiškinio vien tik dėl to, kad jis paminėtas Parlamento įstatyme. Tačiau psichopatija egzistuoja. Tiktai kol kas nesu įsitikinęs, jog ją galima išgydyti. Esu įsitikinęs nebent tuo, jog įkalinimas psichopatijai jokio poveikio neturi. Tačiau neaišku, ar ieškome psichopato.

Dalglišas paklausė daktarą, ar jis žinojęs, kur Neglis laiko savo įrankius ir kuriuo raktu rakinamos archyvo durys.

– Apie raktą žinojau. Kai vėlai vakare dirbu vienas, kartais prireikia kokios nors senos ligos istorijos, aš ją pats ir atsinešu. Dirbu mokslo tiriamąjį darbą ir, žinoma, skaitau paskaitas, rašau straipsnius, tad neapsieinu be ligos istorijų. Paskutinį kartą iš ten ėmiau aplanką maždaug prieš dešimt dienų. Nepamenu, kad būčiau kada nors matęs durininkų kambaryje įrankių dėžę, tačiau žinojau, kad Neglis turi nuosavą rinkinį ir labai jį brangina. Manau, jei man reikėtų kalto, ieškočiau jo durininkų kambaryje. Įrankiai vargu ar būtų laikomi kur nors kitur. Taip pat aišku, kad Tipeto amuletą tikėčiausi rasti meno terapijos skyriuje. Šis žmog-

žudystės įrankių pasirinkimas toks keistas! Mane ypač domina tai, kad žmogžudys neabejotinai stengėsi, kad būtų įtariamas klinikos personalas.

– Kai durys užrakintos, įtarimas vargu ar galėtų kristi ant ko nors kito.

– Tai ir turėjau omenyje, inspektoriau. Jeigu kas nors iš personalo šį vakarą būtų nužudęs panelę Bolam, tikrai norėtų nukreipti įtarimą nuo to nedaugelio žmonių, tuo metu buvusių klinikoje. Lengviausia tai padaryti – atsklęsti kurias nors duris. Žinoma, tada jam būtų reikėję pirštinių, bet, kiek suprantu, jis jas ir mūvėjo.

– Iš tiesų nė ant vieno įkalčio nėra jokių atspaudų. Jie nutrinti, tačiau, galimas dalykas, žudikas mūvėjo pirštines.

– Vis dėlto durys liko užsklęstos – svarbiausias įrodymas, jog žmogžudys vis dar klinikoje. Kodėl? Atsklęsti užpakalines duris pirmame aukšte būtų rizikinga. Jos, kaip žinote, yra tarp EŠT kabineto ir gydytojų kambario, be to, išeina į gerai apšviestą gatvę. Būtų sunku jas atsklęsti nerizikuojant, kad kas pamatys, tad vargu ar žmogžudys pasirinktų šį kelią. Tačiau yra dar dvejos atsarginės durys trečiame ir ketvirtame aukštuose ir durys pusrūsyje. Kodėl nė vienerios neatsklęstos? Be abejo, taip galėjo atsitikti vien todėl, kad žudikui pritrūko laiko nuo nusikaltimo iki lavono radimo, arba dėl to, jog jis tyčia norėjo mesti įtarimo šešėlį ant klinikos personalo net nepaisydamas neišvengiamo pavojaus sau pačiam.

– Daktare, sakote „jis“. Ar jūs, kaip psichiatras, manote, jog turėtume ieškoti vyro?

– O, taip! Manyčiau, tai vyro darbas.

– Nors tam ir nereikėjo didelės jėgos? – klausinėjo Dalglišas.

– Visų pirma galvojau ne apie reikalingą jėgą, bet apie nužudymo būdą ir pasirinktą įrankį. Nesu kriminologas ir,

aišku, galiu išsakyti tik savo nuomonę. Manyčiau, tai vyro nusikaltimas. Tačiau, žinoma, jį galėjo padaryti ir moteris. Psichologiniu požiūriu abejotina. Fiziniu visiškai įmanoma.

Iš tikrųjų, pamanė Dalglišas. Reikėjo tiktai nusimanymo ir stiprių nervų. Akimirką jis įsivaizdavo ryžtingą dailų veidą, palinkusį prie panelės Bolam kūno, smulkią mergaitės ranką, atsagstančią megztinį ir pakeliančią plono kašmyro palaidinę. Po to – mediciniškai tiksliai parenkama dūrio vieta ir suvaromas smaigalys. Pagaliau paskubomis užtraukiamas megztinis, kad pridengtų kalto kotą, ir, kaip paskutinis pajuokos ir paniekinimo ženklas, ant tebetrūkčiojančio kūno uždedamas bjaurusis amuletas. Dalglišas papasakojo vyriausiajam gydytojui apie ponios Šorthauz paliudytą telefono skambutį.

– Niekas neprisipažino skambinęs. Iš visko sprendžiant, ji buvo apgaule nuviliota žemyn į pusrūsį.

– Tai tik spėjimas, inspektoriau.

Dalglišas romiai paprieštaravo, jog taip sako sveikas protas, viso policijos darbo pagrindas. Vyriausiasis gydytojas atsakė:

– Šalia telefono prie archyvo durų kabo lentelė su numeriais. Bet kas, net ir pašalinis žmogus, lengvai galėjo susirasti panelės Bolam telefoną.

– Tačiau kaipgi ji būtų reagavusi į pašalinio žmogaus kvietimą vietiniu telefonu? Ji nulipo laiptais žemyn nieko neklausinėjusi. Turėjo atpažinti balsą.

– Tada, inspektoriau, tai buvo žmogus, kurio bijotis ji nematė pagrindo. Šitai neatitinka prielaidos, jog turėjusi kažkokių pavojingų žinių ir buvusi nužudyta dėl to, kad būtų sutrukdyta tas žinias perduoti Loderiui. Ji nuėjo pasitikti savo mirties be baimės ar įtarimo. Norėčiau tikėtis, kad mirė greitai ir neskausmingai.

Dalglišas paaiškino, kad mirtis buvo beveik žaibiška, o daugiau sužinosiąs, kai gausiąs autopsijos aktą. Jis pridūrė:

– Turėjo būti viena siaubinga akimirka, kai ji pakėlė akis ir išvydo žudiką, užsimojusį amuletu, tačiau tai įvyko labai greitai. Kai ją pritrenkė, ji nieko nebejuto. Abejoju, ar spėjo bent surikti. Jeigu spėjo, riksmą būtų užslopinusios popierių eilės, be to, man sakė, jog ponia King seanso metu gerokai triukšmavo. – Patylėjęs ramiai paklausė: – Kas jus paskatino nupasakoti personalui, kaip ji mirė? Juk jūs papasakojote jiems?

– Žinoma. Sukviečiau visus kartu į fasadinį priimamąjį – pacientai tuo tarpu buvo laukiamajame – ir trumpai paaiškinau padėtį. Ar manote, kad reikėjo slėpti?

– Manau, jiems nebuvo reikalo žinoti visų detalių. Man būtų buvę naudingiau, jeigu nebūtumėte minėjęs nudūrimo. Žmogžudys galėjo pats išsiduoti parodydamas, jog žino daugiau už nekaltąjį.

Vyriausiasis gydytojas nusišypsojo.

– Esu psichiatras, o ne detektyvas. Nors jums gal atrodo keistai, tačiau mano reakcija į šį nusikaltimą buvo noras išsakyti savo pasibaisėjimą ir gailestį kitiems darbuotojams, o ne spęsti jiems žabangas. Norėjau pats pranešti šią žinią atsargiai ir atvirai. Aš visada jais pasitikėjau ir dabar nematau priežasties nepasitikėti.

Viskas labai gerai, pagalvojo Dalglišas, tačiau protingas žmogus tikrai turėjo suvokti, kaip svarbu kuo mažiau pasakyti. O juk vyriausiasis gydytojas labai protingas. Po to, kai padėkojo savo liudininkui ir užbaigė pokalbį, jam nedavė ramybės šis klausimas. Ar daktaras Itridžas pakankamai apsvarstė padėtį prieš savo pokalbį su darbuotojais? Ar nužudymo aplinkybių atskleidimas iš tikro buvo toks neapgalvotas, kaip atrodo? Galų gale daugumos darbuotojų būtų buvę tiesiog neįmanoma suklaidinti. Daktaras Steineris, dakta-

ras Begjulėjus, daktarė Ingrem, panelė Sekson ir sesuo Embrouz – visi jie matė lavoną. Panelė Pridi irgi matė, tačiau, matyt, pabėgo nė neįsižiūrėjusi. Liko seselė Bolam, ponia Bostok, ponia Šorthauz, panelė Ketl ir Kalis. Galbūt daktaras Itridžas patenkintas, kad nė vienas iš jų nėra žudikas. Kalis su Šorthauz abu turi alibi. Ar tikrai vyriausiasis gydytojas neketino spęsti žabangų seselei Bolam ar poniai Bostok? O gal jis buvo taip įsitikinęs, jog žudikas vyras, kad bet kokia gudrybė norint suklaidinti moterį jam atrodė tuščias laiko gaišimas, sukeliantis vien sumaištį ir pasipiktinimą? Vyriausiasis gydytojas tikrai pabrėžė, kad bet kas, dirbęs trečiame ar ketvirtame aukšte, gali būti išbrauktas iš įtariamųjų, nes būtų turėjęs galimybę atidaryti vienas iš atsarginių durų. Tačiau, antra vertus, jis pats buvo savo priimamajame trečiame aukšte. Vis dėlto žudikui buvo patogiausia atsklęsti pusrūsio duris, ir sunku patikėti, jog jis neturėjo galimybės. Juk tik akimirksnio darbas atitraukti užrakto sklendę ir apsirūpinti įrodymu, jog žmogžudys galėjo išeiti iš klinikos. Tačiau pusrūsio durys buvo tvirtai užsklęstos. Kodėl?

Po to įėjo daktaras Steineris, neaukštas, dabitiškas, iš pirmo žvilgsnio – santūrus vyras. Panelės Bolam stalinės lempos šviesoje pablyškusi glotni jo veido oda kiek žvilgėjo. Nors atrodė ramus, buvo smarkiai suprakaitavęs. Nuo dailiai sukirpto tradicinės juodos spalvos konsultanto švarko sklido aštrus kvapas. Dalglišas nustebo, kai jis pasisakė esąs keturiasdešimt dvejų metų, nes atrodė vyresnis. Blyški oda, gyvos juodos akys, spyruokliuojanti eisena darė jaunatvės įspūdį, tačiau jis jau buvo bepradedąs storėti, o gudriai į viršų sušukuoti tamsūs plaukai nebegalėjo visiškai paslėpti panašaus į tonzūrą plikės lopinėlio viršugalvyje.

Netikėtą savo susitikimą su policininku daktaras Steineris buvo aiškiai linkęs traktuoti kaip progą pabendrauti.

Paduodamas putnią išpuoselėtą ranką, jis lipšniai nusišypsojo lyg tardamas „kaip gyvuojate?“ ir pasiteiravo, ar turįs garbės kalbėtis su poetu Adamu Dalglišu.

– Esu skaitęs jūsų eiles, – pranešė su savimi patenkinto žmogaus išraiška. – Sveikinu. Apgaulingas paprastumas. Pradėjau nuo pirmo eilėraščio ir perskaičiau viską ištisai. Toks mano įprotis išgyventi poeziją. Dešimtame puslapyje ėmiau suvokti, jog mes galbūt sulaukėme naujo poeto.

Dalglišas pats sau pripažino, kad Steineris yra ne tik skaitęs jo knygą, bet ir turi kritiko įžvalgumo. Kaip tik dešimtame puslapyje jis ir pats kartais pamanydavo, jog galbūt atsirado naujas poetas. Daktaras Steineris pasiteiravo, ar neteko jam susitikti su neseniai iškilusiu jaunu dramaturgu iš Notingamo Erniu Beilsu. Jis žvelgė taip viltingai, jog Dalglišas pasijuto tikras piktadarys, kad išsižadėjo pažinties su ponu Beilsu, ir nukreipė pokalbį nuo literatūrinės kritikos prie apklausos tikslo. Daktaras Steineris iškart surimtėjo.

– Visas šis įvykis siaubingas, tiesiog siaubingas. Kaip jūs tikriausiai žinote, aš buvau vienas iš pirmųjų, išvydusių kūną, ir tai mane labai sukrėtė. Aš visada baisėjausi smurtu. Klaikus dalykas. Daktaras Itridžas, mūsų vyriausiasis gydytojas, metų gale turi išeiti į pensiją. Tai nelaimingiausias įvykis paskutiniais jo darbo klinikoje mėnesiais.

Jis liūdnai palingavo galvą, tačiau Dalglišui pasirodė, jog juodose akutėse šmėstelėjo kažkas labai panašaus į pasitenkinimą.

Tipeto amuletas jau buvo atskleidęs savo paslaptis pirštų atspaudų ekspertui, ir Dalglišas pasistatė jį ant stalo prieš save. Daktaras Steineris norėjo jį paliesti, bet vėl atitraukė ranką ir tarė:

– Manau, dėl pirštų atspaudų geriau jo neliesti. – Jis greitai žvilgtelėjo į Dalglišą ir nesulaukęs atsako kalbėjo toliau: –

Įdomus drožinys, ar ne? Tiesiog nuostabus. Inspektoriau, ar kada nors atkreipėte dėmesį į tai, kokį didelį meną gali sukurti protiškai nesveiki, netgi neturintys pasiruošimo ir patirties ligoniai. Iš čia kyla įdomių klausimų apie kūrybinių laimėjimų prigimtį. Ligoniams sveikstant, jų kūryba blanksta. Dingsta išraiškingumas ir originalumas. Visiškai pasveikus jų dirbiniai tampa beverčiai. Meno terapijos skyriuje turime įdomią pacientų darbo pavyzdžių kolekciją, bet šis amuletas išsiskiria iš kitų. Drožsaid jį Tipetas labai sirgo ir netrukus pateko į ligoninę. Jis – šizofrenikas. Išverstos stabo akys ir išpūstos šnervės yra būdingi šiai chroniškai ligai veido bruožai. Vienu metu Tipetas pats buvo labai panašus į jį.

– Manau, visi žinojo, kur šis daiktas buvo laikomas? – paklausė Dalglišas.

– O, taip! Jis stovėjo ant lentynos meno terapijos skyriuje. Tipetas juo labai didžiavosi, o daktaras Begjulėjus jį dažnai rodydavo Ūkio komiteto nariams, kai šie atvykdavo inspektuoti. Meno terapijos specialistė ponia Bomgarden mėgsta demostruoti kai kuriuos geriausius darbus, todėl juos išstato lentynose. Dabar ji išvykusi dėl ligos, bet, tikiuosi, kas nors jums jau aprodė skyrių?

Dalglišas atsakė teigiamai.

– Kai kurie mano bendradarbiai įsitikinę, kad meno terapija yra pinigų švaistymas, – prisipažino daktaras Steineris. – Tiesą pasakius, aš niekada nesinaudoju ponios Bomgarden paslaugomis. Tačiau reikia būti pakantiems. Daktaras Begjulėjus kartais siunčia pacientus pas ją, ir jiems mėgėjiškai terliotis tikriausiai ne taip žalinga negu elektros šoko terapija. Tačiau įsivaizduoti, kad meniniai pacientų bandymai gali padėti diagnozuoti ligą, man atrodo nerealu. Bijau, jog tomis pretenzijomis tik stengiamasi suteikti poniai Bomgarden neprofesionalios psichiatrės mėgėjos rangą, o

tai, žinoma, visiškai nepateisinama. Ji neturi jokio analitinio pasirengimo.

– O kaltas? Ar jūs, daktare, žinojote, kur tas įrankis buvo laikomas?

– Na, nevisiškai, inspektoriau. Noriu pasakyti, žinojau, jog Neglis turi keletą įrankių ir, matyt, laiko juos durininkų kambaryje, bet aš nežinau, kur tiksliai.

– Įrankių dėžė didelė, su ryškiu užrašu, ji laikoma durininkų kambaryje ant mažo staliuko. Sunku jos nepastebėti.

– O, be abejo! Tačiau, tiesą pasakius, man, kaip ir visiems gydytojams, nėra reikalo vaikščioti į durininkų kambarį. Dabar mes turėtume įtaisyti tai dėžei užraktą ir pasirūpinti, kad ji būtų kur nors saugiai laikoma. Panelė Bolam be reikalo leido Negliui laikyti ją neužrakintą. Juk retkarčiais susiduriame su agresyviais pacientais ir kai kurie įrankiai gali būti mirtini.

– Atrodo, kad taip.

– Iš tiesų ši klinika nebuvo numatyta gydyti pacientams, sergantiems stipria psichoze. Ji įsteigta kaip analitinės psichoterapijos centras, skirtas viduriniosios klasės aukšto intelekto pacientams. Mes gydome žmones, kuriems niekada net nesisapnuotų gultis į psichiatrinę ligoninę ir kuriems tikrai ne vieta paprastos ambulatorijos psichiatriniame skyriuje. Be to, žinoma, nemažą mūsų darbo dalį užima moksliniai tyrimai.

– Ką jūs, daktare, veikėte šį vakarą nuo šeštos iki septintos valandos? – pasiteiravo Dalglišas.

Daktarą Steinerį, atrodo, įžeidė taip netikėtai į įdomią diskusiją įsibrovęs niekingas smalsumas, tačiau jis pakankamai nuolankiai atsakė turėjęs penktadienio vakaro psichoterapijos seansą.

– Atvykau į kliniką penktą valandą trisdešimt minučių, mat tam laikui buvo užregistruotas pirmas mano pacientas.

Deja, jis nepasirodė. Jo gydymas jau pasiekė tokią stadiją, kai galima tikėtis prasto lankomumo. Ponas Berdžas buvo užregistruotas šeštai valandai penkiolika minučių, o jis paprastai labai punktualus. Aš jo palaukiau gretimame pirmo aukšto priimamajame ir atsivedžiau į savąjį maždaug dešimt minučių po šeštos. Ponas Berdžas nepakenčia laukti bendrame laukiamajame kartu su daktaro Begjulėjaus pacientais, ir aš jo tikrai nekaltinu. Tikiuosi, jūs apie Berdžą esate girdėjęs. Jis parašė tą įdomų romaną „Teisiųjų sielos" – tiesiog talentingai atskleidė seksualinius prieštaravimus, slypinčius po garbingos anglų provincijos tradicijų šydu. Bet aš pamiršau. Žinoma, jūs jau kalbėjotės su ponu Berdžu.

Dalglišas iš tiesų su juo kalbėjosi. Pokalbis buvo gana informatyvus, bet varginantis. Jis irgi buvo girdėjęs apie pono Berdžo knygą, apie tą dviejų šimtų tūkstančių įmantrių žodžių kūrinį, kuriame nepadorių epizodų prikišta taip pedantiškai, kad norint apskaičiuoti, kuriame puslapyje bus kitas epizodas, reikia tik paprasčiausių aritmetikos įgūdžių. Dalglišas net neįtarė Berdžą kuo nors dalyvavus žmogžudystėje. Rašytojas, kuris galėjo sukurpti tokią sekso ir sadizmo mišrainę, tikriausiai yra impotentas ir neabejotinas bailys. Tačiau nebūtinai melagis.

Dalglišas tarė:

– Ar jūs visiškai neabejojate dėl laiko, daktare? Ponas Berdžas sakosi atvykęs šeštą valandą penkiolika minučių, ir Kalis jį užregistravęs tuo metu. Berdžas sako, kad Kalio įspėtas, jog nedirbate su kitu pacientu, nuėjęs tiesiai į jūsų kabinetą ir laukęs ištisas dešimt minučių. Jis jau ėmęs nekantrauti ir ketinęs eiti teirautis apie jus.

Daktaro Steinerio, regis, nė kiek neišgąsdino ir nesupykdė paciento išdavystė. Bet jis sumišo.

– Įdomu, kad ponas Berdžas taip sakė. Bijau, jog jis teisus. Tikrai seanso pradžioje buvo truputį susierzinęs. Jeigu

sako, kad aš atėjau pas jį šeštą valandą dvidešimt penkios minutės, neabejoju, jog tai teisybė. Vargšeliui seansas šį vakarą buvo labai trumpas. Tai itin nepageidautina šiame gydymo etape.

– Jeigu jūsų nebuvo fasadiniame priimamajame, kai atvyko pacientas, tai kur buvote?

Daktaro Steinerio veidas ūmiai persimainė. Tapo susigėdęs it mažo berniuko, užklupto darant šunybę. Jis atrodė ne tiek išsigandęs, kiek nepaprastai kaltas. Toks konsultuojančio psichiatro virtimas sutrikusiu nusidėjėliu buvo beveik komiškas.

– Juk aš jums sakiau, inspektoriau! Buvau antrame priimamajame, kuris yra tarp fasadinio kabineto ir laukiamojo.

– Ką ten veikėte, daktare?

Iš tiesų beveik juokinga! Ką Steineris galėjo iškrėsti, kad šitaip sumišo? Dalglišas mintyse perrinkinėjo keisčiausias galimybes. Skaitė pornografiją? Rūkė hašišą? Kirkino ponią Šorthauz? Tikrai negalėjo būti kas nors tokio banalaus kaip žmogžudystės planavimas. Tačiau daktaras aiškiai apsisprendė, jog teisybė turi būti pasakyta. Jis prapliupo su atgailaujančiu atvirumu:

– Žinau, skamba absurdiškai, bet... na... buvo gana šilta ir diena man pasitaikė nelengva, o ten stovi kušetė. – Jis sukikeno. – Faktiškai, inspektoriau, numanomu panelės Bolam mirties laiku aš buvau, paprastai kalbant, prisnūdęs!

Išliejęs širdį šiuo jaudinančiu prisipažinimu, daktaras Steineris ėmė linksmai plepėti, ir buvo vargo juo atsikratyti. Tačiau galų gale jį pavyko įtikinti, jog šį kartą jis daugiau niekuo negalįs padėti, tad jo vietą užėmė daktaras Begjulėjus.

Daktaras Begjulėjus, kaip ir jo bendradarbiai, nepareiškė jokio nepasitenkinimo dėl ilgo laukimo, bet tai nepra-

ėjo jam be pėdsakų. Jis vis dar vilkėjo baltu chalatu ir susisiautė juo prisitraukdamas kėdę. Atrodė, jam sunku patogiai atsisėsti, nusvirę pečiai nervingai trūkčiojo, kojas jis tai sukryžiuodavo, tai vėl ištiesdavo. Stalinės lempos šviesoje raukšlės nuo nosies iki burnos atrodė pagilėjusios, plaukai sudrėkę, o akys niūriai įkritusios. Jis prisidegė cigaretę, pasirausęs chalato kišenėje, ištraukė lapelį ir padavė Martinui.

– Aš čia surašiau savo asmens duomenis. Sutaupysiu jums laiko.

– Ačiū, pone, – vangiai padėkojo Martinas.

– Be to, galiu dabar pasisakyti, jog neturiu alibi dvidešimčiai ar kiek ten minučių po šeštos valandos penkiolika. Tikiuosi, girdėjote, kad išėjau iš EŠT kabineto kelios minutės prieš seseriai paskutinį kartą pamatant panelę Bolam. Nuėjau surūkyti cigaretės į persirengimo kambarį vestibiulio gale. Ten buvo tuščia ir niekas nepasirodė. Atgal nesiskubinau, tad pas daktarę Ingrem ir seserį sugrįžau tikriausiai maždaug be dvidešimt minučių septintą. Visą tą laiką jiedvi, savaime aišku, buvo kartu.

– Taip ir sesuo man sako.

– Absurdiška net manyti, jog katra nors galėtų būti įpainiota, tačiau džiaugiuosi, kad joms pasitaikė būti kartu. Manau, kuo daugiau žmonių atkris, tuo jums geriau. Apgailestauju negalėdamas pateikti savo alibi. Bijau, kad ir šiaip niekuo negaliu padėti. Aš nieko nemačiau ir negirdėjau.

Dalglišas paklausė daktarą, kaip jis praleidęs vakarą.

– Viskas buvo kaip visada – tai yra iki septynių. Aš atvažiavau prieš pat keturias ir nuėjau į panelės Bolam kabinetą pasirašyti knygoje. Knyga paprastai būdavo laikoma persirengimo kambaryje, bet neseniai ji išsinešė ją į savo kabinetą. Mes trumpai pasikalbėjome, – ji turėjo keletą klausimų dėl pagalbinės įrangos mano naujajam EŠT aparatui, –

po to išėjau pradėti seansų. Mes buvome gerokai užsiėmę iki pat šeštos valandos, be to, turėjau nuolat vaikščioti pas savo pacientę, gydomą LSD. Ją prižiūrėjo seselė Bolam terapijos kabinete pusrūsyje. Tačiau aš pamiršau. Jūs juk matėte ponią King.

Dalglišui atvykus, ponia King sėdėjo šalia savo vyro laukiamajame, ir jis labai greit įsitikino, jog su žmogžudyste jie negalėjo turėti nieko bendro. Moteris buvo dar silpna ir šiek tiek apdujusi, ji sėdėjo tvirtai prilaikoma vyro rankos. Vyras atvyko į kliniką palydėti jos namo, praėjus kelioms minutėms po to, kai pasirodė seržantas Martinas ir jo komanda. Dalglišas trumpai ir švelniai paklausinėjo moterį ir leido jai išvykti. Jam nereikėjo vyriausiojo gydytojo patikinimų, jog pacientė nebūtų galėjusi atsikelti iš lovos ir ką nors nužudyti. Bet jis taip pat įsitikino, kad tokioje būklėje ji neįstengtų patvirtinti kieno nors alibi. Jis paklausė daktarą Begjulėjų, kada šis paskutinį kartą aplankęs savo pacientę.

– Aš trumpai apžiūrėjau ją vos atvykęs, prieš pat šoko seansų pradžią. Preparato buvo duota trečią valandą trisdešimt minučių ir pacientė jau buvo pradėjusi reaguoti. Turiu pasakyti, LSD duodama pacientui tam, kad jis būtų imlesnis psichoterapijai, kad atsipalaiduotų giliau slypintys slopinimai. Preparato duodama tik griežtai prižiūrint ir pacientas niekada nepaliekamas vienas. Dar kartą apsilankiau penktą valandą, pakviestas seselės Bolam, ir išbuvau apie keturiasdešimt minučių. Po to vėl užlipau į viršų ir maždaug be dvidešimt minučių šeštą atlikau paskutinį šoko terapijos seansą. Paskutinis EŠT pacientas išvyko iš klinikos praėjus kelioms minutėms po to, kai panelę Bolam ponia Šorthauz matė paskutinį kartą. Nuo maždaug šeštos valandos trisdešimt minučių aš tvarkiau aparatūrą ir savo užrašus.

– Ar archyvo durys buvo atidarytos, kai praėjote pro jas penktą valandą?

Daktaras Begjulėjus pagalvojo ir atsakė:

– Manau, uždarytos. Sunku būti visiškai tikram, tačiau neabejoju, kad atdaras ar praviras būčiau pastebėjęs.

– O be dvidešimt šešios, kai palikote savo pacientę?

– Taip pat.

Dalglišas vėl pateikė įprastinius, būtinus, savaime suprantamus klausimus. Ar turėjusi panelė Bolam priešų? Ar daktaras nežinąs kokios priežasties, dėl kurios kas nors galėjo trokšti jos mirties? Ar pastaruoju metu ji neatrodė susirūpinusi? Ar jis nenumanąs, dėl ko ji galėjusi kviesti Valdybos sekretorių? Ar jis suprantąs užrašus jos bloknote? Tačiau daktaras Begjulėjus niekuo negalėjo padėti. Jis sakė:

– Kai kuriais atžvilgiais ji buvo keista moteris, baikšti, truputį agresyvi, nelabai laiminga su mumis. Tačiau visiškai nekenksminga būtybė, sakyčiau, visiškai ne tas asmuo, kuris savo elgesiu galėtų prisišaukti smurtą. Neįmanoma apsakyti, koks sukrėtimas. Žodžiai nuo kartojimo tiesiog prarado prasmę. Tačiau manau, jog visi jaučiame tą patį. Visas šis dalykas fantastiškas! Neįtikėtinas!

– Sakėte, kad ji čia nebuvo laiminga. Ar sunku dirbti šios klinikos vedėja? Kaip esu girdėjęs, panelei Bolam nelabai sekėsi bendrauti su sunkaus charakterio žmonėmis.

Daktaras Begjulėjus ramiai atsakė:

– O, nereikia tikėti viskuo, ką girdite. Mes čia individualistai, tačiau apskritai gana gerai sugyvename. Mudu su Steineriu truputį pasiginčijame, bet viskas gana draugiška. Jis nori, kad klinika taptų psichoterapijos mokomuoju centru, kuriame visur it pelės bėgiotų registratoriai ir specialistai ir vyktų šioks toks mokslinis darbas. Tai būtų viena iš tų įstaigų, kur laikas ir pinigai dosniai švaistomi bet kam, tik ne tiesioginiam pacientų – ypač psichopatų – gydymui. Laimė, nėra jokio pavojaus, kad jis pasieks savo tikslą. Pirmiausia to neleistų Regiono kolegija.

– O kokios buvo panelės Bolam nuostatos, daktare?

– Tiesą sakant, ji nebuvo pakankamai kompetentinga, kad galėtų palaikyti katrą nors pusę, tačiau tas jai netrukdė. Ji buvo prieš froidizmą ir už eklektiką. Prieš Steinerį ir už mane, jei norite. Tačiau tai nieko nereiškia. Nei daktaras Steineris, nei aš nebūtume trenkę jai per galvą dėl savo teorinių nesutarimų. Kaip matote, mudu net vienas kito dar nebandėme nudurti. Visa tai niekuo nesusiję.

– Esu linkęs su jumis sutikti, – tarė Dalglišas. – Panelė Bolam buvo nužudyta itin apdairiai ir išmoningai. Manau, nužudymo motyvas buvo daug reikšmingesnis ir svaresnis negu paprasčiausias nuomonių skirtumas ar asmeninis konfliktas. Tarp kitko, ar žinote, kuriuo raktu atrakinamas archyvas?

– Aišku, žinau. Kai man reikia kokios nors ligos istorijos, paprastai pasiimu ją pats. Aš taip pat žinau, jei tai jums kuo nors padėtų, kad Neglis laiko savo įrankių dėžę durininkų poilsio kambaryje. Dar daugiau – kai atvykau šią popietę, panelė Bolam man pasakė apie Tipetą. Tačiau kažin ar tai svarbu, tiesa? Jūs negalite rimtai manyti, jog žmogžudys tikėjosi užtraukti įtarimą Tipetui?

– Ko gero, ne. Pažinodamas panelę Bolam, pasakykite man, daktare, ką būtų dariusi, jei ligos istorijas būtų radusi išmėtytas ant grindų?

Daktaras Begjulėjus berods nustebo, po to nusišaipė.

– Bolam? Tai bent klausimas! Ji buvo pamišusi dėl tvarkos. Aišku, būtų puolusi jų rinkti!

– O gal skambinusi durininkui, kad sutvarkytų, arba palikusi bylas ten, kur rado, kaip įkaltį, kol paaiškės kaltininkas?

Daktaras Begjulėjus susimąstė ir atrodė linkęs atsisakyti savo kategoriškos nuomonės.

– Iš tiesų niekas negali žinoti, ką ji būtų dariusi. Įmanu

tik spėlioti. Galimas daiktas, jog jūs teisus ir ji būtų skambinusi Negliui. Ji nesibaidė darbo, tačiau labai rūpinosi savo, kaip vedėjos, prestižu. Vis dėlto dėl vieno dalyko esu tvirtai įsitikinęs. Ji nebūtų palikusi netvarkos. Ji negalėdavo praeiti pro šalį nepataisiusi užsilenkusio kilimėlio ar pakrypusio paveikslo.

– O pusseserė? Ar jos panašios? Kiek žinau, seselė Bolam su jumis dirba daugiau negu su kuriuo kitu konsultantu.

Iš to, kaip anas susiraukė, Dalglišas suprato davęs nemalonų klausimą. Daktaras Begjulėjus, noriai ir atvirai aiškinęs savo paties motyvus, akivaizdžiai nebuvo linkęs aptarinėti kieno nors kito paskatų. Gal dėl to, kad trapus seselės Bolam bejėgiškumas pažadino jam globėjiškus instinktus? Dalglišas laukė atsakymo. Gerokai patylėjęs daktaras atrėžė:

– Nesakyčiau, kad jos panašios. Turbūt pats susidarėte nuomonę apie seselę Bolam. Galiu tik pasakyti, jog visiškai pasitikiu ja, kaip sesele ir kaip žmogumi.

– Ji yra savo pusseserės turto paveldėtoja. Gal jūs tai žinojote?

Užuomina buvo per daug aiški, o daktaras Begjulėjus per daug išvargęs, kad nepasiduotų provokuojamas.

– Ne, nežinojau. Tačiau jos labui tikiuosi, kad tai velnioniškai dideli pinigai ir kad jai su motina bus leista jais pasidžiaugti. Taip pat tikiuosi, kad negaišite laiko įtarinėdamas nekaltus žmones. Kuo greičiau žudikas bus išaiškintas, tuo geriau. Ši padėtis mums visiems tiesiog nepakenčiama.

Taigi daktaras Begjulėjus žinojo apie seselės Bolam motiną. Tačiau, kita vertus, panašu, kad ir dauguma klinikos personalo žinojo. Jis davė paskutinį klausimą:

– Daktare, minėjote, kad persirengimo kambaryje buvote vienas maždaug nuo šešios penkiolika iki be dvidešimt septynios. Ką veikėte?

– Nuėjau į tualetą. Nusiploviau rankas. Surūkiau cigaretę. Mąsčiau.

– Tai viskas, ką veikėte dvidešimt penkias minutes?

– Taip, viskas, inspektoriau.

Daktaras Begjulėjus buvo prastas melagis. Dvejonė truko tik akimirką; veido spalva nepasikeitė; pirštai, laikantys cigaretę, net nevirptelėjo. Tačiau balsas buvo kiek per daug nerūpestingas, o abejingumas kiek per smarkiai pabrėžtas. Ir dar jis vos prisivertė pažvelgti Dalglišui į akis. Jam užteko proto nieko nebepridurti prie savo žodžių, tačiau iš jo akių, žvelgiančių į detektyvą, buvo matyti, kad jis pasiruošęs, jog Dalglišas pakartos klausimą, ir drąsinasi tam.

– Dėkui, daktare, – ramiai tarė Dalglišas. – Šiam kartui užteks.

3 skyrius

Taip ir ėjo: kantrus klausinėjimas; kruopštus užrašinėjimas; atidus stebėjimas bandant atpažinti įtariamąjį iš baimingo rankų virpesio, iš akių išraiškos ar nevalingo įsitempimo nepageidautinai pakrypus pokalbiui. Po daktaro Begjulėjaus prisistatė Fredrika Sekson. Dalglišas pastebėjo, kad prasilenkdami juodu rūpestingai vengė vienas kito žvilgsnio. Ši tamsiaplaukė energinga, nerūpestingai apsirengusi dvidešimt devynerių metų moteris apsiribojo trumpais, bet tiesmukiškais atsakymais ir, rodės, jautė keistą malonumą pabrėždama, kad nuo šeštos iki septintos valandos buvusi viena savo kabinete, sudarinėjusi psichologinį testą ir negalinti nei įrodyti savo pačios, nei patvirtinti kieno nors kito alibi. Iš Fredrikos Sekson jis beveik nieko nesužinojo, tačiau nereiškia, jog ji neturėjo ko pasakyti.

Ją pakeitė visiškai kitokia liudininkė. Panelė Ruta Ketl neabejotinai buvo nusprendusi, jog žmogžudystė – ne jos reikalas; ji atsakinėjo noriai, bet išsiblaškiusi ir abejinga, kas rodė jos mintis sklandant aukštesnėse sferose. Žodžių atsarga, skirta išreikšti pasibaisėjimui ir nuostabai, gana ribota, ir klinikos personalas per vakarą išnaudojo didžiąją jos dalį. Panelės Ketl reakcija buvo šiek tiek neįprasta. Ji pareiškė, jog žmogžudystė keista... iš tiesų labai savotiška, ir

sėdėjo prieš Dalglišą romiai sumišusi, mirkčiodama per savo storastiklius akinius taip, lyg iš tikro žmogžudystė jai atrodytų savotiška, tačiau ne tiek, kad būtų verta ją aptarinėti. Tačiau bent du dalykai, kuriuos ji galėjo pranešti, buvo įdomūs. Dalglišui beliko tik tikėtis, jog jie patikimi.

Jos informacija apie savo pačios veiksmus vakare buvo gana miglota, bet Dalglišo atkaklumu pavyko išgauti, jog ji kalbėjosi su vieno EŠT paciento žmona iki maždaug be dvidešimt minučių šešios, kai sesuo paskambino, kad pacientą jau galima vežtis namo. Panelė Ketl nulipo laiptais kartu su moterimi, palinkėjo vestibiulyje jai labos nakties, po to tuoj pat nuėjo žemyn į archyvą pasiimti aplanko. Archyvą rado kuo tvarkingiausią ir išeidama užrakino. Nežiūrint atsainaus netikrumo dėl daugelio vakaro įvykių, ji buvo visiškai tikra dėl laiko. Ką gi, pamanė Dalglišas, reikės paklausti seserį Embrouz. Antroji informacija buvo labiau abejotina, o panelė Ketl paminėjo faktą, akivaizdžiai neteikdama jam jokios reikšmės. Sugrįžusi į savo kabinetą trečiame aukšte, ji aiškiai išgirdusi, kaip trinktelėjo sustodamas liftas.

Dalglišas jau pavargo. Nors šilo radiatoriai, jautė užeinant šalčio bangas ir iš to gerai pažįstamo negalavimo atpažino pirmuosius neuralgijos priepuolio požymius. Dešinė veido pusė ėmė stingti, po akies obuoliu – spazmiškai diegti veriantis skausmas. Tačiau paskutinė liudininkė jau buvo čia.

Vyresnioji stenografistė ponia Bostok nerodė nė trupučio pakantaus gydytojų susitaikymo su ilgu laukimu. Buvo suirzusi ir jos susierzinimas įsiveržė į kabinetą kartu su ja it žvarbus skersvėjis. Ji tylomis atsisėdo, užsidėjo vieną ant kitos ilgas nepaprastai dailias kojas ir su atviru priešiškumu pažvelgė į Dalglišą savo blyškiomis akimis. Jos galva buvo tiesiog nuostabi. Ilgi auksiniai plaukai, sudėti įmantriomis garbanomis, vainikavo pablyškusį ir išdidų aštrianosį veidą. Ilgu kaklu, iškilnia galvos laikysena ir kiek iš-

virtusiomis akimis ji priminė kažkokią egzotišką paukštę. Dalglišas sunkiai nuslėpė, kaip jį apstulbino jos plaštakos. Buvo tokios didžiulės, raudonos ir prakaulios it mėsininko, jog atrodė, tarsi kažkokia pikta lemtis būtų nevykusiai jas priauginusi prie grakščių riešų. Vos ne išsigimimas. Ji nebandė jų slėpti, bet nagai buvo trumpai nukirpti ir nelakuoti. Puiki figūra ir gerai pasiūti brangūs drabužiai akivaizdžiai rodė mokėjimą paslėpti savo trūkumus ir paryškinti privalumus. Turbūt ji visur daugiausia vadovaujasi šiuo principu, pamanė Dalglišas.

Smulkmenas apie tai, ką veikė nuo vakaro šeštos valandos, ji pasakojo glaustai ir nelabai noriai. Panelę Bolam paskutinį kartą mačiusi šeštą valandą, kai įprastu laiku nunešusi vedėjai pasirašyti laiškus. Jų buvę tik penketas. Dauguma – psichiatrų raštai ir medicininiai pranešimai, skirti bendrosios praktikos gydytojams, panelė Bolam jais, žinoma, nesidomėjusi. Visus išsiunčiamus raštus pašto siuntų žurnale registruojanti arba ponia Bostok, arba panelė Pridi, po to Neglis nuneša juos į kitą gatvės pusę taip, kad spėtų įmesti į pašto dėžutę iki pusės septynių. Pati panelė Bolam šeštą valandą atrodžiusi įprastai. Ji pasirašiusi savo pačios raštus ir ponia Bostok nunešusi juos atgal į raštinę, atidavusi panelei Pridi kartu su gydytojų laiškais, po to užlipusi į viršų paskutinę darbo valandą užrašinėti daktaro Itridžo diktavimo. Buvo sutarta, jog penktadienio vakarais ji vieną valandą padės daktarui Itridžui mokslinio tyrimo darbe. Ji buvusi su vyriausiuoju gydytoju, išskyrus porą trumpų tarpsnių. Sesuo paskambinusi maždaug septintą valandą ir pranešusi apie panelės Bolam mirtį. Išėję iš kabineto, ji ir daktaras Itridžas susitikę kaip tik išeinančią panelę Sekson. Ji nulipusi į pusrūsį kartu su vyriausiuoju gydytoju. Daktaro Itridžo prašymu ponia Bostok nuėjusi prie lauko durų žiūrėti, kad Kalis griežtai vykdytų nurodymą nieko neišleisti iš pastato. Buvusi su Kaliu tol,

kol pasirodęs būrelis iš pusrūsio, po to jie visi, išskyrus abu durininkus, pasilikusius budėti vestibiulyje, susirinkę kabinete laukti atvykstant policijos.

– Sakėte, jog nuo šeštos valandos visą laiką buvote su daktaru Itridžu, išskyrus trumpus tarpsnius. Ką abu veikėte?

– Savaime suprantama, dirbome. – Ponia Bostok pasistengė parodyti, jog klausimas ir kvailas, ir truputį nekultūringas. – Daktaras Itridžas rašo mokslinį straipsnį apie šizofrenija sergančių dvynių psichoanalizę. Kaip sakiau, buvo susitarta, kad aš talkininkausiu jam po vieną valandą kiekvieno penktadienio vakarą. Tai nė kiek netenkino jo poreikių, tačiau panelė Bolam laikėsi nuomonės, kad šis darbas ne visai atitinka klinikos interesus ir kad daktaras Itridžas turėtų jį dirbti nuosavame priimamajame padedamas asmeninės sekretorės. Savaime aišku, jog neįmanoma. Visa medžiaga, įskaitant kai kuriuos magnetofono įrašus, laikoma čia. Aš padedu įvairiai. Kurį laiką užrašinėju diktuojama. Kartais ieškau informacijos bibliotekoje. Kartais spausdinu.

– O ką veikėte šį vakarą?

– Apie trisdešimt minučių užrašinėjau diktuojama. Po to išėjau į gretimą kabinetą ir spausdinau iš juostos. Daktaras Itridžas paprašė mane ateiti maždaug be dešimt minučių septintą. Mes dirbome kartu, kai suskambo telefonas.

– Vadinasi, užrašinėjote diktuojama daktaro Itridžo maždaug iki šeštos valandos trisdešimt penkių minučių.

– Matyt.

– Ir visą tą laiką buvote kartu?

– Daktaras Itridžas, atrodo, buvo išėjęs valandėlę patikrinti informacijos.

– Kodėl dvejojate, ponia Bostok? Arba buvo išėjęs, arba nebuvo.

– Žinoma, inspektoriau. Kaip jūs sakote, arba buvo išėjęs, arba nebuvo. Tačiau nežinia, kodėl turėčiau viską smulkiai prisiminti. Šis vakaras jokiu būdu nebuvo kuo nors iš-

skirtinis. Manyčiau, jis buvo trumpai išėjęs, tačiau iš tikrųjų negaliu tiksliai prisiminti, kuriuo laiku. Tikiuosi, jis pats galės jums padėti.

Dalglišas staiga pakeitė apklausos kryptį. Išlaukęs gerą pusę minutės, jis ramiai paklausė:

– Ponia Bostok, ar jūs mėgote panelę Bolam?

Šis klausimas nebuvo pageidautinas. Per pudros sluoksnį plykstelėjęs pykčio ar sumišimo raudonis atslūgo ties kaklu.

– Ji nebuvo lengvo charakterio, kad ją mėgtum. Aš stengiausi būti lojali.

– Be abejo, kalbėdama apie lojalumą turite omenyje tai, kad susilaikydavote nuo bet kokios atviros kritikos vedėjos atžvilgiu ir bandydavote užglaistyti jos nesutarimus su gydytojais, užuot juos aštrinusi?

Kaip ir buvo ketinta, lengvas jo sarkazmas pažadino užslėptą jos priešiškumą. Po išdidumo ir abejingumo kauke jis įžvelgė lengvai pažeidžiamą mokinukės ambiciją. Žinojo, kad ji ims teisintis išgirdusi kritikos nors užuominą. Jis jai nepatiko, tačiau ji negalėjo pakęsti ignoravimo ar sumenkinimo.

– Panelė Bolam tikrai netiko vedėjauti psichiatrinėje įstaigoje. Ji nevertino to, ką mes čia stengiamės daryti.

– O kuo pasireiškė tas nevertinimas?

– Na, kad ir tuo, jog ji nemėgo neurotikų.

„Kaip ir aš, apsaugok Viešpatie, – pamanė Dalglišas. – Kaip ir aš“. Tačiau jis nieko nesakė, o ponia Bostok kalbėjo:

– Pavyzdžiui, ji buvo sunkiai sukalbama dėl pacientų kelionės išlaidų atlyginimo. Jos apmokamos tik iš Valstybinio paramos fondo, tačiau kai kada padedame ir iš Samariečių fondo. Viena mergina, labai protinga, atvyksta pas mus dukart per savaitę padirbėti meno terapijos skyriuje. Panelė Bolam manė, jog ji turėtų gydytis arčiau namų arba išvis ne. Ji net aiškino, kad, jos manymu, pacientė turėtų būti išrašyta ir eiti darbo dirbti, kaip ji išsireiškė.

– Ji nesakė tokių dalykų pačiai pacientei?

– Oi, ne! Ji galvodavo, ką sako. Tačiau galėjau pastebėti, kad jautresniems žmonėms su ja bendrauti nebuvo lengva. Be to, ji buvo labai kritiška intensyviosios terapijos atžvilgiu. Ši procedūra užima daug laiko. Taip ir turi būti. Panelė Bolam buvo linkusi vertinti psichiatro nuopelnus pagal skaičių pacientų, kuriuos jis priėmė per dieną. Tačiau tai ne taip svarbu, palyginti su jos požiūriu į pacientus. Žinoma, tam buvo sava priežastis. Jos motina daug metų buvo psichinė ligonė. Spėju, jog nusižudė. Panelei Bolam buvo nesaldu. Žinoma, ji negalėjo neapkęsti savo motinos, tad visą pagiežą nukreipė į klinikos pacientus. Pasąmonėje ji pati bijojo susirgti neuroze. Tai buvo gana akivaizdu.

Dalglišas nesijautė galįs aptarinėti tas teorijas. Jis buvo linkęs tikėti, kad jose esama tiesos, tačiau nemanė, jog ponia Bostok pati jas sugalvojusi. Panelė Bolam savo nepritarimu galbūt erzino psichiatrus, tačiau Bostok asmeny jie turėjo rėmėją.

– Ar jūs žinote, kas gydė ponią Bolam?

Ponia Bostok prieš malonėdama atsakyti nukėlė elegantišką koją nuo kitos ir patogiau įsitaisė kėdėje.

– Tiesą sakant, žinau. Tačiau nelabai suvokiu, kokią reikšmę tai turi šiam tyrimui.

– Gal tai paliktume man spręsti? Labai lengvai galiu pats išsiaiškinti. Tad jei nežinote arba abejojate, sakykite iš karto, sutaupytume laiko.

– Daktaras Itridžas.

– O kas, jūsų manymu, bus paskirtas į panelės Bolam vietą?

– Vedėjauti? Iš tiesų, – šaltai atsakė ponia Bostok, – neturiu supratimo.

Svarbiausią vakaro darbą Dalglišas ir Martinas pagaliau baigė. Lavonas buvo išvežtas, o archyvas užantspauduotas.

Visi klinikos darbuotojai apklausti ir dauguma jų paleisti namo. Iš gydytojų daktaras Itridžas išėjo paskutinis, jis kurį laiką susirūpinęs trainiojosi aplinkui jau po to, kai Dalglišas pasakė, jog jis galįs vykti. Ponas Loderis ir Piteris Neglis dar buvo klinikoje, abu laukė vestibiulyje, kur budėjo du uniformuoti policininkai. Valdybos sekretorius ramiai, bet ryžtingai pareiškė norįs būti tol, kol bus policija, o Neglis negalėjo išvykti, kol neužrakintos lauko durys ir jam neatiduotas raktas, mat jo pareiga atidaryti kliniką pirmadienį aštuntą valandą ryto.

Dalglišas ir Martinas paskutinį kartą apėjo patalpas. Stebėdamas jų darbą, atsitiktinis žiūrovas būtų galėjęs padaryti skubotą ir klaidingą išvadą, jog Martinas yra tik jaunesnio ir pranašesnio bendradarbio šešėlis. Tie, kurie Jarde pažinojo juos abu, buvo kitokios nuomonės. Išvaizda jie tikrai skyrėsi. Martinas stambus, beveik šešių pėdų ūgio plačiapetis vyras, atviru raudonskruosčiu veidu panašesnis į klestintį ūkininką negu į detektyvą. Dalglišas buvo dar aukštesnis, tamsiaplaukis, liesas ir judrus. Martinas šalia jo atrodė gremėzdiškas. Stebėdamas Dalglišo darbą niekas negalėdavo nepripažinti jo intelekto. Dėl Martino gal ir suabejodavo. Jis buvo dešimčia metų vyresnis už savo viršininką, ir dabar buvo mažai tikėtina, kad susilauktų paaukštinimo. Tačiau jis turėjo privalumų, būdingų puikiam detektyvui. Jo niekada nekankino abejonės dėl savo veiksmų motyvų. Gėris ir blogis jam buvo lyg du nekintami poliai. Jam niekada neteko klaidžioti dvejonių prietemoje, kur taip keistai susipynę gėrio ir blogio šešėliai. Jis buvo labai ryžtingas ir be galo kantrus. Geraširdis, bet ne sentimentalus, atidus smulkmenoms, bet neišleidžiantis iš akių visumos. Jo karjeros niekas nebūtų pavadinęs puikia. Nors Martinas ir nebuvo labai aukšto intelekto, bet ir ne kvailas. Policijos darbe labai daug nuobodaus, pasikartojančio ir smulkmeniško detalių tikrinimo. Dauguma žmogžudysčių yra niekingi nusikaltimai, pagimdyti žmo-

nių tamsumo ir nevilties. Martino pareiga buvo padėti juos išaiškinti, tą jis darė kantriai ir nemurmėdamas. Susidūrimas su žmogžudyste Stino klinikoje, kur buvo justi bauginantys išlavinto proto subtilumai, jam nepadarė įspūdžio. Nuosekliu atidumu smulkmenoms išaiškintos ankstesnės žmogžudystės, bus išaiškinta ir šioji. Žmogžudžiai, kad ir kokie jie būtų – protingi ar nenormalūs, klastingi ar impulsyvūs, turi būti sugauti. Jis ėjo atsilikęs nuo Dalglišo per žingsnį ar du, kaip buvo įpratęs, ir mažai kalbėjo. Tačiau kai prabildavo, turėdavo ką pasakyti.

Jie paskutinį kartą šį vakarą perėjo pastatą pradėdami nuo ketvirto aukšto. Aštuoniolikto šimtmečio stiliaus kambariai buvo paskirti socialinės psichiatrijos darbuotojų, psichologų ir neetatinių psichoterapeutų poreikiams, o porą didesnių terapijos kabinetų naudojo psichiatrai. Fasadinėje pastato pusėje buvo labai mielas nepertvarkytas kambarys, jaukiai apstatytas lengvomis kėdėmis ir mažais staliukais. Jis tikriausiai buvo skirtas santuokos problemų grupei, kuri, nagrinėdama savo šeimyninį ir seksualinį nesuderinamumą, per pertraukėles galėdavo gėrėtis maloniu vaizdu į aikštę. Dalglišui buvo nesunku suprasti išvykusios ponios Bomgarden apmaudą. Kambarys puikiai tiko meno terapijos skyriui.

Svarbesnės paskirties patalpos buvo aukštu žemiau, beveik nepertvarkytos ir neperdarytos, tad lubos, durys ir langai grakščiomis formomis gerai pritapo prie skoningos ir ramios aplinkos. Modiljanio paveikslas nelabai tiko posėdžių kambaryje, tačiau ne itin rėžė akį. Kiek mažesnė medicininės literatūros biblioteka už gretimų durų, pristatyta senoviškų knygų spintų su aukotojų pavardėmis lentelėse, būtų panėšėjusi į kokio nors aštuoniolikto amžiaus didiko nuosavybę, jeigu ne knygų antraštės. Bibliotekoje buvo daug krėslų, kurie visai derėjo vienas prie kito, nors ir aiškiai

buvo atkeliavę iš skirtingų namų, o ant spintų stovėjo neaukštos gėlių vazos.

Be to, šiame aukšte vyriausiasis gydytojas turėjo priimamąjį, vieną iš prašmatniausių šioje klinikoje. Paciento kušetė, stovinti prie tolesnės sienos, buvo to paties pavyzdžio kaip ir kitų psichiatrų kabinetuose: žema, siaura, kartūno užtiesalu, su raudona antklode, sulankstyta kojūgalyje, ir su viena pagalve. Tačiau likusius baldus parūpino tikrai ne Ligoninių valdyba. Aštuoniolikto amžiaus rašomasis stalas nebuvo užverstas kalendoriais ir dienynais, gulėjo tik užrašų knyga odiniais viršeliais, sidabro rašalinė ir padėklas dokumentams. Stovėjo du odiniai foteliai ir kampinis raudonmedžio bufetas. Pasirodo, vyriausiasis gydytojas kolekcionavo senovines graviūras, ypač domėjosi ofortais ir aštuoniolikto amžiaus raižiniais. Dalglišas apžiūrėjo Džeimso Makardelio ir Valentino Grino darbų kolekciją, iškabintą abipus židinio, ir atkreipė dėmesį, jog daktaro Itridžo pacientai atpalaiduodavo savo pasąmonę po puikiomis Halmandelio litografijomis. Ką gi, nežinomasis klinikos vagis galbūt ir buvo džentelmenas, jeigu galima pasikliauti Kalio nuomone, tačiau tikrai ne meno žinovas. Pražiopsoti du halmandelius dėl penkiolikos svarų būdingiau smulkiam vagišiui. Šis tikrai jaukus kabinetas bylojo jo šeimininką esant žmogų, kuris turi skonio ir pinigų tam skoniui tenkinti, žmogų, nematantį priežasties, dėl kurios darbo laiką turėtų praleisti mažiau malonioje aplinkoje negu laisvalaikį. Vis dėlto ne viskas buvo nusisekę. Kažko trūko. Elegantiškumas buvo kiek per daug išmoningas, geras skonis kiek per daug tradiciškas. Dalglišui atrodė, kad pacientui būtų daug jaukiau viršuje, šiltame netvarkingame keistos formos kambarėlyje, kur darbavosi Fredrika Sekson, apsikreikusi popieriais ir apsistačiusi gėlių vazonėliais ir arbatos reikmenimis. Nežiūrint graviūrų, kabineto aplinkai trūko

individualumo. Tai buvo kažkuo būdinga ir pačiam kabineto šeimininkui. Dalglišas prisiminė neseniai dalyvavęs konferencijoje psichinių ligų ir teisės klausimais, kurioje daktaras Itridžas buvo vienas iš pranešėjų. Tuo momentu pranešimas atrodė išmintingumo viršūnė; kiek vėliau Dalglišas negalėjo tiksliai prisiminti nė vieno žodžio.

Jie nulipo žemyn į pirmą aukštą, kur Valdybos sekretorius ir Neglis, iki šiol tyliai šnekučiavęsi su policininkais, sužiuro į juodu, tačiau prieiti nebandė. Ketvertas laukiančių figūrų stovėjo liūdna grupele tarsi laidotuvininkai po laidotuvių, išsigandę ir sutrikę užgriuvus nelaimei. Vestibiulio tyloje jų balsai skambėjo dusliai.

Pirmo aukšto planas buvo paprastas. Tuoj pat įėjus iš lauko, į kairę stovėjo įstiklinta budėtojo būdelė. Dalglišas dar kartą atkreipė dėmesį, kad iš jos puikiai matyti visas vestibiulis su jo gale dideliu puslankiu užsiriečiančiais laiptais. Tačiau Kalio pastabumas tą vakarą buvo keistai atrankinis. Jis buvo visiškai įsitikinęs, jog matęs ir užregistravęs savo žurnale visus žmones, įėjusius ar išėjusius po penktos valandos, tačiau didelė dalis judėjimo vestibiulyje liko jo nepastebėta. Jis matė ponią Šorthauz išeinant iš panelės Bolam kabineto ir įeinant į raštinę, tačiau kai vedėja ėjo pusrūsio laiptų link, nepamatė. Matė daktarą Begjulėjų, išeinantį iš persirengimo kambario, bet įeinančio nepastebėjo. Dauguma pacientų ir jų giminių veiksmų neliko pražiopsoti, jis galėjo patvirtinti ir ponios Bostok kursavimą. Neabejojo, kad daktaras Itridžas, panelė Sekson ir panelė Ketl po šeštos valandos nebuvo pasirodę vestibiulyje. O jeigu ir buvo, jis nepastebėjęs. Dalglišas labiau linko pasitikėti Kalio liudijimu, bet buvo akivaizdu, jog vargšelis išsigandęs. Atvykus jiems į kliniką, jis kiurksojo prislėgtas ir paniuręs. Tuo metu, kai jam buvo leista važiuoti namo, atrodė siaubo apimtas. Kuriame nors tyrimo etape, pamanė Dalglišas, reikės išsiaiškinti priežastį.

Už budėtojo būdelės langais į skverą buvo raštinė, kurios dalį užėmė atitvertas mažas kambarėlis esamų pacientų ligos istorijoms laikyti. Greta raštinės buvo panelės Bolam kabinetas, o už jo grupinių EŠT seansų patalpa, sudaryta iš terapijos kabineto, seserų kambario ir dviejų kabinų vyrams ir moterims atsigauti po elektros šoko. Koridorius skyrė šią patalpą nuo persirengimo kambario, tarnautojų tualeto ir valytojos sandėliuko. Koridoriaus gale buvo užrakintos durys, kurias retkarčiais atidarydavo nebent koks darbe užtrukęs klinikos darbuotojas, nenorėdamas varginti Neglio painiu didžiųjų durų atrakinimu ir atsklendimu.

Priešingoje pagrindinio vestibiulio pusėje buvo du priimamieji, laukiamasis ir tualetai. Fasadinė patalpa buvo perskirta į du gana didelius psichoterapijos kabinetus, kuriuos nuo laukiamojo skyrė koridoriukas. Taigi daktaras Steineris galėjo vaikščioti iš vieno kabineto į kitą nepatekdamas Kalio akiratin. Tačiau jis vargiai būtų galėjęs pereiti vestibiulį pusrūsio laiptų link nerizikuodamas būti pastebėtas. Ar jis buvo pastebėtas? Kas Kaliui sutrukdė pastebėti ir kodėl?

Paskutinį kartą šį vakarą Dalglišas kartu su Martinu apžiūrėjo pusrūsį. Užpakalinėje pusėje buvo durys į lauko laiptus. Daktaras Itridžas sakė, jog šios durys buvusios užsklęstos, kai juodu su daktaru Steineriu apžiūrėję jas aptikus lavoną. Jos ir dabar buvo užsklęstos. Jas ištyrinėjus rasti tik Piterio Neglio pirštų atspaudai. Neglis sakėsi tikriausiai lietęs duris paskutinis, nes prieš užrakindamas kliniką nakčiai patikrindavo, ar durys gerai užsklęstos. Jis ar kas kitas iš personalo pro pusrūsio duris beveik nevaikščiodavęs, paprastai jos būdavo atidaromos tik atvežus akmens anglių ar šiaip ką sunkaus. Dalglišas atitraukė skląstį. Neaukšti metaliniai laipteliai kilo į viršų, prie pusrūsio aptvaro. Ten geležiniai varteliai buvo užrakinti ant grandinės kabančia spyna. Tačiau įsibrovėliui nebūtų sunku patekti į aikštelę prieš pusrūsį, tuo labiau kad senos arklidės šalimais buvo tuščios

ir menkai apšviestos. Patekti į pačią kliniką būtų sunkiau. Visi pusrūsio langai grotuoti, išskyrus tualeto langelį. Pro tą langelį vagis ir įlindo į kliniką.

Dalglišas vėl užsklendė duris, ir juodu užėjo į durininkų poilsio kambarį, užimantį didžiąją užpakalinės pusės dalį. Čia niekas nebuvo pasikeitę po to, kai jie apžiūrėjo jį pirmą kartą. Prie vienos sienos stovėjo dvi spintelės drabužiams. Kambario vidury riogsojo griozdiškas keturkampis stalas. Viename kampe stovėjo nedidelė senamadiška dujinė viryklė, o šalia jos bufetas su puodukais, lėkštutėmis ir skardinėmis dėželėmis arbatai, cukrui ir sausainiams. Dvi apmuštos oda nutriušusios kėdės buvo sustatytos abipus viryklės. Į kairę nuo durų kabėjo raktų lenta, jos kabliukai buvo pažymėti tik numeriais. Ant šios lentos tarp kitų raktų kabėjo ir archyvo raktas. Dabar šį raktą turi policija.

Dičkis rainas katinas gulėjo susirangęs pintinėje priešais viryklę. Įjungus šviesą jis sukrutėjo ir, pakėlęs savo stambią dryžuotą galvą, įbedė į atėjūnus tuščias, abejingas geltonas akis. Dalglišas priklaupė prie pintinės ir paglostė jam galvą. Katinas pasipurtė ir sustingo glostomas. Staiga jis apvirto aukštielninkas ir, ištiesęs kojas, atstatė Dalglišui savo minkštą pilvelį, kad pakasytų. Inspektorius glostė ir šnekino, o Martinas, teikiąs pirmenybę šunims, žvelgė į jį kantriai ir atlaidžiai. Jis pasakė:

– Girdėjau apie jį iš ponios Šorthauz. Čia Tigeris, panelės Bolam katinas.

– Galima spėti, jog panelė Bolam vaikystėje skaitė Milną. Katės – naktiniai gyvūnai. Kodėl jo neišleidžia nakčiai?

– Apie tai irgi girdėjau. Panelė Bolam manė, kad jis čia uždarytas gaudys peles. Neglis per pietus išeina išgerti alaus ir suvalgyti sumuštinio, o Kalis pietauja čia ir panelė B jam nuolat priekaištaudavo dėl trupinių. Katinas uždaromas kiekvieną vakarą, o dieną išleidžiamas. Jis čia ėda ir skardinėje dėžėje atlieka savo reikalus.

– Matau. Pripilta pelenų iš boilerinės.

– Gaila, kad nekalba, pone. Jis čia išbuvo kone visą vakarą laukdamas ėst. Tikriausiai buvo ir tada, kai žmogžudys atėjo archyvo rakto.

– Ir kalto. O, taip, Tigeris jį matė kuo puikiausiai. Tačiau iš kur žinai, jog jis tau pasakytų tiesą?

Seržantas Martinas nutylėjo. Aišku, tokie jau yra žmonės, kurie be galvos dėl kačių. Vaikiški, galima sakyti. Jis sušneko:

– Panelė Bolam sumokėjo iš savo kišenės už jo išromijimą. Ponia Šorthauz papasakojo policininkui Holidėjui, kad daktaras Steineris labai supyko. Matyt, mėgsta kates. Jie dėl to smarkiai susibarė. Daktaras Steineris pasakė poniai Bostok, jog panelė Bolam norėtų išromyti visus vyrus klinikoje, jeigu tik būtų jos valia. Matyt, šiurkščiai išrėžė. Žinoma, jis nesitikėjo, kad panelę Bolam pasieks jo žodžiai, bet ponia Bostok tuo pasirūpino.

– Taip, – tarstelėjo Dalglišas, – ji tokia.

Juodu toliau apžiūrinėjo.

Kambarys nebuvo nejaukus. Jis atsidavė valgiu, oda ir vos vos dujomis. Čia buvo nemažai paveikslų: atrodo, jie bus atitekę durininkams, kai ankstesnieji savininkai iki soties į juos atsižiūrėjo. Vienas vaizdavo Stino įkūrėją, kaip ir dera, apsuptą penkių savo sūnų. Ši išblukusi rudo tono fotografija paauksuotais rėmais, Dalglišo manymu, apibūdino senojo Haimano charakterį geriau už tradiciškesnį aliejiniais dažais tapytą memorialinį jo portretą viršuje, vestibiulyje.

Ant mažesnio stalelio prie galinės sienos gulėjo Neglio įrankių dėžė. Dalglišas nukėlė dangtelį. Skrupulingai prižiūrimi įrankiai gulėjo kiekvienas savo vietoje. Trūko tik vieno – to, kuris vargiai kada nors begrįš į Neglio įrankių dėžę.

– Jis būtų galėjęs įeiti pro tas užpakalines duris, jei būtų palikęs nerakintas, – pastebėjo Martinas, lyg atspėjęs Dalglišo mintį.

– Žinoma. Prisipažįstu, kad kažkodėl esu linkęs įtarti tą vienintelį asmenį, kuris aiškiai net nebuvo pastate nužudymo metu. Vis dėlto neabejotina, kad Neglis buvo raštinėje su panele Pridi, kai ponia Šorthauz išsiskyrė su panele Bolam. Kalis patvirtino. O panelė Pridi sakosi, jog ji nebuvo išėjusi iš raštinės, tik vieną kartelį užsuko į gretimą kambarį paimti bylos. Tarp kitko, ką tu manai apie Šorthauz?

– Manau, ji sakė tiesą, pone. Nors negarantuoju, kad kai nori, trupučiuką nepameluoja. Ji iš tokių žmonių, kurie mėgsta įvairius įvykius ir linkę pastūmėti juos reikiama kryptimi. Tačiau ji ir be pagražinimų turėjo ko papasakoti.

– Tikrai, – pritarė Dalglišas. – Nėra jokio pagrindo abejoti, kad panelė Bolam nulipo į pusrūsį iškviesta telefono skambučio, pagal kurį mes galime gana tiksliai nustatyti mirties laiką. Jis sutampa su policijos gydytojo nuomone, tačiau dar daugiau sužinosime gavę ekspertizės rezultatus. Žinoma, skambutis galėjo būti niekuo dėtas. Galimas daiktas, kažkas paskambino iš pusrūsio, pasikalbėjo su panele Bolam kažkur čia, apačioje, po to grįžo į savo kabinetą, o dabar per daug bijo prisipažinti dėl to skambučio. Kaip sakiau, galimas daiktas, bet nemanau, kad labai tikėtina.

– Jeigu skambutis buvo niekuo dėtas, kas nors galėjo kviesti ją pažiūrėti netvarkos archyve. Tie aplankai tikrai buvo išmėtyti dar prieš žmogžudystę. Kai kurie gulėjo po lavonu. Man atrodo, smogta tada, kai ji pasilenkė jų rinkti.

– Man irgi taip atrodo, – atsiliepė Dalglišas. – Nagi, paskubėkime.

Pro tarnybinio lifto duris jie praėjo tylėdami ir tada žengė į terapijos kabinetą fasadinėje pusrūsio pusėje. Čia pavakary seselė Bolam sėdėjo prie savo pacientės. Dalglišas įjungė šviesą. Portjeros atitrauktos, bet langus dengė plonos tinklinės užuolaidos, matyt, tam, kad dieną ne taip matytųsi iš gatvės. Kabinetas įrengtas paprastai. Žema sanitarinė

lova viename kampe, jos kojūgalyje stovi ligoninės širma, o galvūgalyje nedidelis krėslas. Prie fasadinės sienos nedidelis staliukas su kėde, matyt, seselei. Ant staliuko stovas su medicininės priežiūros ataskaitomis ir ligos istorijų blankais. Prie kairės sienos išrikiuotos spintos su klinikos skalbiniais. Ketvirtąją sieną bandyta šiek tiek izoliuoti nuo triukšmo. Ją dengė akustiniai paneliai, o ant tvirtų durų kabojo stora užuolaida.

– Jeigu pacientė buvo triukšminga, – tarė Dalglišas, – abejoju, ar seselė Bolam girdėjo kokį nors išorinį garsą. Gal tu, Martinai, išeitum į koridorių ir paskambintum telefonu greta archyvo durų.

Išeidamas Martinas uždarė duris, ir Dalglišas liko vienas slogioje tyloje. Nors jo klausa ir aštri, bet sunkūs Martino žingsniai buvo vos girdimi. Kažin, ar būtų juos girdėjęs šūkaujant sudirgusiai pacientei. Dalglišas neįstengė išgirsti nei silpno skambtelėjimo, kai Martinas nukėlė ragelį, nei disko sukimosi. Po valandėlės jis vėl išgirdo grįžtančio Martino žingsnius. Šis įėjęs pranešė:

– Ten kabo lentelė su vidaus numeriais, aš surinkau 004. Panelės Bolam kabineto numerį. Net juokinga, kaip nejauku klausytis telefono signalų, kai nėra kam atsiliepti. Po to kažkas pakėlė ragelį. Net krūptelėjau, kai signalai nutrūko. Aišku, atsiliepė ponas Loderis. Jis irgi buvo kiek nustebęs. Pasakiau, kad ilgai nebeužtruksim.

– Jau nebe. Tarp kitko, aš tavęs negirdėjau. O seselė Bolam vis dėlto girdėjo vaikišką Pridi klyksmą. Ar bent taip sako.

– Bet ji nesiskubino, tiesa, pone? Be to, matyt, girdėjo, kaip gydytojai ir sesuo lipa žemyn.

– Tai dar galima paaiškinti. Jų trepsėjo visas ketvertas. Žinoma, ji aiškiai įtartina. Galėjo paskambinti pusseserei iš šio kabineto, galbūt pasakyti, jog kažkas sujaukęs archyvą.

Jos pacientė buvo per daug apdujusi, kad išgirstų ar suprastų. Mudu su daktaru Begjulėjumi ją matėme – visiškai akivaizdu, jog ji niekam nepaliudytų alibi. Seselė Bolam galėjo palikti šį kabinetą ir pakankamai saugiai archyve laukti pusseserės. Ji turėjo puikią progą nužudyti, tam ji turi ir reikiamą medicininį pasirengimą, ir aiškų motyvą. Jeigu ji žudikė, nusikaltimas tikriausiai neturi nieko bendro su telefono skambučiu Loderiui. Reikės išsiaiškinti, kas, Bolam manymu, čia vyksta, tačiau tai nebūtinai turi būti susiję su jos mirtimi. Jeigu seselė Bolam žinojo, kad atvyksta Valdybos sekretorius, ji galėjo nuspręsti tuoj pat nužudyti, norėdama paslėpti tikruosius motyvus.

– Man ji neatrodo pakankamai gudri, kad šitaip suplanuotų, pone.

– Ir man ji nepanaši į žudikę, Martinai, bet mudu esame matę dar mažiau panašių. Jeigu ji nekalta, jos vienos buvimas čia, apačioje, žmogžudžiui buvo labai parankus. O dar tos guminės pirštinės. Žinoma, ji pasiaiškino dėl jų. Pirštinių visur pilna, ir medicinos seselei visiškai dera nešiotis jų porą prijuostės kišenėje. Tačiau faktas, jog mes neradome jokių pėdsakų nei ant nužudymo įrankių, nei ant rakto – net senų atspaudų. Kažkas pirma juos nušluostė ir lietė tik guminėmis pirštinėmis. Kas gali būti tinkamiau už plonas chirurgo pirštines? Juk kalto įsmeigimą galima vadinti chirurgine operacija.

– Jeigu jai užteko proto mūvėti pirštines, tai turėjo užtekti proto po to joms sunaikinti. Boilerinės katilas kūrenosi. Kaip su ta dingusia gumine prijuoste iš meno skyriaus? Jeigu žudikas ja pasinaudojo apsisaugoti ir atsikratė jos įmesdamas į boilerio pakurą, būtų kvaila pasilikti pirštines.

– Taip kvaila, kad gal ir norėta mums įpiršti tą mintį: atseit joks sveiko proto žmogus taip nedarytų. O dėl tos prijuostės nežinau. Ji neabejotinai dingusi ir, galimas daik-

tas, žudikas ja ryšėjo. Tačiau ši mirtis be kraujo, tokia ir buvo suplanuota. Šiaip ar taip, sužinosime rytoj, kai atvės katilas ir bus galima išmaišyti pelenus. Tos prijuostės ant kaklo dirželio turi metalines sagteles, jeigu pasiseks, galbūt jas rasime.

Jie uždarė paskui save terapijos kabineto duris ir užlipo į viršų. Dalglišas pasijuto nuvargęs, skausmas už akies obuolio dabar diegė beveik be perstojo. Savaitė nebuvo lengva, o vakarėlis, suteikęs vilties užbaigti neramią dieną maloniu atsipalaidavimu, pasirodė esąs nesmagi dar neramesnės nakties įžanga. Jam akimirką parūpo, kur ir su kuo vakarieniavo Debora Risko. Jų susitikimas atrodė likęs visiškai kitame pasaulyje. Galbūt dėl nuovargio jis nejautė tokio pasitikėjimo savo jėgomis, su kokiu paprastai imdavosi tyrimo. Jis rimtai netikėjo, jog nepajėgtų įveikti šio nusikaltimo. Jis dar nepažino profesinės nesėkmės skonio. Todėl šis miglotas nevisavertiškumo ir nerimo pojūtis dar labiau erzino. Pirmą kartą pajuto nepasitikėjimą savo profesionalumu, lyg būtų susidūręs su sau lygiu ir energingai prieš jį veikiančiu protu. Tačiau jis nemanė, jog tai seselės Bolam protas.

Valdybos sekretorius ir Neglis vis dar laukė vestibiulyje. Dalglišas atidavė klinikos raktus ir išgavo pažadą, jog atsarginių raktų komplektas, dabar laikomas Valdyboje, kitą dieną bus pristatytas į policiją. Juodu su Martinu ir abiem policininkais palaukė, kol Neglis patikrins, ar visos šviesos išjungtos. Netrukus klinika paskendo tamsoje, šešetas vyrų žengė į miglotą spalio nakties žvarbą ir išsiskirstė kas sau.

4 skyrius

Daktaras Begjulėjus žinojo, kad padorumas liepia jam pasiūlyti panelę Ketl parvežti namo. Ji gyveno Ričmonde, o jos namas buvo kaip tik pakeliui jam važiuojant į savąją Sario gyvenvietę. Paprastai jam pavykdavo to išvengti, nes ji lankydavosi klinikoje taip nereguliariai, jog juodviem retai kada tekdavo išvykti tuo pačiu metu ir jis dažniausiai galėdavo važiuoti vienas, nejausdamas jokio sąžinės graužimo. Važiuoti mėgo. Netgi vargas skverbiantis per miestą spūsties valandomis buvo per menka kaina už tas keletą mylių tiesaus kelio ligi namų, kai jis tiesiog fiziškai jusdavo automobilio galią it sparnus už pečių, o dienos įtampą nusinešdavo švilpiantis vėjas. Dar neprivažiavęs Stelingo, sustodavo prie nuošalios alinės išgerti alaus. Niekada negerdavo nei mažiau, nei daugiau. Šis vakarinis ritualas, tarsi oficiali riba tarp dienos ir nakties, tapo reikalingas nuo tada, kai prarado Fredriką. Naktis neatnešdavo palengvėjimo nuo įtampos kovojant su neuroze. Jis pratinosi prie gyvenimo, kai didžiausios kantrybės ir profesinių sugebėjimų reikia savo paties namuose. Tačiau gera sėdėti vienumoje ir ramybėje, mėgaujantis trumpu atokvėpiu tarp tų skirtingų, bet iš esmės panašių pasaulių.

Iš pradžių jis važiavo lėtai, nes visi žinojo panelę Ketl nemėgstant greičio. Ji sėdėjo šalia, rūpestingai susisupusi į

storo tvido paltą, o jos žilstelėjusią trumpais plaukais galvą vainikavo nelabai tinkanti megzta raudona kepuraitė. Kaip ir daugeliui profesionalių socialinių darbuotojų, jai trūko įgimto sugebėjimo suprasti žmones, dėl to ji nepelnytai įgijo nejautrios moters reputaciją. Žinoma, visiškai kitas reikalas jos klientai – ak, kaip Begjulėjus nekentė to žodžio! Jeigu jau jie atsidurdavo už saugaus profesinių santykių barjero, ji apgaubdavo juos atsidavusiu ir smulkmenišku rūpesčiu, kuris neaplenkdavo net intymiausių paslapčių. Jie būdavo užjaučiami, patinka jiems ar nepatinka, jų silpnybės išaiškinamos ir pateisinamos, jų pastangos pagiriamos ir paskatinamos, nuodėmės atleidžiamos. Be jos klientų, visi kiti žmonės Stino klinikoje panelei Ketl beveik neegzistavo. Negalima sakyti, jog Begjulėjus jos nemėgo. Jis palengva priėjo liūdną išvadą, kad socialinės psichiatrijos darbas ypač patrauklus tiems, kurie mažiausiai tinka tam darbui, o panelė Ketl bent geresnė už daugelį jų. Ji pateikdavo jam neapsakomo ilgumo ataskaitas, prikimštas specifinių jos profesijos terminų, bet nors pateikdavo. Su Stino klinika bendradarbiavo ir tokie socialinės psichiatrijos specialistai, kurie, stumiami nenuilstamo potraukio gydyti, nenurimdavo tol, kol netapdavo psichoterapeutais mėgėjais, užmesdami tokius niekingus rūpesčius kaip socialinio darbo ataskaitų rašymas ir reabilitacinių atostogų pacientams organizavimas. Ne, negalima sakyti, kad jis nemėgo Rutos Ketl, tačiau šį vakarą, kaip jokį kitą vakarą, būtų buvęs labiau patenkintas važiuodamas vienas.

Ji tylėjo iki Naitsbridžo, tada prie ausies sučiurleno plonas, tylus jos balsas.

– Nepaprastai paini žmogžudystė, ar ne? Ir taip keistai pasirinktu laiku. Kokios jūs nuomonės apie inspektorių?

– Manau, jis išmano savo darbą, – atsakė Begjulėjus. – Mano požiūris į jį truputį prieštaringas, gal todėl, kad netu-

riu alibi. Buvau vienas persirengimo kambaryje, kai, manoma, panelė Bolam mirė.

Jis suprato, jog tikisi nuraminimo, laukia energingų jos protestų, esą, savaime aišku, niekas net nemanąs jo įtarinėti. Pats save niekindamas pridūrė:

– Žinoma, apmaudu, bet ką padarysi. Tikiuosi, jis pakankamai greitai išaiškins tą reikalą.

– Ak, jūs taip manote? Kažin. Regis, jis atrodė gerokai suglumęs dėl viso šito. Beveik visą vakarą buvau viena savo kabinete, tad tikriausiai taip pat neturiu alibi. Tačiau, antra vertus, nežinau, kada, jų manymu, ji mirė.

– Gal šešios dvidešimt, – trumpai atsakė Begjulėjus.

– Iš tiesų? Tuomet aš tikrų tikriausiai neturiu alibi, – su didžiausiu pasitenkinimu pareiškė panelė Ketl. Po akimirkos ji tarė: – Dabar Vorikersams galėsiu organizuoti atostogas gamtos prieglobstyje iš šios sąskaitos. Su panele Bolam visada būdavo taip sunku susitarti dėl sąskaitos panaudojimo pacientų reikmėms. Mes su daktaru Steineriu tiesiog jaučiame, kad jeigu Vorikersai galėtų kartu praleisti porą savaičių kokiame nors mielame miestelio viešbutėlyje, sugebėtų susigaudyti savo jausmuose. Tai galėtų išgelbėti jų santuoką.

Daktarui Begjulėjui knietėjo pasakyti, jog pavojus Vorikersų santuokai gresia jau tiek metų, kad mažai tikėtinas jos išgelbėjimas ar, atvirkščiai, žlugimas per porą savaičių, kad ir koks mielas būtų viešbutis. Statyti savo santuoką į pavojų buvo svarbiausias Vorikersų emocinis užsiėmimas, kurio jie nelinkę geruoju atsisakyti. Jis pasiteiravo:

– Argi ponas Vorikersas niekur nedirba?

– O, ne, jis turi darbą, – atsakė panelė Ketl taip, tartum šis faktas neturėtų jokios reikšmės jo galimybėms apmokėti atostogų išlaidas. – Tačiau, deja, jo žmona tokia prasta organizatorė, nors ir stengiasi iš visų jėgų. Jie iš tiesų negali keliauti kitaip, kaip tik klinikos sąskaita. Labai gaila, bet

panelė Bolam neparodė didelės užuojautos. Buvo dar vienas dalykas. Ji paskirdavo man susitikimus su pacientais nieko nepasakiusi. Taip buvo ir šiandien. Jau ruošiausi eiti namo, kai pastebėjau savo kalendoriuje naują pacientą, užrašytą pirmadienio dešimtai valandai. Tiesa, užrašė ponia Bostok, tačiau ji pažymėjo: „panelės Bolam nurodymu“. Ponia Bostok pati niekada taip nedarytų. Ji labai maloni ir sumani sekretorė.

Daktaras Begjulėjus manė, jog ponia Bostok – ambicinga intrigantė, tačiau nematė reikalo pasakyti. Jis pasidomėjo, kaip panelei Ketl sekėsi per apklausą su Dalglišu.

– Bijau, kad nelabai kuo galėjau jam padėti, tačiau jis susidomėjo liftu.

– O kas su tuo liftu, panele Ketl?

– Kažkas juo naudojosi šį vakarą. Juk žinote, kaip jis girgžda važiuodamas ir trinkteli pasiekęs trečią aukštą? Na, aš girdėjau jo trinktelėjimą. Žinoma, tiksliai nežinau, kada, nes tuo metu apie laiką negalvojau. Jau buvo vakaras. Manau, apie pusę septynių.

– Be abejo, Dalglišas nemano, jog kažkas nusileido liftu į pusrūsį. Tiesa, jis pakankamai erdvus, bet tam reikėtų dviejų žmonių.

– Žinoma, reikėtų, tiesa? Niekas negalėtų pasikelti vienas pats. Reiktų bendrininko. – Šį žodį ji ištarė it suokalbininkė, išdrįsusi pavartoti negražų posakį iš nusikaltėlių žargono. – Negaliu įsivaizduoti mūsų mielo daktaro Itridžo, tupinčio lifte lyg mažas riebus Budha, kol ponia Bostok savo stipriomis raudonomis rankomis tempia virves. O jūs galėtumėt?

– Ne, – atrėžė daktaras Begjulėjus. Apibūdinimas pasirodė nelauktai vaizdingas. Norėdamas atsikratyti to reginio, jis tarė: – Būtų įdomu sužinoti, kas paskutinis buvo ligos istorijų archyve. Noriu pasakyti, prieš žmogžudystę. Negaliu prisiminti, kada buvau ten paskutinį kartą.

– O, nejaugi? Kaip keista! Tai toks dulkėtas, klaustrofobiją keliantis kambarys, jog visada prisimenu, kada reikėjo ten lipti. Aš buvau tenai šį vakarą be penkiolikos šešios.

Nustebęs daktaras Begjulėjus staigiai vos nesustabdė automobilio.

– Šį vakarą penktą valandą keturiasdešimt penkios? Juk tai vos trisdešimt penkios minutės prieš mirties laiką!

– Taip, jeigu ji mirė maždaug šeštą dvidešimt, ar ne? Inspektorius to man nesakė. Tačiau jis susidomėjo išgirdęs, jog buvau nulipusi į pusrūsį. Aš pasiėmiau vieną iš Vorikersų senesnių įrašų. Turėjo būti maždaug penkios keturiasdešimt penkios, kai nulipau žemyn, bet ilgai neužsibuvau, nes tiksliai žinojau, kur tas aplankas padėtas.

– Ar kambarys atrodė kaip visada? Bylos nebuvo išmėtytos ant grindų?

– Oi, ne, viskas kuo tvarkingiausiai. Žinoma, kambarys buvo užrakintas, tad aš pasiėmiau raktą iš durininkų poilsio kambario, paskui vėl užrakinau. Raktą pakabinau ant lentos.

– Ir nieko nematėte?

– Ne, man rodos, ne. Nors galėjau girdėti jūsų LSD pacientę. Atrodo, ji smarkiai šūkavo. Beveik taip, lyg būtų viena.

– Ji nebuvo viena. Niekada nebūna viena. Tiesą sakant, aš pats buvau su ja maždaug iki be dvidešimt šešios. Jeigu būtumėt atėjusi keliomis minutėmis anksčiau, būtume susitikę.

– Nebent ant laiptų arba jei būtumėte užėjęs į archyvą. Tačiau, regis, ten nieko nemačiau. Inspektorius to vis mane klausinėjo. Kažin, ar jis nuovokus. Man atrodė viso šito labai suglumintas.

Jie daugiau nekalbėjo apie žmogžudystę, nors, daktaro Begjulėjaus manymu, neatsakyti klausimai tiesiog sklandė automobilio salone. Po dvidešimties minučių jis privažiavo panelės Ketl butą Ričmond Grine ir su palengvėjimu pasi-

lenkė atidaryti jai durelių. Vos tik ji dingo iš akių, jis išlipo ir, nepaisydamas žvarbaus drėgno oro, nuleido automobilio viršų. Toliau kelios mylios praskriejo kelio ribą žymintiems geltoniems atšvaitams susiliejus į mirksinčią auksinę giją ir šaltam rudens vėjui ūžiant ausyse. Stelingo pakraštyje jis pasuko į keliuką, kurio gale, apaugusi guobomis, stovėjo maža neišvaizdi, tamsi alinė. Steling Kumo smarkūs vyrukai jos dar nebuvo aptikę, o gal ją paniekino dėl dailių alinių žaliose vejose; jų „Jaguarai" niekada nestovėjo greta tos pajuodusių plytų sienos. Alinės salė, kaip paprastai, buvo tuščia, bet už medinės pertvaros, skiriančios ją nuo baro, klegėjo balsai. Jis atsisėdo į savo vietą prie židinio, kūrenamo vasarą ir žiemą, matyt, dvokiančiomis senų alinės baldų nuženomis. Kambarys nebuvo labai jaukus. Rytų vėjui pučiant, židinys rūko, akmeninės grindys buvo plikos, o pasieniais išrikiuoti nepatogūs mediniai suolai – per šiurkštūs ir per siauri. Tačiau alus čia šaltas ir geras, bokalai švarūs, o aplink tvyro tokia tyla, kokią suteikia tik skurdi aplinka ir nuošalumas.

Džordžas atnešė pripylęs kupiną pintą.

– Šį vakarą jūs vėlyvas, daktare.

Džordžas ėmė į jį taip kreiptis nuo antrojo apsilankymo. Daktaras Begjulėjus nei žinojo, nei domėjosi, kaip Džordžas išsiaiškino jo profesiją.

– Taip, užtrukau klinikoje.

Tik tiek ir tepasakė, o žmogus grįžo už baro. Tuomet jis suabejojo, ar išmintingai pasielgė. Juk rytoj apie tai rašys visi laikraščiai. Tikriausiai bus aptarinėjama ir alinėje. Nieko nuostabaus, jei Džordžas pasakytų: „Penktadienį, kaip visada, buvo užsukęs daktaras. Apie žmogžudystę nieko nepasakojo... Tačiau atrodė prislėgtas".

Ar nutylėjimas neatrodys įtartinas? Ar nebūtų natūraliau, kad nekaltas žmogus panorėtų papasakoti apie žmog-

žudystę, į kurią jis įpainiotas? Mažame kambarėlyje staiga tapo nepaprastai tvanku, o ramybės jausmas išnyko užplūdus susirūpinimui ir širdgėlai. Reikia kaip nors pranešti Helenai, ir kuo greičiau, tuo geriau.

Nors jis važiavo greitai, bet jau buvo gerokai po dešimtos, kai pasiekė namus ir pro aukštą bukmedžio gyvatvorę pamatė šviesą Helenos miegamajame. Taigi ji užlipo į viršų nelaukusi jo – visada blogas ženklas. Statydamas automobilį į garažą, jis kaupė drąsą artėjančiam susitikimui. Steling Kumas buvo labai tyki vietelė. Nedidelė nuošali gyvenvietė, pristatyta tradicinės architektūros namų, kiekvieną namą supo erdvus sodas. Jis neturėjo beveik nieko bendro su kaimyniniu Stelingo kaimeliu ir buvo tikra pasiturinčios provincijos oazė, kurios gyventojai, susieti bendrų prietarų ir snobizmo, gyveno tartum tremtiniai, ligi gyvos galvos pasmerkti saugoti civilizuoto elgesio normas svetimos kultūros apsuptyje. Begjulėjus nusipirko namą prieš penkiolika metų, tuoj po vestuvių. Jam jau tada nepatiko ši sodyba, o prabėgę metai dar labiau įtikino jį, kaip kvaila nepaisyti pirmojo įspūdžio. Tačiau Helena ją pamėgo; Helena tada buvo nėščia, taigi dar vienas akstinas suteikti jai laimės. Tie namai Helenai atrodė erdvūs lyg Tiudorų rūmai ir kėlė daug vilčių. Milžiniškas ąžuolas pievelėje prieš duris („puikiausia vieta vaiko vežimėliui karštą dieną"), erdvus prieškambaris („bus kur pasiausti paūgėjusiems vaikams"), ramuma („kaip gera bus tau, brangusis, po Londono ir visų tų siaubingų ligonių").

Tačiau nėštumas baigėsi persileidimu ir nebeliko vilties kada nors susilaukti vaikų. Nejaugi kas būtų pasikeitę, jei ta viltis būtų išlikusi? Argi namai vis tiek nebūtų tik prabangus prarastų vilčių sandėlis? Tyliai sėdėdamas automobilyje ir stebėdamas grėsmingą šviečiančio lango keturkampį, daktaras Begjulėjus mąstė apie tai, jog visos nelaimingos santuokos iš esmės panašios. Juodu su Helena niekuo

nesiskiria nuo Vorikersų. Jie pasiliko kartu tikėdamiesi, jog dviese bus ne taip liūdna negu atskirai. Jeigu santuokos įtampa ir vargai pranoks oficialių skyrybų išlaidas, nepatogumus ir dvasinę traumą, jie išsiskirs. Joks sveiko proto žmogus nekentės, jei nebeįmanoma tverti. Viltis vesti Fredriką Sekson jam buvo vienintelė svari ir viską užgožianti skyrybų priežastis. Dabar, kai ši viltis dingo amžiams, jis gali toliau kęsti santuoką, kuri, nepaisant visos įtampos, bent teikia iliuziją, jog esi reikalingas. Jį slėgė dviprasmiška psichiatro, susipainiojusio savo paties asmeniniuose santykiuose, padėtis. Vis dėlto šis tas iš santuokos išliko: kartais pajusdavo švelnumą ir užuojautą, kurie suteikdavo jam jėgų būti atlaidžiam.

Užrakinęs garažą, per didelę veją jis nuėjo durų link. Sodas atrodė apleistas. Samdyti žmogų brangu, o Helenai jis mažai rūpi. Visais atžvilgiais būtų geriau viską parduoti ir įsigyti mažesnę sodybą. Tačiau Helena apie pardavimą nenori net kalbėti. Steling Kume ji tokia patenkinta, kokia negalėtų būti niekur kitur. Uždara ir nereikli draugija bent jau teikė jai saugumo regimybę. Kokteiliai ir sumuštiniai, nerūpestingas elegantiškų, lieknų ir smalsių moterų plepėjimas, paskalos apie svetimšalių tarnaičių ir auklių ydas, verkšlenimas dėl mokesčių už mokslą, dėl vaikų pažymių ir dėl jaunosios kartos šiurkštaus nedėkingumo buvo jos mėgstami užsiėmimai, kuriems ji pritarė. Begjulėjus jau seniai su širdgėla suprato, jog tik jųdviejų santykiai – jai svetimas ir nemielas dalykas.

Jis svarstė, kaip geriau pranešti apie panelės Bolam nužudymą. Helena matė ją vos vieną kartą, klinikoje aną trečiadienį, bet jis niekada nesužinojo, apie ką jos kalbėjosi. Tačiau tas trumpas lemtingas susitikimas jas kažkaip suartino. Galbūt tai buvo agresyvi, jam priešiška sąjunga? Tačiau tikriausiai ne iš Bolam pusės? Jos elgesys su juo nepasikeitė. Jis net manė, jog ji jam palankesnė nei daugeliui

kitų psichiatrų. Ji visada jam būdavo draugiška, pasiruošusi padėti ir taktiška. Taigi ji be jokio pykčio, kerštingumo ar kokios nors ypatingos antipatijos jam tą trečiadienio popietę pasikvietė Heleną į savo kabinetą ir pusvalandžio pokalbiu sugriovė pačią didžiausią laimę, kokią kada nors buvo patyręs... Tuo metu laiptinėn išlindo Helena.

– Čia tu, Džeimsai? – pašaukė ji.

Penkiolika metų jį kasvakar pasitikdavo šis beprasmiškas klausimas.

– Taip. Atsiprašau, kad susivėlinau. Taip pat atsiprašau, kad negalėjau ko nors daugiau pasakyti telefonu. Mat Stine atsitiko tiesiog siaubingas dalykas ir Itridžas manė, jog geriau būtų kuo mažiau pasakoti. Enidė Bolam nužudyta.

Tačiau jos sąmonę pasiekė tik vyriausiojo gydytojo pavardė.

– Henris Itridžas! Na, žinoma. Gyvena Harlio gatvėje, laiko būrį tarnų ir gauna pajamų maždaug dvigubai daugiau už mus. Užlaikydamas tave klinikoje iki šios valandos, galėjo bent prisiminti mane. Jo žmona nemurkso kaime viena, kol jis teikiasi grįžti namo.

– Henris nekaltas dėl to, kad užtrukau. Sakiau juk. Nužudyta Enidė Bolam. Beveik visą vakarą klinikoje buvo policija.

Šį sykį ji išgirdo. Jis pajuto, kaip ji staigiai įkvėpė, pamatė prisimerkiant akis, kai ji lipo pas jį laiptais žemyn, stipriau susisupdama į chalatą.

– Panelė Bolam nužudyta?

– Taip, nužudyta.

Ji stovėjo nejudėdama, rodos, stengdamasi suvokti, po to ramiai paklausė:

– Kaip?

Kol jis pasakojo, ji vis tylėjo. Po to jie stovėjo žvelgdami vienas į kitą. Jis nesmagiai svarstė, ar nevertėtų prieiti prie

jos ir kaip nors paguosti ar išreikšti užuojautą. Tačiau kodėl užuojautą? Ko, galų gale, Helena neteko? Kai ji prašneko, balsas skambėjo šaltai it metalas.

– Niekas iš jūsų nemėgo jos, tiesa? Nė vienas!

– Juokinga, Helena! Dauguma iš mūsų bendravo su ja labai mažai, tik kaip su vedėja.

– Panašu į saviškių darbą, ar ne?

Jis net susigūžė nuo šiurkštaus policijos žargono, bet trumpai atsakė:

– Iš visko sprendžiant, taip. Nežinau, ką mano policija.

Ji karčiai nusijuokė.

– O, aš galiu atspėti, ką policija mano! – Ji vėl nutilo, po to staiga paklausė: – Kur tu buvai?

– Jau sakiau. Persirengimo kambaryje.

– O Fredrika Sekson?

Dabar jau buvo sunku tikėtis užplūsiant tą užuojautos ir švelnumo bangą. Nesisekė net susitvardyti. Jis atsakė su žiauriu šaltumu:

– Ji buvo savo kabinete, rengė Roršacho testą. Gal tau bus malonu sužinoti, kad nė vienas neturime alibi. Tačiau jeigu tikiesi prisegti šią žmogžudystę Fredrikai arba man, tau prireiks proto daugiau, nei jo galėčiau tau priskirti. Vargu ar inspektorius panorės klausytis įpykusios neurotikės parodymų. Jis per daug tokių matęs. Tačiau pabandyk! Galbūt tau pasiseks! Kodėl nepriėjus ir nepaieškojus kraujo ant mano drabužių?

Jis atkišo jai rankas, visu kūnu drebėdamas iš pykčio. Išsigandusi ji dirstelėjo į jį, po to nusigręžė ir klupdama nubėgo laiptais į viršų, painiodamasi chalato skvernuose ir kūkčiodama it vaikas. Jis žvelgė jai iš paskos jausdamas, kaip kūnas šąla iš nuovargio, alkio ir pasišlykštėjimo savimi. Jis turi nueiti pas ją. Reikia kaip nors susitaikyti. Bet ne dabar, ne tuoj pat. Pirma turi išgerti. Jis užsikvempė ant laiptų turėklų ir sudejavo iš begalinio nuovargio:

– O, Fredrika, brangioji Fredrika. Kodėl taip padarei? Kodėl? Kodėl?

Sesuo Embrouz gyveno su draugė, neseniai išėjusia į pensiją medicinos seserimi, su kuria prieš trisdešimt penkerius metus kartu mokėsi. Susidėjusios nusipirko namą Gidė Parke, kuriame jau dvidešimt metų gyveno dviese iš bendrų pajamų ramiai ir laimingai, gražiai sutardamos. Nė katra nebuvo ištekėjusi ir nė katra dėl to nesigailėjo. Seniau retkarčiais užsinorėdavo vaikų, bet giminaičių šeimyninio gyvenimo pavyzdžiai įtikino jas, kad santuoka, nepaisant plačiai paplitusios priešingos nuomonės, yra sumanyta vyrams išnaudoti moteris, ir net motinystė nėra vien tik gryna palaima. Žinoma, šio įsitikinimo niekada neteko patikrinti, nes nė vienai niekas nebuvo piršęsis. Kaip ir kiti psichiatrinės klinikos darbuotojai, sesuo Embrouz žinojo apie lytinio potraukio išstūmimo į pasąmonę pavojus, tačiau jai nė karto neatėjo į galvą, kad jie galėtų grėsti ir jai, ir iš tiesų būtų sunku įsivaizduoti žmogų, kuriam mažiau to reikėtų. Galimas daiktas, ji būtų paneigusi, kaip pavojingą nesąmonę, daugelio psichiatrų teorijas, jeigu tik būtų jas kritiškai įvertinusi. Tačiau sesuo Embrouz buvo išmokyta galvoti apie gydytojus konsultantus kaip apie būtybes, tik vienu laipteliu žemesnes už patį Dievą. Jų keliai paslaptingi kaip ir Viešpaties, jie, kaip ir Viešpats, nekritikuotini. Žinoma, kai kurių gydytojų keliai paslaptingesni nei kitų, tačiau medicinos seseriai vis dėlto suteikiama malonė padėti šioms žemesniosioms dievybėms skatinti pacientus pasitikėti gydymu, ypač tada, kai sėkmė atrodo labai abejotina, ir demonstruoti svarbiausią profesinę dorybę – visišką atsidavimą.

„Aš visada buvau atsidavusi gydytojams“, – šis sakinys dažnai skambėdavo Gidė Parko Akacijų gatvėje. Sesuo Emb-

rouz dažnai pastebėdavo, kad jaunos darbuotojos, kurios retkarčiais Stine pavaduodavo atostogaujančias seseles, ne tokios paslaugios; apie daugelį jaunų seselių jos nuomonė buvo prasta, o apie dabartinį jų rengimą – dar prastesnė.

Kaip paprastai, ji važiavo Centrine linija iki Liverpulio gatvės, persėdo į elektrinį rytų priemiesčio traukinį ir po dvidešimties minučių įžengė į savo dailų sublokuotą namuką, kuriame gyveno su panele Beatrise Šarp. Beje, šį vakarą ji atsirakino duris įprastai neapžiūrėjusi vejos, kritiškai neapžvelgusi dailiai išdažytų durų ir net nepasidžiaugusi, kaip visada, apskritai patenkinama savo turto išvaizda ir puikiu, gerai pasiteisinusiu kapitalo įdėjimu.

– Ar tai tu, Dote? – pašaukė iš virtuvės panelė Šarp. – Vėluoji.

– Gerai, kad dar tiek. Pas mus klinikoje įvyko žmogžudystė, beveik visą vakarą buvo policija. Kiek žinau, tebėr. Turėjau duoti pirštų atspaudus, kaip ir visi kiti.

Sesuo Embrouz tyčia kalbėjo kuo ramiau, tačiau žinia padarė didžiulį įspūdį. Mažesnio ji ir nesitikėjo. Ne kiekvieną dieną gali papasakoti apie tokį siaubą, taigi dar traukinyje ji mintyse repetavo, kaip kuo įspūdingiau pranešti naujieną. Parinktais sakiniais ji glaustai atpasakojo ryškiausias smulkmenas. Vakarienė buvo laikinai pamiršta. Sumurmėjusi, jog troškinys visada gali palaukti, panelė Šarp įpylė draugei ir sau po taurę chereso, ypač gerai padedančio nuo sukrėtimo, ir įsitaisė svetainėje išklausyti visos istorijos. Sesuo Embrouz, klinikoje pasižymėjusi santūrumu ir nekalbumu, namie buvo daug šnekesnė, ir netrukus panelė Šarp žinojo apie žmogžudystę tiek, kiek jos draugė sugebėjo papasakoti.

– Dote, kaip manai, kas tai padarė? – Panelė Šarp dar kartą pripylė taures, – negirdėta prabanga, – ir nukreipė savo mintis į analizės sritį. – Kiek suprantu, žmogžudystė turėjo įvykti tarp šeštos valandos dvidešimt minučių, kai tu matei

panelę Bolam einant pusrūsio laiptų link, ir septintos valandos, kai buvo aptiktas lavonas.

– Na, aišku! Todėl inspektorius vis klausinėjo, ar aš neabejoju dėl laiko. Tikrai buvau paskutinė, mačiusi ją gyvą. Ponia Beling po seanso apie šeštą penkiolika buvo pasiruošusi vykti namo, tad aš ėjau į laukiamąjį pranešti jos vyrui. Jis visada nekantrauja, nes dirba naktinėje pamainoje ir turi pavalgyti bei suspėti į darbą aštuntą valandą. Taigi žvilgtelėjau į laikrodį ir pamačiau, kad lygiai dvidešimt septintos. Išėjus iš EŠT kabineto, pro mane praėjo panelė Bolam ir pasuko prie pusrūsio laiptų. Inspektorius klausinėjo, kaip ji atrodžiusi ir ar mudvi kalbėjomės. Na, nesikalbėjome, o atrodė ji, kiek galėjau pastebėti, kaip paprastai.

– O kaip jis atrodo? – paklausė panelė Šarp, mat jos vaizduotę apniko Megrė ir inspektoriaus Barlo paveikslai.

– Inspektorius? Labai elegantiškas, turiu pasakyti. Toks liesas, kaulėtas veidas. Labai tamsus. Nieko jam daug nepasakojau. Matytum, kaip jis moka kamantinėti žmones. Ponia Šorthauz valandas išbuvo su juo, kertu lažybų, jis daug iš jos išpešė. Na, aš į tuos žaidimus nesileidau. Visada buvau atsidavusi klinikai.

– Vis dėlto, Dote, tai žmogžudystė.

– Labai puiku, Bi, betgi žinai, koks tas mūsų Stinas. Ten ir be manęs pakanka paskalų. Kiek žinau, jos nemėgo nei gydytojai, nei kas nors kitas. Tačiau tai ne priežastis jai žudyti. Šiaip ar taip, aš laikiau liežuvį už dantų, ir jeigu kiti turi kiek proto, darys tą patį.

– Na, tau nėra ko nerimauti. Turi alibi, jei judvi su daktare Ingrem visą laiką buvote kartu EŠT kabinete.

– O, taip, viskas gerai. Taip pat ir Šorthauz, Kaliui, Negliui ir panelei Pridi. Neglis penkiolika septintos išėjo su laiškais, o kiti buvo kartu. Nors dėl gydytojų nesu tikra ir gaila, kad daktaras Begjulėjus paliko EŠT kabinetą po Be-

ling seanso. Aišku, nė vienam sveiko proto žmogui į galvą neateitų jo įtarti, bet vis dėlto apmaudu. Kol laukėme policijos, daktarė Ingrem ėmė įtikinėti, esą turėtume nieko apie tai nesakyti. Tai bent būtume pridirbę daktarui Begjulėjui su šitokiais žaidimais! Apsimečiau nesupratusi. Tik pažvelgiau į ją tuo savo žvilgsniu ir pasakiau: „Esu įsitikinusi, daktare, jei mes visi sakysime tiesą, nekaltam nebus ko bijoti". Ir ji užsičiaupė. Aš taip ir dariau. Pasakiau tiesą. Ir nė žodžio daugiau. Jeigu policijai reikia paskalų, gali kreiptis į ponią Šorthauz.

– O kaip seselė Bolam? – pasiteiravo panelė Šarp.

– Dėl Bolam man neramu. Ji buvo nusikaltimo vietoj, be to, LSD pacientės patvirtintas alibi – nulis. Inspektorius gana greit ja susidomėjo. Jis bandė mane iškvosti. Ar ji sutarusi su pussesere? Be abejo, jos dirbusios Stine tam, kad būtų kartu? Manęs neapmulkinsi, pamaniau, bet aš neprasižiojau. Iš manęs jis nedaug ką pešė. Tačiau buvo galima suprasti, kas jam rūpi. Ir nieko nuostabaus. Mes visi žinome, kad panelė Bolam turėjo pinigų, ir jeigu neužrašė jų kačių namams, atiteks pusseserei. Galų gale daugiau nėra kam palikti.

– Neįsivaizduoju, kad ji galėtų palikti kačių namams, – tarė panelė Šarp, viską suprantanti pažodžiui.

– Aš taip sau pasakiau. Tiesą sakant, Tigeriu ji per daug nesirūpino, nors jis atseit jos katinas. Man visada atrodė, jog tas atvejis būdingas panelei Bolam. Ji rado Tigerį aikštėje pusdvėsį iš bado ir parsinešė į kliniką. Kiekvieną savaitę pirkdavo jam tris skardines kačių maisto. Tačiau niekada jo neglostydavo, nešerdavo, neleisdavo į viršų. Kita vertus, toji kvaiša Pridi nuolat tūno apačioje, durininkų kambaryje, su Negliu tupinėja apie Tigerį, tačiau niekada nesu mačiusi, kad katras atneštų jam ėsti. Manau, panelė Bolam pirkdavo maistą vien iš pareigos jausmo. Iš tikrųjų ji nemė-

go gyvūnų. Tačiau galėjo palikti savo pinigus tai bažnyčiai, kurią taip uoliai lankydavo, arba kad ir skaučių sąjungai.

– Atrodytų, turėjo palikti juos giminėms, – pasakė panelė Šarp.

Pati ji apie savo gimines buvo nekokios nuomonės ir rasdavo daug smerktino sūnėnų ir dukterėčių elgesyje, tačiau jos kuklus ir ilgai kauptas turtas buvo testamentu rūpestingai jiems paskirstytas. Jos protui buvo nesuvokiama, kad pinigai galėtų likti svetimiems.

Jos tylėdamos siurbčiojo cheresą. Elektriniame židinyje žėrėjo du įkaitę strypai, o dirbtinės anglys švytėjo ir mirguliavo, nes po jomis sukosi maža švieselė. Sesuo Embrouz apžvelgė svetainę ir liko ja patenkinta. Toršeras skleidė švelnią šviesą ant priderinto kilimo ir patogios sofos bei krėslų. Kampe stovėjo televizorius, trumpi jo antenos ūsai vaizdavo dvi gėles ant stiebelių. Telefonas buvo jaukiai įsitaisęs po pūstu plastmasinės lėlės sijonėliu. Ant priešingos sienos, virš pianino, kabojo vytelių pintinėlė, iš kurios driekėsi žalios kambarinio augalo virkščios, beveik apgaubdamos panelės Šarp vyriausios dukterėčios vestuvinę nuotrauką, kuri puikavosi ant pianino. Iš nekintamo šių įprastų daiktų jaukumo sesuo Embrouz sėmėsi ramybės. Dabar, kai praėjo naujienų sukeltas susijaudinimas, pasijuto labai nuvargusi. Išsikėtusi ji stenėdama pasilenkė atrišti savo uniforminių batų raištelių. Paprastai persirengdavo vos tik grįžusi namo. Šį vakarą ji nebespėjo. Staiga tarė:

– Nelengva susigaudyti, kaip geriau elgtis. Inspektorius sakė, jog bet koks, kad ir menkiausias dalykas, gali būti labai svarbus. Viskas puiku. O jei jis nukreips klaidingu keliu? Jeigu tik suklaidins policiją?

Panelė Šarp nepasižymėjo nei lakia vaizduote, nei ypatingu jautrumu, tačiau ji ne tam išgyveno su savo drauge dvidešimt metų po vienu stogu, kad neatpažintų ją prašant pagalbos.

– Geriau papasakotum, Dote, ką turi galvoje.

– Na, tai buvo trečiadienį. Ar žinai, kaip Stine atrodo moterų persirengimo kambarys? Didelis, jame yra prausykla, drabužių spintelės ir du tualetai. Seansai užtruko kiek ilgiau nei paprastai. Manau, jau buvo gerokai po septintos valandos, kai nuėjau praustis. Na, aš buvau tualete, ir įėjo panelė Bolam. Su ja buvo seselė Bolam. Maniau, kad jos abi jau išvykusios namo, tačiau panelei Bolam tikriausiai kažko prireikė spintelėje, o seselė įėjo jai iš paskos. Matyt, jos buvo kartu vedėjos kabinete, nes akivaizdžiai tęsė ankstesnį pokalbį ir ginčijosi. Aš negalėjau negirdėti. Žinai, kaip būna. Galbūt galėjau kostelėti ar nuleisti vandenį, kad parodyčiau ten esanti, bet kol sugalvojau, buvo per vėlu.

– Dėl ko jos ginčijosi? – pasidomėjo draugė. – Dėl pinigų? Iš savo patirties ji žinojo, jog tai dažniausia šeimyninių barnių priežastis.

– Na, buvo panašu į tai. Jos kalbėjosi nelabai garsiai, o aš, žinoma, nesistengiau klausytis. Manau, greičiausiai susiginčijo dėl seselės Bolam motinos, – tu žinai, ji serga daugine skleroze ir dabar yra beveik prirakinta prie lovos, – nes panelė Bolam sakė, jog jai esą gaila, tačiau ji daugiau niekuo nebegalinti padėti ir būtų išmintingiau, jei Merjona susitaikytų su padėtimi ir įrašytų motiną į eilę paguldyti į ligoninę.

– Gana protinga. Neįmanoma visą laiką slaugyti namie ligonio, sergančio šitokia liga. Neatsisakant darbo ir nesėdint visą laiką namie.

– Nemanau, kad Merjona Bolam būtų galėjusi sėdėti namie. Šiaip ar taip, ji ėmė ginčytis ir įrodinėti, kad motina tik galą gautų slaugos palatoje tarp daugybės iškaršusių senių ir kad Enidės pareiga – jiedviem padėti, nes to būtų norėjusi motina. Po to ji kažką pasakė apie pinigus, kurie jai atitektų, jei Enidė numirtų, ir kad būtų geriau šiek tiek jų gavus dabar, kada joms taip reikalingi.

– Ką į tai pasakė panelė Bolam?

– Dėl to man ir neramu, – atsiliepė sesuo Embrouz. – Tiksliai negaliu prisiminti, bet prasmė buvo tokia, jog Merjona tegu nesitiki gauti jokių pinigų, nes ji mananti pakeisti testamentą. Sakė ketinusi pasakyti pusseserei visiškai atvirai, vos tik galutinai apsispręs. Kalbėjo apie tai, kokią didelę atsakomybę užkrauna pinigų turėjimas ir jog ji meldėsi prašydama Dievą patarimo, kaip teisingai pasielgti.

Panelė Šarp prunkštelėjo. Jos manymu, neįmanoma tikėtis, jog Visagalis kada nors patartų palikti pinigus svetimiems. Panelė Bolam arba prastai meldėsi, arba tyčia iškreipė dieviškąsias instrukcijas. Panelė Šarp net nebuvo įsitikinusi, ar ji pritaria sumanymui melstis. Tikrai yra tokių dalykų, kuriuos žmogus privalo nuspręsti pats. Tačiau ji suprato ir sunkią savo draugės padėtį.

– Atrodytų prastai, jeigu iškiltų aikštėn, – pripažino ji. – Nėra ko ir abejoti.

– Manau, jog Bolam pažįstu pakankamai gerai, Bi, ta mergaitė musės nenuskriaustų. Absurdiška galvoti apie ją kaip apie žudikę. Tu žinai, ką aš apskritai manau apie jaunas seseles. Taigi kai kitąmet išeisiu į pensiją, neprieštaraučiau, jei Bolam pakeistų mane, o tai šį tą reiškia. Aš ja visiškai pasitikėčiau.

– Galimas daiktas, tačiau policija nepasitikėtų. Kodėl ji turėtų? Tikriausiai ji ir taip yra pati įtartiniausia. Ji buvo nusikaltimo vietoje; ji neturi alibi; ji išmano mediciną ir žinotų, kuri kaukolės vieta silpniausia, o paskui – kur smeigti kaltą. Jai buvo pranešta, kad Tipeto nebus klinikoje. O dabar dar šitai!

– Ir suma nemenka. – Sesuo Embrouz palinko į priekį ir prašneko tyliau: – Man atrodo, girdėjau panelę Bolam minint trisdešimt tūkstančių svarų. Trisdešimt tūkstančių, Bi! Lyg laimėtum loterijoje!

Tai nenorom padarė įspūdį ir panelei Šarp, tačiau ji tik suniurnėjo, kad žmonėms, kurie turėdami trisdešimt tūkstančių dirba, reikėtų pasitikrinti psichiką.

– Kaip tu pasielgtum, Bi? Ar manai, jog turėčiau pranešti?

Sesuo Embrouz, visada griežtai nepriklausoma ir pati tvarkanti savo reikalus, suvokė, jog šis sprendimas ne jos jėgoms, ir pusę atsakomybės naštos suvertė draugei. Abi suprato, jog ši akimirka lemiama. Draugės dar niekada nebuvo tokios reikalingos viena kitai. Panelė Šarp patylėjo, po to tarė:

– Ne. Bent ne dabar. Juk ji tavo bendradarbė ir tu ja pasitiki. Ne tavo kaltė, kad netyčia išgirdai pokalbį. Tik atsitiktinumas, kad tau pasitaikė tuo metu būti tupykloje. Aš pasistengčiau pamiršti tai. Policija pati išsiaiškins, kam Bolam paliko savo pinigus ir ar buvo pakeistas testamentas. Seselė Bolam ir taip bus įtariama. O jeigu visa tai atsidurs teisme – įsidėmėk, aš sakau „jeigu", – na, tau nėra reikalo būti įpainiotai. Prisimink medicinos seseris Istburno byloje, kiek valandų jos praleido teisme. Kam tau šitaip išgarsėti...

Tikrai kam, pagalvojo sesuo Embrouz. Savo vaizduotėje ji jau ryškiai matė tą sceną. Kaltinimui atstovautų ponas Kažkas, aukštas, kumpanosis, įsmeigęs į ją bauginantį žvilgsnį, užsikišęs nykščius už mantijos klosčių. „O dabar, seserie Embrouz, galbūt papasakosite Jo malonybei ir prisiekusiesiems, ką veikėte, kai nugirdote šį pokalbį tarp kaltinamosios ir jos pusseserės". Kikenimas salėje. Teisėjas siaubą keliančia raudona mantija ir baltu peruku palinksta į priekį savo krėsle. „Jeigu dar kartą išgirsiu šį juoką, paprašysiu apleisti teismo salę". Tyla. Ponas Kažkas vėl ragina: „Taigi, seserie Embrouz?.." Ne, jai tikrai nereikia šitokio viešumo.

– Ko gero, tu teisi, Bi, – pritarė ji. – Juk inspektorius iš tikrųjų manęs neklausė, ar nesu kada nors netyčia nugirdusi jų kivirčijantis.

Jis tikrai to neklausė ir galbūt niekada nepaklaus.

Panelė Šarp pajuto, jog laikas pakeisti pokalbio temą.

– Kaip reagavo daktaras Steineris? – paklausė ji. – Visada sakydavai, jog jis stengėsi, kad ją perkeltų kitur.

– Dar vienas keistas dalykas! Jis baisiai krimtosi. Atsimeni, pasakojau, jog jis buvo su mumis, kai pirmąsyk išvydome lavoną? Ar žinai, jis vos tvardėsi? Turėjo nusisukti nuo mūsų, ir mačiau, kaip jam krūpčioja pečiai. Manau, jis iš tiesų verkė. Niekada nesu mačiusi jo tokio susijaudinusio. Argi ne keisti žmonės, Bi?

Šiame aistringame šūksnyje skambėjo pasipiktinimas ir protestas. Žmonės keisti! Manai, jog juos pažįsti. Kartais metų metus dirbi sykiu. Praleidi su jais daugiau laiko nei su šeima ar artimais draugais. Pažįsti kiekvieną jų veido bruožą. Ir visą tą laiką jie iš tikrųjų lieka nepažįstami. Nepažįstami kaip daktaras Steineris, verkęs prie niekad nemėgtos moters lavono. Tokie nepažįstami kaip daktaras Begjulėjus, kuris slapčia ne vienerius metus turėjo romaną su Fredrika Sekson, kol sužinojo panelė Bolam ir pranešė jo žmonai. Tokie nepažįstami kaip panelė Bolam, kuri nusinešė į kapą vienas Dievas težino kokias paslaptis. Panelė Bolam, paprasta, nuobodi, niekuo neišsiskirianti Enidė Bolam, užsitraukusi tokią kažkieno neapykantą, kad turėjo užbaigti gyvenimą su kaltu širdyje. Tokie nepažįstami kaip tas nežinomas darbuotojas, kuris pirmadienio rytą ateis į kliniką įprastai apsirengęs, įprastai atrodantis, įprastai kalbantis ir besišypsantis, tačiau kuris yra žmogžudys.

– Prakeiktas šypsantis niekšas! – netikėtai išsprūdo seseriai Embrouz.

Ji manė, jog ši frazė yra citata iš kažkokios pjesės ar panašiai. Turbūt Šekspyro. Beveik visos citatos iš Šekspyro. Tačiau šioje frazėje sukauptas apmaudas atitiko jos nuotaiką.

– Pavalgyti, va ko tau reikia, – griežtai pareiškė panelė Šarp. – Ko nors lengvai virškinamo ir maistingo. Ar neatidėjus troškinio rytojaus vakarui ir neišsivirus kiaušinių?

Ji laukė jo prie Sent Džeimso parko vartų, kaip jis ir tikėjosi. Kai perėjęs skersai Melą, pamatė gležną figūrėlę, liūdnokai stypsančią greta karo aukų memorialo, Negliui beveik jos pagailo. Menkas malonumas stoviniuoti tokį velniškai žvarbų vakarą. Tačiau pirmi jos žodžiai užmušė bet kokį gailestį.

– Mums reikėjo susitikti kur nors kitur. Žinoma, tau šitaip patogiau. Pakeliui į namus. – Jos tonas buvo irzlus it nepatenkintos žmonos.

– Tada gal grįžtam į butą, – pabandė jis. – Galime nuvažiuoti autobusu.

– Ne. Ne į butą. Ne šįvakar.

Jis šyptelėjo tamsoje, ir jie nužingsniavo juodame medžių šešėlyje. Kurį laiką ėjo atsiskyrę, ji net nebandė prie jo priartėti. Jis žvilgtelėjo iš viršaus į ramų aukštyn pakelto veido profilį, nuo kurio jau buvo nušluostyti visi ašarų pėdsakai. Ji atrodė nepaprastai pavargusi. Staiga paklausė:

– Tas inspektorius labai gražus, ar ne? Kaip manai, ar jis mus įtaria?

Ak, štai kas, noras, kad jis nuramintų, vaikiškas globos poreikis. Ir vis dėlto jos balsas nuskambėjo beveik nerūpestingai. Jis šiurkščiai atrėžė:

– Dėl Dievo meilės, kodėl gi turėtų įtarti? Kai ji mirė, buvau išėjęs iš klinikos. Žinai taip pat puikiai kaip ir aš.

– Tačiau aš nebuvau išėjusi. Aš buvau ten.

– Niekas tavęs ilgai neįtarinės. Tuo pasirūpins gydytojai. Visa tai mes jau esame aptarę. Nieko blogo neatsitiks, jeigu nepamesi galvos ir klausysi manęs. Štai ko man dabar iš tavęs reikia.

Ji klausėsi nuolankiai it paklusnus vaikas, tačiau žvelgdamas į tą pavargusį veidą, jis jautėsi bendraująs su nepažįstama moterimi. Abejingai pagalvojo, ar kada nors jie išsivaduos vienas nuo kito. Ir staiga pajuto, jog ne ji yra auka.

Jiems priėjus ežerėlį, ji stabtelėjo ir pažvelgė tolyn. Iš tamsos atsklido slopus ančių kreksėjimas ir teškenimas. Jis nusipurtė pajutęs sūroką, lyg nuo jūros dvelkiantį vakarinį vėjelį. Atsigręžęs į nuovargio iškreiptą jos veidą, vaizduotėje išvydo kitą: platūs antakiai po balta seselės kepuraite, geltonų plaukų vainikas, didžiulės pilkos be išraiškos akys. Atsargiai svarstė naują idėją. Žinoma, gali nieko neišdegti. Paprasčiausiai gali nieko neišdegti. Tačiau paveikslas greitai bus užbaigtas ir jis galės atsikratyti Dženės. Po mėnesio bus Paryžiuje, bet į Paryžių tik valanda lėktuvu, tad galės dažnai parskristi. Atsikračius Dženės ir pradėjus naują gyvenimą, būtų verta pabandyti. Būna ir blogesnių dalykų nei vedybos su trisdešimties tūkstančių svarų paveldėtoja.

Seselę Bolam, atidariusią siauro namo duris Retingerio gatvėje Nr. 17, jau pirmame aukšte pasitiko gerai pažįstamas čirškančių riebalų, baldų blizgiklio ir šlapimo tvaikas. Už durų stovėjo dvynių vežimėlis su dėmėtu paklotu, padžiautu ant rankenos. Virtuvės kvapas buvo silpnesnis nei paprastai. Šį vakarą ji labai vėlyva, o pirmo aukšto nuomininkai jau seniai pavakarieniavę. Užpakalinėje namo pusėje buvo girdėti silpnas kūdikio verksmas, stelbiamas televizoriaus garsų. Ji atpažino valstybės himną. BBC televizija baigė programą.

Užlipo į antrą aukštą. Maisto kvapai čia buvo silpnesni, juos nustelbė dezinfekavimo priemonių kvapas. Antro aukšto nuomininkas turėjo tokį pat potraukį prie švaros, kaip pusrūsio nuomininkas – prie girtuokliavimo. Ant palangės laiptų aikštelėje, kaip visada, gulėjo raštelis. Šį vakarą jis

skelbė: „Nestatykite čia savo nešvarių pieno butelių. Ši palangė privati. Turėkite omenyje“. Net šią vėlyvą valandą už rudai nulakuotų durų visu pajėgumu staugė dulkių siurblys.

Dabar aukštyn į ketvirtą aukštą, į jų butą. Ji stabtelėjo paskutinio laiptų maršo apačioje ir pašalinio žmogaus žvilgsniu apžvelgė savo graudžias pastangas pagražinti aplinką. Sienos čia buvo nudažytos baltais emulsiniais dažais. Laiptus dengė pilkas takas. Durys švietė ryškia citrinine spalva, prie jų kabojo varlės galvos pavidalo žalvarinis belstukas. Ant sienos, tiesiai viena virš kitos, kabėjo trys gėles vaizduojančios reprodukcijos, kurias buvo radusi Berviko turgavietėje. Iki šio vakaro ji buvo patenkinta savo veiklos rezultatais. Jų dėka laiptų aikštelė iš tiesų atrodė visiškai padoriai. Buvo laikas, kada jausdavosi galinti ramiai pasikviesti namo puodeliui kavos viešnią, galbūt ponią Bostok iš klinikos ar net seserį Embrouz, nesibijodama, kad teks atsiprašinėti ar teisintis. Tačiau šį vakarą, laisva, visam laikui nuostabiai laisva nuo skurdo saviapgaulės, matė butą tokį, koks yra, – nešvarų, tamsų, tvankų, dvokiantį ir apgailėtiną. Šį vakarą pirmą kartą galėjo visiškai atvirai prisipažinti, kokia neapkenčiama jai kiekviena Retingerio gatvės septynioliktos namo plyta.

Ji žengė labai tyliai, vis dar nesiryždama įeiti. Turėjo tiek mažai laiko viskam apgalvoti, viskam numatyti. Ji tiksliai žinojo, ką išvys atvėrusi motinos kambario duris. Lova stovėjo prie lango. Vasaros vakarais ponia Bolam gulėdama stebėdavo saulę, besileidžiančią už nuolaidžių stogų, kaminų miško ir Šv. Pankratijaus stoties bokštelių, juoduojančių vakaro žaros nutviekstame danguje. Šį vakarą užuolaidos bus užtrauktos. Apylinkės slaugė bus paguldžiusi motiną, padėjusi ant stalelio prie lovos telefoną, radiją ir varpelį, kuriuo prireikus būtų galima prisišaukti kaimynę iš apatinio aukšto. Prie motinos lovos degs naktinė lempelė, mažas šviesos

lopinėlis ją supančioje tamsoje. Kitame kambario kampe švytės vienas elektrinio židinio strypas, tik vienas – puikiai apskaičiuota šildymo porcija spalio mėnesio vakarą. Vos tik atvers duris, ją pasitiks motinos akys, nušvitusios džiaugsmu jos sulaukus. Tučtuojau pasipils tie patys nepakenčiamai žvalūs pasisveikinimo šūksniai, prasidės klausinėjimai apie dienos įvykius. „Kaip tau sekėsi klinikoje, brangute? Kodėl taip vėlai? Ar kas nors atsitiko?" Ir ką gi atsakyti? „Nieko svarbaus, mamyte, tik kažkas nudūrė į širdį pusseserę Enidę ir mes pagaliau praturtėsime".

O ką tai reiškia? Dieve brangus, ko čia nesuprasti? Daugiau nebereikės uostyti blizgiklio ir vystyklų smarvės. Daugiau nereikės maldauti raganos iš trečio aukšto atsiliepti į varpelį. Daugiau nereikės sekti elektros skaitiklio ir galvoti, ar jau pakankamai šalta įjungti dar vieną židinio strypą. Daugiau nereikės dėkoti pusseserei Enidei už jos kilniaširdiškus čekius dukart per metus: vienas čekis gruodį, šiek tiek paįvairinantis Kalėdas, ir kitas čekis liepos pabaigoje, kuriuo ji sumokėdavo už samdytą automobilį ir brangų viešbutį invalidams, įstengiantiems susimokėti už savo įkyrumą. Daugiau nebebus jokio reikalo skaičiuoti dienų, sekti kalendoriaus, nerimauti, ar pamalonins Enidė šiais metais. Nebereikės imti čekio su apsimestu dėkingumu, slepiant po nuleistais vokais neapykantą ir pagiežą, troškimą suplėšyti jį ir sviesti į tą pasipūtusį, negražų, išdidžiai maloningą veidą. Niekada daugiau nebereikės laipioti šiais laiptais. Jos galės turėti namą priemiestyje, apie kurį kalbėdavo motina. Viename iš priemiesčių pasiturintiems, žinoma, pakankamai arti Londono, kad būtų lengva nuvykti į kliniką, – neverta mesti darbo tol, kol iš tikrųjų neprireiks, – bet pakankamai toli užveisti mažam sodeliui, o gal net gamtoje. Jos net galėtų įsigyti nedidelį automobilį. Ji išmoktų vairuoti. O vėliau, kai motinos nebebus galima palikti vienos, jos ga-

lės būti kartu. Tai reiškė, kad baigėsi graužiantis rūpestis dėl ateities. Nebėra reikalo vaizduotis motiną, gulinčią chroniškų ligonių palatoje, prižiūrimą persidirbusių svetimšalių, apsuptą nelaikančių šlapimo iškaršėlių, beviltiškai laukiančių galo. Dar už pinigus galima patenkinti ne tokius būtinus, bet gana svarbius poreikius. Ji nusipirktų drabužių. Jau nebereikėtų laukti kas dveji metai vykstančių išpardavimų, jei panorėtų bent kiek geresnio kostiumėlio. Būtų galima gražiai apsirengti, iš tikrųjų gražiai, net už pusę tos sumos, kurią Enidė išleisdavo savo nykiems sijonams ir kostiumėliams. Jų tikriausiai prigrūstos spintos jos bute Kensingtone. Kažkas turės juos išrūšiuoti. Ir kas jų norės? Kas norės viso to Enidės turto? Išskyrus pinigus. Išskyrus pinigus. Pinigus. O kas, jei ji spėjo parašyti savo advokatui apie testamento pakeitimą? Ne, negali būti! Seselė Bolam užgniaužė paniką ir prisivertė dar kartą logiškai apsvarstyti tą galimybę. Jau anksčiau buvo tiek kartų apie tai galvojusi. Tarkim, Enidė parašė trečiadienio vakarą. Gerai, sakykim, taip. Tą vakarą jau buvo per vėlu, tad laiškas gautas tik šį rytą. Visi žino, kaip ilgai advokatai ruošiasi ką nors daryti. Net jeigu Enidė pabrėžė, kad skubu, ir spėjo išsiųsti laišką trečiadienį, naujasis testamentas dar negalėjo būti paruoštas pasirašyti. O jeigu ir paruoštas, jei laukė įdėtas į standų tarnybinį voką, kas iš to? Pusseserė Enidė jo nebepasirašys ta apvalia, aiškia, vaikiška rašysena, kuri visuomet atrodė tokia jai būdinga. Pusseserė Enidė daugiau nieko nebepasirašys.

Ji vėl pagalvojo apie pinigus. Ne apie savo pačios dalį. Dabar ši dalis vargu ar suteiks jai laimę. Tačiau net jeigu ją suimtų už nužudymą, jie negalėtų sutrukdyti mamytei paveldėti savo dalies. Niekas negalėtų sutrukdyti. Tačiau ji skubiai privalo kaip nors gauti šiek tiek grynųjų. Kiekvienam aišku, kad testamento patvirtinimas užtruks mėnesius.

Ar labai įtartinai ir beširdiškai atrodytų, jeigu ji nuvyktų pas Enidės advokatą paaiškinti apie savo skurdą ir paklausti, ką būtų galima padaryti? O gal išmintingiau kreiptis į banką? Galbūt advokatas pats ją pasikvies? Taip, žinoma, pasikvies. Ji ir jos motina yra artimiausios giminaitės mirusiajai. O vos tik testamentas bus perskaitytas, ji galės taktiškai paklausti apie avansą. Argi nebūtų natūralu? Žmogui, kuris paveldės trisdešimt tūkstančių, paprašyti šimto svarų avanso nėra per daug.

Ūmiai ji pasijuto nebegalinti ilgiau to pakelti. Tiek laiko įtempti nervai nebeatlaikė. Nebesuvokė, kaip įveikė tuos paskutinius kelis laiptelius, kaip įkišo raktą į spyną. Atsidūrusi bute, puolė į motinos kambarį. Vaitodama iš baimės ir širdgėlos, raudodama, kaip nebuvo raudojusi nuo pat vaikystės, puolė motinai ant krūtinės ir pajuto, kokią ramybę ir netikėtą jėgą skleidžia ją apglėbusios trapios, drebančios rankos. Rankos sūpavo ją it kūdikį. Mylimas balsas guodė ir ramino. Po pigiais naktiniais marškiniais ji užuodė šiltą pažįstamą kūno kvapą.

– Tššš, brangioji. Mažyte mano. Tššš. Kas yra? Kas atsitiko? Pasakyk, brangioji.

Ir seselė Bolam pasakė.

Po savo skyrybų daktaras Steineris prieš dvejus metus apsigyveno Hempstede viename name su našle savo seseria. Jis turėjo atskirą svetainę ir virtuvę, todėl juodu su Roza retai matydavosi palaikydami regimybę, neva jie puikiai sutaria. Roza buvo kultūros snobė. Jos namai buvo centras, kuriame spietėsi negaunantys vaidmenų aktoriai, vienadieniai poetai, baleto pasaulio užkulisiuose besistumdantys estetai ir rašytojai, užjaučiančio supratingumo aplinkoje labiau mėgstantys pasakoti apie savo kūrybinius sumanymus nei juos įgyvendinti. Daktaras Steineris jais nesipiktino. Tik žiū-

rėjo, kad jie valgytų ir gertų ne iš jo, bet iš Rozos kišenės. Jis žinojo, kad jo profesija seseriai atrodo tam tikras privalumas ir kad pristatymas „mano brolis Polis – įžymus psichoanalitikas“ jai yra tam tikra kompensacija už menką nuomos mokestį, kurį jis nereguliariai mokėdavo, ir už šiokius tokius gyvenimo vienuos namuos nepatogumus. Vargu ar jis būtų įsikūręs taip nebrangiai ir patogiai, jeigu būtų banko valdytojas.

Šį vakarą Rozos nebuvo namie. Toks erzinantis nedėmesingumas vienintele proga, kai jam norėjosi su ja pabendrauti, buvo Rozai būdingas. Vokietė kambarinė taip pat išėjusi, matyt, savavališkai, nes penktadienį ji neturėjo laisvo pusdienio. Virtuvėje jam buvo išvirta sriubos ir paruošta salotų, bet apie sriubos pasišildymą jis negalėjo net pagalvoti. Sumuštiniai, kuriuos be jokio apetito suvalgė klinikoje, numalšino norą valgyti, tačiau alkis baltymų, pageidautina karštų ir gerai išvirtų, liko. Tačiau jis nenorėjo vakarieniauti vienas. Prisipildamas taurelę chereso, suvokė trokštąs su kuo nors – su bet kuo – pasikalbėti apie žmogžudystę. Troškimas buvo nenumaldomas. Jis prisiminė Valdą.

Jo santuoka su Valda iš pat pradžios buvo pasmerkta, kaip ir dera kiekvienai santuokai, kai vyras ir žmona iš esmės nenutuokia apie vienas kito poreikius, bet įsivaizduoja puikiai supranta vienas kitą. Daktaras Steineris nebuvo skyrybų palaužtas, tačiau sutrikdytas ir išvargintas, o vėliau pasijuto kamuojamas nepaaiškinamo nesėkmės ir kaltės jausmo. Valda, tapusi laisva, akivaizdžiai sužydėjo. Kai juodu susitikdavo, jį visada stulbindavo jos trykštanti sveikata. Jie nevengė vienas kito, mat susitikinėti su buvusiu vyru ir atstatytais meilužiais, rodant didžiausią draugiškumą ir puikią nuotaiką, atitiko Valdos supratimą apie kultūringą elgesį. Daktaras Steineris jos nei labai mėgo, nei žavėjosi ja. Jam labiau patiko būti išmanančių, išsilavinusių, protingų

ir, svarbiausia, rimtų moterų draugijoje. Tačiau tokios moterys nebuvo iš tų, su kuriomis jam patikdavo gultis į lovą. Apie šį keblų prieštaringumą jis žinojo viską. Praleido daug brangių valandų su savo psichoanalitiku, nagrinėdamas to reiškinio priežastis. Deja, žinojimas ir žinių pritaikymas – skirtingi dalykai, tai jam galėjo pasakyti ir kai kurie jo pacientai. O būnant su Valda (pakrikštyta Milisente) jam iš tikrųjų kartais norėdavosi, kad niekas nesikeistų.

Telefonas skambėjo kone visą minutę, kol ji pagaliau atsiliepė, ir jis muzikos ir skambančių taurių fone pasakė jai apie panelę Bolam. Bute, matyt, pilna žmonių. Jis net nebuvo tikras, ar ji girdėjo jį.

– Kas ten? – paklausė jis irzliai. – Ar pas tave vakarėlis?

– Tik keletas bičiulių. Palauk, kol pritildysiu patefoną. Taigi ką sakei?

Daktaras Steineris pakartojo. Šį sykį Valdos reakcija buvo visiškai priimtina.

– Nužudyta! Ne! O, brangusis, kaip tau turėtų būti baisu! Panelė Bolam. Ar ne toji pabaisa vedėja, kurios taip nekentei? Ta, kuri nuolat tau apkarpydavo kelionių išlaidas?

– Aš nejaučiau jai neapykantos, Valda. Kai kuriais atžvilgiais ją net gerbiau. Ji buvo labai dora. Žinoma, šiek tiek įtari, bijanti jėgų, glūdinčių pasąmonėje, galimas daiktas, lytiškai šalta...

– Aš ir sakiau, brangusis. Žinojau, kad negali jos pakęsti. Ak, Poli, jie nepamanys, jog tu tai padarei, ką?

– Savaime aišku, ne, – atsakė daktaras Steineris, jau pradėdamas gailėtis dėl savo impulsyvaus noro išsipasakoti.

– Tačiau visada sakydavai, kad kažkam reikėtų jos atsikratyti.

Pokalbis pakrypo košmariška linkme. Patefono muzikos bosų bumbsėjimas susiliejo su triguba Valdos vakarėlio kakofonija, ir pulsas daktaro Steinerio smilkinyje sutvink-

čiojo jiems į taktą. Jis pajuto prasidedant įprastinį galvos skausmą.

– Aš turėjau omenyje, kad ją reikėtų perkelti į kitą kliniką, bet ne trinktelėti per galvą buku daiktu.

Banali frazė sužadino jai smalsumą. Ją visada traukė žiaurios scenos. Jis suprato, jog vaizduotėje ji jau mato ištaškytas smegenis ir kraują.

– Brangusis, turiu viską sužinoti. Kodėl tau neatvažiavus pas mane?

– Na, galvojau apie tai, – tarė daktaras Steineris ir klastingai pridūrė: – Yra keletas smulkmenų, kurių negaliu papasakoti telefonu. Tačiau gana keblu dėl to vakarėlio. Atvirai pasakysiu, Valda, dabar tiesiog nepajėgčiau bendrauti su svečiais. Prasideda vienas iš tų galvos skausmų. Visa tai mane baisiai sukrėtė. Matai, galima sakyti, jog aš atradau lavoną.

– Vargšeli... Klausyk, duok man pusvalandį ir aš iškrapštysiu savo bičiulius lauk.

Bičiuliai kėlė tokį triukšmą, tartum būtų įsismaginę pasilikti ten visam laikui, daktaras Steineris taip ir pasakė.

– Nevisiškai taip. Mes visi ruošėmės vykti pas Tonį. Bet gali ir be manęs apsieiti. Aš juos išstumsiu, o tu po pusvalandžio išvažiuok. Gerai?

Iš tiesų gerai. Padėjęs ragelį, daktaras Steineris nusprendė, jog kaip tik spės ramiai išsimaudyti ir persirengti. Jis svarstė, kokį kaklaraištį rištis. Galvos skausmas, rodės, savaime praėjo. Kaip tik prieš žengiant pro duris suskambo telefonas. Širdį suspaudė bloga nuojauta. Gal Valda apsigalvojo ir nebenori išprašyti bičiulių ir pabūti dviese. Jų santuokoje tai juk išvien kartodavosi. Pastebėjęs, jog ranka, siekianti telefono ragelio, nelabai tvirta, jis susierzino. Tačiau skambino daktaras Itridžas, pranešė, kad rytojaus vakaro aštuntą valandą jis kviečiamas į neeilinį klinikos gydytojų

tarybos posėdį. Tą palengvėjimo akimirką pamiršęs net panelę Bolam, daktaras Steineris laiku susigriebė ir nepadarė kvailystės paklausdamas apie posėdžio priežastį.

Jeigu Ralfas ir Sonia Bostokai būtų gyvenę Klefeme, jų būstas būtų vadinamas pusrūsiu. Bet kadangi jis buvo Hempstede, vos už pusės mylios nuo daktaro Steinerio namo, nedidelė medinė rodyklė su pagirtino skonio užrašu vedė į sodo namelį. Jie mokėjo beveik dvylika svarų per savaitę už teisę turėti prestižinį adresą ir už ypatingą malonumą pro svetainės langą matyti žalią vejos šlaitą. Šioje vejoje jie augino krokus ir narcizus, ir tos gėlės, pavasarį įsigudrinančios pražysti beveik nematydamos saulės, palaikė iliuziją, neva buto langai išeina į sodą. Rudenį vaizdas buvo ne toks patrauklus, o šlaito drėgmė sunkėsi į kambarį. Aplinka buvo triukšminga. Už dviejų namų vaikų darželis, o pirmame aukšte gyveno jauna šeima. Ralfas Bostokas, pilstydamas gėrimus rūpestingai parinktiems šeimos draugams ir stengdamasis peršaukti nepatenkinto maudynėmis kūdikio klyksmą, sakydavo: „Atsiprašome už triukšmą. Deja, inteligentai pradėjo gimdyti, bet nemoka suvaldyti savo vaikiščių“. Jis mėgdavo kandžias replikas, kai kurios būdavo protingos, tačiau jis piktnaudžiaudavo jomis. Žmona nuolat bijojo, kad jis nepakartotų to paties sąmojo tiems patiems svečiams. Nedaug yra dalykų, pragaištingesnių žmogaus likimui, nei kartojančio savo juokus pokštininko reputacija.

Šį vakarą jis buvo išėjęs į politinį susirinkimą. Ji neprieštaravo, nes susirinkimas galėjo būti jam svarbus, o jai ne pro šalį pabūti vienai. Reikėjo pamąstyti. Nuėjusi į miegamąjį nusirengė kostiumėlį, kruopščiai nukratė dulkes ir, pakabinusi į spintą, apsirengė rudo velveto chalatu. Paskui atsisėdo prie tualetinio stalelio. Užsirišusi ant kaktos krepo šalikėlį, ėmėsi kremu valyti nuo veido kosmetiką. Pasijuto

labiau nuvargusi, negu pirma atrodė, ir norėjo ko nors išgerti, tačiau niekas nebūtų atitraukęs jos nuo vakarinio ritualo. Reikia daug ką apgalvoti, daug ką suplanuoti. Pilkšvai žalios akys kremu išteptais paakiais įdėmiai žvelgė į ją iš veidrodžio. Prisilenkusi ji ištyrinėjo švelnius maišelius po akimis, ieškodama pirmųjų senėjimo požymių. Bet jai tik dvidešimt aštuoneri. Dar nėra ko nerimauti. Tačiau Ralfui šiemet sukako trisdešimt. Laikas bėga. Jeigu jie nori ko nors pasiekti, nėra kada delsti.

Ji svarstė taktiką. Padėtis tokia, kad reikia elgtis apdairiai ir negalima daryti klaidų. Vieną ji jau padarė. Pagunda tėkšti Negliui į veidą pasirodė neįveikiama, bet vis dėlto tai buvo klaida, ir, galimas daiktas, didelė klaida, per daug panaši į vulgarų nesusivaldymą, kad būtų nepavojinga. Siekiantys paaukštinimo tarnautojai neskaldo durininkui antausių net ir suerzinti, ypač jeigu nori atrodyti solidūs, autoritetingi. Ji prisiminė panelės Sekson išraišką. Na, Fredrika Sekson neturi teisės jos smerkti. Gaila, kad ten buvo daktaras Steineris, bet viskas įvyko taip greitai, jog ji nebuvo įsitikinusi, ar jis iš tikrųjų matė. Mergiūkštės Pridi buvimas nieko nereiškė.

Savaime suprantama, Neglis turės išeiti po jos paskyrimo. Čia jai taip pat derėtų elgtis apdairiai. Jis akiplėša, bet klinika gali gauti dar blogesnį, ir konsultantai tą žino. Turėti apsukrų durininką – didelis dalykas, ypač jeigu jis prireikus mielai ir sumaniai atlieka aibę smulkių remonto darbų. Nebūtų populiarus toks žingsnis, dėl kurio kiekvieną kartą nutrūkus lango virvelei ar perdegus saugikliui reiktų laukti ko nors atvykstant iš Valdybos techninio skyriaus. Neglis turės išeiti, bet ji pirma pasidairys tinkamos pamainos, prieš imdamasi kokių nors priemonių.

Šiuo metu svarbiausias rūpestis – užsitikrinti konsultantų paramą jos paskyrimui. Dėl daktaro Itridžo ji rami, o jo bal-

sas svarbiausias. Tačiau to per maža. Po šešių mėnesių jis išeis į pensiją ir jo įtaka susilpnės. Jeigu jai bus pasiūlyta laikinai eiti pareigas ir viskas gerai seksis, Ligoninių valdyba gal per daug neskubės skelbti konkurso. Beveik tikra, jog jie lauks, kol žmogžudystė bus išaiškinta arba kol policija nutrauks bylą. Tie pereinamieji mėnesiai jai bus gera proga įtvirtinti savo padėtį. Tačiau šio dalyko nereikėtų laikyti savaime suprantamu. Kadangi klinika susilaukė nemalonumų, Valdyba bus linkusi paskirti darbuotoją iš šalies. Priimti svetimą žmogų, nepagadintą ankstesnės netvarkos, yra patikimiau. Tam turės įtakos Valdybos sekretorius. Būtų išmintinga paskutinį mėnesį pasistengti su juo susitikti ir paprašyti patarimo, ar verta siekti Medicinos įstaigų valdymo instituto diplomo. Jis patenkintas, kai jo darbuotojai tobulinasi, be to, jam, kaip vyrui, bus malonus prašymas patarti. Tačiau jis ne kvailys. Ir neturi toks būti. Vargu ar Ligoninių valdyba gali tikėtis rasti tinkamesnę kandidatę, ir jis žino.

Ji nusiraminusi atsigulė aukštielninka į savo viengulę lovą, užkėlė kojas ant pagalvio, o mintyse sklandė būsimo pasisekimo vaizdai. „Mano žmona – Stino klinikos vedėja". Tai kur kas priimtiniau negu: „Šiuo metu mano žmona dirba sekretore. Stino klinikoje, tiesą sakant".

O arčiau nei už dviejų mylių, šiaurinio Londono lavoninėje, per visą rudens naktį, it silkė šaldymo kameroje, palengva stingo panelės Bolam kūnas.

5 skyrius

Stine penktadienis buvo patogiausia diena žmogžudystei. Šeštadienį klinika buvo uždaryta, tad policija galėjo dirbti visame pastate netrukdoma pacientų ir personalo. Darbuotojai tikriausiai buvo patenkinti dviejų dienų atostogom, per kurias galėjo atsigauti po sukrėtimo, laisvalaikiu apsispręsti, kokia turėtų būti jų oficiali reakcija, ir paieškoti paguodos ir nusiraminimo pas draugus.

Dalglišo diena prasidėjo anksti. Iš vietos Kriminalinio skyriaus buvo prašęs ataskaitos apie vagystę Stino klinikoje, ir ši jau laukė ant jo stalo kartu su vakarykščių apklausų mašinraščiais. Vagystė suglumino vietos kriminalistus. Negalėjo būti jokių abejonių dėl to, kad kažkas įsilaužė į kliniką ir dingo penkiolika svarų. Tų dviejų faktų ryšys jau nebuvo toks aiškus. Vietiniam seržantui pasirodė keista, kad atsitiktinis vagis išlaužė vienui vieną stalčių su pinigais, bet nesidomėjo seifu ir paliko vyriausiojo gydytojo kabinete sidabro rašalinę. Kita vertus, Kalis tikrai matė žmogų, išbėgantį iš klinikos, ir jie abu su Negliu turėjo alibi įsibrovimo laiku. Vietos Kriminalinis skyrius bandė įtarti Neglį pasisavinus pinigus, nes jis buvo vienas pastate, tačiau pinigų pas jį nerasta ir nebuvo jokių tikrų įrodymų. Be to, jei durininkas būtų taip linkęs į nesąžiningumą, Stine būtų turėjęs dau-

gybę progų, tačiau apie jį nieko blogo nesužinota. Visas šis reikalas pasirodė painus. Policija vis dar tyrė jį, bet neturėjo didelių vilčių. Dalglišas paprašė, kad apie bet kokią pažangą šioje byloje jam būtų iš karto pranešta, ir, lydimas seržanto Martino, leidosi apžiūrėti panelės Bolam buto.

Panelė Bolam gyveno ištisinio raudonų plytų kvartalo bute, šeštame aukšte prie Kensingtono Aukštutinės gatvės. Dėl rakto jokių kliūčių nebuvo. Čia gyvenanti namo prižiūrėtoja raktą įteikė pareikšdama formalų ir atsainų apgailestavimą dėl panelės Bolam mirties. Ji, atrodė, suvokė, jog būtina kokia nors užuomina apie žmogžudystę, bet įsigudrino padaryti įspūdį, kad šio namo nuomininkai paprastai laikosi gerų manierų ir apleidžia šį pasaulį tradiciškesniu būdu.

– Tikiuosi, nebus jokio nepageidautino viešumo, – niurnėjo ji, lydėdama Dalglišą ir Martiną į liftą. – Šie butai prestižiniai ir kompanija labai išranki savo klientams. Mes niekada neturėjome tokių nemalonumų.

Dalglišas atsispyrė pagundai pasakyti, jog panelės Bolam žudikas, matyt, nesusigaudė, kad ji – kompanijos klientė.

– Vargiai tikėtina, jog viešumas atsilieptų butų reikalams, – pareiškė jis. – Juk žmogžudystė įvyko ne čia.

Namo prižiūrėtoja sumurmėjo, kad, garbė Dievui, tikrai ne.

Jie kartu pasikėlė į šeštą aukštą lėtu, senamadiškais paneliais apmuštu liftu. Atmosfera buvo nejauki dėl abipusio priešiškumo.

– Ar iš viso pažinojote panelę Bolam? – pasiteiravo Dalglišas. – Regis, ji čia išgyveno keletą metų.

– Mes tik pasisveikindavom, nieko daugiau. Ji buvo labai rami nuomininkė. Tačiau, antra vertus, visi mūsų nuomininkai tokie. Atrodo, ji išgyveno čia penkiolika metų. Pirma butą nuomojo jos motina, abi čia ir gyveno. Kai ponia Bolam mirė, nuomą perėmė duktė. Tai buvo dar prieš mane.

– Ar jos motina mirė čia?

Namo prižiūrėtoja smerkiamai suspaudė lūpas.

– Ponia Bolam mirė privačiame pensione užmiestyje. Rodos, būta tam tikrų nemalonumų.

– Norite pasakyti, kad ji nusižudė?

– Man taip pasakojo. Kaip sakiau, tai atsitiko prieš man stojant dirbti į šią tarnybą. Žinoma, aš niekada neužsiminiau apie tą faktą nei panelei Bolam, nei kam nors iš kitų nuomininkų. Ne toks dalykas, apie kurį norėtųsi kalbėtis. Atrodo, jų šeima iš tiesų labai nelaiminga.

– Kokį nuomos mokestį mokėjo panelė Bolam?

Prieš atsakydama namo prižiūrėtoja patylėjo. Šis klausimas, jos supratimu, buvo vienas iš tų svarbiausių klausimų, kurių uždavinėti nederėtų. Po to, lyg nenoriai pripažindama policijos autoritetą, atsakė:

– Išskirtinis tarifas už mūsų penkto ir šešto aukšto dviejų miegamųjų butus yra keturi šimtai devyniasdešimt svarų.

Maždaug pusė panelės Bolam atlyginimo, pagalvojo Dalglišas. Per brangu kiekvienam, neturinčiam asmeninio turto. Jis dar turėjo pasimatyti su velionės advokatu, tačiau seselė Bolam, įvertindama savo pusseserės pajamas, atrodo, nelabai klydo.

Prie buto durų jis paleido prižiūrėtoją, ir jie su Martinu įėjo vidun.

Šis knaisiojimasis asmeniniame nutrūkusio gyvenimo palikime buvo profesinio darbo dalis, kuri Dalglišui visada atrodė šiek tiek nemaloni. Sakytum, mirusiuosius statai į nepatogią padėtį. Per savo tarnybinės veiklos metus su smalsumu ir gailesčiu jis ištyrė tiek visokio šlamšto. Nešvarūs apatiniai, paskubomis sugrūsti į stalčius, asmeniniai laiškai, kuriuos apdairus žmogus būtų sunaikinęs, nebaigtas valgyti maistas, neapmokėtos sąskaitos, senos fotografijos, jų skonį liudijantys paveikslai ir knygos, kurių

mirusieji nebūtų norėję rodyti smalsiam ar vulgariam pasauliui, šeimos paslaptys, sugedusi kosmetika riebaluotuose indeliuose – netvarkingo ar nelaimingo gyvenimo jovalas. Jau nemadinga baimintis numirti be nuodėmių atleidimo, tačiau dauguma žmonių, jeigu jie iš viso ką nors galvoja, tikisi dar spėsią apsikuopti. Jis iš vaikystės prisiminė senos tetos balsą, įkalbinėjantį jį pasikeisti apatinius. „Įsivaizduok, Adamai, kad tave suvažinėjo. Ką žmonės pamanytų?“ Klausimas ne toks jau absurdiškas, nei tada atrodė dešimtmečiui berniukui. Laikas išmokė jį suprasti, jog šis klausimas išreiškė vieną svarbiausių žmonijos rūpesčių – baimę susigadinti reputaciją.

Tačiau Enidė Bolam kiekvieną dieną, matyt, gyveno taip, lyg būtų tikėjusis staigios mirties. Jis niekada nebuvo apžiūrinėjęs tokio švaraus, tokio maniakiškai tvarkingo buto. Net keletas kosmetikos priemonių, šepetys ir šukos buvo išdėlioti ant tualetinio stalelio su pavyzdingu tikslumu. Dvigulė lova buvo paklota. Akivaizdu, jog penktadieniais ji keisdavo patalynę. Naudotos paklodės ir užvalkalai gulėjo sulankstyti skalbinių dėžėje, kuri stovėjo atidaryta ant kėdės. Ant naktinio staliuko nebuvo nieko, išskyrus mažą kelioninį laikrodį, vandens grafiną ir Bibliją su šalia padėtu lankstinuku, nurodančiu skirsnį, būtiną perskaityti kiekvieną dieną, ir išaiškinančiu jo pamokymą. Staliuko stalčiuje, be aspirino buteliuko ir sulankstytos nosinės, daugiau nieko nebuvo. Viešbučio kambarys būtų turėjęs tiek pat individualumo.

Visi baldai buvo seni ir griozdiški. Įmantrios raudonmedžio spintos durys atsivėrė be garso, parodydamos eilę ankštai sukabintų drabužių. Jie buvo brangūs, bet neišvaizdūs. Panelė Bolam juos pirko gatavų drabužių parduotuvėje, kuri iki šiol aptarnauja daugiausia užmiesčio vilų aukštuomenės našles. Čia buvo dailiai sukirptų neaiškios spalvos sijonų, sunkių paltų, pasiūtų dėvėti nežinia kiek Anglijos žie-

mų, vilnonių suknelių, kurios nieko negalėtų papiktinti. Uždarius spintą buvo neįmanoma tiksliai prisiminti nė vieno apdaro. Už drabužių, toliau nuo šviesos, stovėjo vazonai, be abejo, prikaišioti gėlių svogūnėlių, kurių pražystant per Kalėdas panelė Bolam nebepamatys.

Dalglišas ir Martinas kartu išdirbo tiek daug metų, jog jiems nebereikėjo kalbėtis, tad jie vaikštinėjo po butą beveik tylėdami. Visur buvo tokie patys griozdiški, senamadiški baldai, tokia pati griežta tvarka. Sunku patikėti, jog šiuose kambariuose dar visai neseniai gyventa, jog šioje beveidėje virtuvėje kažkas virėsi valgyt. Buvo labai tylu. Masyvių Viktorijos laikų sienų nuslopintas Kensingtono Aukštutinės gatvės triukšmas šiame aukštyje buvo virtęs silpnu tolimu gausmu. Tik atkaklus senutėlio laikrodžio tiksėjimas prieškambaryje trikdė gūdžią tylą. Oras buvo vėsus ir niekuo nekvepėjo, išskyrus gėles. Jų buvo visur. Viena chrizantemų vaza stovėjo ant staliuko prieškambaryje, o kita svetainėje. Židinio atbrailą miegamajame puošė plukių ąsotėlis. Ant virtuvės bufeto puikavosi puokštė rudens lapų, galbūt surinktų neseniai vaikštinėjant kaime. Dalglišas nemėgo rudeninių gėlių, chrizantemų, kurios taip išdidžiai kelia savo gauruotas galvas net ant pūvančių stiebų, niekaip nesutikdamos mirti, bekvapių jurginų, tinkamų nebent sodinti tvarkingomis eilėmis municipaliniuose parkuose. Jo žmona buvo mirusi spalio mėnesį, ir jis ilgam įsiminė visus netekties ženklus mirus mylimam žmogui. Ruduo nebebuvo mielas metų laikas. Gėlės panelės Bolam bute, lyg laidotuvių vainikai, jam tik pabrėžė bendrą liūdesio atmosferą.

Svetainė buvo didžiausias buto kambarys, čia stovėjo panelės Bolam rašomasis stalas. Martinas pagarbiai jį pačiupinėjo.

– Geras, tvirtas daiktas, pone, tiesa? Mes irgi turime panašų baldą. Uošvė paliko. Žinokite, šiais laikais tokių baldų nebedaro. Aišku, už tokį nieko negautum. Dabartiniams kambariams, manau, per didelis. Bet geros kokybės.

– Galima drąsiai į jį atsiremti nebijant sulaužyti, – pritarė Dalglišas.

– Tai ir norėjau pasakyti, pone. Puikus, tvirtas daiktas. Nenuostabu, jog jinai jo neišmetė. Apskritai, pasakyčiau, protinga moteris, kuri mokėjo jaukiai įsikurti.

Jis prisitraukė antrą kėdę prie stalo, kur jau sėdėjo Dalglišas, ir iš tiesų patogiai it namie įsitaisė ant jos su savo storom šlaunim.

Rašomasis stalas buvo neužrakintas. Sekreteras atsivėrė be jokio vargo. Jame stovėjo portatyvinė rašomoji mašinėlė ir metalinė dėžė su dokumentų segtuvais, ant kiekvieno buvo tvarkingai priklijuota etiketė. Stalčiuose ir skyreliuose gulėjo rašomasis popierius, vokai ir laiškai. Kaip jie ir tikėjosi, viskas labai tvarkinga. Jie kartu peržiūrėjo segtuvus. Panelė Bolam nustatytu laiku apmokėdavo savo sąskaitas ir vedė namų ūkio išlaidų knygą.

Čia buvo ko patyrinėti. Duomenys apie kapitalo įdėjimus buvo susegti atitinkama antrašte pažymėtame segtuve. Motinai mirus visi vertybiniai popieriai buvo išpirkti ir kapitalas investuotas į paprastąsias akcijas. Akcijų paketas buvo sumaniai tvarkomas, ir neabejotina, jog panelė Bolam, gerai konsultuojama, per pastaruosius penkerius metus gerokai padidino savo turtą. Dalglišas užsirašė jos advokato ir biržos maklerio pavardes. Su abiem reikės susitikti.

Velionė laikė nedaug asmeninių laiškų; galbūt nedaug tebuvo verta laikyti. Tačiau segtuve, pažymėtame raide P, buvo vienas įdomus laiškas. Atsiųstame iš Belhemo laiške ant pigaus liniuoto popieriaus rūpestinga ranka buvo išvedžiota:

Mieloji panele Bolam,

noriu nors keliomis eilutėmis padėkoti už viską, ką esate padariusi Dženės labui. Susiklostė ne taip, kaip mes troškome ir dėl ko meldėmės, tačiau Visagaliui panorėjus kada nors sužinosime Jo tikslą. Aš iki šiol tebemanau, jog mes pasielgėme teisingai leisdami jiems susituokti. Ne vien tik dėl to, kad nebesklistų paskalos, kaip, manau, suprantate. Jis rašo, jog išvyko visam laikui. Jos Tėtis ir aš net nenutuokėme, kad buvo taip blogai. Su mumis ji kalbasi mažai, bet mes kantriai lauksime ir galbūt vieną gražią dieną ji vėl taps, kokia buvusi. Atrodo labai rami ir nenori apie tai kalbėti, mes ir nežinome, ar ji sielvartauja. Aš stengiuosi nejausti jam piktumo. Mes su Tėčiu manome, jog būtų gerai, jei galėtumėte įtaisyti Dženę į tarnybą sveikatos apsaugoje. Jūs tikrai kilni, kad rūpinatės ir domitės po viso to, kas įvyko. Jūs žinote, ką mes manome apie skyrybas, tad dabar ji turės ieškoti laimės darbe. Mudu su Tėčiu kiekvieną vakarą meldžiamės, kad ji surastų tą laimę.

Dar kartą dėkojame už Jūsų dėmesį ir pagalbą. Jeigu pavyktų įtaisyti Dženę į tarnybą, esu tikra, jog ji Jūsų neapvils. Ji pasimokė iš savo klaidos, skaudžios mums visiems. Tačiau tokia Viešpaties valia.

Pagarbiai Jūsų,

EMILĖ PRIDI.

Nuostabu, pamanė Dalglišas, jog dar esama žmonių, mokančių rašyti panašius laiškus, kurių begėdišką, bet keistai pikantišką jausmingumą papildo archajiškas pataikavimo ir savigarbos mišinys. Jame išdėstyta situacija buvo gana paprasta, tik jis jautėsi atitrūkęs nuo jos realybės. Laiškas galėjo būti parašytas prieš penkiasdešimt metų; jis jau beveik įsivaizdavo nuo senumo susiraičiusį popierių ir užuodė vos juntamą džiovintų gėlių aromatą. Laikas

negali turėti nieko bendra su ta dailia paprastute mergaite, dirbančia Stine.

– Nepanašu, kad būtų mums svarbus, – pasakė jis Martinui. – Tačiau norėčiau, kad nuvyktum į Klefemą ir pasikalbėtum su tais žmonėmis. Mums reikėtų sužinoti, kas jos vyras. Tik aš kažkodėl nemanau, jog jis pasirodytų esąs paslaptingasis daktaro Itridžo įsilaužėlis. Kai mes atvykome, panelės Bolam žudikas – ar žudikė – tebebuvo klinikoje. Ir mes su juo ar ja kalbėjomės.

Tuo metu buto tyloje šaižiai ir grėsmingai suskambo telefonas, lyg kas skambintų mirusiajai. Dalglišas tarė:

– Aš atsiliepsiu. Tikriausiai daktaras Kitingas dėl ekspertizės rezultatų. Prašiau jį paskambinti čionai, kai tik baigs.

Po poros minučių jis grįžo pas Martiną. Pranešimas buvo trumpas. Dalglišas pasakė:

– Nieko ypatingo. Ji buvo sveika moteris. Nužudyta dūriu į širdį, kuo mes patys galėjome įsitikinti, *virgo intacta**, kuo neturėjome jokio pagrindo abejoti. Ką ten radai?

– Jos albumas, pone. Daugiausia nuotraukos iš skaučių stovyklų. Atrodo, ji kasmet vykdavo su mergaitėmis.

Tikriausiai per savo atostogas, pamanė Dalglišas. Tiems, kurie savanoriškai aukodavo laisvalaikį kitų žmonių vaikams, jis jautė pagarbą, beveik nuostabą. Jis nebuvo iš tų, kurie mėgsta vaikus, ir jau po trumpos valandėlės daugumos jų draugija jam tapdavo nepakenčiama. Jis paėmė albumą iš seržanto Martino. Fotografijos buvo mažos ir paprastos, darytos, matyt, mažu fotoaparatu. Tačiau jos buvo rūpestingai išdėstytos albumo puslapiuose, prie kiekvienos nuotraukos tvarkingas užrašas, atspausdintas baltame popieriuje. Skautės iškylavo, gamino valgį ant primuso, statė palapines, susisupusios į antklodes, sėdėjo aplink stovyklos laužą, sto-

* Nepažeista mergystės plėvė *(lot.)*.

vėjo išsirikiavusios kelionės reikmenų patikrinimui. Ir daugelyje nuotraukų buvo matyti jų vadovė: apkūni, motiniška, šypsanti. Nelengva buvo sugretinti šią malonią, atvirą linksmuolę su apgailėtinu lavonu ant ligos istorijų archyvo grindų arba su priekabia, valdinga vedėja, kaip ją apibūdino Stino personalas. Paaiškinimai po kai kuriomis nuotraukomis graudžiai priminė laimingas dienas:

„Kregždutės nešioja į stalą. Širlė nenuleidžia akių nuo dėmėtos prijuostės".

„Valeri sprunka nuo Rudžių".

„Vandens Strazdai kamuojasi su indų plovimu. Nuotrauka daryta Suzanos".

„Vadovė padeda sukelti potvynį. Nuotrauka Džinos".

Pastaroji vaizdavo panelę Bolam, ligi apvalių pečių panirusią į bangas, apsuptą kokio pustuzinio savo mergaičių. Jos plaukai buvo paleisti ir driekėsi abipus besijuokiančio veido šlapiomis lygiomis sruogomis it jūros dumbliai. Abu detektyvai tylėdami žiūrėjo į nuotrauką. Dalglišas tarė:

– Iki šiol dėl jos nedaug tebuvo pralieta ašarų, ar ne? Tik jos pusseserės, ir tos daugiau iš sukrėtimo nei sielvarto. Norėčiau žinoti, ar Kregždutės ir Vandens Strazdai ją apverks.

Jie užvertė albumą ir vėl ėmėsi paieškos. Rado tik vieną įdomų dalyką, bet tikrai įdomų. Tai antras egzempliorius panelės Bolam laiško savo advokatui, rašyto dieną prieš mirtį ir skiriančio jam susitikimą „ryšium su pateiktais mano testamento pakeitimais, kuriuos mes trumpai aptarėme telefonu vakar vakare".

Po išvykos į Balantain Menšenzą tyrime stojo pauzė, viena iš tų neišvengiamų prastovų, su kuriomis Dalglišui niekada nebuvo lengva susitaikyti. Jis visada dirbo sparčiai. Gera jo reputacija rėmėsi ne tik bylų sėkme, bet ir jų tyrimo tempais. Apie tai, ką reiškia atkaklus noras tęsti darbą, jis

per daug giliai nemąstė. Tiesiog pakako žinoti, jog gaišatis erzina jį labiau nei daugumą žmonių.

Šios kliūties, ko gero, reikėjo tikėtis. Vargiai Londono advokatas šeštadienį sėdės savo kontoroje. Juo labiau nuliūdino telefonu gauta žinia, jog ponas Bebkokas iš Bebkoko ir Hanivelio advokatų kontoros penktadienį išskrido su žmona į Ženevą dalyvauti draugo laidotuvėse ir negrįš iki ateinančio antradienio. Pono Hanivelio įstaigoje dabar irgi nėra, tačiau pirmadienio rytą būsiąs pono Bebkoko vyriausiasis raštvedys, gal jis galėsiąs būti naudingas inspektoriui. Taip pranešė įstaigos sargas. Dalglišas abejojo, ar vyriausiasis raštvedys galės jam būti naudingas. Jam labiau rūpėjo susitikti su pačiu ponu Bebkoku. Advokatas, matyt, galėtų suteikti daug naudingos informacijos ir apie panelės Bolam šeimą, ir apie jos finansinius reikalus, tačiau daugumą žinių tikriausiai reikės išgauti įveikiant kad ir tariamą pasipriešinimą, ir tik taktiškų manevrų dėka. Būtų kvaila rizikuoti sėkme pirma kreipiantis į raštvedį.

Kol testamento turinys nežinomas, neverta dar kartą apklausti seselę Bolam. Sužlugus jo neatidėliotiniems planams, Dalglišas vienas pats, be seržanto, išvažiavo aplankyti Piterio Neglio. Jis dar neturėjo jokio aiškaus tikslo, bet tai jo nejaudino. Laikas nenueis veltui. Nemaža pačių geriausių rezultatų jis pasiekdavo per šiuos neplanuotus, beveik atsitiktinius apsilankymus, kai klausinėdavo, klausydavosi, stebėdavo ir tyrinėdavo įtariamąjį jo paties namuose arba rankiodavo menkus trupinėlius netyčia išsprūdusios informacijos apie asmenį, svarbiausią bet kokios žmogžudystės tyrimui, – apie auką.

Neglis gyveno Pimliko rajone, greta Iklistono aikštės, didžiulio balto, tinkuoto Viktorijos laikų namo penktame aukšte. Šioje gatvėje Dalglišas paskutinį sykį lankėsi prieš trejus metus, kai ji atrodė skendinti neišbrendamam skur-

de. Tačiau laikai pasikeitė. Mados ir populiarumo banga, kuri taip nepaaiškinamai pakyla Londone, kartais paliesdama vieną rajoną, bet aplenkdama jo kaimyną, užplūdo plačią gatvę, nešdama tvarką ir gerovę. Sprendžiant iš namų agentų iškabų skaičiaus, nekilnojamojo turto spekuliantai, visada užuodžiantys pakilimą, čia neblogai pelnėsi. Kampinis namas atrodė šviežiai nudažytas. Sunkios fasadinės durys atviros. Viduje kabojo lentelė su nuomininkų pavardėmis, bet skambučių nebuvo. Iš to Dalglišas nusprendė, jog butai izoliuoti ir kad kur nors gyvena namo prižiūrėtojas, kuris atsiliepia į lauko durų skambutį, kai namas užrakinamas naktiai. Jokio lifto nebuvo matyti, tad teko pačiam kopti į penktą aukštą, kur gyveno Neglis.

Šviesiame, erdviame name buvo labai tyku. Jokie ženklai nerodė, jog čia gyvenama, tik ketvirtame aukšte kažkas skambino pianinu, ir gerai skambino; tikriausiai repetavo profesionalus pianistas. Garsų kaskados užgriuvo Dalglišą ir nuslūgo jam pasiekus penktą aukštą. Čia jis rado paprastas medines duris su sunkiu žalvariniu belstuku ir virš jo pritvirtinta kortele, kurioje buvo tik vienas žodis – Neglis. Jis pabeldė ir tuoj pat išgirdo Neglio šūktelėjimą: „Prašom“.

Butas nustebino. Nežinia, ką jis tikėjosi pamatysiąs, tačiau tikrai ne šią puikią, erdvią, įspūdingą studiją. Ji ėjo per visą užpakalinės namo sienos ilgį, už didžiulio, užuolaidomis neuždengto šiaurinės pusės lango atsivėrė kaminų gaubtų ir netvarkingai išsibarsčiusių stogų panorama. Neglis buvo ne vienas. Jis sėdėjo išskėtęs kelius ant siauros lovos, stovinčios rytinėje kambario pusėje. Priešais jį buvo susirangiusi Dženiferė Pridi, apsirengusi tik chalatu. Jie gėrė arbatą iš mėlynų puodelių; šalia jų stovėjo padėklas su arbatinuku ir buteliu pieno. Kambario viduryje ant molberto buvo paveikslas, prie kurio Neglis neseniai dirbo.

Mergina, atrodo, visai nesumišo pamačiusi Dalglišą, tik nuleido kojas nuo lovos ir tikrai be jokio koketavimo nusišypsojo jam nuoširdžiai laiminga, beveik svetinga šypsena.

– Gal norėtumėt arbatos? – paklausė.

Neglis atsiliepė:

– Policija niekada negeria darbe, netgi arbatos. Geriau užsimesk kokį drabužį, mergyt. Juk mes nenorime šokiruoti inspektoriaus.

Mergina vėl nusišypsojo, viena ranka susirinko drabužius, o kita paėmė arbatos padėklą ir išnyko pro duris studijos gilumoje. Ši savim pasitikinti juslinga figūra buvo tokia nepanaši į užsiverkusią drovią mergaitę, kurią Dalglišas matė Stine. Jis stebėjo ją praeinant. Aišku, kad po Neglio chalatu ji buvo nuoga; per ploną vilnonį audeklą styrojo standūs speneliai. Dalglišui toptelėjo, jog jie bus mylėjęsi. Išnykus jai iš akių, jis atsigręžė į Neglį ir pastebėjo jo akyse šmėkštelint pašaipą. Tačiau nė vienas neprašneko.

Dalglišas apėjo studiją, Neglio nuo lovos įdėmiai stebimas. Kambarys nebuvo sujauktas. Beveik pedantišku tvarkingumu jis priminė Enidės Bolam butą, bet kitais atžvilgiais su juo neturėjo nieko bendro. Paprasta medinė lova, kėdė ir staliukas ant pakylos akivaizdžiai atstojo miegamąjį. Likusį studijos plotą užpildė dailininko reikmenys, tačiau be tos nerūpestingos netvarkos, nuo kurios, nežinovų nuomone, neatsiejamas menininko gyvenimas. Prie pietinės sienos stovėjo koks tuzinas didelių aliejinių drobių, ir Dalglišą nustebino iš jų trykštanti jėga. Tapė ne mėgėjas, nuolaidžiaujantis trupinėliui turimo talento. Panelė Pridi neabejotinai buvo vienintelis Neglio modelis. Jos stambiakrūtis jaunatviškas kūnas švytėjo prieš jį įvairiausiomis pozomis, čia suspaustas, čia ištemptas, tartum dailininkas būtų puikavęsis savo techniniais sugebėjimais. Pats paskutinis paveikslas buvo ant molberto. Jis vaizdavo merginą, apžergusią suole-

lį, jos vaikiškos rankos laisvai karojo tarp šlaunų, krūtys atstatytos. Tas techninių galimybių demonstravimas, rizikingi žalių ir rausvai violetinių spalvų potėpiai, kruopščiai suderinti su fonu, Dalglišui kažką priminė.

– Kas jus moko? – paklausė jis. – Sagas?

– Teisingai. – Neglis nė kiek neatrodė nustebęs. – Žinote jo darbus?

– Turiu vieną iš ankstyvųjų drobių. Moters aktą.

– Gerai įdėjote kapitalą. Nepaleiskite jos iš rankų.

– Tą ir ketinu daryti, – romiai sutiko Dalglišas. – Man ji patinka. Ar jūs seniai mokotės pas jį?

– Dveji metai. Tiesa, neištisai. Per kitus trejus metus aš jį mokysiu. Tai yra jeigu jis dar pajėgs mokytis. Šiuo metu jis tarsi senas šuo, per daug įpratęs prie senų triukų.

– Kai kuriuos, atrodo, mėgdžiojate, – pastebėjo Dalglišas.

– Taip manot? Įdomu. – Neglis neatrodė užsigavęs. – Štai kodėl būtų gerai išvykti. Vėliausiai šio mėnesio pabaigoje vykstu į Paryžių. Prašiau Bolingerio stipendijos. Senis užtarė už mane žodelį, ir praėjusią savaitę gavau laišką, kad paskirta.

Kad ir kaip stengėsi, negalėjo užgniaužti pasididžiavimo gaidelės. Per apsimestinio abejingumo luobą prasiveržė džiaugsmas. Ir jis turėjo pagrindo būti patenkintas savimi. Bolingerio stipendija buvo ne šiaip sau apdovanojimas. Kiek Dalglišas žinojo, ji reiškė dvejus metus dosnaus aprūpinimo bet kuriame Europos mieste ir laisvę studentui gyventi ir dirbti taip, kaip panorės. Bolingerio fondą įsteigė patentuotų vaistų fabrikantas, kuris mirė turtingas ir klestintis, tačiau nepajutęs visiško pasitenkinimo. Turtą jam sukrovė skrandžio miltukai, bet širdis linko į dailę. Jo paties talentas buvo menkas ir, sprendžiant iš kolekcijos, kurią testamentu paliko sumišusiems vietos paveikslų galerijos globėjams, jo skonis prilygo kūrybai. Tačiau

Bolingerio stipendija garantavo, jog dailininkai su dėkingumu jį prisimins. Bolingeris netikėjo tuo, kad menas klesti skurde ar kad menininkų pastangas geriausiai skatina šalti židiniai ir tušti pilvai. Jaunas jis matė vargo ir nė kiek juo nesižavėjo. Senatvėje daug keliavo ir buvo laimingas užsienyje. Bolingerio stipendija leidžia jauniems, teikiantiems vilčių dailininkams patirti tą laimę nelaukiant senatvės ir yra labai vertingas laimikis. Jeigu Neglis apdovanotas Bolingerio stipendija, mažai tikėtina, kad jis dabar labai domėtųsi Stino klinikos bėdomis.

– Kada turite išvykti? – paklausė Dalglišas.

– Kada tik noriu. Beje, mėnesio gale. Tačiau galiu išvykti ir anksčiau, be to, niekam nepranešęs. Nėra jokios prasmės ką nors nuliūdinti. – Tai sakydamas jis kryptelėjo galvą tolimesniųjų durų link ir pridūrė: – Štai kodėl taip apmaudu dėl šios žmogžudystės. Bijau, kad ji gali viskam sutrukdyti. Juk ten buvo mano kaltas. Ir tai ne vienintelis bandymas mane įpainioti. Kol raštinėje laukiau laiškų, kažkas telefonu mane paprašė nulipti žemyn skalbinių. Panašu, jog kalbėjo moteris. Buvau apsivilkęs paltą ir jau beišeinąs, tad pasakiau užsuksiąs jų paimti, kai sugrįšiu.

– Tai šit kodėl grįžęs iš pašto užėjote pas seselę Bolam ir paklausėte, ar paruošti skalbiniai?

– Teisingai.

– Kodėl tuomet nepasakėte jai apie tą skambutį?

– Nežinau. Neatrodė svarbu. Nelabai troškau slampinėti po tą LSD kabinetą. Tie ligoniai savo dejavimu ir veblenimu man kelia šiurpą. Kai Bolam pasakė, jog tas šlamštas dar neparuoštas, pamaniau, skambino panelė Bolam, taigi nusprendžiau patylėti. Ji kiek per daug mėgo kištis į seselių reikalus, ar bent jos taip manė. Šiaip ar taip, aš nieko nesakiau apie skambutį. Galėjau, bet to nepadariau.

– Nepasakėte ir man, kai pirmą kartą klausinėjau.

– Irgi teisybė. Tiesą pasakius, visas šis reikalas man pasirodė truputį keistokas, norėjau pagalvoti. Na, pagalvojau ir su mielu noru jums papasakojau. Galite tikėti ar netikėti, kaip jums patinka. Man visiškai vis vien.

– Atrodo, gana ramiai reaguojate, jeigu iš tiesų tikite, jog kažkas bandė įpainioti jus į žmogžudystės bylą.

– Aš nesijaudinu. Visų pirma, nepavyko, antra, manau, jog šioje šalyje galimybė nekaltam žmogui būti nuteistam už žmogžudystę yra nulinė. Turėtumėte tai priimti kaip pagyrimą. Kita vertus, – kalbant apie prisiekusiųjų teismo sistemą, – kaltojo galimybės išsisukti didelės. Štai kodėl nemanau, kad jūs išaiškinsite šią žmogžudystę. Per daug įtariamųjų. Per daug versijų.

– Matysim. Papasakokite daugiau apie šį skambutį. Kada tiksliai jį išgirdote?

– Negaliu prisiminti. Manau, maždaug penkios minutės prieš poniai Šorthauz ateinant į raštinę. Galbūt ankstėliau. Gal Dženė prisimena.

– Paklausiu ją, kai grįš. Ką tiksliai tas balsas pasakė?

– Tiktai: „Skalbiniai paruošti, gal dabar ateitumėt jų paimti“. Pamaniau, skambino seselė Bolam. Atsakiau, jog kaip tik išeinu su laiškais ir ateisiu jų, kai tik sugrįšiu. Padėjau ragelį jai nespėjus paprieštarauti.

– Ar jūs tikras, jog kalbėjo seselė Bolam?

– Visiškai ne. Suprantama, tuo metu pamaniau, kad ji, nes paprastai apie skalbinius pranešdavo seselė Bolam. Tiesą pasakius, moteris kalbėjo taip tyliai, tad galėjo būti bet kas.

– Tačiau balsas atrodė moters?

– O, taip. Tikrai moters.

– Šiaip ar taip, melagingas pranešimas, nes žinome, jog skalbiniai iš tikrųjų nebuvo surūšiuoti.

– Taip. Tačiau kokiu tikslu? Juk beprasmiška. Jeigu buvo

planuota nuvilioti mane į pusrūsį norint sukompromituoti, žudikas rizikavo, jog aš ateisiu netinkamu momentu. Seselė Bolam, pavyzdžiui, būtų nenorėjusi, kad tapčiau įvykio liudininku atėjęs skalbinių, jeigu būtų sumaniusi nugalabyti savo pusseserę ligos istorijų archyve. Net jeigu panelė Bolam prieš paskambinant jau buvo mirusi, vis vien beprasmiška. O jeigu aš imsiu šniukštinėti ir rasiu lavoną? Žudikas negalėjo norėti, kad jis būtų surastas taip greitai! Žodžiu, aš nelipau žemyn, kol negrįžau išsiuntęs pašto. Laimė, kad buvau išėjęs. Dėžutė kaip tik kitapus gatvės, tačiau paprastai einu į Bifsteiko gatvę nusipirkti „Standard". Kioskininkas tikriausiai mane atsimena.

Sulig tais žodžiais grįžo Dženiferė Pridi. Buvo persirengusi kuklia vilnone suknute. Užsisegdama diržėlį, ji įsiterpė:

– Triukšmas dėl to tavo laikraščio ir pribaigė vargšą senuką Kalį. Galėjai, brangusis, duoti jam paskaityti, kai paprašė. Jis tenorėjo pasitikrinti dėl savo žirgų.

Neglis atsakė be jokio apmaudo:

– Senas nenaudėlis. Bet ką padarytų, kad tik sutaupytų tris pensus. Kodėl negalėtų bent retkarčiais sumokėti už laikraštį? Man dar pro duris neįžengus, jis jau stveria.

– Vis dėlto, brangusis, buvai jam negeras. Ir ne todėl, kad tau pačiam reikėjo to laikraščio. Mes apačioje tik žvilgtelėjom, po to suvyniojom į jį Tigerio maistą. Juk žinai, koks tas Kalis. Mažiausias susijaudinimas atsiliepia jo skrandžiui.

Neglis savo nuomonę apie Kalio skrandį išreiškė stipriu ir originaliu žodeliu. Panelė Pridi žvilgtelėjo į Dalglišą, lyg prašydama priskirti šį papiktinantį išsišokimą genijaus keistenybėms, ir sumurmėjo:

– Piteri! Iš tiesų, brangusis, esi nepakenčiamas!

Moters balse skambėjo švelnus priekaištas ir apsimestai drovus pataikavimas. Dalglišas stebėjo, kaip reaguos Ne-

glis, tačiau tapytojas atrodė neišgirdęs. Jis vis dar nejudėdamas sėdėjo ant lovos ir žvelgė žemyn į juos. Nors dabar buvo apsirengęs rudomis kiltinėmis kelnėmis, storu mėlynu megztiniu ir apsiavęs sandalais, vis dar atrodė toks pat oficialus ir tvarkingas, koks buvo su durininko uniforma; švelnios akys ramios, ilgos stiprios rankos atpalaiduotos.

Stebima įdėmaus jo žvilgsnio, mergina nerimastingai vaikštinėjo po studiją, čia patenkintos šeimininkės judesiu palytėdama paveikslo rėmą, čia perbraukdama pirštais išilgai palangės, čia perstatydama vazą su jurginais nuo vieno lango ant kito. Atrodė, lyg ji stengtųsi suteikti švelnių moteriškumo bruožų šiai rūsčiai vyriškai dirbtuvei, parodyti, jog čia jos namai, jos vieta. Ji visiškai nesidrovėjo paveikslų, vaizduojančių jos nuogą kūną. Galimas daiktas, kad šis netiesioginis ekshibicionizmas jai buvo malonus. Ūmiai Dalglišas paklausė:

– Gal atsimenate, panele Pridi, ar skambino kas nors Negliui, kol jis buvo su jumis raštinėje?

Mergina atrodė nustebusi, tačiau nerūpestingai atsakė kreipdamasi į Neglį:

– Seselė Bolam skambino dėl skalbinių, ar ne? Aš grįžau iš ligos istorijų kambarėlio – buvau išėjusi tik akimirkai – ir išgirdau tave sakant, jog tu jau eini ir nulipsi žemyn, kai grįši. – Ji susijuokė. – Padėjęs ragelį pasakei kažką nelabai mandagaus apie seselių pripratimą laukti, jog tu atbėgsi vos joms pamojus. Prisimeni?

– Taip, – burbtelėjo Neglis ir atsisuko į Dalglišą. – Ar dar turite klausimų, inspektoriau? Dženei greit reikės eiti namo, o aš paprastai ją lydžiu dalį kelio. Jos tėvai nežino, jog mes matomės.

– Tik vieną ar du. Ar nenumanote, dėl ko panelei Bolam prireikė kviesti Valdybos sekretorių?

Panelė Pridi papurtė galvą. Neglis atsakė:

– Šiaip ar taip, mes čia niekuo dėti. Ji nežinojo, jog Dženė man pozuoja. Net jeigu ir būtų sužinojusi, Loderio nebūtų kvietusi. Ji nebuvo kvaila. Suprato, kad jam neįdomu, ką darbuotojai veikia ne darbo laiku. Juk ji sužinojo apie daktaro Begjulėjaus romaną su panele Sekson, tačiau nebuvo tokia kvaiša, kad praneštų Loderiui.

Dalglišas neklausė, iš ko panelė Bolam sužinojo. Jis tik pasakė:

– Tai aiškiai turėjo kažką bendra su klinikos administracija. Ar neatsitiko pastaruoju metu ko nors neįprasto?

– Nieko, išskyrus mūsų žymųjį įsilaužimą ir penkiolikos svarų dingimą. Tačiau apie tai žinote.

– Piteris čia niekuo dėtas, – skubiai puolė ginti mergina. – Jis net nebuvo klinikoje, kai tie penkiolika svarų atkeliavo. – Ji atsigręžė į Neglį. – Prisimeni, brangusis? Tai buvo rytą, kai tu įstrigai metro. Net nežinojai apie pinigus!

Ji pasakė kažką ne taip. Susierzinimas vos šmėstelėjo didelėse tamsiai rudose akyse, bet Dalglišas pamatė. Po trumpos pauzės Neglis prašneko visiškai ramiai:

– Sužinojau gana greitai. Mes visi žinojome. Kilo toks šurmulys, kas juos atsiuntė, ir triukšmas dėl to, kam juos išleisti, kad tikriausiai visi iki vieno žinojo. – Jis pažvelgė į Dalglišą. – Ar jau viskas?

– Ne. Ar žinote, kas nužudė panelę Bolam?

– Džiaugiuosi pranešdamas, jog nežinau. Nemanyčiau, jog tai vienas iš psichiatrų. Tie vyrukai – svarbiausia priežastis, kiek aš žinau, dėl kurios nepatartina išprotėti. Tačiau neįsivaizduoju, kad nors vienas galėtų nužudyti. Jiems trūksta šaltakraujiškumo.

Kažkas buvo sakęs beveik tą patį.

Priėjęs prie durų, Dalglišas stabtelėjo ir atsisukęs pažvelgė į Neglį. Juodu su mergina sėdėjo ant lovos kaip ir

pirma, nė vienas net nepajudėjo išleisti jo, tik Džene atsisveikindama linksmai jam nusišypsojo.

Dalglišas paklausė paskutinį klausimą:

– Kodėl tą įsilaužimo vakarą nuėjote išgerti su Kaliu?

– Kalis pakvietė.

– Ar ne keista?

– Taip keista, jog aš nuėjau su juo iš smalsumo pasižiūrėti, kuo baigsis.

– Ir kuo baigėsi?

– Ogi niekuo. Kalis paprašė paskolinti svarą, aš nedaviau, o kol klinika buvo tuščia, kažkas įsilaužė. Neįsivaizduoju, kaip Kalis galėjo tai numatyti. O gal nenumatė. Bet nesuprantu, ką bendro turi su žmogžudyste.

Tiesą sakant, nesuprato ir Dalglišas. Lipant laiptais žemyn jį siutino mintis apie praeinantį laiką, tuščiai eikvojamą laiką, lėtai slenkančias valandas iki pirmadienio ryto, kai klinika atsidarys ir jo įtariamieji vėl susirinks į vietą, kur jie turėtų būti labiausiai pažeidžiami. Tačiau pastarosios keturiasdešimt minučių praleistos visai neblogai. Jis pradėjo užčiuopti pagrindinę šio raizginio giją. Ketvirtame aukšte pianistas skambino Bachą. Dalglišas stabtelėjo pasiklausyti. Polifoninė muzika buvo vienintelė, kuria jis nuoširdžiai žavėjosi. Staiga pianistas trenkė ausį rėžiantį disonansą. Po to tyla. Toje tyloje Dalglišas nulipo žemyn ir nepastebėtas paliko tykųjį namą.

Kai Begjulėjus atvyko į gydytojų tarybos posėdį, automobilių aikštelė buvo beveik pilna. Daktaro Itridžo „Bentlis“ stovėjo greta Steinerio „Rolso“. Kitoje pusėje kėpsojo senutėlis „Voksholas“, taigi nusprendė dalyvauti ir daktarė Albertina Medoks.

Viršuje, antro aukšto posėdžių kambaryje, atitrauktos užuolaidos atidengė tamsų spalio dangų. Didžiulio raudon-

medžio stalo viduryje stovėjo vaza su rožėmis. Begjulėjus prisiminė, jog panelė Bolam visada parūpindavo gėlių gydytojų tarybos posėdžiams. Kažkas nusprendė pratęsti nusistovėjusią tvarką. Ant nedygliuotų kotelių grakščiai stiebėsi standūs ir bekvapiai rudeninių šiltnamio rožių pumpurai. Po poros dienų jos prasiskleis trumpam ir bergždžiam žydėjimui. Greičiau kaip po savaitės jau bus nuvytusios. Begjulėjus pamanė, kad ekstravagantiškos ir jausmus žadinančios gėlės neatitinka posėdžio nuotaikos. Tačiau tuščia vaza nepakenčiamai kristų į akis ir varžytų.

– Kas parūpino gėlių? – paklausė jis.

– Manau, ponia Bostok, – atsakė daktarė Ingrem. – Ji tvarkė kambarį, kai aš atvažiavau.

– Puiku, – tarė daktaras Itridžas.

Pirštu jis paglostė vieną pumpurą taip švelniai, kad kotelis net nesujudėjo. Begjulėjus nesuprato, ar ši pastaba buvo skirta rožių grožiui, ar ponios Bostok nuovokai.

– Panelė Bolam labai mėgo gėles, labai mėgo, – tarė vyriausiasis gydytojas. Jis apsidairė aplink tarsi laukdamas, kad bendradarbiai prieštarautų.

– Nagi, gal pradėsim?

Daktaras Begjulėjus, kaip neetatinis sekretorius, atsisėdo daktarui Itridžui iš dešinės. Daktaras Steineris užėmė kėdę greta jo. Steinerio dešinėje sėdėjo daktarė Medoks. Daugiau konsultantų nebuvo. Daktaras Makbeinas ir daktaras Meison-Džailzas dalyvavo konferencijoje Valstijose. Likęs personalas, draskomas smalsumo ir nenoro nutraukti savaitgalio poilsį, matyt, nusprendė kantriai palaukti pirmadienio. Daktaras Itridžas manė būsiant teisinga paskambinti jiems visiems ir pranešti apie posėdį. Jis oficialiai perdavė jų atsiprašymus, ir jie buvo rimtai išklausyti.

Albertina Medoks, prieš persikvalifikuodama į psichiatrus, buvo chirurgė, ir labai gera chirurgė. Jos bendradarbių

požiūris į savo specialybę galbūt buvo toks prieštaringas, kad dviguba daktarės Medoks kvalifikacija tik pakėlė jos autoritetą jų akyse. Ji atstovavo klinikai Valdybos patariamajame komitete, kur taip sumaniai ir energingai gynė Stiną nuo terapeutų ir chirurgų atsitiktinių užsipuolimų, jog ją gerbė ir jos prisibijojo. Klinikoje ji niekaip neprisidėjo prie ginčo tarp Froido gerbėjų ir eklektinio metodo šalininkų, būdama, kaip Begjulėjus išsireiškė, vienodai bjauri abiem pusėms. Pacientai ją mylėjo, tačiau bendradarbiams tai nedarė įspūdžio. Jie įprato būti mylimi savo pacientų ir tik pastebėjo, kad Albertina ypač sumaniai moka atremti tokį vaikystės emocijų nukreipimą į jos asmenį. Ji buvo apkūni žilaplaukė niekuo neišsiskirianti moteris, atrodanti kaip laiminga šeimos motina, kokia ir buvo. Turėjo penketą vaikų, sūnūs išsilavinę ir pasiturintys, dukterys sėkmingai ištekėjusios. Jos neišvaizdus vyras ir vaikai gaubė ją pakančiu, kiek žaismingu rūpesčiu, kuris niekada nepaliovė stebinti bendradarbių Stine, laikančių ją grėsminga asmenybe. Dabar ji sėdėjo su Hektoru, savo senu pekinuku, piktdžiugiškai įsitaisiusiu jai ant kelių ir panašiu į savimi patenkintą užmiesčio namų šeimininkę, laukiančią prasidedant dieninio spektaklio. Daktaras Steineris irzliai suniurnėjo:

– Nejaugi, Albertina, jums reikėjo vežtis Hektorą? Nenoriu pasirodyti žiaurus, tačiau tas gyvulys jau pradeda dvokti. Jums reikėtų jį nurašyti.

– Dėkui, Poli, – atšovė daktarė Medoks savo sodriu, melodingu balsu. – Hektoras bus nurašytas, kaip kad jūs aptakiai išsireiškėte, kai liausis džiaugtis gyvenimu. Mano manymu, jis dar nepasiekė tos stadijos. Nesu pratusi taip lengvai atsikratyti gyvų padarų vien dėl to, kad tam tikros jų fizinės savybės man nemalonios; nei, pasakyčiau, dėl to, kad jie šiek tiek vargina.

Daktaras Itridžas skubiai įsiterpė:

– Kaip gerai, jog radote laiko atvykti šį vakarą, Albertina. Atsiprašau, kad pakvietėme paskutinę minutę.

Jis kalbėjo be jokios ironijos, nors, kaip ir jo bendradarbiai, puikiai žinojo, jog daktarė Medoks dalyvaudavo vos viename tarybos posėdyje iš keturių dėl priežasties, kurios ji ir nesistengė nuslėpti: esą jos sutartyje su Regiono taryba nėra nė vieno punkto, įpareigojančio ją kas mėnesį dalyvauti skambiomis frazėmis paįvairinamuose nuobodžiuose pasisėdėjimuose, be to, daugiau kaip nuo vieno psichiatro draugijos Hektoras iš karto subloguojąs. Šio argumento teisingumas būdavo demonstruojamas per daug dažnai, kad kas nors ryžtųsi jį užginčyti.

– Esu šios tarybos narė, Henri, – maloningai atsakė daktarė Medoks. – Argi yra kokia nors priežastis, dėl kurios turėčiau nesistengti dalyvauti?

Jos žvilgsnis nukrypo į daktarę Ingrem, duodamas suprasti, jog ne visų dalyvių vienodos teisės. Merė Ingrem buvo priemiesčio bendrosios praktikos gydytojo žmona ir lankydavosi Stine dukart per savaitę duoti narkozės EŠT seansuose. Nebūdama nei psichiatrė, nei konsultantė, ji paprastai nedalyvaudavo tarybos posėdžiuose. Daktaras Itridžas teisingai suprato tą žvilgsnį ir tvirtai pareiškė:

– Daktarė Ingrem buvo labai maloni, kad sutiko atvykti šį vakarą mano kvietimu. Pagrindinis posėdžio dienotvarkės klausimas, savaime suprantama, susijęs su panelės Bolam nužudymu, o daktarė Ingrem penktadienio vakarą buvo klinikoje.

– Tačiau, kiek suprantu, nėra įtariama, – atsiliepė daktarė Medoks. – Sveikinu ją. Kaip džiugu, kad bent vienas gydytojas gali pateikti įtikinamą alibi.

Ji griežtai pažvelgė į daktarę Ingrem, iš jos tono buvo galima suprasti, kad alibi savaime yra abejotinas ir vargiai deramas žemiausio rango gydytojai, kai trys vyresnieji kon-

sultantai negali jo pateikti. Niekas neklausė, kaip daktarė Medoks sužinojo apie alibi. Matyt, kalbėjo su seseria Embrouz. Daktaras Steineris piktai atrėžė:

– Juokinga kalbėti apie alibi, tartum policija rimtai galėtų įtarti vieną iš mūsų! Man absoliučiai aišku, kas atsitiko. Žmogžudys laukė jos pasislėpęs pusrūsyje. Jis ten, apačioje, galėjo tūnoti ištisas valandas, galimas daiktas, net nuo praėjusios dienos. Galėjo prasmukti pro Kalį su vienu iš pacientų apsimetęs giminaičiu ar ligoninės automobilio sanitaru. Netgi galėjo naktį įlįsti. Juk taip jau buvo atsitikę. Patekęs į pusrūsį, būtų turėjęs daugybę laiko išsiaiškinti, kuriuo raktu atrakinamos archyvo durys, ir daugybę laiko žudymo įrankiui pasirinkti. Nei amuletas, nei kaltas nebuvo paslėpti.

– O kaip, jūsų manymu, šis nežinomas žmogžudys išėjo iš pastato? – paklausė daktaras Begjulėjus. – Mes labai kruopščiai apieškojome kliniką prieš atvykstant policijai, o jie dar kartą apžiūrėjo. Atminkite, pusrūsio ir pirmo aukšto durys buvo užsklęstos iš vidaus.

– Suktuvo lynais užsliuogė aukštyn lifto šachta ir paspruko gaisrinėmis kopėčiomis pro kurias nors atsargines duris, – atsakė daktaras Steineris, išdidžiai atversdamas savo kozirį. – Aš ištyrinėjau liftą – tikrai įmanoma. Plonas vyras – arba moteris, žinoma, – galėjo prasisprausti pro kabinos viršų ir patekti į šachtą. Lynai pakankamai stori, kad išlaikytų nemažą svorį, o užlipti nebūtų per sunku bet kokiam vidutiniško vikrumo žmogui. Žinoma, lieknam. – Jis patenkintas pažvelgė į savo apvalėjantį pilvuką.

– Smagi teorija, – tarė Begjulėjus. – Nelaimei, visos durys, išeinančios į gaisrines kopėčias, taip pat buvo užsklęstos iš vidaus.

– Pasaulyje nėra tokio pastato, kur nutrūktgalvis ir patyręs žmogus negalėtų įsibrauti ar iš jo pasprukti, – žinovo

tonu paskelbė daktaras Steineris. – Jis galėjo išlįsti pro antro aukšto langą ir palange nuslinkti iki gaisrinių kopėčių. Trumpai sakant, žmogžudys nebūtinai yra vienas iš darbuotojų, kuriems pasitaikė dirbti vakar vakare.

– Pavyzdžiui, kad ir aš, – įsiterpė daktarė Medoks.

Daktaras Steineris nesumišo.

– Tai, žinoma, nesąmonė, Albertina. Aš nieko nekaltinu. Tiktai atkreipiau dėmesį, kad įtariamųjų ratas ne toks jau mažas, kaip policija linkusi manyti. Jiems reikėtų pasigilinti į asmeninį panelės Bolam gyvenimą. Akivaizdu, jog ji turėjo priešą.

Tačiau tai neišmušė daktarės Medoks iš vėžių.

– Man pasisekė, – pareiškė ji. – Praėjusį vakarą su savo vyru buvau Bacho muzikos rečitalyje Karališkojoje koncertų salėje, ten ir vakarieniavome prieš koncertą. O jeigu Elesderio liudijimu apie mane būtų abejojama, su mumis dar buvo mano svainis, tarp kitko, vyskupas, – su pasitenkinimu pridūrė ji, tarsi smilkalai ir arnotas būtų vyskupo dorumo ir teisingumo garantai.

Daktaras Itridžas mandagiai šyptelėjo.

– Man būtų ramiau, jei galėčiau pateikti bent evangelikų pastoriaus laidavimą vakar vakaro laikotarpiui nuo šeštos valandos penkiolika minučių iki septintos. Tačiau ar šis teoretizavimas nėra vien tuščias laiko gaišimas? Nusikaltimas policijos žinioje ir turime jį ten palikti. Svarbiausias mūsų rūpestis – aptarti jo įtaką klinikos darbui ir apsvarstyti pirmininko ir Valdybos sekretoriaus pasiūlymą, kad ponia Bostok kol kas eitų vedėjos pareigas. Tačiau geriau darykim viską iš eilės. Ar neprieštarausite, jei aš pasirašysiu praėjusio posėdžio protokolus?

Pasigirdo nelabai entuziastingas, bet paklusnus murmesys, kurį paprastai sukelia šis klausimas, o vyriausiasis gydytojas prisitraukė protokolų žurnalą ir ėmė pasirašinėti. Daktarė Medoks staiga paklausė:

– Koks jis? Tas inspektorius, noriu pasakyti.

Nelauktai atsiliepė daktarė Ingrem, iki šiol netarusi nė žodžio.

– Manyčiau, jam maždaug keturiasdešimt metų. Aukštas ir tamsus. Jo dailios rankos ir man patiko jo balsas.

Po to ji tirštai užraudo prisiminusi, jog pati nekalčiausia užuomina psichiatrui gali būti šokiruojančiai atvira. Ta pastaba apie dailias rankas galbūt buvo klaida. Nepaisydamas fizinių Dalglišo bruožų, daktaras Steineris leidosi į psichologinę inspektoriaus analizę, kurią jo kolegos psichiatrai mandagiai išklausė – kaip specialistai, sudominti bendradarbio teorijos. Jeigu Dalglišas būtų dalyvavęs, jį būtų nustebinusi ir sudominusi nuodugni bei subtili daktaro Steinerio diagnozė. Vyriausiasis gydytojas atsiliepė:

– Sutinku, kad jis apimtas įkyrios idėjos, bet yra protingas. Taigi jo klaidos bus protingo žmogaus klaidos – visada pačios pavojingiausios. Visų mūsų labui turime tikėtis, kad jis jų nepadarys. Žmogžudystė ir neišvengiamas viešumas tikrai atsilieps pacientams ir klinikos darbui. O tai verčia mus grįžti prie pasiūlymo dėl ponios Bostok.

– Man visada labiau patiko Bolam, o ne Bostok, – tarė daktarė Medoks. – Būtų gaila, jei mes praradome vieną netinkamą vedėją – nors ir kaip apgailėtinai ir netikėtai – vien tam, kad užsikrautume kitą tokią pačią.

– Sutinku, – pritarė daktaras Begjulėjus. – Aš pats visada iš jų abiejų teikiau pirmenybę Bolam. Tačiau tai, matyt, būtų laikinas paskyrimas. Paskui vyks konkursas. Tuo tarpu kažkam juk reikia perimti pareigas, o ponia Bostok bent išmano darbą.

Daktaras Itridžas pasakė:

– Loderis davė aiškiai suprasti, jog Ligoninių valdyba nepritartų pašalinio priėmimui, kol policija nebaigė tyrimo, net jeigu ir atsirastų, kas nori. Mums nereikia dar didesnio są-

myšio. Ir taip užteks bruzdesio. Kaip tik todėl prisiminiau spaudą. Loderis pasiūlė, o aš sutikau, kad visi pasiteiravimai būtų nukreipiami į Valdybos būstinę ir kad čia niekas nedarytų spaudai jokių pareiškimų. Atrodo, taip būtų geriausia. Pacientų labui svarbu apsieiti be reporterių, bėginėjančių po kliniką. Gydymas ir taip nukentės. Ar taryba oficialiai pritars šiam sprendimui?

Pritarė. Niekas neparodė jokio noro turėti reikalų su spauda. Daktaras Steineris neprisidėjo prie bendro pritariamo murmėjimo. Jo mintys vis dar sukosi apie panelės Bolam įpėdinės klausimą. Jis irzliai pareiškė:

– Negaliu suprasti, kodėl daktarė Medoks ir daktaras Begjulėjus taip nusistatę prieš ponią Bostok. Esu jau pastebėjęs. Absurdiška ją nepalankiai lyginti su panele Bolam. Nėra jokios abejonės dėl to, katra iš jų yra... buvo... yra tinkamesnė vedėjos pareigoms. Ponia Bostok labai protinga, kvalifikuota, stabilios psichikos moteris, tikrai suprantanti darbo, kurį mes čia atliekame, svarbą. Niekas nebūtų galėjęs pasakyti to paties apie panelę Bolam. Jos požiūris į pacientus kartais būdavo labai netikęs.

– Aš ir nežinojau, jog ji taip bendraudavo su pacientais, – atsiliepė daktaras Begjulėjus. – Šiaip ar taip, nė vienas iš manųjų nesiskundė.

– Ji kartais paskirdavo priėmimus ir apmokėdavo kelionių išlaidas. Visiškai tikiu, kad jūsų pacientai nepastebėdavo jos požiūrio. Tačiau maniškiai priklauso šiek tiek kitokiai kategorijai. Be to, daug jautresni šiems dalykams. Ponas Berdžas, pavyzdžiui, užsiminė apie tai.

Daktarė Medoks piktai nusijuokė.

– Ak, Berdžas! Vis dar ateina? Žinau, kad naujas jo opusas pažadėtas gruodį. Bus įdomu pažiūrėti, Poli, ar jūsų pastangos pagerino jo prozą. Jeigu taip, visuomenės pinigai bus naudingai išleisti.

Daktaras Steineris įsižeidęs puolė prieštarauti. Jis gydęs nemažai rašytojų ir menininkų, tarp jų ir Rozos globotinių, ieškančių trupučio psichoterapijos veltui. Nors ir buvo jautrus menui, bet visur, kur būdavo paliečiami jo pacientų interesai, jam paprastai pritrūkdavo kritiško įžvalgumo. Jis negalėdavo pakęsti, kai juos kritikuodavo, gyveno amžina viltimi, kad jų nepaprasti talentai pagaliau bus pripažinti, ir greitai supykdavo gindamas juos. Daktaro Begjulėjaus įsitikinimu, tai buvo viena patrauklesnių Steinerio savybių: daugeliu atžvilgių jis graudžiai naivus. Dabar jis metėsi į painią savo paciento charakterio ir jo prozos stiliaus gynybą:

– Ponas Berdžas – labai talentingas ir jautrus žmogus, iškankintas savo nesugebėjimo palaikyti patenkinamus seksualinius santykius, ypač su savo žmonomis.

Šis nevykęs nusižengimas gero tono taisyklėms, rodės, sukėlė dar didesnį daktarės Medoks pasipiktinimą. Šį vakarą, pamanė Begjulėjus, ji tikra eklektinio metodo šalininkė.

Daktaras Itridžas ėmė juos raminti:

– Ar negalėtume trumpam užmiršti savo profesinių nesutarimų ir susikaupti svarstomam dalykui? Daktare Steineri, ar turite kokių nors prieštaravimų dėl ponios Bostok laikino paskyrimo vedėja?

Daktaras Steineris irzliai atsakė:

– Klausimas grynai akademiškas. Jeigu Valdybos sekretorius nori, kad ji būtų paskirta, ir bus paskirta. Šis farsas, neva su mumis tariamasi, yra juokingas. Mes neturime jokių įgaliojimų nei pritarti, nei nepritarti. Man tai puikiai paaiškino Loderis, kai praėjusį mėnesį kreipiausi į jį dėl Bolam perkėlimo.

– Aš ir nežinojau, kad jūs kreipėtės, – pasakė daktaras Itridžas.

– Kalbėjausi su juo rugsėjo mėnesį po Ūkio komiteto posėdžio. Tai buvo tik atsargus pasiūlymas.

– Ir, be abejo, susilaukė kategoriško atkirčio, – tarė Begjulėjus. – Būtų buvę išmintingiau prilaikyti liežuvį.

– Arba pranešti mūsų tarybai, – pridūrė Itridžas.

– Ir kas iš to? – šaukė Steineris. – Kas buvo, kai aš pasiskundžiau dėl Bolam? Nieko! Visi pritarėte, kad ji netinka vedėjauti. Visi pritarėte – na, dauguma, – kad Bostok – ar net pašalietė – būtų labiau pageidautina. Tačiau kai atėjo laikas veikti, nė vienas iš jūsų nesiteikėte pasirašyti laiško Ligoninių valdybai. Ir labai gerai žinote, kodėl! Jūs visi bijojote tos moters. Taip, bijojote!

Daktarė Medoks pertraukė pasipiktinimo murmesį:

– Ji kažkuo baugino. Gal tuo savo klaikiu ir droviu sąžiningumu. Jūs, Poli, kaip ir visi kiti, jos prisibijojote.

– Galimas daiktas. Bet aš bandžiau ką nors daryti dėl jos. Kalbėjausi su Loderiu.

– Aš irgi kalbėjausi, – ramiai pasakė Itridžas. – Ir gal net naudingiau. Aš paaiškinau, jog ši taryba gerai supranta, kad administracija mums nepavaldi, bet pasakiau: man, kaip psichiatrui ir gydytojų tarybos pirmininkui, panelė Bolam atrodo esanti netinkamo savo darbui temperamento. Pareiškiau nuomonę, jog perkėlimas būtų jos pačios labui. Apie jos sugebėjimus negalima nieko kritiško pasakyti, aš ir nesakiau. Žinoma, Loderis nieko neprižadėjo, tačiau kuo puikiausiai suprato, jog aš turėjau teisę pateikti šią nuomonę. Ir, manau, jis ją priėmė.

Daktarė Medoks atšovė:

– Žinodama jo įgimtą atsargumą, nepasitikėjimą psichiatrais ir įprastą jo administracinių sprendimų tempą, manau, jog būtume atsikratę panelės Bolam maždaug per dvejus metus. Kažkas iš tikrųjų paskubino reikalą.

Staiga prabilo daktarė Ingrem. Rausvas kvailokas veidas dar smarkiau paraudo. Ji sėdėjo įsitempusi, o priešais ant stalo sunertos rankos drebėjo.

– Nemanau, kad jums derėtų kalbėti tokius dalykus. Tai... tai neteisinga. Panelė Bolam mirusi, žiauriai nužudyta. Jūs čia sėdite, visi, ir šnekučiuojatės, lyg jums nerūpėtų! Suprantu, sugyventi su ja nebuvo labai lengva, tačiau ji mirusi ir nemanau, kad dabar laikas apie ją blogai kalbėti.

Daktarė Medoks pažvelgė į daktarę Ingrem susidomėjusi ir su šiokia tokia nuostaba, tarsi būtų susidūrusi su nepaprastai kvailu vaiku, kuriam kažkaip pavyko pasakyti protingą mintį.

– Matau, laikotės prietaro, jog nedera sakyti teisybės apie mirusįjį. Mane visada domino šio atavistinio tikėjimo šaknys. Mudvi turime kada nors apie tai pasikalbėti. Norėčiau išgirsti jūsų nuomonę.

Daktarė Ingrem, skaisčiai raudona iš susijaudinimo ir vos neverkdama, atrodė taip, tartum siūlomas pasikalbėjimas būtų malonė, kurios ji mielai atsisakytų. Daktaras Itridžas pakartojo:

– Blogai kalbėti? Turėčiau apgailestauti, jei manyčiau, jog čia apie ją blogai kalbama. Be abejo, yra kai kurių dalykų, kurių nedera sakyti. Negali būti tokio šios tarybos nario, kuris nesibaisėtų beprasmišku panelės Bolam mirties žiaurumu ir netrokštų, kad ji grįžtų pas mus, nesvarbu, kokie jos, kaip vedėjos, trūkumai. – Pompastiškumas buvo per daug akivaizdus. Lyg suvokdamas jų nuostabą ir suglumimą, jis pažiūrėjo aukštyn ir provokuojamai paklausė: – Na, argi yra? Ar yra?

– Žinoma, ne, – atsakė daktaras Steineris. Jo tonas buvo ramus, tačiau žvitrios akutės vengė Begjulėjaus žvilgsnio. Jo akyse buvo matyti sumišimas, tačiau Begjulėjus įžvelgė ir piktą pašaipą. Vyriausiasis gydytojas vaidino prastokai. Jis davė valią Albertinai Medoks, ir jo vadovavimas tarybai buvo susilpnėjęs. Graudžiausia, pagalvojo Begjulėjus, kad Itridžas nuoširdus. Jis kalbėjo rimtai. Jis jautė – iš tikrųjų

jie visi – nuoširdų pasibaisėjimą smurtu. Buvo gailestingas žmogus, sukrėstas ir nuliūdintas minties apie žiaurią bejėgės moters mirtį. Tačiau jo žodžiai skambėjo dirbtinai. Jis dangstėsi formalumu, tyčia stengėsi posėdžio atmosferą ataušinti ligi banalaus susirinkimo lygio. O laimėjo tiek, kad pasirodė veidmainis.

Po daktarės Ingrem išsišokimo posėdis, rodės, išsikvėpė. Daktaras Itridžas dėjo mėšlungiškas pastangas jį suvaldyti, bet pokalbis krypo nuobodžia, padrika vaga, šokinėdamas nuo vienos temos prie kitos, tačiau nuolatos neišvengiamai grįždamas prie žmogžudystės. Visi jautė, kad gydytojų taryba turėtų išreikšti kažkokią bendrą nuomonę. Klaidžiodami nuo teorijos prie teorijos, posėdžio dalyviai galiausiai apsistojo prie daktaro Steinerio pasiūlytos versijos. Žudikas, akivaizdu, pateko į kliniką dieną, kai dar nebuvo liepta užrašinėti įeinančius ir išeinančius žmones. Jis pasislėpė pusrūsyje, ramiai išsirinko žudymo įrankius ir iškvietė panelę Bolam žemyn, suradęs jos vietinio telefono numerį lentelėje, kabančioje greta telefono. Nepastebėtas prasmuko į viršutinius aukštus ir išlindo pro kurį nors langą, įsigudrino jį uždaryti paskui save ir nuslinko ligi gaisrinių kopėčių. Tai, kad šiai procedūrai reikėjo ypatingos sėkmės, taip pat neeilinio ir nepaprasto vikrumo, nebuvo per daug pabrėžiama. Vadovaujant daktarui Steineriui, teorija buvo nuodugniai detalizuota. Panelės Bolam skambučio Valdybos sekretoriui klausimas buvo atmestas kaip neesminis. Ji neabejotinai norėjusi pasiskųsti kokiais nors menkais nusižengimais, tikrais ar įsivaizduojamais, kurie neturėjo nieko bendra su jos mirtimi. Prielaidą, kad žudikas galėjo užkopti į viršų lifto šachtos lynais, visi atmetė kaip kažką fantastiška, nors, anot daktarės Medoks, žmogui, kuris balansuodamas ant palangės galėjo uždaryti sunkų langą, po to, kybodamas erdvėje, nuslinkti kokias

penkias pėdas ligi kopėčių, lifto šachta vargu ar būtų buvusi neįveikiama.

Daktaras Begjulėjus, bodėdamasis savo dalyvavimu kuriant šį mitinį žudiką, prisimerkė ir įsistebeilijo į rožių vazą. Kambario šilumoje jų vainiklapiai palengva ir beveik pastebimai skleidėsi. Raudona, žalia ir rausva susiliejo į pasklidą margumyną, kuris, pažvelgus žemiau, atsispindėjo blizgančiame stalo paviršiuje. Staiga jis plačiai atsimerkė ir pamatė daktarą Itridžą įdėmiai žvelgiant į jį. Tame atvirame, skvarbiame žvilgsnyje buvo matyti susirūpinimas; daktaras Begjulėjus pamanė, jog ir gailestis. Vyriausiasis gydytojas tarė:

– Kai kuriems tarybos nariams jau gana. Manau, kad ir man. Jeigu niekas neturi kokio nors neatidėliotino klausimo, skelbiu posėdį baigtą.

Daktarui Begjulėjui pasirodė, jog toli gražu ne atsitiktinai juodu su vyriausiuoju gydytoju liko vieni kambaryje. Tikrindamas, ar visi langai uždaryti, daktaras Itridžas paklausė:

– Nagi, Džeimsai, ar jau apsisprendei perimti iš manęs vyriausiojo gydytojo postą?

– Tai daugiau klausimas apie apsisprendimą dalyvauti ar ne konkurse dėl tos vietos, kai jis bus paskelbtas, tiesa? – atsakė Begjulėjus ir pasiteiravo: – O kaip Meison-Džailzas ar Makbeinas?

– Em Di nesuinteresuotas. Savaime aišku, begalės posėdžių, o jis nenori atsisakyti savo dėstomojo dalyko paskaitų. Makbeinas prapuolęs su naująja regionine jaunimo klinika.

Kartais vyriausiajam gydytojui užeidavo toks nejautrumas: jis nebandė sušvelninti fakto, kad jau buvo klausęs kitų sutikimo. Dabar grando dugną, pamanė Begjulėjus.

– O Steineris? – paklausė jis. – Spėju, kad norėtų.

Vyriausiasis gydytojas šyptelėjo.

– O, nemanau, jog Regioninė taryba paskirtų daktarą Steinerį. Ši klinika plataus profilio. Mums reikia žmogaus, kuris apgintų klinikos interesus. Gali būti labai didelių permainų. Jūs žinote mano nuomonę. Kai numatomas glaudesnis psichiatrijos susiejimas su bendrąja medicina, tokioms įstaigoms kaip ši gali tekti išnykti dėl bendro labo. Mums reikėtų pereiti prie stacionarinio gydymo. Stinas gali atsidurti bendrajame ligoninių ir ambulatorijų departamente. Nesakau, jog taip bus. Tačiau įmanoma.

Tad štai kokiu keliu taryba mano eiti? Daktaras Itridžas gerai jautė, iš kur vėjas pučia. Maža ambulatorinė įstaiga be registratorių, neruošianti specialistų ir nesusieta su bendrojo gydymo ligonine, planuotojams lengvai gali tapti anachronizmu. Daktaras Begjulėjus pasakė:

– Man nesvarbu, kur priiminėti pacientus, kad tik būtų tylu ir ramu, šiek tiek pakantumo, ne per daug hierarchijos nesąmonių ir kuo mažiau krakmolytų marškinių. Siūlomi psichiatrijos skyriai bendrosios medicinos ligoninėse – visai puiku, jei tik ligoninė pripažins, jog mums irgi reikia darbuotojų ir patalpų. Esu per daug pavargęs kovoti. – Jis pažvelgė į vyriausiąjį gydytoją. – Iš tikrųjų buvau beveik apsisprendęs nedalyvauti. Vakar vakare skambinau į jūsų kabinetą iš gydytojų kambario, norėdamas paklausti, ar negalėtume pasišnekėti apie tai po gydymo seansų.

– Nejaugi? Kuriuo laiku?

– Maždaug šeštą dvidešimt ar dvidešimt penkios. Niekas neatsiliepė. Vėliau, žinoma, mums teko užsiimti kitais dalykais.

Vyriausiasis gydytojas tarė:

– Greičiausiai buvau bibliotekoje. Esu labai patenkintas dėl to, jeigu tai reiškia, kad turėjai laiko dar kartą apgalvoti savo sprendimą. Ir tikiuosi, kad apsigalvosi, Džeimsai.

Jis išjungė šviesas, ir jie nulipo laiptais žemyn. Tik staiga stabtelėjęs vyriausiasis gydytojas pasisuko į daktarą Begjulėjų ir paklausė:

– Sakai, skambinai maždaug šeštą dvidešimt? Labai įdomu, iš tiesų labai įdomu.

– Na, manau, maždaug tada.

Daktaras Begjulėjus, suirzęs ir nustebęs, suvokė, jog jis pats, o ne vyriausiasis gydytojas, kalba tokiu kaltu, suglumusiu balsu. Jį apėmė karštas troškimas bėgti iš klinikos, ištrūkti nuo to mąslaus žydrų akių žvilgsnio, kuris jį taip meistriškai pastatydavo į nepatogią padėtį. Tačiau reikėjo dar kai ką pasakyti. Prie durų jis prisivertė sustoti ir atsigręžti į daktarą Itridžą. Nors stengėsi kalbėti abejingai, jo balsas suskambo pakeltu tonu, netgi karingai:

– Norėčiau žinoti, ar turėtume ką nors daryti su sesele Bolam?

– Kokiu būdu? – ramiai paklausė vyriausiasis gydytojas. Nesulaukęs atsakymo pridūrė: – Visas personalas žino, jog į mane galima kreiptis bet kuriuo metu. Tačiau aš neprašau išsipasakoti paslapčių. Tiriama žmogžudystė, Džeimsai, ir aš čia niekuo dėtas. Visiškai niekuo dėtas. Manau, ir tau būtų išmintingiau laikytis to paties nusistatymo. Labanakt.

6 skyrius

Ankstų pirmadienio rytą, per savo žmonos mirties metines, Dalglišas apsilankė mažoje bažnytėlėje uždegti žvakės. Žmona buvo katalikė. Juodu buvo skirtingo tikėjimo, ir ji numirė jam taip ir neįstengus suprasti, ką tat jai reiškė ar kokią reikšmę jų santuokai galėjo turėti šis esminis skirtumas. Pirmąją žvakę jis uždegė jos mirties dieną, trokšdamas išreikšti nepakeliamą sielvartą ir galbūt vaikiškai vildamasis suteikti ramybės jos sielai. Ši žvakė buvo keturiolikta. Šį labai asmenišką savo atsiskyrėliško ir uždaro gyvenimo veiksmą jis laikė ne prietaru ar pamaldumu, o įpročiu, kurio negalėtų sulaužyti, net jei panorėtų. Žmoną jis sapnuodavo retai, bet visiškai aiškiai; pabudęs nebegalėdavo tiksliai prisiminti jos veido. Jis įspraudė monetą į plyšį ir palaikė žvakės dagtį vos rusenančioje sudrėkusio žvakigalio liepsnelėje. Ši tuojau pat įsidegė, liepsna sušvito skaisčiai ir ryškiai. Jam visada būdavo svarbu, kad dagtis įsidegtų iš karto. Kurį laiką žvelgė į liepsną, nejausdamas nieko, netgi pykčio. Po to nusigręžė.

Bažnyčia buvo beveik tuščia, tačiau jam ji atrodė kupina įtemptos ir tylios veiklos, kurią jautė, bet kurioje negalėjo dalyvauti. Eidamas durų link, jis atpažino moterį raudonu apsiaustu, apsigaubusią tamsiai žaliu šaliu, – stabtelėjusi ji

pamirkė pirštus inde su švęstu vandeniu. Tai buvo Fredrika Sekson, vyresnioji Stino klinikos psichologė. Jie kartu priėjo išorines duris, jis atidarė jas, įveikdamas staigų rudens vėjo gūsį. Ji nesivaržydama draugiškai nusišypsojo.

– Sveiki. Nesu anksčiau jūsų čia mačiusi.

– Aš ateinu tik kartą per metus, – atsakė Dalglišas. Jis nieko neaiškino, o ji nieko neklausinėjo. Tik pasakė:

– Norėjau jus pamatyti. Yra kažkas, ką, manau, jums reikėtų žinoti. Ar jūs ne tarnyboje? Ar negalėtumėte pasielgti netradiciškai ir pasikalbėti su įtariamąja kavinukėje? Į jūsų biurą nenoriu eiti, o klinikoje nėra lengva paprašyti pokalbio. Šiaip ar taip, man reikėtų puodelio kavos. Sušalau.

– Čia už kampo žinojau vieną, – tarė Dalglišas. – Kava nebloga ir vieta gana rami.

Kavinė per metus buvo pasikeitusi. Dalglišas ją prisiminė švarią, bet neįmantrią, su eile pušinių stalų, apdengtų plastmasinės plėvelės staltiesėmis ir su ilgu aptarnavimo bufetu, apkrautu arbatinukais ir po stiklu pavožtomis gausių sumuštinių rietuvėmis. Kavinukė suklestėjo. Sienos buvo apmuštos seno ąžuolo imitacijos paneliais, ant kurių kabojo grėsmingas abejotino autentiškumo rapyrų, senovinių pistoletų ir trumpų kardų rinkinys. Padavėjos atrodė it avangardo mados debiutantės, uždarbiaujančios kišenpinigiams, o apšvietimas buvo toks diskretiškas, jog beveik šiurpus. Ji išsirinko staliuką tolimajame kampe.

– Tik kavos? – paklausė Dalglišas.

– Prašom tik kavos.

Ji palaukė, kol bus užsakyta, po to tarė:

– Aš dėl daktaro Begjulėjaus.

– Taip ir pamaniau.

– Tikriausiai jums jau teko šį tą išgirsti. Verčiau papasakosiu apie tai dabar, nei lauksiu paklausiama, ir man bus mieliau, jei išgirsite iš manęs, o ne iš Emės Šorthauz.

Ji kalbėjo be apmaudo ar varžymosi. Dalglišas atsakė:

– Neklausiau, nes neatrodė svarbu, bet jeigu norite man papasakoti, tai gali būti ir naudinga.

– Nenoriu, kad susidarytumėte klaidingą nuomonę, štai ir viskas. Jums būtų taip lengva įsivaizduoti, jog mes jautėme pagiežą panelei Bolam. Žinote, nejautėme. Vienu tarpu mes netgi buvome jai dėkingi.

Dalglišui nebuvo jokio reikalo klausti, kas tie „mes“.

Padavėja abejingai atnešė kavos su balsva putele mažuose vaiskiuose puodeliuose. Panelė Sekson nusisiautė paltą ir atsirišo šalį. Jie abu suėmė pirštais karštus puodelius. Ji įsibėrė cukraus ir pastūmėjo Dalglišui plastmasinę cukrinę. Jos judesiuose nebuvo jokios įtampos, jokio nerangumo. Ji elgėsi laisvai it mokinė, su drauge gurkšnojanti kavą. Su ja jam pasirodė neįprastai ramu, gal todėl, kad nebuvo jam fiziškai patraukli. Tačiau patiko. Sunku patikėti, kad čia tik antras jų susitikimas ir kad juodu suvedė žmogžudystė. Ji nugriebė putelę ir nepakeldama galvos prašneko:

– Džeimsas Begjulėjus ir aš pamilome vienas kitą beveik prieš trejus metus. Be didelių moralinių kančių. Mudu nesišaukėme meilės, bet ir nesigrūmėme su ja. Juk neatsisakai laimės savo noru, jei nesi mazochistas ar šventasis, o mudu nesame nei tai, nei tai. Aš žinojau, kaip kad tokie dalykai sužinomi, jog Džeimsui skersai kelio stovi neurastenikė žmona, tačiau jis man daug nepasakojo apie ją. Mudu pripažinome, kad jis jai reikalingas ir kad apie skyrybas negali būti nė kalbos. Įtikinome save, kad nedarome jai jokios skriaudos ir kad jai negalima žinoti. Džeimsas sakydavo, jog mylėdamas mane padarė savo santuoką laimingesnę jiems abiem. Savaime aišku, kai esi laimingas, lengviau būti švelniam ir kantriam, tad galbūt jis buvo teisus. Nežinau. Šiuo argumentu, matyt, vadovaujasi tūkstančiai įsimylėjėlių.

Labai dažnai negalėjome susitikinėti, tačiau aš turiu butą ir mes paprastai įsigudrindavome kartu praleisti du vakarus per savaitę. Kartą Helena – jo žmona – išvyko aplankyti savo sesers ir mes kartu išbuvome visą naktį. Klinikoje, žinoma, turėjome būti atsargūs, tačiau iš tikrųjų ten mažai tesimatydavome.

– Kaip apie tai sužinojo panelė Bolam? – pasidomėjo Dalglišas.

– Labai paprastai. Žiūrėjome teatre Anuji pjesę, o ji sėdėjo viena eilėje už mūsų. Ir kas galėjo manyti, jog Bolam įsigeis pažiūrėti Anuji? Manau, jai buvo pasiųstas atliekamas bilietas. Buvo antros mudviejų metinės, ir visą spektaklį mes laikėmės už rankų. Galbūt buvome truputį išgėrę. Po to išėjome iš teatro vis dar susiėmę už rankų. Bet kas iš klinikos, bet koks pažįstamas galėjo pamatyti. Mudu darėmės neatsargūs, ir kada nors kas nors turėjo mus pamatyti. Tiesiog atsitiktinumas, jog pasitaikė Bolam. Kiti žmonės tikriausiai nebūtų kišęsi ne į savo reikalus.

– O ji papasakojo poniai Begjulėj? Atrodo nepaprastai grasu ir žiauru.

– Nieko panašaus. Bolam taip nemanė. Buvo viena iš tų retų ir laimingų žmonių, kurie niekad, nė akimirksnio, nesuabejoja tuo, jog suvokia skirtumą tarp gėrio ir blogio. Ji neturėjo vaizduotės, tad negalėjo įsijausti į kitų žmonių jausmus. Jeigu ji būtų neištikimo vyro žmona, esu įsitikinusi, norėtų, kad jai būtų pranešta. Nebūtų nieko blogiau už nežinojimą. Ji turėjo tokio tvirtumo, kurį kova tik sustiprina. Turbūt ji manė, jog papasakoti – jos pareiga. Žodžiu, vieną trečiadienio popietę Helena netikėtai užėjo į Stiną susitikti su savo vyru, o panelė Bolam pasikvietė ją į kabinetą ir papasakojo. Man dažnai norisi sužinoti, ką tiksliai ji sakė. Įsivaizduoju, jog pasakė, kad mudu „tąsomės“. Ji praktiškai bet ką galėjo suvulgarinti.

– Ji juk rizikavo, ar ne? – tarė Dalglišas. – Turėjo labai mažą pagrindą ir, be abejo, negalėjo pateikti jokių įrodymų.

Panelė Sekson nusijuokė.

– Kalbate kaip policininkas. Ji turėjo pakankamai įrodymų. Netgi Bolam mokėjo atpažinti meilę, ją pamačiusi. Be to, mes kartu smaginomės neturėdami leidimo, o tai jau pakankama neištikimybė.

Žodžiai buvo kartūs, bet be pagiežos ar sarkazmo. Ji siurbčiojo savo kavą su aiškiu pasigardžiavimu. Dalglišas pamanė, jog šitaip ji galėtų pasakoti ir apie vieną iš klinikos pacientų, nešališkai ir su santūriu profesiniu susidomėjimu aptarinėdama žmogaus prigimties klystkelius. Vis dėlto jis netikėjo, kad ji myli lengvabūdiškai ar kad jos jausmai paviršutiniški. Jis paklausė, kokia buvo ponios Begjulėj reakcija.

– Netikėta, ar bent kurį laiką taip atrodė. Tą žinią ji sutiko nuostabiai ramiai. Žvelgdama atgalios abejoju, ar tik mes visi trys nebuvome pamišę, gyvendami kažkokiame prasimanytame pasaulyje, kuris, bent porą minučių protingai pagalvojus, būtų atrodęs neįmanomas. Helenos gyvenimas sudarytas iš nenutrūkstamos eilės vaidmenų, o šį kartą ji nusprendė suvaidinti tvirtą, supratingą žmoną. Ji užsispyrė skirtis. Tai turėjo būti, taip sakant, draugiškos skyrybos. Kaip aš įsivaizduoju, tokios skyrybos įmanomos tik tada, kai žmonės nustojo mylėti vienas kitą, galbūt niekada nė nemylėjo ar nemokėjo mylėti. Tačiau šitos skyrybos turėjo būti tokios. Buvo daug svarstymo. Kiekvieno laimė turėjo būti išsaugota. Helena ketino atidaryti drabužių parduotuvę – apie šį dalyką ji kalbėjo metų metais. Mes visi trys pradėjome tuo domėtis ir dairėmės tinkamų patalpų. Tikrai graudus vaizdas. Iš tiesų mes apgaudinėjome patys save sakydami, kad viskas susitvarkys. Štai kodėl pasakiau, jog mudu su Džeimsu buvome dėkingi Enidei Bolam. Klinikoje sužinojo, kad numatomos skyrybos ir kad Helena įvardys ma-

ne, – tai atitiko jos atviro ir sąžiningo elgesio supratimą, – tačiau su mumis apie tai buvo labai mažai kalbamasi. Bolam niekada niekam neužsiminė. Ji nebuvo nei liežuvautoja, nei piktavalė. Gandai apie jos dalyvavimą pasklido kažkokiu kitu būdu. Manau, Helena galėjo kam nors papasakoti, tačiau mudvi su panele Bolam apie tai niekada nesikalbėjome.

Po to įvyko neišvengiama. Helena ėmė palūžti. Džeimsas buvo palikęs ją namuose Saryje, o pats gyveno mano bute. Jis turėjo gana dažnai ją lankyti. Iš pradžių nieko labai daug nepasakojo, tačiau žinojau, kas atsitiko. Žinoma, ji buvo nesveika, ir mes abu žinojome. Ji suvaidino kantrios, niekuo nesiskundžiančios žmonos vaidmenį, ir dabar pagal romanus ir filmus jos vyras turėjo sugrįžti pas ją. O Džeimsas negrįžo. Daugelį dalykų slėpė nuo manęs, tačiau aš šiek tiek įsivaizdavau, ką jis turėdavo ištverti: scenas, ašaras, maldavimus, grasinimus nusižudyti. Čia ji jau pasiryžusi skyryboms, čia niekados jo nepaleisianti. Žinoma, ji ir negalėjo. Dabar suprantu. Ne jos būdui paleisti. Kalbėti apie sutuoktinį it apie šunį, pririštą kieme už namo, yra žema. Visą laiką, kol tai vyko, aš vis geriau supratau, jog toliau taip nebegaliu. Subrendo kažkas, kas palengva formavosi metams bėgant. Pasakoti apie tai ar bandyti paaiškinti nėra jokios prasmės. Tai nesvarbu jūsų tyrimui, tiesa? Prieš devynis mėnesius aš ėmiau rengtis priimti katalikų tikėjimą. Kada tai įvyko, Helena atsiėmė skyrybų prašymą ir Džeimsas grįžo pas ją. Manau, jam daugiau neberūpėjo, kas jam atsitiko ar kur jis sugrįžo. Tačiau jūs galite suprasti, ar ne, jog jis neturėjo jokio pagrindo neapkęsti Bolam. Priešas buvau aš.

Dalglišas pamanė, jog kova, matyt, buvo labai menka. Jos skaistus, sveikas veidas stambia ir truputį riesta nosimi, plačia linksma burna netiko tragedijai. Jis prisiminė, kaip atrodė daktaras Begjulėjus, apšviestas panelės Bolam stalinės lempos. Kvaila ir pernelyg drąsu mėginti vertinti ken-

tėjimą pagal raukšles veide ar žvilgsnį. Panelės Sekson dvasia tikriausiai tokia pat tvirta ir gyvybinga kaip ir kūnas. Tai, kad ji galėjo atlaikyti daugiau, dar nereiškė, kad jos jausmai buvo silpnesni. Tačiau jam labai pagailo Begjulėjaus, didžiausio išbandymo metą pamesto savo meilužės dėl asmeninės laimės, kurios jis negalėjo suprasti, nei prie jos pritapti. Tikriausiai niekas negalėjo suvokti tos išdavystės didumo. Dalglišas nesidėjo supratęs panelę Sekson. Nebuvo sunku įsivaizduoti, ką kai kurie klinikos darbuotojai apie ją būtų prikūrę. Paviršutiniški paaiškinimai patys lindo į galvą. Tačiau jis negalėjo patikėti, kad Fredrika Sekson metėsi į religiją bėgdama nuo savo pačios geidulingumo ar kad ji kada nors neišdrįso pažvelgti tikrovei į akis.

Jis apmąstė kai kuriuos dalykus, jos pasakytus apie Enidę Bolam.

„Ir kas galėjo pamanyti, jog Enidė įsigeis pažiūrėti Anuji. Manau, jai buvo pasiųstas atliekamas bilietas... Netgi Bolam mokėjo atpažinti meilę, ją pamačiusi... Ji praktiškai bet ką galėjo suvulgarinti“. Žmonės, tapę religingi, savaime netampa geri. Vis dėlto jos žodžiuose nebuvo jokios pagiežos. Ji kalbėjo, ką manė, ir tikriausiai taip pat nešališkai aiškintų savo pačios motyvus. Klinikoje ji turbūt geriausia charakterio žinovė. Nepaisydamas nusistovėjusios tvarkos, Dalglišas staiga paklausė:

– Kas, jūsų manymu, nužudė ją, panele Sekson?

– Sprendžiant pagal nusikaltimo charakterį ir prigimtį, neatsižvelgiant į paslaptingus telefono skambučius iš pusrūsio, girgždančius liftus ir akivaizdžius alibi?

– Sprendžiant pagal nusikaltimo charakterį ir prigimtį.

Ji atsakė nedvejodama, bet šiek tiek nenoriai:

– Pasakyčiau, jog Piteris Neglis.

Dalglišas pajuto staigų nusivylimą. Buvo nelogiška tikėtis, kad ji iš tikro gali žinoti.

– Kodėl Neglis? – paklausė.

– Iš dalies todėl, kad manau, jog nusikaltėlis buvo vyras. Rodo nudūrimas. Aš negaliu įsivaizduoti moters, žudančios kaip tik tokiu būdu. Praradusią sąmonę auką moteris, mano manymu, pasmaugtų. O buvo panaudotas kaltas. Toks sumanumas perša mintį apie žudymo įrankio sutapatinimą su žudiku. Šiaip kam gi jo reikėjo? Juk galėjo ją uždaužyti amuletu.

– Daug kraujo, daug triukšmo ir ne taip garantuota, – paaiškino Dalglišas.

– Tačiau kaltas garantuotas tik rankose žmogaus, kuris pasitiki savo sugebėjimu jį panaudoti, kažkokio žmogaus, kuriam įrankis tikrai „priaugęs prie delno“. Pavyzdžiui, daktaro Steinerio negaliu įsivaizduoti žudančio tokiu būdu. Jis net vinies neįkaltų nenulaužęs plaktuko.

Dalglišas irgi buvo linkęs sutikti su tuo, kad daktaras Steineris nekaltas. Jo negrabumą minėjo net keli klinikos darbuotojai. Vis dėlto neigdamas žinojęs, kur buvo laikomas kaltas, jis melavo, tačiau Dalglišas priėjo išvadą, jog taip elgėsi daugiau iš baimės negu dėl kaltumo. Bet, regis, sakė tiesą, kai susigėdęs prisipažino užmigęs, kol laukė pono Berdžo. Dalglišas tarė:

– Kalto sutapatinimas su Negliu toks akivaizdus, jog, manau, norėta, kad jį įtartume. Ir jūs taip pat?

– Oi, ne! Žinau, kad jis negalėjo to padaryti. Aš tik atsakiau į klausimą, kaip jis buvo pateiktas. Sprendžiant pagal nusikaltimo charakterį ir pobūdį.

Jie baigė kavą, ir Dalglišas pamanė, jog ji jau norės eiti. Tačiau neatrodė skubanti. Kiek patylėjusi tarė:

– Turiu prisipažinti dar vieną dalyką, šį sykį dėl kito asmens. Dėl Kalio. Nieko svarbaus, tačiau jums reikėtų žinoti, ir aš pažadėjau papasakoti jums apie tai. Vargšas senukas Kalis iš baimės praradęs nuovoką, o jos jam trūko ir geriausiais laikais.

– Supratau, kad jis kažką pamelavo, – pasakė Dalglišas. – Turbūt ką nors matė einant vestibiuliu.

– O, ne! Nieko tokio naudingo. Tai tik dėl guminės prijuostės, dingusios iš meno terapijos skyriaus. Kiek žinau, manėte, kad žmogžudys galėjo ja ryšėti. Taigi praėjusį pirmadienį Kalis pasiskolino ją iš skyriaus, mat dažė emulsiniais dažais savo virtuvę. Juk žinote, kaip apsitaškoma dažant. Jis neprašė panelės Bolam leidimo, nes žinojo, koks būtų buvęs atsakymas, o ponios Bomgarden negalėjo paprašyti, nes ši išvykusi gydytis. Ketino grąžinti ją penktadienį, tačiau kai sesuo su jūsų seržantu skaičiavo inventorių ir paklausė jį, ar nematęs, jis pametė galvą ir atsakė „ne“. Jis nėra labai protingas, tad išsigando, kad įtarsite jį žmogžudyste, jeigu prisipažins paėmęs.

Dalglišas paklausė, kada Kalis jai apie tai pasakė.

– Žinojau, jog jis turi prijuostę, nes atsitiktinai mačiau ją imant. Spėjau, kad dėl to jis bus labai susijaudinęs, tad vakar rytą užėjau jo aplankyti. Nuo susijaudinimo jam ima skaudėti skrandį, ir aš pamaniau, jog kažkas turėtų juo pasirūpinti.

– Kur dabar ta prijuostė? – pasidomėjo Dalglišas.

Panelė Sekson nusijuokė.

– Sukaišiota į kokį pustuzinį Londono šiukšliadėžių, jeigu jos dar neištuštintos. Vargšelis Kalis nedrįso išmesti į savo paties šiukšlių dėžę būgštaudamas, jog ją iškratys policija, ir negalėjo sudeginti, nes gyvena komunaliniame bute su centriniu šildymu, be jokios krosnies. Tad jis palaukė, kol žmona nueis gulti, po to sėdėjo iki vienuoliktos valandos karpydamas ją į skutelius virtuvinėmis žirklėmis. Skutelius sukaišiojo į popierinius maišelius, susikrovė į krepšį ir, įsėdęs į trisdešimt šeštą autobusą, nuvažiavo Herou Roudo gatve toli nuo savo rajono. Tada iškaišiojo po maišelį į šiukšliadėžes, metalines sagteles sumetė pro nuotakų gro-

teles. Tai buvo nepaprastai sunkus uždavinys, vargšas vos paršliaužė namo, kentėdamas baimę, nuovargį – jis praleido paskutinį autobusą – ir skrandžio skausmus. Dar nebuvo atsigavęs, kai aplankiau kitą rytą, tačiau sugebėjau jį įtikinti, kad tai nėra gyvybės ar mirties, ypač mirties, klausimas. Pažadėjau papasakoti jums apie tai.

– Dėkui, – rimtai padėkojo Dalglišas. – Turbūt daugiau neturite man ko prisipažinti? O gal sąžinė neleidžia atiduoti teisingumui kokio vargšo psichopato?

Ji nusijuokė susisiausdama paltą ir rišdamasi šalį ant savo tamsių standžių plaukų.

– Oi, ne! Jei žinočiau, kas tai padarė, pasakyčiau. Nekenčiu žmogžudysčių ir iš tiesų labai gerbiu įstatymus. Bet nežinau, ar mes kalbėjomės apie teisingumą. Tai jūsų profesijos žodis. Kaip ir Porcija iš „Julijaus Cezario", aš nemanau, jog teisingumas mus išganys. Atleiskite, aš geriau pati susimokėsiu už kavą.

Ji nenori jaustis taip, lyg būčiau iš jos nupirkęs informacijos, pamanė Dalglišas, kad ir už šilingą. Jis vos susilaikė nepasakęs, jog kava galėjo įeiti į tarnybines išlaidas, pats truputį stebėdamasis noru pašiepti, kurį ji sukėlė. Ji patiko, tačiau jos įsitikinimas savo teisumu ir pernelyg didelis savarankiškumas kažkuo erzino. Galbūt tai, ką jis jautė, buvo pavydas.

Išėjus iš kavinės jis paklausė, ar ji važiuosianti į Stiną.

– Ne šiandien. Pirmadienio rytą man nėra seansų. Tačiau būsiu rytoj.

Ji padėkojo už kavą, ir jie išsiskyrė. Jis pasuko rytų kryptimi į Stiną, o ji pranyko iš akių Strendo pusėn. Žvelgdamas įkandin jos lieknos tamsiaplaukės figūrėlės, nutolstančios ritminga eisena, jis įsivaizdavo Kalį, slenkantį nakčia su savo graudžiu ryšuliu ir pastirusį iš baimės. Jo nenustebino tai, kad senasis durininkas taip atvirai išsipasakojo Fredri-

kai Sekson; Kaliu dėtas jis tikriausiai būtų daręs tą patį. Dalglišas nutarė, kad ji suteikė labai daug įdomios informacijos. Tačiau štai ko ji negalėjo pateikti – alibi daktarui Begjulėjui ir sau pačiai.

Ponia Bostok, atsivertusi stenografavimo sąsiuvinį, sėdėjo greta daktaro Itridžo kėdės: grakščios kojos užmestos viena ant kitos, flamingo galvutė palenkta su deramu rimtumu, pasirengusi išklausyti vyriausiojo gydytojo nurodymus.

– Paskambino inspektorius Dalglišas ir pranešė, kad netrukus bus čia. Jis nori dar kartą susitikti su kai kuriais darbuotojais ir paprašė prieš pietus priimamas.

– Nesuprantu, kaip jūs galite priešpiet prie jo prisiderinti, daktare, – įteikliai atsiliepė ponia Bostok. – Antrą valandą trisdešimt minučių komiteto posėdis, o jūs net nespėjote pažvelgti į darbotvarkę. Dvyliktą valandą trisdešimt minučių užrašytas susitikimas su daktaru Tolmeidžu iš Valstijų, o nuo vienuoliktos aš tikėjausi jus valandą diktuosiant.

– Tai turės palaukti. Deja, inspektorius pareikalaus nemažai jūsų pačios laiko. Jis nori paklausinėti apie klinikos veiklą.

– Atleiskite, aš nevisiškai supratau, daktare. Ar jūs turite omenyje, kad jis domisi bendrąja valdymo tvarka? – Ponios Bostok klausimo intonacijoje subtiliai derėjo nuostaba ir nepritarimas.

– Turbūt taip, – atsakė daktaras Itridžas. – Jis minėjo paskyrimų kalendorių, pacientų bylų rodyklę, gaunamų ir išsiunčiamų dokumentų registravimo tvarką bei ligos istorijų tvarkymo sistemą. Su juo geriau bendraukite pati. Jei man prireiks padiktuoti, pasikviesiu panelę Pridi.

– Žinoma, padėsiu, kuo galėsiu, – patikino ponia Bostok. – Ir reikėjo jam taip netinkamai pasirinkti vieną iš labiausiai užimtų mūsų rytmečių. Būtų paprasčiau parengti jam programą, jeigu žinočiau, kas jį domina.

– Manau, visi norėtume tai žinoti, – atsiduso vyriausiasis gydytojas. – Jumis dėtas atsakyčiau į jo klausimus kuo išsamiau. Ir paprašykite Kalį paskambinti man, kai tik galės.

– Gerai, daktare, – pripažino pralaimėjusi ponia Bostok ir išėjo.

Apačioje, EŠT kabinete, daktaras Begjulėjus, seselės Bolam padedamas, tempėsi ant pečių savo baltąjį chalatą.

– Trečiadienį, kaip visada, atvyks ponia King LSD seansui. Manau, būtų geriausia, jei jis vyktų kuriame nors socialinių darbuotojų kabinetų ketvirtame aukšte. Trečiadienio vakarais panelės Ketl nebūna, tiesa? Susitarkite su ja. Arba galėtume užimti ponios Kalinski kabinetą, o gal vieną iš pasikalbėjimo kambarėlių kitoje pastato pusėje.

Seselė Bolam paprieštaravo:

– Jums bus nepatogu, daktare. Kai paskambinsiu, reiks šitaip aukštai lipti.

– Nenumirsiu. Galbūt atrodau suvaikėjęs, tačiau kojomis dar tebesinaudoju.

– Dabar dėl lovos, daktare. Manau, galėtume pastatyti vieną iš tų neštuvų, kuriuose pacientai atsigauna po EŠT seanso.

– Tegu Neglis patvarko. Nenoriu, kad būtumėte viena tame pusrūsyje.

– Ką jūs, aš nė kiek nebijau, daktare.

Begjulėjus neteko kantrybės.

– Dėl Dievo meilės, sesele, atsikvošėkit. Ir dar kaip bijote! Kažkur šioje klinikoje laisvai vaikšto žmogžudys, ir niekas – išskyrus vieną asmenį – netrokšta net trumpam pasilikti vienas pusrūsyje. Jeigu iš tiesų nebijote, bent turėkite sveiko proto neišsiduoti, ypač policijai. Kur sesuo? Raštinėje?

Jis stvėrė telefono ragelį ir nervingai surinko numerį.

– Sesuo? Čia Begjulėjus. Aš ką tik pranešiau seselei Bolam, kad nejaučiu jokio noro rengti šios savaitės LSD seanso pusrūsio kabinete.

Sesers Embrouz balsas aiškiai atsiliepė:

– Aišku, daktare, kaip jūs panorėsite. Tačiau jei pusrūsyje patogiau ir jei EŠT seansams galėtume pasikviesti pavaduojančią seselę iš kurios nors bendrosios ligoninės, aš mielai būčiau apačioje su sesele Bolam. Mudvi galėtume kartu prižiūrėti ponią King.

Daktaras Begjulėjus trumpai atrėžė:

– Aš noriu, kad jūs, kaip visada, dalyvautumėte EŠT seansuose, o LSD pacientė pereis į viršų. Tikiuosi, kad pagaliau supratote.

Po dviejų valandų vyriausiojo gydytojo kabinete Dalglišas padėjo ant daktaro Itridžo rašomojo stalo tris juodas metalines dėžes. Dėžės, kurių galuose buvo pramuštos mažos apvalios skylutės, stovėjo prigrūstos tamsiai geltonos spalvos kortelių. Tai ir buvo pacientų bylų rodyklė. Dalglišas tarė:

– Ponia Bostok man paaiškino. Jeigu teisingai ją supratau, kiekviena kortelė atitinka pacientą. Ligos istorijos įrašai koduojami, o paciento kodas išmušamas kortelėje. Kortelėse yra lygiomis eilėmis pramuštos skylutės, o tarpeliai tarp skylučių sunumeruoti. Rankiniu skylmušiu pramušdamas kokį nors numerį, aš iškertu tarpelį tarp dviejų gretimų skylučių ir padarau pailgą langelį. Po to, kai į dėžės sienelės skylutę, pažymėtą, sakykim, dvidešimtu numeriu, įkišamas šis metalinis virbas ir prakišamas per visas korteles, o dėžė pasukama, visos kortelės, kurios buvo pramuštos ties tuo numeriu, išsikiš. Faktiškai tai viena paprasčiausių perforuotų kortelių sistemų.

– Taip. Mes ja naudojamės pacientų byloms katalogizuoti ir moksliniams tyrimams. – Jei vyriausiasis gydytojas ir buvo nustebintas Dalglišo susidomėjimo, to neparodė.

Inspektorius kalbėjo toliau:

– Ponia Bostok papasakojo, kad jūs nekoduojate ligos is-

torijos tol, kol pacientas nebaigia viso gydymo kurso, ir kad sistema buvo pradėta naudoti penkiasdešimt antrais metais. Taigi dabartiniai pacientai dar neturės kortelių, – nebent buvo čia gydęsi anksčiau, – ir čia neįtraukti pacientai, kurie baigė gydytis iki penkiasdešimt antrųjų.

– Taip. Norėtume įtraukti ir ankstesnes ligos istorijas, tačiau trūksta rankų. Kodavimas ir perforavimas užima daug laiko, o šio darbo vis daugėja. Šiuo metu koduojame užbaigusius gydymą šešiasdešimt antrųjų vasario mėnesį, tad esame gerokai atsilikę.

– Tačiau jeigu jau paciento kortelė perforuota, bet kuriuo metu galite atrinkti bet kurią diagnozę ir bet kokią pacientų grupę?

– Taip, iš tikrųjų. – Vyriausiasis gydytojas šyptelėjo savo ramia, malonia šypsena. – Nenorėčiau teigti, jog galime atrinkti visus vietinius, gimusius santuokoje ir depresija sergančius pacientus, turinčius mėlynakes seneles, nes nekoduojame informacijos apie senelius. Tačiau bet koks užkoduotas požymis gali būti rastas be jokio vargo.

Dalglišas padėjo ant stalo ploną kartoninį segtuvą.

– Ponia Bostok paskolino man kodavimo instrukcijas. Matau, jūs koduojate lytį, amžių, šeimyninę padėtį, adresą pagal vietinį administracinį paskirstymą, diagnozę, pacientą gydžiusį konsultantą, pirmojo ir vėlesnių apsilankymų datas ir didelį kiekį informacijos apie ligos požymius, gydymą ir ligos eigą. Taip pat koduojate ir turtinę padėtį. Įdomu.

– Tikrai neįprasta, – atsakė daktaras Itridžas. – Ypač, manau, dėl to, kad vertinimas gali būti labai subjektyvus. Tačiau mums to reikėjo, nes kartais praverčia moksliniame darbe. Kaip matote, naudojamės Bendrojo registro klasifikacija. Ji pakankamai tiksli mūsų poreikiams.

Dalglišas pirštais perbraukė ploną metalinį virbą.

– Taigi aš galiu atrinkti korteles pacientų, priklausančių

pirmajai turtinei grupei, kurie buvo gydyti prieš aštuonerius ar dešimt metų, vedusių bei turinčių šeimas ir kamuojamų, sakykim, lytinio iškrypimo, kleptomanijos ar kokio kito visuomenei nepriimtino asmenybės sutrikimo.

– Galite, – ramiai sutiko vyriausiasis gydytojas. – Tačiau negaliu suprasti, kam jums to reikėtų.

– Šantažui, daktare. Man atėjo į galvą mintis, jog čia turime gudriai sumanytą įtaisą aukai parinkti. Prakišate virbą, ir iššoka kortelė. Viršuje, dešiniame kamputyje, užrašytas aplanko numeris. O apačioje, pusrūsio archyve, jūsų laukia sutvarkyta ligos istorija.

Vyriausiasis gydytojas paprieštaravo:

– Tai tik spėjimas. Nėra jokio įrodymo.

– Žinoma, įrodymų nėra jokių, tačiau yra reali galimybė. Panagrinėkime faktus. Trečiadienio popietę po Ūkio komiteto posėdžio panelė Bolam matėsi su Valdybos sekretoriumi ir pasakė jam, kad klinikoje visiška tvarka. Penktadienį dvyliktą valandą penkiolika minučių ji paskambino prašydama skubiai susitikti, nes „čia vyksta kažkas, ką jam reikėtų žinoti“. Vyko kažkoks rimtas nuolatinis dalykas, kuris prasidėjo prieš jai ateinant čia dirbti, tai yra daugiau kaip prieš trejus metus.

– Kad ir kas tai būtų, mes neturime jokių įrodymų, kad čia slypi jos mirties priežastis.

– Taip.

– Iš tikro jeigu žmogžudys norėjo užkirsti kelią panelės Bolam susitikimui su Loderiu, jis gerokai vėlavo. Niekas netrukdė Valdybos sekretoriui pasirodyti čia bet kuriuo laiku po pirmos valandos.

– Telefonu jai buvo pranešta, – tarė Dalglišas, – kad jis galėsiąs atvykti tik pasibaigus Jungtinio konsultacinio komiteto posėdžiui. Taigi kyla klausimas, kas galėjo nugirsti tą telefono pokalbį. Oficialiai prie pulto budėjo Kalis, tačiau

didžiąją dienos dalį jis negalavo ir jį kartkartėmis pakeisdavo kiti darbuotojai, kartais tik kelias minutes. Neglis, ponia Bostok, panelė Pridi ir net ponia Šorthauz – visi jie sakėsi padėję budėti prie pulto. Neglis mano, jog jis trumpam pakeitė Kalį vidurdienį, prieš išeidamas išgerti alaus, tačiau sakosi negalįs būti tuo įsitikinęs. Negali ir Kalis. Nė vienas neprisipažįsta sujungęs šį ypatingą pokalbį.

– Jie galėjo ir nežinoti sujungę, – pasakė daktaras Itridžas. – Mes griežtai reikalaujame, kad operatorius nesiklausytų pokalbių. Tai galų gale svarbu mūsų darbe. Panelė Bolam galėjo tik paprašyti sujungti su Valdyba. Jai gana dažnai tekdavo skambinti tiek finansų ar aprūpinimo skyriams, tiek sekretoriui. Operatorius negalėjo žinoti, jog šis skambutis kuo nors ypatingas. Ji netgi galėjo paprašyti prijungti jos telefoną prie miesto linijos ir pati susisiekti su abonentu. Su PABX tipo ryšio sistema tai visiškai įmanoma.

– Tačiau žmogus prie pulto vis dėlto galėjo slapta klausytis pokalbio.

– Jeigu jis sujungė jį, manau, galėjo.

Dalglišas samprotavo:

– Vėlyvą popietę panelė Bolam pasakė Kaliui, kad laukianti pono Loderio, ji galėjo užsiminti apie tai ir kitiems žmonėms. Mes nežinome. Niekas neprisipažino girdėjęs, išskyrus Kalį. Tokiomis aplinkybėmis galbūt suprantama. Kol kas neketiname daugiau tuo domėtis. Išsiaiškinti, ką panelė Bolam norėjo pranešti ponui Loderiui, – štai ką dabar turiu daryti. Tokioje įstaigoje kaip ši viena iš pirmųjų svarstytinų galimybių turėtų būti šantažas. Dievas žino, gal jis ir dabar tebevyksta, o tai labai rimtas dalykas.

Vyriausiasis gydytojas kurį laiką tylėjo. Kaži, pamanė Dalglišas, ar jis svarsto, kaip dar prieštarauti, rinkdamas tinkamiausius žodžius susirūpinimui ar nepatiklumui išreikšti. Pagaliau jis ramiai prašneko:

– Žinoma, rimta. Nėra prasmės gaišti laiko svarstant, kaip rimta. Aišku, sukūręs šią versiją, turite išnagrinėti ją iki galo. Bet koks kitoks elgesys būtų labai nesąžiningas mano kolektyvo atžvilgiu. Ką aš turiu daryti?

– Padėti man atrinkti auką. Vėliau, galimas daiktas, kai kam paskambinti.

– Ar jūs, inspektoriau, suprantate, kad ligos istorijų įrašai yra slapti?

– Neprašau parodyti jokios istorijos. Tačiau jeigu ir paprašyčiau, nemanau, jog jums arba pacientui reikėtų dėl to nerimauti. Gal pradėsime? Galime atrinkti pirmosios turtinės grupės pacientus. Gal pasakytumėte kodus?

Pirmojoje grupėje buvo labai daug Stino pacientų. „Aptarnaujame tik aukštuomenės neurotikus“, – pamanė Dalglišas. Jis greitai apžvelgė išryškėjusį vaizdą ir tarė:

– Jeigu būčiau šantažuotojas, ką pasirinkčiau – vyrą ar moterį? Tai turbūt priklausytų nuo mano lyties. Moteris galbūt rinktųsi moterį. Tačiau jeigu atsižvelgsime į nuolatines pajamas, vyras tikriausiai būtų geresnis taikinys. Atrinkime vyrus. Spėju, jog mūsų auka turėtų gyventi už Londono ribų. Būtų rizikinga pasirinkti buvusį pacientą, kuris per daug lengvai galėtų pasiduoti pagundai netikėtai pasirodyti klinikoje ir pranešti jums, kas vyksta. Manau, jog savo auką rinkčiausi iš nedidelio miesto ar miestelio.

Vyriausiasis gydytojas paaiškino:

– Jeigu adresas ne Londone, koduojame tik grafystę. Londono pacientai koduojami pagal rajonus. Mums būtų geriausia atmesti visus Londono adresus ir pasižiūrėti, kas liks.

Taip ir buvo padaryta. Kortelių su provincijos adresais beliko tik keliasdešimt. Dauguma Stino pacientų, kaip ir buvo galima tikėtis, gyveno Londono grafystėje.

Dalglišas toliau samprotavo:

– Vedęs ar viengungis? Sunku nuspręsti, katras būtų pažeidžiamesnis. Palikime šį klausimą neatsakytą ir pereiki-

me prie diagnozės. Štai kur man ypač reikia jūsų pagalbos, daktare. Aiškiai suprantu, kad tai yra itin slapta informacija. Siūlau daryti taip – jūs pasakote man tik kodus tų ligų ar simptomų, kurie galėtų sudominti šantažuotoją. Man nereikia detalių.

Vyriausiasis gydytojas vėl delsė. Pasiėmęs metalinį virbą, Dalglišas kantriai laukė, o daktaras sėdėjo tylėdamas, atsivertęs prieš save kodų knygą. Atrodė, jos nė nemato. Po minutės jis pabudo iš susimąstymo ir įsmeigė akis į puslapį. Ramiai tarė:

– Pabandykite šiuos kodus: 23, 68, 69 ir 71.

Dabar beliko vienuolika kortelių. Ant kiekvienos viršutinio dešinio kraštelio buvo užrašytas aplanko numeris. Dalglišas nusirašė tuos numerius ir tarė:

– Su rodykle mums daugiau nebėra ko veikti. Dabar turime padaryti tai, ką, manau, darė mūsų šantažuotojas, – pasidomėti ligos istorijų įrašais ir sužinoti daugiau apie būsimas aukas. Gal lipkime į pusrūsį?

Vyriausiasis gydytojas atsistojo netaręs nė žodžio. Lipdami laiptais žemyn, jie prasilenkė su panele Ketl. Ji linktelėjo vyriausiajam gydytojui, o į Dalglišą tik žvilgtelėjo suglumusiu žvilgsniu, tartum stengdamasi prisiminti, kur jį mačiusi. Vestibiulyje daktaras Begjulėjus kalbėjosi su seseria Embrouz. Jie staiga nutilo ir, atgręžę niūrius, nesišypsančius veidus, žvilgsniais nulydėjo daktarą Itridžą ir Dalglišą ligi pat pusrūsio laiptų. Kitoje vestibiulio pusėje už budėtojo būdelės stiklo šmėžavo blausus Kalio galvos siluetas. Galva neatsisuko ir Dalglišas spėjo, jog Kalis, įnikęs stebėti lauko duris, jųdviejų praeinant negirdėjo.

Archyvo durys buvo užrakintos, bet nebeužantspauduotos. Durininkų poilsio kambaryje Neglis jau vilkosi paltą, matyt, ketino eiti pietų. Kai vyriausiasis gydytojas nusikabino archyvo raktą, jis nesureagavo, tačiau Dalglišas matė, kaip jo romiose tamsiai rudose akyse žybtelėjo susidomėji-

mo kibirkštėlė. Jie atidžiai stebimi. Jau popiet klinikoje visi žinos, kad jis su vyriausiuoju gydytoju apžiūrinėjo pacientų kartoteką, po to apsilankė ligos istorijų archyve. Ta žinia vienam žmogui turės lemiamos reikšmės. Dalglišas ir tikėjosi, kad žmogžudys išsigąs ir kris į neviltį, bet bijojo, kad jis netaptų dar pavojingesnis.

Daktaras Itridžas įjungė archyve šviesą; fluorescentiniai šviestuvai mirktelėjo, pagelto ir tvykstelėjo baltai. Kambarį užliejo šviesa. Dalglišas vėl užuodė ypatingą pelėsių, senų popierių ir įkaitusio metalo kvapų mišinį. Neparodydamas jokių jausmų, jis dairėsi aplink, kol vyriausiasis gydytojas užrakino duris iš vidaus, o raktą įsikišo į kišenę.

Jau nebebuvo jokios žymės, jog kambaryje įvykusi žmogžudystė. Išmėtyti dokumentai sutvarkyti ir sukišti atgal į lentynas. Kėdė ir stalas įprastinėse vietose. Aplankai surišti virvele į ryšulėlius po dešimt. Kai kurie buvo saugomi taip seniai, kad atrodė sulipę. Virvelė įsirėžusi į išsipūtusius kartono viršelius; jų viršus apsinešęs plonu dulkių sluoksniu. Dalglišas prabilo:

– Būtų galima pasakyti, kurie iš šių ryšulėlių buvo atrišti nuo tada, kai ligos istorijos buvo užbaigtos ir atneštos saugoti. Kai kurie atrodo taip, lyg nebuvo liesti metų metais. Suprantu, jog ryšulys gali būti atrištas norint paimti bylą visai nekaltu tikslu, tačiau drąsiai galime pradėti nuo tų, kurie akivaizdžiai buvo atrišti praėjusiais metais ar panašiai. Pirmi du numeriai yra aštuntame tūkstantyje. Jie berods viršutinėje lentynoje. Ar turime kopėčias?

Vyriausiasis gydytojas pradingo už pirmos lentynų eilės ir vėl pasirodė nešinas mažomis išskečiamomis kopėtėlėmis, kliūvančiomis siaurame tarpe. Žvelgdamas į aukštyn lipantį detektyvą, jis tarė:

– Pasakykite, inspektoriau. Ar šis jaudinantis pasitikėjimas reiškia, kad išbraukėte mane iš įtariamųjų sąrašo? Jei-

gu taip, man būtų įdomu sužinoti, kokiu dedukcijos būdu jūs priėjote šią išvadą. Nelabai didžiuojuosi, kad jūs manote, jog aš negalėjau nužudyti. Joks detektyvas tikriausiai to nepasakytų apie jokį žmogų.

– Ir joks psichiatras, ko gero, – atsiliepė Dalglišas. – Aš neklausiu savęs, ar žmogus gali nužudyti, bet klausiu, ar jis gali įvykdyti būtent tokią žmogžudystę. Aš nemanau, jog jūs esate niekingas šantažuotojas. Nematau, kaip jūs galėjote sužinoti apie numatomą Loderio vizitą. Abejoju, ar turite tiek jėgos arba išmanymo nužudyti tokiu būdu. Galiausiai manau, jog turbūt esate vienintelis žmogus, kurio panelė Bolam nebūtų vertusi laukti. Net jeigu aš klystu, kažin ar galite atsisakyti padėti, tiesa?

Jis tyčia buvo santūrus. Skaisčiai žydros akys vis dar įdėmiai žvelgė į jį, keldamos pasitikėjimą, kurio jis nenorėjo jausti, tačiau kuriam neįstengė atsispirti. Vyriausiasis gydytojas pasakė:

– Gyvenime man teko matyti tik tris žmogžudžius. Du iš jų jau užkasti negesintų kalkių duobėje. Vienas vargiai suprato, ką daro, o kitas negalėjo sustoti. Ar jus tenkina, inspektoriau, toks paaiškinimas?

Dalglišas tarė:

– Joks sveiko proto žmogus nebūtų patenkintas. Tačiau nematau, ką tai turi bendra su tuo, ką dabar bandau daryti: pagauti žmogžudį, kol jis – arba ji – nenužudė dar ko nors.

Vyriausiasis gydytojas daugiau nieko nebesakė. Jie kartu surado tas vienuolika bylų, kurių ieškojo, ir nusinešė į daktaro Itridžo kabinetą. Jeigu Dalglišas ir tikėjosi, kad vyriausiasis gydytojas mėgins sutrukdyti kitam tyrimo etapui, buvo maloniai nustebintas. Užuomina apie tai, jog žudikas gali neapsieiti tik su viena auka, įtikino. Kai Dalglišas išdėstė, ko norįs, vyriausiasis gydytojas nebeprieštaravo. Dalglišas aiškino:

– Aš neklausiu šių pacientų pavardžių. Manęs nedomina, kuo jie sirgo. Iš jūsų noriu tik tiek, kad paskambintumėte kiekvienam iš jų ir taktiškai paklaustumėte, ar jie neseniai, galbūt penktadienio rytą, neskambino į kliniką. Galėtumėte paaiškinti, jog kažkas skambinęs ir tą skambutį svarbu susekti. Jeigu kuris nors iš šių pacientų skambino, man reikia jo pavardės ir adreso. Ne ligos diagnozės. Tik pavardės ir adreso.

– Negaliu to sakyti negavęs paciento sutikimo.

– Jeigu privalote, – sutiko Dalglišas. – Palieku jūsų nuožiūrai. Aš tik prašau gauti šią informaciją.

Vyriausiojo gydytojo išlyga buvo tik formalumas, ir abu tai suprato. Vienuolika bylų gulėjo ant rašomojo stalo, ir tik jėga buvo galima Dalglišui sutrukdyti, jeigu jis panorėtų adresų. Jis sėdėjo viename iš plačių oda apmuštų krėslų atokiau nuo daktaro Itridžo ir su profesiniu susidomėjimu stebėjo darbuojantis savo neįprastą bendražygį. Vyriausiasis gydytojas pakėlė ragelį ir paprašė prijungti prie miesto linijos. Pacientų telefonų numeriai buvo surašyti ant aplankų, ir pirmieji du bandymai iš vienuolikos galimybių paliko tik devynias. Abiem atvejais pacientai po gydymosi klinikoje pakeitė adresus. Daktaras Itridžas mandagiai atsiprašė naujuosius tų numerių abonentus ir surinko trečiąjį. Šis atsiliepė, ir vyriausiasis gydytojas paklausė, ar galėtų pasikalbėti su ponu Koldkotu. Iš kito laido galo sklido užsitęsęs traškėjimas, o daktaras Itridžas jam atitinkamai atsakinėjo.

Ne, jis negirdėjęs. Labai liūdna. Tikrai? Ne, nieko svarbaus. Tiktai senas pažįstamas ketinąs važiuoti per Viltšyrą ir tikėjęsis dar kartą pasimatyti su ponu Koldkotu. Ne, jis nesikalbėtų su ponia Koldkot. Jis nenori jos jaudinti.

– Miręs? – paklausė Dalglišas, padėjus ragelį.

– Taip. Berods prieš trejus metus. Mirė vėžiu, vargšas. Turiu užrašyti į jo ligos istoriją.

Dalglišui laukiant, jis tai ir padarė.

Kitą iš eilės numerį buvo sunku prisikviesti ir teko daug kartų kreiptis į centrinę telefonų stotį. Kai pagaliau pasigirdo signalas, niekas neatsiliepė.

– Atrodo, mums nesiseka, inspektoriau. Jūsų gudri teorija, matyt, labiau išmoninga nei teisinga.

– Dar reikia pabandyti likusius septynis pacientus, – ramiai tarė Dalglišas.

Vyriausiasis gydytojas sumurmėjo kažką apie daktarą Tolmidžą, kurio laukiąs, tačiau pasižiūrėjo kitą bylą ir vėl surinko numerį. Šį kartą pacientas buvo namie ir, rodės, nė kiek nenustebo išgirdęs vyriausiąjį Stino gydytoją. Jis prapliupo dėstyti apie savo dabartinę psichologinę būklę, o daktaras Itridžas klausėsi kantriai pritardamas ir atitinkamai atsakinėdamas. Dalglišą sudomino ir truputį prajuokino tas sugebėjimas palaikyti pokalbį. Tačiau pacientas nebuvo neseniai skambinęs klinikai. Vyriausiasis gydytojas padėjo ragelį ir kurį laiką rašė į bylą tai, ką pacientas jam papasakojo.

– Atrodo, šį sykį pasisekė. Jis visai nenustebo, kad aš paskambinau. Tikrai jaudina, kad pacientams atrodo savaime suprantama, jog jų gydytojai yra be galo susirūpinę jų gerove ir bet kuriuo paros laiku galvoja apie kiekvieną asmeniškai. Tačiau jis neskambino. Nemelavo, užtikrinu. Nors didelė gaišatis, inspektoriau, bet, manau, reikia tęsti.

– Taip, prašom. Labai gaila, bet turime tęsti.

Ir kitas skambutis atnešė sėkmę. Iš pradžių atrodė, jog tai dar viena nesėkmė. Klausydamasis pokalbio, Dalglišas suprato, kad pacientas neseniai paguldytas į ligoninę ir kad atsiliepė jo žmona. Tada jis pamatė, kaip persimainė vyriausiojo gydytojo veidas, ir išgirdo jį sakant:

– Jūs skambinote? Mes sužinojome, kad kažkas skambino, ir mėginome atsekti skambutį. Tikiuosi, girdėjote apie siaubingą tragediją, neseniai įvykusią pas mus. Taip, dėl to.

Jis laukė, kol balsas kitame laido gale gana ilgai kalbėjo. Po to padėjo ragelį ir greitai kažką užsirašė į savo stalinį užrašų bloknotą. Dalglišas tylėjo. Vyriausiasis gydytojas pakėlęs galvą pažvelgė į jį pusiau sumišęs, pusiau nustebęs.

– Tai buvo pulkininko Fentono žmona iš Sprigs Grino Kento grafystėje. Praėjusį penktadienį apie vidurdienį ji skambino panelei Bolam labai rimtu reikalu. Nenorėjo kalbėtis apie tai telefonu, ir pamaniau, jog jos neversiu. Tačiau ji norėtų kuo greičiau su jumis susitikti. Aš čia užrašiau adresą.

– Ačiū, daktare, – padėkojo Dalglišas ir paėmė atkištą popieriaus lapelį.

Jis stengėsi neparodyti nei nustebimo, nei palengvėjimo, tačiau širdis dainavo. Vyriausiasis gydytojas purtė galvą, tarsi visas šis dalykas būtų jam nesuvokiamas. Jis tarė:

– Iš balso supratau, jog tai rūsti sena ponia, ir labai oficiali. Ji pareiškė, jog jai būtų labai malonu, jeigu pavakary išgertumėte su ja puodelį arbatos.

Truputį po ketvirtos Dalglišas lėtai įvažiavo į Sprigs Griną. Tai pasirodė esąs nežymus miesteliukas tarp Meidstono ir Kenterberio plentų. Jis negalėjo prisiminti, ar buvo anksčiau pro čia važiavęs. Žmonių retai pasitaikydavo. Dalglišas pamanė, jog miestelis per daug toli nuo Londono, kad sugundytų apsigyventi sostinėje dirbančius žmones, su nuolatiniu bilietu važinėjančius į darbą, ir neturi jokio senovės žavesio, kad patrauktų pensininkų poreles ar menininkus bei rašytojus, ieškančius kaimiškos ramumos ir kaimiškų pragyvenimo išlaidų. Daugelyje namų, be abejo, gyveno žemės ūkio darbininkai, priešais jų namus daržuose driekėsi netvarkingos po derliaus nuėmimo gūžinių ir briuselinių kopūstų lysvės, langai sandariai uždaryti nuo klastingų Anglijos rudens vėjų. Dalglišas pravažiavo pro bažnyčią, tarp su-

pančių ją kaštonų sumirguliavo neaukštas mūrinis bokštas ir skaidrūs langai. Kapinaitės šventoriuje šiek tiek aptvarkytos. Veja tarp kapų nupjauta, žvyro takeliai apravėti. Aukšta laurų gyvatvore atskirta nuo šventoriaus, stovėjo pastorija: niūrus Viktorijos stiliaus pastatas, pritaikytas sutalpinti Viktorijos laikams būdingo gausumo šeimai ir jos priedėliams. Greta jo, priešais labiau nei įprasta šlykštų modernų barą ir degalinę, plytėjo nedidelė žalia veja, apriesta lanku lentelėmis apmuštų namų. Už „Karališkosios galvos" užeigos stovėjo betoninė stotelė, kurioje moterų būrelis liūdnai laukė autobuso. Jos abejingai nužvelgė pravažiuojantį Dalglišą. Pavasarį žydintys vyšnių sodai, be jokios abejonės, suteiktų žavesio net Sprigs Grinui. Tačiau dabar ore tvyrojo nemaloni pagela, laukai atrodė nuolatos pažliugę, o lėta niūri vakariniam melžimui varomų karvių procesija šalikeles pavertė purvynais. Dalglišas visiškai sulėtino greitį praleisdamas jas ir atidžiai dairydamasis Sprigs Eikerio. Jam nesinorėjo klausti kelio.

Ilgai ieškoti nereikėjo. Namas stovėjo tolėliau nuo kelio, užstotas šešių pėdų aukščio bukmedžių gyvatvorės, auksu geltonuojančios blėstančioje šviesoje. Privažiuoti, pasirodo, buvo neįmanoma, ir Dalglišas atsargiai įvairavo savo „Kuper Bristolį" į žole prižėlusią šalikelę ir įžengė pro baltus sodo vartelius. Stovintis prieš jį neaukštas vijokliais apaugęs, šiaudais dengtas namas atrodė jaukus ir paprastas. Jam nusisukus užsklęsti paskui save vartelių, iš už namo kampo išlindo moteris ir atėjo takeliu jo pasitikti. Ji buvo labai smulkutė. Dalglišas kažkodėl nustebo. Mintyse buvo susikūręs paveikslą kūningos, korsetu susiveržusios pulkininkienės, malonėjančios priimti jį tik pačios nustatytu laiku ir pačios pasirinktoje vietoje. Tikrovė buvo ne tokia bauginanti, bet įdomesnė. Ji artinosi takeliu kažkaip narsiai ir truputį graudžiai. Vilkėjo storos medžiagos sijoną ir tvido švarkelį, bu-

vo vienplaukė, tankūs žili plaukai draikėsi vakaro vėjelyje. Ji mūvėjo pernelyg dideles sodininko pirštines, jų didžiuliuos delnuos suspaustas kastuvėlis atrodė it vaikiškas žaisliukas. Priėjusi ji nusimovė dešinę pirštinę ir padavė ranką pakėlusi nerimastingas akis, kuriose beveik nepastebimai švystelėjo palengvėjimas. Tačiau ji prašneko nelauktai tvirtu balsu.

– Laba diena. Jūs tikriausiai inspektorius Dalglišas. Aš Luiza Fenton. Ar jūs atvykote automobiliu? Lyg ir girdėjau ūžiant.

Dalglišas paaiškino, kur palikęs automobilį, ir pasitikslino, ar niekam neužstosiąs kelio.

– Oi, ne! Jokiu būdu. Toks bjaurus kelias. Jūs visiškai patogiai galėjot atvažiuoti traukiniu į Mardeną, o aš būčiau pasiuntusi vežimaitį jūsų paimti. Mes neturime automobilio. Abu jų labai nemėgstame. Apgailestauju, kad jums teko išsėdėti automobilyje visą kelią nuo Londono.

– Tai pats greičiausias būdas, – pasiteisino Dalglišas, jausdamasis taip, tartum turėtų atsiprašinėti, kad gyvena dvidešimtame amžiuje. – O aš norėjau kuo greičiau su jumis susitikti.

Jis stengėsi tramdyti nekantravimą savo balse, tačiau pastebėjo, kaip staiga jai įsitempė pečiai.

– Taip. Taip, žinoma. Gal prieš einant vidun norėtumėte apžiūrėti sodą? Jau temsta, tačiau dar spėsime.

Matyt, tikėtasi susidomėjimo sodu, todėl Dalglišas nenoromis pakluso. Lengvas rytų vėjas, pakilęs dienai baigiantis, nemaloniai plakė kulkšnis ir kaklą, tačiau jis niekada neskubindavo apklausos. Šioji poniai Fenton galėjo būti nelengva, ir ji turėjo teisę padelsti. Jį stebino jo paties nekantrumas, nors ir stengėsi jį nuslėpti. Pastarąsias dvi dienas kamavo tragedijos ir nesėkmės nuojauta, kuri savo nelogiškumu dar labiau neramino. Buvo tik pati tyrimo pradžia. Pro-

tu jis suvokė, jog žengia pirmyn. Šiuo momentu netgi buvo beišsiaiškinąs motyvą, o motyvas, jis žinojo, šiame nusikaltime lėmė viską. Per savo karjerą Jarde jis dar nė karto nebuvo pralaimėjęs, o šis rūpestingai apgalvotas nusikaltimas su ribotu įtariamųjų skaičiumi kažin ar galėjo baigtis pirmu pralaimėjimu. Vis dėlto jis nesiliovė nerimauti, dirginamas nepagrįstos baimės, jog laikas bėga. Gal todėl, kad ruduo. Gal todėl, kad pavargęs. Jis pasistatė palto apykaklę ir pasiruošė vaidinti susidomėjusį žinovą.

Jie kartu įėjo pro geležinius vartelius šoninėje namo pusėje ir įžengė į pagrindinę sodo dalį. Ponia Fenton kalbėjo:

– Nepaprastai mėgstu sodą, tačiau nelabai sugebu juo rūpintis. Augalai neauga mano prižiūrimi. Vyras – apsigimęs sodininkas. Šiuo metu jis guli Meidstono ligoninėje po trūkio operacijos. Džiaugiuosi, jog viskas praėjo labai sėkmingai. Ar jūs sodininkaujate, inspektoriau?

Dalglišas paaiškino gyvenąs Sityje prie pat Temzės, neseniai pardavęs namelį Esekse.

– Labai menkai nutuokiu apie sodus, – tarė jis.

– Tuomet jums patiks apžiūrėti mūsiškį, – atsiliepė ponia Fenton su šiek tiek nelogišku atkaklumu.

Iš tiesų net ir blėstančioje rudens dienos šviesoje buvo ko pažiūrėti. Pulkininkas davė visišką laisvę fantazijai, atsiduodamas vaizdingumui ir nežabotam visa ko gausumui, galbūt taip kompensuodamas priverstinius daugelio savo gyvenimo dalykų suvaržymus. Aplink žuvų tvenkinį buvo nedidelė veja, juosiama takelio iš netaisyklingai išdėstytų plokščių. Eilė arkų vedė iš vieno rūpestingai puoselėjamo sklypelio į kitą. Rožyne su saulės laikrodžiu ant belapių stiebelių baltai švietė keletas paskutinių žiedų. Bukmedžių, gudobelių ir kukmedžių gyvatvorės sudarė auksinį ir žalią foną chrizantemų krūmams. Sodo gilumoje sruveno upeliukas, per kurį kas dešimt jardų buvo nutiesti mediniai tilteliai,

įamžinantys jeigu ne pulkininko skonį, tai bent jo darbštumą. Apetitas, matyt, kyla valgant. Pulkininkas, sėkmingai pastatęs ant savo upokšnio vieną tiltelį, nebeįstengė susilaikyti nuo tolesnių bandymų. Juodu stabtelėjo ant vieno iš tiltelių. Turėklų medyje Dalglišas matė išpjaustinėtus pulkininko inicialus. Upeliukas, jau beveik užtvenktas pirmųjų nukritusių lapų, po kojomis čiurleno liūdną dainą. Ponia Fenton staiga prabilo:

– Taigi kažkas ją nužudė. Suprantu, kad turėčiau jos gailėtis, nors ir ką būtų padariusi. Tačiau negaliu. Dar ne. Manyčiau, Metjus nebuvo vienintelė jos auka. Tokiems žmonėms niekada neužtenka vienos aukos, ar ne? Manau, kažkas nebegalėjo to pakęsti ir pasirinko tokią išeitį. Labai baisus dalykas, bet aš galiu suprasti. Žinote, prieš paskambinant vyriausiajam gydytojui, skaičiau apie tai laikraščiuose. Ar žinote, inspektoriau, iš pradžių aš apsidžiaugiau. Baisu taip sakyti, bet teisybė. Apsidžiaugiau, kad ji mirė. Pamaniau, dabar Metjui nebereikės nerimauti.

Dalglišas ramiai pasakė:

– Mes nemanome, jog panelė Bolam šantažavo jūsų vyrą. Taip galėjo būti, tačiau mažai tikėtina. Mes manome, jog ji aptiko, kas vyksta, ir ketino tai sustabdyti. Štai kodėl man taip svarbu su jumis pasikalbėti.

Ponios Fenton pirštų krumpliai pabalo. Įsitvėrusios tiltelio rankos ėmė drebėti. Ji tarė:

– Tikriausiai aš labai kvaila. Neturiu daugiau jūsų gaišinti. Darosi šalta, ar ne? Gal eisime vidun?

Jie tylėdami pasuko namo link. Dalglišas derino savo platų žingsnį prie šalia einančios plonos, tiesios figūrėlės žingsniukų. Pažvelgė į ją nerimaudamas. Ji buvo labai išblyškusi, ir jis tarėsi matąs, kaip be garso kruta jos lūpos. Tačiau ji ėjo tvirtai. Bus gerai. Liepė sau neskubinti jos. Po kokio pusvalandžio, o gal greičiau jis garantuotai sužinos motyvą,

kuris lyg bomba susprogdins visas šį nusikaltimą supančių paslapčių užtvaras. Tačiau reikia būti kantriam. Jį dar kartą užplūdo nepaaiškinamas nerimas, tartum net šią artėjančio triumfo akimirką širdį gniaužtų tvirtas įsitikinimas būsima nesėkme. Sutemos tirštėjo. Kažkur ruseno laužas, kutendamas šnerves aitriu dūmų kvapu. Veja žliugsėjo po kojomis it šlapia kempinė.

Namas juos sutiko palaiminga šiluma ir vos juntamu naminės duonos aromatu. Ponia Fenton trumpai paliko jį ir įkišo galvą kambarėlin tolimajame prieškambario gale. Matyt, paliepė paruošti arbatos. Po to nusivedė jį į svetainę, prie ramybę skleidžiančio židinio, kurio liepsna metė didžiulius šešėlius ant kartūnu apvilktų kėdžių, sofos ir neryškaus kilimo. Ji įjungė milžinišką toršerą greta židinio ir užtraukė langų užuolaidas, atsitverdama nuo vienumos ir nykumo. Su padėklu ant žemo staliuko atkeliavo arbata, ją atnešė beveik vienmetė su savo šeimininke, vangi prijuostę ryšinti kambarinė, uoliai vengianti žiūrėti į Dalglišą. Arbata buvo gera. Dalglišas su nesmagia užuojauta pastebėjo, jog jo atvykimui ruoštasi. Buvo šviežiai iškeptų paplotėlių, dviejų rūšių sumuštinių, naminių pyragaičių ir cukraus glajumi glaistytų biskvitų. Visko tiek daug tarsi per moksleivišką arbatėlę. Atrodė, lyg tos dvi moterys, susidūrusios su būtinybe priimti nepažįstamą ir itin nepageidaujamą lankytoją, ieškojo išsigelbėjimo nuo nežinomybės ruošdamos šias stulbinamai gausias vaišes. Ponia Fenton pati atrodė nustebinta išvydusi tokią įvairovę. Ji stumdė puodelius ant padėklo tarsi susijaudinusi, nepatyrusi šeimininkė. Ir tik tada, kai Dalglišas buvo aprūpintas arbata ir sumuštiniu, ji vėl prašneko apie žmogžudystę.

– Mano vyras lankė Stiną apie ketvertą mėnesių beveik prieš dešimt metų, netrukus po to, kai baigė tarnybą armijoje. Tuo metu jis gyveno Londone, o aš buvau pasilikusi

Nairobyje su savo marčia, kuri laukėsi pirmojo kūdikio. Aš nieko nežinojau apie vyro gydymąsi, kol prieš savaitę jis man nepasakė.

Ji nutilo, ir Dalglišas įsiterpė:

– Turiu tuoj pat pasakyti, jog mūsų visiškai nedomina tai, kas buvo pulkininkui Fentonui. Tai medicininė paslaptis, nė kiek nerūpinti policijai. Aš neprašiau daktaro Itridžo jokios informacijos, o jis nebūtų man jos suteikęs, jei ir būčiau prašęs. Jūsų vyro šantažavimo faktas gali iškilti aikštėn – nemanau, kad to bus galima išvengti, – tačiau kreipimosi į kliniką priežastis ir gydymosi aplinkybės yra niekieno kito, tik jo ir jūsų reikalas.

Ponia Fenton be galo atsargiai pastatė savo puodelį ant padėklo. Žvelgdama į ugnį ji tarė:

– Iš tikro nemanau, jog tai mano reikalas. Manęs nenuliūdino, kad jis nepasisakė. Dabar taip lengva kalbėti, jog būčiau supratusi ir būčiau bandžiusi padėti, tačiau nesu tuo tikra. Manau, jog jis elgėsi išmintingai nekalbėdamas apie tai. Žmonės taip aukština visišką atvirumą tarp sutuoktinių, tačiau prisipažinti skaudžius dalykus nėra labai protinga, nebent iš tikrųjų norėtumėte įskaudinti. Vis dėlto gaila, kad Metjus nepapasakojo apie šantažą. Tada jam tikrai reikėjo pagalbos. Esu įsitikinusi, jog dviese galėjome ką nors sugalvoti.

Dalglišas paklausė, kaip tai prasidėjo.

– Metjus sako, jog lygiai prieš dvejus metus jam paskambino telefonu. Balsas priminė apie jo gydymąsi Stine ir net pacitavo keletą labai intymių smulkmenų, kurias Metjus buvo sakęs psichiatrui. Po to pasiūlė, ar jis nenorėtų padėti kitiems pacientams, bandantiems įveikti panašius sunkumus. Buvo daug prišnekėta apie baisias jų negydymo socialines pasekmes. Viskas labai subtilu ir gudru, tačiau nebuvo nė mažiausios abejonės dėl to, ko tam asmeniui reikėjo.

Metjus paklausė, ko iš jo tikimasi, ir jam buvo liepta siųsti po penkiolika svarų banknotais pirmuoju paštu kiekvieno mėnesio pirmąją dieną. Jeigu pirmoji mėnesio diena būtų šeštadienis ar sekmadienis, laiškas turįs ateiti pirmadienį. Jis privaląs voką adresuoti klinikos sekretorei žaliu rašalu ir kartu su pinigais įdėti raštelį apie dovaną nuo dėkingo paciento. Balsas pasakė, jog jis galįs neabejoti, kad pinigai pateks ten, kur galės duoti daugiausia naudos.

– Tikrai gudrus planas, – sutiko Dalglišas. – Šantažą būtų sunku įrodyti, o suma puikiai apskaičiuota. Įsivaizduoju, jog jūsų vyras būtų turėjęs elgtis kitaip, jeigu būtų buvę reikalaujama pernelyg daug.

– O, žinoma! Metjus niekada neleistų mūsų sužlugdyti. Tačiau matote, iš tiesų tokia nedidelė suma. Aš nenoriu pasakyti, kad mes tokie turtingi ir galime kas mėnesį prarasti po penkiolika svarų, tačiau šią sumą Metjus galėdavo tiesiog sutaupyti iš savo asmeninių išlaidų, nesukeldamas man įtarimo. O reikalavimas niekada nedidėjo. Tai ir buvo keista. Metjus sakė visada manęs, kad šantažuotojui niekada negana, jis tolydžio didina reikalavimus, kol auka lieka be skatiko. Buvo visiškai ne taip. Metjus išsiuntė pinigus, kad jie nueitų pirmąją kito mėnesio dieną, ir vėl susilaukė skambučio. Balsas padėkojo už malonią dovaną ir visiškai aiškiai pareiškė prašąs ne daugiau penkiolikos svarų. Ir niekada daugiau neprašė. Balsas kažką kalbėjo apie aukojimą lygiomis dalimis. Metjus sakėsi jau beveik įtikėjęs šio reikalo nekaltumu. Maždaug prieš šešetą mėnesių jis nusprendė praleisti mėnesinę įmoką ir pažiūrėti, kas bus. Buvo nelabai malonu. Dar kartą paskambino ir neabejotinai pagrasino. Balsas kalbėjo apie būtinybę apsaugoti pacientus nuo visuomenės atstūmimo ir užsiminė, kaip Sprigs Grino gyventojai būtų nepatenkinti išgirdę apie jo šykštumą. Mano vyras nusprendė toliau mokėti. Jeigu miestelis iš tikrųjų

sužinotų, šiuos namus tektų palikti. Mano šeima juose gyveno du šimtus metų ir mes abu juos labai mylime. Metjus sielvartautų dėl sodo. Be to, ir miestelis. Žinoma, jūs nematėte jo gražiausiu laiku, bet mes jį mylime. Mano vyras yra bažnyčios seniūnas. Čia palaidotas mūsų sūnelis, žuvęs per nelaimingą atsitikimą kelyje. Nelengva nutraukti savo šaknis, kai tau septyniasdešimt metų.

Ne, nebūtų lengva. Dalglišas neabejojo jos prielaida dėl to, kad paslapties atskleidimas reikštų, jog jie turi išsikraustyti. Jaunesnė, ištvermingesnė, apsukresnė sutuoktinių pora, be jokios abejonės, pasijuoktų iš viso to, nekreiptų dėmesio į užgaulias užuominas ir priimtų nesmagią draugų užuojautą tvirtai įsitikinę, kad viskas praeina ir kad pernykštės paskalos provincijos gyvenime nieko nereiškia. Gailestį būtų sunkiau pakelti. Galimas daiktas, kad gailesčio baimė daugelį aukų prispirtų nusileisti šantažui. Jis paklausė, dėl ko įvyko atomazga. Ponia Fenton atsakė:

– Tiesą pasakius, dėl dviejų dalykų. Pirmiausia mums prireikė daugiau pinigų. Prieš mėnesį staiga mirė vyro jaunesnysis brolis, palikdamas savo našlę skursti. Ji ligonė ir vargu ar išgyvens ilgiau nei porą metų, tačiau labai sėkmingai įsikūrusi slaugos namuose netoli Noridžo ir norėtų ten pasilikti. Iškilo mokesčio problema. Jai trūko maždaug penkių svarų per savaitę, ir aš negalėjau suprasti, kodėl Metjus dėl to taip susirūpino. Tai reikštų taupesnį išlaidų planavimą, bet maniau, jog mes įstengsime su tuo susidoroti. Tačiau, žinoma, jis suprato, kad neįstengsime, jeigu jis turės toliau siuntinėti po penkiolika svarų į Stiną. Po to jam reikėjo operuotis. Žinau, jog operacija nelabai rimta, tačiau turint septyniasdešimt metų bet kokia operacija yra rizikinga, ir jis išsigando, kad gali mirti ir tada visa istorija atsiskleis jam negalint pasiaiškinti. Tad jis papasakojo man. Labai džiaugiuosi, kad taip padarė. Užtat atsigulė į ligoninę

laimingas ir operacija puikiai pavyko. Iš tiesų labai puikiai. Ar galima įpilti jums dar arbatos, inspektoriau?

Dalglišas padavė jai savo puodelį ir paklausė, kokių priemonių ji nusprendė imtis. Dabar jie priėjo šios istorijos esmę, tačiau jis nenorėjo nei skubinti jos, nei pasirodyti per daug nerimaująs. Jo pastabos ir klausimai atrodė kaip bet kokio popietės svečio, pareigingai palaikančio mandagų pašnekesį su šeimininke. Sena moterimi, kuriai teko patirti sunkių išbandymų ir kuri susidūrė su dar didesniu. Jis šiek tiek numanė, kaip sunku jai atsiverti nepažįstamam žmogui. Bet koks formalus užuojautos pareiškimas būtų pernelyg įžūlus, tačiau jis bent galėjo padėti jai kantrybe ir supratingumu.

– Ką nusprendžiau daryti? Na, žinoma, padėtis buvo sudėtinga. Nutariau, kad šantažas turi būti nutrauktas, tačiau norėjau kiek įmanoma apsaugoti mus abu. Nesu labai protinga moteris – nepurtykite galvos, jeigu aš būčiau tokia, žmogžudystės nebūtų įvykę, – tačiau planą apgalvojau labai atidžiai. Man atrodė, kad būtų geriausia apsilankyti Stino klinikoje ir susitikti su kuo nors iš valdžios. Aš galėjau paaiškinti, kas vyksta, galbūt net neminėdama savo pavardės, ir paprašyti juos viską ištirti ir nutraukti šantažą. Pagaliau jie pažinojo mano vyrą, tad man nereikėtų išpasakoti jo paslapties kokiam nors naujam žmogui, o jie būtų taip pat suinteresuoti išvengti viešumo kaip ir aš. Jeigu tai iškiltų aikštėn, klinikai neišeitų į gera, tiesa? Jie tikriausiai be didelio vargo galėjo nustatyti kaltininką. Galų gale psichiatrai privalo suprasti žmonių charakterius, o tai turėjo būti kas nors iš dirbusių klinikoje tada, kai mano vyras ten lankėsi. Be to, žinant, jog tai moteris, būtų lengviau ieškoti.

– Jūs norite pasakyti, jog šantažavo moteris? – nustebęs paklausė Dalglišas.

– O, taip! Bent mano vyras sako, kad telefonu kalbėjo moteriškas balsas.

– Ar jis visiškai tuo tikras?

– Man jis neparodė jokios abejonės. Matote, apie tai buvo galima spręsti ne vien iš balso, bet ir iš to, ką ji sakė. Atseit šiomis ligomis sergą ne tik vyrai, tad ar jis kada nors pagalvojęs, kokių nelaimių jos galinčios atnešti moterims, ir panašiai. Būta nedviprasmiškų užuominų, rodančių ją esant moterį. Mano vyras labai aiškiai prisimena tuos telefono pokalbius ir galės jums papasakoti. Turbūt jūs panorėsite susitikti su juo kaip galima greičiau, ar ne?

Sujaudintas akivaizdaus susirūpinimo jos balse, jis atsakė:

– Jeigu jo gydytojas mano, jog pulkininkas Fentonas pakankamai stiprus trumpai pasikalbėti su manimi, norėčiau su juo pasimatyti šį vakarą pakeliui į Londoną. Yra vos keli klausimai – vienas jų dėl šantažuotojo lyties, – kuriuos tik jis gali padėti išsiaiškinti. Nevarginsiu jo ilgiau nei būtina.

– Esu tikra, jog jis galės susitikti su jumis. Jis turi atskirą kambarį, – vadinamąją palatą su visais patogumais, – ir jaučiasi puikiai. Aš sakiau jam, kad jūs šiandien atvykstate, tad jis nenustebs jus pamatęs. Nenorėčiau vykti kartu, jei neprieštarausite. Manau, jis verčiau susitiks su jumis vienas pats. Aš parašysiu jam laiškelį.

Dalglišas padėkojo ir tarė:

– Įdomu, kad jūsų vyras sakė, jog tai buvo moteris. Žinoma, jis galėjo būti teisus, tačiau tikriausiai tai gudri šantažuotojo apgaulė, be to, sunkiai įrodoma. Kai kurie vyrai labai įtikinamai sugeba pamėgdžioti moters balsą, o neva atsitiktinės užuominos, atskleidžiančios kalbėtojo lytį, esti net efektyvesnės nei pakeistas balsas. Jeigu pulkininkas būtų nusprendęs pateikti ieškinį ir byla patektų teisman, tą žmogų būtų labai sunku apkaltinti šiuo nusikaltimu, nebent įrodymai būtų labai svarūs. O kiek suprantu, įrodymų beveik nebūtų. Manau, šantažuotojo lyties klausimu turime vengti išankstinio nusistatymo. Bet atsiprašau. Aš pertraukiau jus.

– Tą dalyką buvo labai svarbu nustatyti, tiesa? Taigi, kaip sakiau, nusprendžiau, kad būtų geriausia apsilankyti klinikoje. Praėjusio penktadienio rytą ankstyvuoju traukiniu nuvykau į Londoną. Turėjau užeiti pas savo pedikiūrininkę, o ir Metjui ligoninėje reikėjo vieno kito daiktelio. Pirmiausia nutariau pavaikščioti po parduotuves. Žinoma, man reikėjo iškart važiuoti į kliniką. Tai buvo dar viena klaida. Iš tikro bailumas. Manęs tenai netraukė, ir bandžiau elgtis taip, lyg tai nieko ypatinga, tik paprastas apsilankymas, kurį galima įsprausti tarp parduotuvių ir pedikiūrininkės. Galiausiai iš viso nenuėjau. Užuot nuėjusi paskambinau telefonu. Matote, sakiau jums, jog elgiausi nelabai protingai.

Dalglišas paklausė, kas ją paskatino pakeisti savo planą.

– Oksfordo gatvė. Suprantu, jog skamba kvailai, bet atsitiko kaip tik taip. Jau labai seniai nesu buvusi Londone viena, buvau ir užmiršusi, kaip ten dabar baisu. Mėgau jį, kai buvau mergaitė. Tada atrodė malonus miestas. Dabar aplinka pasikeitusi, o gatvės pilnos keistuolių ir svetimšalių. Suprantu, kad nereikėtų jais piktintis – svetimšaliais, noriu pasakyti. Tiesiog pasijutau tokia svetima. Be to, dar tie automobiliai. Bandžiau pereiti Oksfordo gatvę ir įstrigau tarp jų vienoje saugumo salelių. Žinoma, jie nieko nesuvažinėjo ir nieko nepartrenkė. Negalėjo. Negalėjo net pajudėti. Tačiau dvokė taip, kad turėjau užsidengti nosį nosinaite, ir tada pasidarė taip silpna ir bloga. Pasiekusi šaligatvį užėjau į vieną iš universalinių parduotuvių paieškoti moterų kambario. Jis buvo šeštame aukšte, ir aš dar negreit suradau reikiamą liftą. Spūstis buvo baisi, stovėjom susigrūdusios. Kai patekau į poilsio kambarį, visos kėdės buvo užimtos. Stovėjau prie sienos svarstydama, ar įstengsiu sukaupti pakankamai energijos išstovėti eilėje prie pietų, kai pamačiau išrikiuotas telefono kabinas. Staiga suvokiau, kad galiu paskambinti į kliniką ir išsivaduoti nuo kelionės, nuo kankynės pasakoti sa-

vo istoriją akis į akį. Dabar matau, kad elgiausi kvailai, tačiau tada atrodė labai gera mintis. Telefonu būsią lengviau nuslėpti savo tapatybę, be to, maniau, jog taip galėsiu išsamiau viską paaiškinti. Taip pat pajutau didžiulį palengvėjimą pagalvojusi, kad visada galėsiu padėti ragelį, jeigu pokalbis taptų per daug sunkus. Jūs matote, buvau labai baili, ir vienintelis mano pasiteisinimas yra tai, kad buvau labai pavargusi, daug labiau, negu galėjau įsivaizduoti. Turbūt pasakysite, jog turėjau kreiptis tiesiai policijon, į Skotland Jardą. Tačiau Skotland Jardas man yra vieta, susijusi su detektyviniais romanais ir žmogžudystėmis. Atrodė vargiai įmanoma, jog jis iš tikrųjų egzistuoja ir kad galima ten paprasčiausiai paskambinti ir papasakoti savo istoriją. Be to, aš vis dar troškau išvengti viešumo. Nemaniau, kad policija mielai šnekėtųsi su žmogumi, kuriam reikia pagalbos, bet kuris nelinkęs padėti viską išpasakodamas ar noriai pateikdamas ieškinį. Matote, norėjau tik nutraukti šantažą. Nelabai pilietiška, ar ne?

– Labai suprantama, – atsakė Dalglišas. – Aš taip ir maniau, jog visiškai galimas daiktas, kad panelė Bolam apie šantažą buvo perspėta telefonu. Ar galite prisiminti, ką jai sakėte?

– Bijau, jog nelabai aiškiai. Kai susiradau keturis pensus skambučiui ir numerį telefonų knygoje, keletą minučių galvojau, ką sakysiu. Atsiliepė vyriškas balsas, o aš paprašiau sujungti su vedėju. Pasigirdo moters balsas, jis ištarė: „Vedėja klauso". Aš nesitikėjau išgirsti moterį ir ūmiai pamaniau, jog kalbuosi su šantažuotoja. Pagaliau kodėl gi ne? Tad pasakiau, kad kažkas iš klinikos, galbūt ji pati, šantažuoja mano vyrą, kad skambinu norėdama pranešti, jog nuo šiol ji nebegaus nė penso, o jeigu mums dar kartą skambins, mes tučtuojau kreipsimės į policiją. Viskas išsiveržė vienu ypu. Visa drebėjau ir turėjau atsišlieti į telefono kabinos sienelę.

Tikriausiai kalbėjau truputį isteriškai. Kai jai pavyko įsiterpti, ji paklausė, ar aš jų pacientė ir kas mane gydo, dar kažką pasakė, jog pakviesianti vieną iš gydytojų pasikalbėti su manimi. Tikriausiai pamanė, jog aš nevisprotė. Atsakiau niekad nelankiusi klinikos, o jeigu kada nors, Dieve saugok, man prireiktų gydymo, nebūčiau tokia kvaila, kad kreipčiausi į įstaigą, kurioje neatsargūs paciento prisipažinimai ir jo nelaimė suteikia progą šantažuoti. Atrodo, užbaigiau pasakydama, kad įpainiota moteris, kad ji turėtų būti išdirbusi klinikoje apie dešimt metų ir jeigu vedėja nešantažuojanti, aš tikiuosi, jog ji atliks savo pareigą ir išaiškins, kas tai daro. Ji pabandė įkalbėti mane pasisakyti pavardę arba atvykti pas ją, tačiau aš pakabinau ragelį.

– Ar jūs pranešėte jai kokias nors smulkmenas apie tai, kaip vyko šantažas?

– Pasakiau jai, kad mano vyras pasiuntė penkiolika svarų voke, adresuotame žaliu rašalu. Kaip tik tada ji staiga labai susirūpino, kad aš atvykčiau į kliniką ar bent pasakyčiau savo pavardę. Buvo nemandagu padėti ragelį neužbaigus pokalbio, tačiau staiga išsigandau. Nežinau, kodėl. Be to, pasakiau viską, ką ketinau pasakyti. Tuo metu poilsio kambaryje atsirado laisva kėdė, tad pusvalandį pasėdėjau, kol pasijutau geriau. Po to nuvažiavau į Čering Krosą, ten, laukdama traukinio, stoties bufete išgėriau kavos, pavalgiau sumuštinių. Šeštadienį perskaičiau laikraštyje apie žmogžudystę ir, deja, net nesuabejojau, kad viena iš kitų aukų – be abejo, jų turėjo būti ir daugiau – pasirinko tokią išeitį. To nusikaltimo nesiejau su savo telefono skambučiu, bent iš pradžių. Po to sunerimau, ar neturėčiau atlikti savo pareigos pranešdama policijai, kas darosi toje baisioje įstaigoje. Vakar pasikalbėjau su vyru, ir nutarėme nieko nedaryti paskubomis. Pamanėme, kad būtų geriausia palaukti ir pažiūrėti, ar šantažuotojas vėl nepaskambins. Ne-

buvau labai patenkinta mūsų tylėjimu. Laikraščiuose žmogžudystė nebuvo smulkiai aprašyta, taigi tiksliai nežinau, kas įvyko. Tačiau įsivaizdavau, jog šantažas galėjo būti kaip nors susijęs su nusikaltimu ir kad policija norėtų apie tai žinoti. Man rūpinantis, ką daryti, paskambino daktaras Itridžas. Toliau jūs jau žinote. Vis stebiuosi, kaip jūs sugebėjote mane atsekti.

– Suradome jus tuo pačiu būdu, kuriuo šantažuotojas išsirinko pulkininką Fentoną: iš aplankų rodyklės ir ligos istorijos. Nemanykite, jog ten, Stine, jie neprižiūri savo slaptų dokumentų. Prižiūri. Daktaras Itridžas labai susikrimto dėl šantažo. Tačiau jokia sistema nėra visiškai apsaugota nuo gudrios ir sąmoningos nedorybės.

– Jūs surasite jį, ar ne? – paklausė ji. – Surasite?

– Manau, kad jūsų dėka surasime, – atsakė Dalglišas.

Kai jis padavė ranką atsisveikinti, ji netikėtai paklausė:

– Kokia ji buvo, inspektoriau? Turiu omenyje nužudytąją moterį. Papasakokite man apie panelę Bolam.

Dalglišas papasakojo:

– Jai buvo keturiasdešimt vieneri metai. Netekėjusi. Niekada nemačiau jos gyvos, bet ji buvo rusvais plaukais ir melsvai pilkomis akimis. Gana apkūni, aukšta kakta ir plonomis lūpomis. Augo vienturtė, tėvai mirę. Gyveno gana vienišą gyvenimą, tačiau teikė didelę reikšmę savo bažnyčiai ir buvo skaučių vadovė. Mėgo vaikus ir gėles. Buvo dora ir pareiginga, tačiau nelabai sugebėjo suprasti žmones. Būdavo jiems gera, kai juos ištikdavo bėda, bet jie laikė ją griežta, be humoro jausmo ir priekabia. Ko gero, buvo teisūs. Ji turėjo labai stiprų pareigos jausmą.

– Aš kalta dėl jos mirties. Turiu pripažinti.

Dalglišas švelniai tarė:

– Jūs suprantate, jog tai nesąmonė. Kaltas tik vienas žmogus, ir jūsų dėka mes jį sučiupsime.

Ji papurtė galvą.

– Jeigu pirmiausia būčiau kreipusis į jus ar bent turėjusi drąsos pasirodyti klinikoje užuot skambinusi, ji šiandien būtų gyva.

Dalglišas pamanė, jog Luiza Fenton nusipelnė šio to daugiau nei nuraminimo lengvu melu. Tai nesuteiktų jai paguodos. Taigi jis pasakė:

– Gal ir taip. Yra tiek daug „jeigu". Ji šiandien būtų gyva, jeigu Valdybos sekretorius būtų atidėjęs posėdį ir išskubėjęs klinikon, jeigu pati būtų iškart pas jį nuvykusi, jeigu senajam durininkui nebūtų skaudėję skrandžio. Jūs darėte tai, ką manėte esant teisinga, ir niekas negalėtų padaryti daugiau.

– Taip pat ir ji, vargšė moteris, – tarė ponia Fenton. – Ir štai kur ją tas nuvedė.

Ji patapšnojo Dalglišui per petį, tarsi kaip tik jam reikėjo paguodos ir nuraminimo.

– Aš nenorėjau jums įkyrėti. Prašau atleisti. Jūs buvote labai kantrus ir malonus. Ar galėčiau dar kai ko paklausti? Sakėte, jog mano dėka sučiupsite šį žmogžudį. Ar jau žinote, kas jis?

– Taip, – atsakė Dalglišas. – Regis, jau žinau.

7 skyrius

Po dviejų valandų grįžęs į savo kabinetą Jarde, Dalglišas dar kartą aptarė nusikaltimą su seržantu Martinu. Prieš jį ant rašomojo stalo gulėjo atversta byla.

– Ar ponios Fenton pasakojimas buvo visiškai patvirtintas, pone?

– O, taip. Pulkininkas labai mielai sutiko mane priimti. Dabar, kai atsigavo po dvigubo sunkaus išmėginimo – operacijos ir prisipažinimo žmonai, – į abu išgyvenimus linkęs žiūrėti pro pirštus. Jis netgi iškėlė prielaidą, kad reikalavimas pinigų galėjęs būti teisėtas ir kad priimtina manyti, esą taip ir buvę. Turėjau atkreipti jo dėmesį į tai, kad nužudyta moteris, tik tada jis suvokė padėties rimtumą. Ir išklojo visą istoriją. Ji sutapo su tuo, ką buvo papasakojusi ponia Fenton, išskyrus vieną įdomų papildymą. Leidžiu tau triskart spėti.

– Ar nebus apie tą įsilaužimą? Manau, ten buvo Fentonas.

– Po šimts, Martinai, galėtum nors retkarčiais suvaidinti nustebusį. Taip, ten buvo mūsų pulkininkas. Tačiau tų penkiolikos svarų jis neėmė. Nebūčiau kaltinęs, jei būtų paėmęs. Juk pinigai jo. Jis prisipažino, jog būtų juos pasiėmęs, jeigu būtų pamatęs, tačiau, žinoma, nepamatė. Jis

ten buvo visiškai kitu tikslu – surasti tą ligos istoriją. Jis truputį nesuvokia daugelio dalykų, tačiau aiškiai suprato, kad ligos istorija yra vienintelis tikras įrodymas to, kas vyko jam esant Stino pacientu. Nors buvo įgudęs pjaustyti stiklą savo šiltnamyje, pasikėsinimas įsilaužti, žinoma, sužlugo ir teko negarbingai sprukti, kai išgirdo ateinant Neglį su Kaliu. Jis taip ir nepačiupo savo ligos istorijos. Manė ją esant viename iš segtuvų raštinėje ir pajėgė ten įsilaužti. Kai pamatė, jog ligos istorijos tik sunumeruotos, suprato negalėsiąs pasiekti tikslo. Savo numerį jis jau seniai buvo užmiršęs. Manau, ryžtingai išbraukė jį iš atminties, vos tik pasijuto pagijęs.

– Na, šiaip ar taip, klinika jam padėjo.

– Galiu tau pasakyti, jog jis to nepripažįsta. Manau, psichiniams ligoniams neretai taip atsitinka. Psichiatrams turėtų būti apmaudu. Juk nepasitaiko chirurginių ligonių, tvirtinančių, jog patys būtų galėję išsioperuoti, jeigu būtų gavę tokią galimybę. Ne, pulkininkas nejaučia Stinui ypatingo dėkingumo, be to, nėra linkęs vertinti klinikos nuopelnų apsaugant jį nuo bėdos. Galbūt jis teisus. Nemanau, kad daktaras Itridžas tvirtintų, jog psichiniam ligoniui galima labai daug padėti per tuos keturis mėnesius, kuriuos Fentonas važinėjo į kliniką. Jo išgijimas – jeigu tai galima taip pavadinti – tikriausiai buvo susijęs su išėjimu į atsargą. Neaišku, ar jis tuo džiaugėsi, ar to baiminosi. Šiaip ar taip, mums reikėtų susilaikyti nuo pagundos užsiimti mėgėjiška psichologija.

– Koks jis, tas pulkininkas, pone?

– Smulkutis. Dėl ligos turbūt atrodo dar smulkesnis. Smėlio spalvos plaukai, vešlūs antakiai. Šiek tiek panašus į mažą piktą žvėriūkštį, niūriai spoksantį iš savo urvelio. Daug silpnesnio negu žmonos charakterio, pasakyčiau, nežiūrint akivaizdaus ponios Fenton trapumo. Žinoma, sunku puikiai

pasirodyti gulint ligoninės lovoje, vilkint dryžuota pižama ir grėsmingai medicinos seseriai nuolat įspėjant, kad būtų geras berniukas ir per ilgai nesikalbėtų. Dėl balso telefono ragelyje jis nieko labai naudingo nepasakė. Atseit girdėjęs panašų į moters balsą ir jam niekada nedingtelėję, jog galėjęs būti vyras. Kita vertus, nenustebo, kai padariau prielaidą, jog balsas galėjęs būti pakeistas. Tačiau jis nuoširdus ir akivaizdžiai negali nieko daugiau pasakyti. Tikrai nežino. Vis dėlto mes turime motyvą. Tai viena iš tų retų bylų, kuriose sužinoti „kodėl" reiškia sužinoti „kas".

– Ar jūs jau kreipėtės dėl orderio?

– Dar ne. Nesame pasiruošę. Jeigu dabar nesielgsime atsargiai, visa byla gali išslysti mums iš rankų.

Ir vėl šalčiu padvelkė nelaimės nuojauta. Pasijuto analizuojąs bylą taip, tarsi jau būtų patyręs nesėkmę. Kur suklysta? Jis atskleidė savo planus žmogžudžiui, kai taip atvirai pasiėmė į vyriausiojo gydytojo kabinetą aplankų rodyklę. Ta žinia turėjo pakankamai greitai pasklisti klinikoje. Jis ir norėjo, kad taip atsitiktų. Atėjo laikas, kai naudinga pagąsdinti tą žmogų. Tačiau ar šis žudikas iš tų, kuriuos galima išgąsdinti taip, kad išsiduotų? Ar nepadaryta klaida nusprendus veikti taip atvirai? Stovinčio ir beprasmiškai laukiančio nurodymų Martino atviras, doras veidas staiga pasirodė jam erzinamai bukas. Dalglišas tarė:

– Manau, buvai Pridi namuose. Nagi, pasikapstykime. Ji tikriausiai ištekėjusi?

– Dėl to nėra jokių abejonių, pone. Buvau ten šią pavakarę ir pasikalbėjau su tėvais. Panelė Pridi, laimė, buvo išėjusi nupirkti vakarienei žuvų su keptomis bulvėmis. Materialinė jų padėtis tikrai varginga.

– Nesvarbu. Tačiau pasakok.

– Daugiau nėra ko. Jie gyvena Klefeme, viename iš sublokuotų namų, nusileidžiančių prie pietinės geležinkelio

linijos. Visur labai jauku, švaru, tačiau jokio televizoriaus ar ko nors panašaus. Manau, to jiems neleidžia tikėjimas. Abiem Pridžiams maždaug po šešiasdešimt metų. Dženiferė – vienturtė duktė, o kai ji gimė, motinai turėjo būti daugiau kaip keturiasdešimt metų. Vedybų istorija labai paprasta. Nustebau, kai jie panorėjo man ją papasakoti. Jaunikis, sandėlio tarnautojas, dirbo kartu su mergina jos paskutinėje darbovietėje. Po to ji ėmė lauktis, todėl jiems teko susituokti.

– Beveik visuotinis apgailėtinas reiškinys. Atrodytų, jog jos karta, kuri įsivaizduoja žinanti viską apie seksą, turėtų išmanyti keletą elementarių dalykų. Bet šiandien visur girdime, jog šie maži nesklandumai nieko netrikdo.

Dalglišą nustebino kartėlis jo paties balse. Kažin, ar iš tikro verta taip karštai piktintis dėl tokios banalios tragedijos. Kas jam darosi? Martinas flegmatiškai kalbėjo:

– Tai trikdo tokius žmones kaip Pridžiai. Tie jaunikliai prisidaro bėdos, o sutvarkyti paprastai turi jų nekenčiama vyresnioji karta. Pridžiai padarė viską, ką galėjo. Savaime aišku, jie privertė jaunikliu susituokti. Name nėra daug vietos, tačiau jie užleido antrąjį aukštą ir įrengė ten butuką jaunavedžiams. Tikrai labai dailų. Jie man rodė.

Dalglišas pagalvojo, kaip smarkiai nemėgsta žodžio „jaunavedžiai“, turinčio ligi ašarų jaukaus šeimyninio gyvenimo atspalvį ir skambančio prarastų iliuzijų atgarsiais.

– Atrodo, per tokį trumpą apsilankymą spėjai sulaukti pasisekimo, – tarė jis.

– Man jie patiko, pone. Geri žmonės. Žinoma, santuoka truko neilgai, ir, manau, jie dabar abejoja, ar teisingai pasielgė versdami juos tuoktis. Vyrukas paliko Klefemą daugiau kaip prieš porą metų, ir jie nežino, kur jis dabar. Jie man pasakė pavardę ir parodė jo nuotrauką. Su Stino klinika jis neturi nieko bendra, pone.

– Aš ir nemaniau, kad turi. Juk nežadėjome atskleisti, jog Dženiferė Pridi buvo ponia Henri Itridž. Nei jos tėvai, nei jos vyras su šiuo nusikaltimu neturi nieko bendra.

Ir neturėjo, išskyrus tai, kad jų likimai, it atsitiktinai nubrėžtos liestinės, buvo trumpam prisilietę mirties rato. Kiekvienoje žmogžudystės byloje pasitaiko tokių žmonių. Dalglišas nebegalėjo prisiminti, kiek kartų svetainėse, miegamuosiuose, alinėse ir policijos nuovadose jam buvo tekę kalbėtis su žmonėmis, kurie, nors ir kaip trumpai, buvo palytėti žmogžudystės. Smurtinė mirtis atpalaiduoja tai, kas buvo slopinama, ji tartum mėšlungiškas spyris, išardantis ne vieną skruzdėlyną. Jo darbas, reikalaujantis, kaip jis bandė save apgauti, nešališkumo, leido jam probėgomis pažvelgti į slaptą gyvenimą vyrų ir moterų, kurių gal daugiau niekada nebesusitiks, nebent šmėstelės koksai vos atpažįstamas veidas Londono minioje. Kartais jis nekęsdavo savo įvaizdžio: kantraus, objektyvaus, nepriekabaus tyrinėtojo, naršančio kitų žmonių kančias ir kaltes. Kažin, pamanė jis, kiek laiko žmogus gali išlikti nešališkas prieš tapdamas visiškas beširdis?

– Kas atsitiko kūdikiui? – staiga paklausė jis.

– Ji persileido, pone, – atsakė Martinas.

„Žinoma, – pamanė Dalglišas. – Kaipgi kitaip“. Tokiems kaip Pridžiai niekas nesiseka. Šį vakarą jis irgi jautėsi tarsi užsikrėtęs jų nesėkmėmis. Pasiteiravo, ką Martinas sužinojęs apie panelę Bolam.

– Beveik nieko naujo. Jie lankė tą pačią bažnyčią, Dženiferė Pridi buvo Bolam grupės skautė. Senukai apie ją kalbėjo labai pagarbiai. Ji padėjo jiems, kai buvo laukiamasi kūdikio, – man pasirodė, jog ji apmokėjo už namo pertvarkymą, – o kai santuoka žlugo, pasiūlė Pridžių dukteriai darbą Stine. Manau, senukai džiaugėsi, jog kažkas prižiūri Dženę. Jie nedaug galėjo papasakoti apie asmeninį panelės Bolam

gyvenimą, bent nieko tokio, ko mes nežinome. Vis dėlto buvo vienas keistas dalykas. Tai atsitiko, kai mergina grįžo su vakariene. Ponia Pridi pakvietė pasilikti ir kartu pavakarieniauti, bet aš pasakiau, jog verčiau važiuosiu atgal. Žinote, kaip būna su žuvimi ir keptomis bulvėmis. Perkate lygiai tiek, kiek reikia porcijų, ir nelengva ištaikyti dar vienam valgytojui. Šiaip ar taip, jie pašaukė merginą atsisveikinti, ir ji atėjo iš virtuvės atrodydama lyg pati mirtis. Pabuvo tik keletą sekundžių, tad senukai berods nieko nepastebėjo. Bet aš pastebėjau. Mergiotę kažkas buvo kaip reikiant išgąsdinęs.

– Galbūt tavęs išsigando. Ji galėjo pamanyti, jog tu užsiminei apie jos draugystę su Negliu.

– Nemanau, kad dėl to, pone. Grįžusi iš parduotuvės, ji pirma dirstelėjo svetainėn ir nė nemirktelėjusi pasisveikino: „Labas vakaras“. Paaiškinau, jog šnekučiuojuosi su jos tėvais, nes jie buvo panelės Bolam draugai ir gali papasakoti ką nors naudinga apie jos asmeninį gyvenimą. Neatrodė, jog būtų sunerimusi. Sugrįžo taip keistai atrodydama maždaug po penkių minučių.

– Ar per tą laiką niekas neįėjo į namus ar nepaskambino telefonu?

– Ne. Bent aš nieko negirdėjau. Jie neturi telefono. Manau, kažkas jai atsitiko būnant vienai virtuvėje. Nebuvo kaip tiesiai paklausti. Buvau beišeinąs ir nebegalėjau ko nors įterpti. Tik paprašiau, kad iškart mums praneštų, jei prisimins ką nors naudinga.

– Aišku, turime dar kartą su ja susitikti, ir kuo greičiau, tuo geriau. Tas alibi turi būti sugriautas, ir tik ji gali tai padaryti. Nemanau, jog mergina tyčia melavo ar net tyčia nuslėpė įkaltį. Paprasčiausiai teisybė neatėjo jai į galvą.

– Kaip ir man, pone, kol neišsiaiškinome motyvo. Ką dabar ketinate daryti? Leisti jam truputį paprakaituoti?

– Nedrįstu, Martinai. Per daug pavojinga. Reikia skubėti. Manau, dabar laikas truputį pasišnekėti su Negliu.

Tačiau kai po dvidešimties minučių privažiavo namą Pimliko rajone, jie rado užrakintą butą ir sulankstytą popieriaus skiautelę, pakištą po belstuku. Dalglišas išlygino ją ir garsiai perskaitė: „Brangusis, gaila, kad prasilenkiau su tavimi. Mes turime pasikalbėti. Jeigu nepasimatysim šį vakarą, būsiu klinikoje anksti rytą. Myliu, Dženė“.

– Ar verta jo laukti, pone?

– Abejoju. Manau, galiu atspėti, kur jis. Kai šįryt skambinėjome, prie komutatoriaus pulto buvo Kalis, tačiau aš pasirūpinau, kad Neglis ir tikriausiai visi kiti Stine sužinotų, jog domiuosi ligos istorijomis. Prašiau daktarą Itridžą man išvykus padėti jas atgal į vietą. Neglis vieną ar du vakarus per savaitę užeina į Stiną patikrinti garo katilo ir išjungti džiovyklos meno terapijos skyriuje. Įsivaizduoju, jog šįvakar jis yra ten, nes gavo progą pamatyti, kurie aplankai buvo paimti. Vis tiek turime ten užsukti.

Automobiliui pamažu važiuojant į šiaurę upės link, Martinas tarė:

– Nesunku suvokti, jog jam reikėjo pinigo. Tokio buto neišsinuomosi už durininko atlyginimą. O kur dar tapybos reikmenys...

– Taip. Studija tikrai įspūdinga. Gaila, kad nematei. Tiesa, dar pamokos pas Sagą. Galbūt Neglis jas lankė už pigesnį mokestį, tačiau Sagas nemoko veltui. Nemanau, jog šantažavimas buvo itin pelningas. Čia ir yra visas gudrumas. Tikriausiai buvo ne viena auka, o sumos puikiai apskaičiuotos. Tačiau net jeigu jis gaudavo tik penkiolika ar trisdešimt neapmokestintų svarų per mėnesį, to jam pakaktų išsilaikyti tol, kol gaus Bolingerio stipendiją ar išgarsės.

– Ar jis geras dailininkas? – pasiteiravo Martinas.

Buvo dalykų, dėl kurių jis niekada nereikšdavo savo nuomonės, laikydamas savaime suprantamu tai, kad jo šefas yra tų dalykų žinovas.

– Bolingerio fondo valdyba, matyt, taip mano.

– Dėl jo nėra jokių abejonių, ar ne, pone?

Martinas klausė ne apie Neglio talentą. Dalglišas irzliai atsakė:

– Žinoma, yra. Šiame tyrimo etape visada jų būna. Tačiau pagalvok, ką mes žinome. Šantažuotojas nurodė, kad pinigai būtų siunčiami ryškiai adresuotame voke, matyt, todėl, kad galėtų pasiimti prieš išskirstant laiškus. Neglis atvyksta į kliniką pirmas, išskirsto ir išdalija paštą. Pulkininkui Fentonui buvo liepta siųsti pinigus taip, kad jie ateitų kiekvieno mėnesio pirmąją dieną. Pirmąją gegužės dieną Neglis, nors ir sirgdamas, atvyko į kliniką, o vėliau turėjo būti išvežtas namo. Nemanau, jog jį atvedė rūpestis dėl kunigaikščio vizito. Vienintelis kartas, kai jam nepavyko pirmam ateiti į darbą, buvo diena, kurią jis įstrigo metro, ir tą dieną panelė Bolam gavo penkiolika svarų nuo nežinomo dėkingo paciento.

O dabar prieiname žmogžudystę ir teorija pakeis faktus. Tą rytą Neglis talkininkavo prie komutatoriaus pulto, nes Kaliui skaudėjo skrandį. Jis pasiklauso ponios Fenton pokalbio. Žino, kokia bus panelės Bolam reakcija, ir, žinoma, yra prašomas sujungti su Valdybos sekretoriumi. Jis vėl pasiklauso ir sužino, jog ponas Loderis bus Stine tik po jungtinio konsultacinio komiteto posėdžio. Iki tol kuriuo nors metu panelė Bolam turi mirti. Tačiau kaip? Jis negali tikėtis išvilioti jos iš Stino. Kokią dingstį rasti ir kaip apsirūpinti alibi? Ne, tai reikia padaryti klinikoje. Pagaliau ne toks jau blogas sumanymas. Vedėja nėra mėgstama. Jei pasiseks, policijos akiratin pateks daugybė įtariamųjų, kai kurie iš jų turintys gana rimtų priežasčių trokšti panelės Bolam mirties.

Taip jis paruošia savo planą. Savaime aišku, jog panelei Bolam skambinta nebūtinai iš pusrūsio. Telefonai yra beveik visuose kabinetuose. Tačiau jeigu žmogžudys netykojo jos archyve, kaip jis galėjo garantuoti, kad ji bus ten tol, kol jis nulips žemyn? Štai kodėl Neglis visur išmėtė aplankus. Jis pakankamai gerai pažinojo panelę Bolam, kad būtų visiškai tikras, jog ji negalės susilaikyti jų nesurinkusi. Daktaras Begjulėjus manė, jog pirmiausia ji galėjo skambinti Negliui pagalbos. Aišku, ji neskambino, nes laukė jo pasirodant bet kurią minutę. Ir pati ėmėsi darbo, duodama jam tas dvi tris minutes, kurių reikėjo.

Štai kaip, manau, viskas vyko. Maždaug dešimt minučių po šeštos jis nulipa žemyn į durininkų poilsio kambarį apsivilkti palto. Kaip tik tada atrakina archyvo duris ir išmėto ant grindų aplankus. Palieka įjungtą šviesą ir uždaro duris, bet jų neužrakina. Po to atrakina užpakalines duris. Vėliau eina į raštinę paimti išsiunčiamų laiškų. Ten yra panelė Pridi, tačiau ji kartkartėmis įlenda į gretimą kambarėlį, kur laikinai saugomos ligos istorijos. Jam tereikia pusės minutės paskambinti panelei Bolam ir paprašyti, kad nuliptų į archyvą, nes turįs kažką svarbaus jai parodyti. Mes žinome, kaip ji reagavo į tą pranešimą. Dženiferė Pridi sugrįžta Negliui dar nespėjus padėti ragelio. Jis nesutrinka, nuspaudžia telefono svirtelę ir apsimeta kalbąs su sesele Bolam apie skalbinius. Po to, daugiau negaišdamas laiko, išeina su laiškais. Jam tereikia įmesti juos į dėžutę kitoje gatvės pusėje. Tada jis puola žemyn į pusrūsį, įbėga pro užpakalines duris, įsikiša į kišenę kaltą, pasiima Tipeto amuletą ir įeina į ligos istorijų archyvą. Kaip jis ir tikisi, panelė Bolam atsiklaupusi renka išbarstytus aplankus. Ji pakelia į jį akis ketindama, be abejo, paklausti, kur jis buvęs. Tačiau jai nespėjus išsižioti, jis smogia. Ji guli be sąmonės, ir jis gali pasiruošti nudūrimui. Negalima suklysti, ir jis nesuklysta. Neglis tapo

iš natūros nuogas figūras ir anatomiją turbūt išmano ne blogiau už daugelį psichiatrų. Ir kaltą vartoti įgudęs. Šiam svarbiausiam darbui jis pasirinko įrankį, kuriuo pasitikėjo ir su kuriuo mokėjo elgtis.

Martinas pasakė:

– Jis negalėjo laiku spėti į pusrūsį, jeigu ėjo į Bifsteiko gatvę pirkti savo „Standard“. Tačiau laikraščių pardavėjas negalėjo prisiekti jį matęs. Grįždamas į Stiną, jis nešėsi laikraštį, tačiau galėjo būti jį nusipirkęs per pietų pertrauką ir laikęs kišenėje.

– Manau, jis taip ir padarė, – pritarė Dalglišas. – Štai kodėl jis nedavė jo Kaliui pasitikrinti arklių lenktynių rezultatų. Kalis būtų iškart pamatęs, jog tai vidurdienio laida. Neglis nusineša jį žemyn, vėliau įvynioja katino maistą ir sudegina katilinėje. Žinoma, pusrūsyje jis neilgai buvo vienas. Dženė Pridi lipo jam ant kulnų. Tačiau užteko laiko vėl užsklęsti užpakalinėms durims ir paklausti seselę Bolam, ar jau galima nešti į viršų švarius skalbinius. Jeigu Pridi nebūtų nulipusi žemyn, Neglis būtų grįžęs pas ją į raštinę. Jam buvo labai svarbu nelikti vienam rūsyje ilgiau nei minutę. Nužudymas turėjo būti užfiksuotas tuo metu, kai jis buvo išėjęs su laiškais.

– Įdomu, kodėl jis neužrakino pusrūsio durų tuoj pat po nužudymo, – tarė Martinas. – Tačiau, matyt, bijojo atkreipti į jas dėmesį. Mat jeigu tuo keliu galėjo pasprukti pašalinis įsibrovėlis, žmonės greit būtų pradėję galvoti, jog „ir Neglis galėjo taip padaryti“. Be jokios abejonės, jis paėmė tuos penkiolika svarų po pulkininko Fentono įsilaužimo. Vietinei policijai visąlaik atrodė keista, kad vagis žinojo, kur jų ieškoti. Tikriausiai Neglis manė turįs teisę.

– Labiau tikėtina, jog jis norėjo paslėpti tikrąją įsilaužimo priežastį ir parodyti jį kaip paprastą vagystę. Negalima, kad policija imtų domėtis, kodėl nežinomam įsibrovėliui pri-

reikė kišti rankas prie ligos istorijų. Tų penkiolikos svarų vagystė, – tik Neglis turėjo progą tai padaryti, – supainiojo reikalą. Žinoma, ir toji istorija su liftu. Šaunus ėjimas. Tereikėjo pakelti jį suktuvu į trečią aukštą, prieš pasprunkant pro pusrūsio duris, ir tikėtis, jog kas nors išgirs ir prisimins jo trinktelėjimą.

Seržantas Martinas pamanė, jog viskas labai logiška, tačiau velniškai sunku įrodyti, todėl taip ir pasakė.

– Štai kodėl vakar klinikoje išsidaviau. Mes turime jį sutrikdyti. Taigi šįvakar verta užsukti į Stiną. Jeigu jis ten, mes truputį jį spustelsime. Dabar bent žinome, kur einame.

Pusvalandžiu anksčiau, negu Dalglišas ir Martinas sustojo prie buto Pimlike, Neglis įžengė į Stiną pro priekines duris ir užrakino jas. Šviesų nedegė, kelią į pusrūsį pašvietė sunkiu žibintuvėliu. Ten nebuvo ko daug veikti: tik išjungti džiovyklą, patikrinti garo katilą. Po to sutvarkyti vieną savo reikaliuką. Tam reikėjo įeiti į ligos istorijų archyvą, tačiau tas šiltas, atliepiantis aidu mirties kambarys jam nekėlė jokios baimės. Mirusieji yra mirusieji – negyvi, bejėgiai, amžinai nutilę. Nors tiek tikra šiame vis didėjančio netikrumo pasaulyje. Žmogui, išdrįsusiam nužudyti, buvo ko bijoti. Tačiau tik ne mirusiųjų.

Tada išgirdo didžiųjų durų skambutį. Klinikos tyloje jis suskambo neryžtingai, atsargiai, bet neįprastai garsiai. Jam atidarius duris, vidun įslydo Dženės figūrėlė – taip greitai, kad, rodės, praslys pro šalį tartum šmėkla, tartum nakties tamsos ir miglos pagimdytas laibas šešėlis. Ji prašneko uždususi:

– Atleisk, brangusis, turėjau tave pamatyti. Neradusi studijoje, pamaniau, gal būsi čia.

– Ar studijoje tavęs niekas nematė? – paklausė jis. Jautė, jog tai svarbu, nors nežinojo, kodėl.

Ji pažvelgė į jį nustebusi.

– Ne. Namas atrodė tuščias. Aš nieko nesutikau. Kodėl klausi?

– Šiaip sau. Nesvarbu. Eikime žemyn. Užkursiu viryklę. Tu visa drebi.

Juodu nuėjo pusrūsin, žingsniai aidėjo gūdžioje pranašingoje tyloje, kurią jau rytoj suardys balsai, judėjimas ir nepaliaujamas tikslingos veiklos klegesys. Ji ėmė eiti ant pirštų galų, o kalbėjo tik pašnibždomis. Laiptų viršuje siekė jo rankos, ir jis pajuto ją virpant. Nulipus pusę laiptų, staiga pasigirdo neaiškus triukšmas, ji krūptelėjo.

– Kas tai? Koks čia triukšmas?

– Nieko. Matyt, Tigeris kapstosi savo dėžėje.

Kai jie atsidūrė poilsio kambaryje ir buvo uždegta ugnis, jis griuvo į vieną iš krėslų ir nusišypsojo jai. Velniškai apmaudu, kad ji kaip tik dabar pasirodė, tačiau jis privalo kaip nors nuslėpti savo pyktį. Jei pasiseks, galės gana greit ja atsikratyti. Ji turės palikti kliniką gerokai prieš dešimtą.

– Nagi? – tarstelėjo jis.

Netikėtai ji parpuolė ant kilimėlio ir apglėbė jam kojas. Šviesios jos akys aistringai maldaudamos gaudė jo žvilgsnį.

– Mylimasis, aš turiu žinoti! Man nesvarbu, ką esi padaręs, bet turiu žinoti. Myliu tave ir noriu padėti. Mielasis, privalai man pasakyti, jei pakliuvai į bėdą.

Blogiau, negu jis bijojo. Ji kažką suuodė. Tačiau kaip ir ką? Neva nerūpestingai jis paklausė:

– Kas per bėda, dėl Dievo meilės? Tuoj pasakysi, jog aš ją nužudžiau.

– O, Piteri, nejuokauk, gerai? Man taip neramu. Kažkas negerai, žinau, kad taip. Pinigai, ar ne? Tu paėmei tuos penkiolika svarų.

Jis galėjo su palengvėjimu garsiai nusijuokti. Jausmams užplūdus, apglėbė ją ir prisitraukė, jo balsas nuslopo jos plaukuose.

– Kvailutė. Jei norėčiau vogti, bet kada galėčiau prasimanyti smulkioms išlaidoms. Kurių galų tau atėjo į galvą ši nesąmonė?

– To paties ir aš save klausiu. Kam tau reikėjo juos imti? O, mielasis, nesupyk. Man taip neramu. Matai, tas laikraštis...

– Koks laikraštis, dėl Dievo meilės?

Tiek teįstengė paklausti, užuot papurtęs ją, kad pasakytų aiškiai. Laimė, ji negalėjo matyti jo veido. Kol nereikėjo susitikti jos žvilgsnio, jis galėjo įveikti savo pyktį ir mirtiną, grėsmingai tykančią paniką. Ką, dėl Dievo, ji nori pasakyti?

– „Standard“. Šį vakarą pas mus atvažiavo tas seržantas. Buvau išėjusi parnešti žuvų ir keptų bulvių. Išvyniojusi virtuvėje, pažvelgiau į laikraštį, kurian jos buvo suvyniotos. Tai buvo penktadienio „Standard“ su didžiuliu tos aviakatastrofos vaizdu per visą pirmą puslapį. Tada atsiminiau, jog į tavąjį „Standard“ numerį mes suvyniojome Tigerio maistą, o jo pirmas puslapis buvo kitoks. Tos nuotraukos lig tol nebuvau mačiusi.

Jis stipriau suspaudė ją glėbyje ir labai tyliai paklausė:

– Ar apie tai ką nors sakei policijai?

– Aišku, mielasis, nesakiau. O jeigu jie pradėtų tave įtarti? Niekam nieko nesakiau, bet man reikėjo tave pamatyti. Bala nematė tų penkiolikos svarų. Man nerūpi, ar susitikai ją pusrūsyje. Žinau, jog tu jos nenužudei. Tik vieno noriu – kad pasitikėtum manimi. Myliu tave ir noriu padėti. Man skaudu, kad tu kažką slepi nuo manęs.

Visos jos taip sako, tačiau iš milijono neatsirastų nė vienos, kuri tikrai norėtų sužinoti teisybę apie vyrą. Akimirką jam kilo pagunda papasakoti jai, išspjauti visą šlykščią istoriją į kvailą maldaujamą jos veidą ir žiūrėti, kaip iš jo išnyksta užuojauta ir meilė. Tiesą apie Bolam ji tikriausiai

galėtų pakelti. O negalėtų pakelti žinojimo, jog jis šantažavo ne dėl jos, jog taip elgėsi ne tam, kad išsaugotų jų meilę, jog nėra jokios meilės, kurią reiktų saugoti, ir niekada nėra buvę. Žinoma, jis turėtų ją vesti. Visada suprato, kad to gali prireikti. Tik ji viena gali veiksmingai liudyti prieš jį ir tėra vienas tikras būdas užčiaupti jai burną. Tačiau nėra laiko. Savaitės gale jis planavo jau būti Paryžiuje. Dabar atrodo, kad jam neteks iškeliauti vienam. Jis mąstė greitai. Perkėlęs jos svorį ant krėslo atramos, tačiau vis dar apglėbęs ją ir įrėmęs veidą jai į skruostą, švelniai tarė:

– Klausyk, brangioji. Tu turi kai ką žinoti. Nepasakojau anksčiau, nes nenorėjau tavęs jaudinti. Aš paėmiau tuos penkiolika svarų. Velniškai kvaila, bet dabar nėra jokios prasmės nerimauti. Galbūt panelė Bolam atspėjo. Aš nežinau. Ji nieko man nesakė ir ten ne aš jai skambinau. Tačiau buvau pusrūsyje po to, kai ji jau buvo nužudyta. Palikau užpakalines duris atviras ir sugrįžau pro jas. Man nusibodo, kad tas senas kvailys Kalis užrašinėja, kada įeinu ir išeinu, lyg būčiau koks kvaištelėjęs pacientas, ir prašinėja laikraščio, vos tik pasirodau. Kodėl pats negali nusipirkti, senas nenaudėlis? Sakau, nors kartą jį apgausiu. Įėjęs pro pusrūsio duris, pamačiau, jog archyve dega šviesa, o durys praviros, tad žengiau pažiūrėti. Radau lavoną. Supratau, kad negaliu rizikuoti būti ten užkluptas, ypač jei kada nors paaiškėtų apie penkiolika svarų, taigi nieko nesakęs vėl išėjau pro užpakalines duris ir grįžau, kaip paprastai, pro priekines. Nuo to laiko laikiausi tyliai. Aš privalau, mieloji. Šios savaitės pabaigoje turiu vykti pasiimti Bolingerio stipendijos, o policija manęs neišleistų, jeigu pradėtų įtarinėti. Jei neišvyksiu dabar, daugiau niekada gyvenime nebeturėsiu tokios progos.

Bent tai buvo teisybė. Jis turi dabar išvykti. Ši mintis tapo manija. Tai ne vien pinigai, laisvė, saulė ir spalvos. Tai

galutinis pateisinimas tų skurdžių, nykių kovos ir pažeminimo metų. Kitiems dailininkams gali nesisekti dabar, bet galų gale pavykti. Bet tik ne jam.

Net ir dabar jis gali suklupti. Pasakojimas buvo neįtikinamas. Jam pačiam krito į akis jo prieštaringumas ir neįtikimumas. Tačiau buvo nuoseklus – iš bėdos. Jis nematė, kur ji galėtų jį pagauti meluojant. Be to, ji net nemėgintų. Tačiau jos reakcija jį nustebino.

– Šios savaitės pabaigoje! Nori pasakyti, jog beveik tuoj pat išvyksti į Paryžių. O kaipgi klinika... tavo darbas?

– Dėl Dievo meilės, Džene, kuriems galams man tie dalykai? Išvyksiu nepranešęs, o jie susiras ką nors kitą. Turės apsieiti be manęs.

– O aš?

– Žinoma, tu vyksti su manimi. Aš visada turėjau galvoje, jog tu vyksi. Tu tai žinojai, be abejo?

– Ne, – atsakė ji, ir jos balse jam pasigirdo didžiulis liūdesys. – Ne, niekada nežinojau.

Jis pasistengė savo pasitikintį toną atmiešti švelniu priekaištu.

– Niekada neaptarinėjau to, nes maniau, jog yra dalykų, apie kuriuos mums nėra reikalo kalbėti. Suprantu, laiko mažai, tačiau būtų lengviau, jei per ilgai čia neužsibūtum, kai esi laukiama namie. Jiems gali kilti įtarimas. Tu juk turi pasą, ar ne? Argi nekeliavai Prancūzijon su skautėmis per šias Velykas? Aš siūlau kaip galima greičiau susituokti gavus specialų leidimą, – pagaliau juk dabar turime pinigų, – ir parašyti tavo tėvams, kai tik atsidursime Paryžiuje. Tu juk nori su manim į Paryžių, ar ne, Džene?

Staiga ji suvirpėjo jo glėbyje ir jis pajuto, kaip veidą nudegino karštos jos ašaros.

– Bijojau, jog ketinai išvykti be manęs. Dienos bėgo, o tu man niekad nieko nesakei. Žinoma, noriu. Man nerūpi,

kas atsitiks, kad tik būtume kartu. Tačiau mes negalime susituokti. Niekada to nepasakojau, nes bijojau, jog supyksi, o tu niekada nieko neklausinėjai apie mane. Aš negaliu ištekėti, nes jau esu ištekėjusi.

Automobilis įsuko į Vokshol Bridž Roudą, tačiau judėjimas buvo labai didelis ir jiems teko gaišti laiką stoviniuojant. Dalglišas sėdėjo atsilošęs taip, lyg turėtų marias laiko, tačiau mintyse nesitvėrė nerimu. Šio nekantravimo jis niekuo negalėjo paaiškinti. Apsilankymo Stine nauda buvo tik teoriška. Jeigu Neglis iš tikro užsuko klinikon, greičiausiai bus jau išėjęs prieš jiems pasirodant. Dabar jis turbūt kaip tik gurkšnoja savo pintą alaus kokioje nors Pimliko alinėje. Kitoje sankryžoje šviesoforas uždarė jiems kelią, ir šitoje šimto jardų atkarpoje automobilį teko stabdyti jau trečią kartą. Staiga Martinas tarė:

– Jis vis tiek būtų pakliuvęs net ir nužudęs Bolam. Anksčiau ar vėliau ponia Fenton – ar galbūt kita auka – būtų pasirodžiusi Stine.

Dalglišas atsiliepė:

– Tačiau galėjo nepakliūti tol, kol negaus Bolingerio stipendijos. Net jeigu šantažas paaiškėtų prieš jam pasprunkant – ką galėtume įrodyti? Galų gale ką dabar galime įrodyti? Kadangi Bolam mirusi, koks prisiekusiųjų teismas galėtų tvirtai atmesti abejonę, jog ne ji pati šantažavo? Neglis tik pasakys, kad atsimena matydavęs keistą voką, adresuotą žaliu rašalu, ir kad padėdavęs jį prie vedėjos pašto. Fentonas patvirtins įsivaizdavęs, jog telefonu skambindavusi moteris. O šantažuotojai kartais susilaukia smurtinės mirties. Po ponios Fenton skambučio Neglis daugiau tuo nebeužsiimtų. Net ir tai jam padėtų. Bolam miršta, ir šantažas liaujasi. O, aš žinau visus argumentus prieš! Tačiau ką gali kas nors įrodyti?

Martinas flegmatiškai subambėjo:

– Jis pasistengs visus pergudrauti. Jie visada taip daro. Aišku, mergina yra po jo padu, vargšelė. Jeigu ji laikysis savo parodymų, jog jis nebuvęs vienas pakankamai ilgai, kad būtų spėjęs paskambinti Bolam...

– Ir dar kaip laikysis, seržante.

– Esu beveik įsitikinęs, jog jis nežino apie jos vyrą. Jeigu ji atrodys pavojinga, jis turbūt pamanys, jog gali užčiaupti jai burną vesdamas ją.

Dalglišas ramiai pasakė:

– Todėl ir turime pričiupti jį anksčiau, nei sužinos, jog negali jos vesti.

Stino durininkų kambaryje Neglis rašė laišką. Rašyti sekėsi. Sklandžios ir lygios frazės liejosi netikėtai lengvai. Verčiau mirti, negu išsiųsti tokį laišką. Būtų nepakenčiama galvoti, kad kieno nors akys gali perskaityti šį jausmingų paistalų srautą ir atpažinti, jog tai jo. Tačiau, be Dženės, laiško niekas daugiau neskaitys. Atlikęs savo paskirtį, po trisdešimties minučių jis bus įkištas į katilo pakurą, o iš šleikščiai saldžių frazių liks tiktai nemalonus prisiminimas. O kol kas galima ir pasistengti, kad atrodytų kuo įtaigiau. Buvo lengva atspėti, ką Dženė trokštų perskaityti. Jis apvertė popieriaus lapą ir rašė toliau:

„Tuo metu, kai skaitysite šį laišką, mes abu būsime Prancūzijoje. Suprantu, kad dėl to pasijusite labai nelaimingi, bet prašau tikėti manimi, kai sakau, jog negalime gyventi vienas be kito. Tvirtai žinau, jog vieną gražią dieną mes galėsime susituokti. Iki to laiko Dženė bus saugi su manimi, o aš visą gyvenimą stengsiuosi padaryti ją laimingą. Prašau jus, pasistenkite suprasti ir atleisti“.

Pabaiga gera, pamanė jis. Šiaip ar taip, Dženei patiks, o niekas kitas nepamatys. Jis pašaukė ją ir pastūmėjo lapą per stalą.

– Šitaip tiks?

Ji tylėdama perskaitė.

– Manau, taip.

– Po velnių, mažyte, kas tau nepatinka?

Jį užplūdo pyktis, kad jo rūpestingos pastangos menkai įvertintos. Tikėjosi ją nustebinsiąs ir buvo pasirengęs priimti jos karštą dėkingumą. Ji tyliai atsakė:

– Viskas patinka.

– Tada verčiau ir pati jiems parašyk. Tik ne gale. Paimk naują lapą.

Jis pastūmė jai popierių vengdamas jos žvilgsnio. Kokia gaišatis, o jis nežino, ar dar yra laiko.

– Geriau rašyk trumpai, – patarė.

Ji paėmė tušinuką, bet rašyti nė nebandė.

– Aš nežinau, ką rašyti.

– Tau ir nereikia daug aiškinti. Aš viską pasakiau.

– Taip, – ištarė ji labai liūdnai. – Tu viską pasakei.

Užgniaužęs kylantį susierzinimą, jis paliepė:

– Tiesiog parašyk, jog gailiesi suteikusi jiems skausmo, tačiau negali nieko padaryti. Ką nors panašaus. Po velnių, juk iškeliauji ne į pasaulio kraštą. Jų reikalas. Jeigu norės tave pamatyti, aš jiems nekliudysiu. Nepersistenk per daug liedama jausmus. Aš lipu į viršų pataisyti tos spynos panelės Sekson kabinete. Kai sugrįšiu, atšvęsime. Yra tik alaus, tačiau šį vakarą, brangioji, tu gersi alų ir tau patiks.

Jis paėmė iš įrankių dėžės atsuktuvą ir skubiai išėjo jai nespėjus paprieštarauti. Paskutinis vaizdas buvo išgąstingos jos akys, įdėmiai žvelgiančios įkandin. Tačiau ji nepašaukė sugrįžti.

Užlipti į viršų, užsimauti gumines pirštines ir išlaužti pavojingų vaistų spintelę buvo akimirkos darbas. Durelės pasidavė siaubingai triokštelėdamos, tad kurį laiką jis stovėjo sustingęs, beveik laukdamas jos šauksmo. Tačiau ne-

išgirdo nė garso. Jis aiškiai prisiminė tą atsitikimą, kai prieš kokius šešis mėnesius vienas daktaro Begjulėjaus pacientas ėmė siautėti. Neglis padėjo jį tramdyti, o Begjulėjus iškvietė seserį, kad atneštų paraldehido. Neglis prisiminė žodžius: „Duosime su alumi. Skystis bjauraus skonio, bet aluje beveik nejuntamas. Paruoškite mišinį, sesute. Dvi drachmas į du mililitrus“.

Dženė nemėgo alaus, taigi dar labiau nepajus.

Jis greitai įsikišo į kišenę atsuktuvą ir mažą mėlyną buteliuką su paraldehidu ir tyliai išėjo pasišviesdamas kelią žibintuvėliu. Visos užuolaidos užtrauktos, tačiau svarbu, kad būtų matyti kuo mažiau šviesos. Jam reikia mažiausiai dar pusvalandžio.

Jam taip greitai vėl pasirodžius, ji nustebusi pakėlė akis. Jis užėjo jai už nugaros ir pabučiavo į sprandą.

– Atleisk, meilute, man nereikėjo tavęs palikti. Buvau pamiršęs, kad galėjai nervintis. Šiaip ar taip, spyna gali palaukti. Kaip sekasi rašyti?

Ji kyštelėjo jam lapelį. Jis pasisuko į ją nugara ir ėmė tyčia lėtai skaityti tą keletą rūpestingai išvedžiotų eilučių. Sėkmė jo neapleido. Tai buvo dailiausias ir įtikimiausias savižudės laiškelis, koks kadą nors buvo skaitytas koronerio teisme. Jis nebūtų padiktavęs nieko geresnio. Neglis pajuto tokį susijaudinimo ir pasitikėjimo antplūdį, kokį jausdavo tada, kai sekdavosi tapyti. Dabar niekas jam nesukliudys. Dženė buvo parašiusi:

„Negaliu apsakyti, kaip man skaudu dėl to, ką padariau. Aš neturėjau pasirinkimo. Jaučiuosi tokia laiminga ir viskas būtų puiku, jeigu nežinočiau, kad palieku jus nusiminusius. Tačiau man tai vienintelė ir geriausia išeitis. Būkit geri, pasistenkite suprasti. Myliu jus labai labai. Dženė“.

Jis vėl padėjo laišką ant stalo ir nuėjo įpilti alaus; jo veiksmus slėpė atviros bufeto durelės. Siaube, kaip tas šlamštas

dvokia! Jis skubiai pripylė putojančio šviesiojo alaus ir pakvietė ją.

– Ar tu laiminga?

– Juk žinai, kad taip.

– Tada išgerkime už tai. Už mus, mieloji.

– Už mus.

Ji susiraukė skysčiui palietus lūpas. Neglis nusijuokė.

– Atrodai, lyg gertum nuodus. Trenk iš karto, mergaite. Štai taip!

Jis išsižiojo ir vienu mauku ištuštino stiklinę. Ji šiek tiek nusipurtė juokdamasi ir dideliais gurkšniais išgėrė savo alų. Jis paėmė iš jos tuščią stiklinę ir apkabino ją. Šaltomis it kompresas rankomis ji pakibo jam ant kaklo. Išsilaisvindamas jis patraukė ją žemyn į krėslą šalia savęs. Po to apsikabinę jie nuslydo ir atsigulė ant kilimėlio priešais viryklę. Šviesą jis buvo išjungęs, ir jos veide atsispindėjo karšta raudona dujų liepsna, tarsi ji gulėtų saulėkaitoje. Dujų šnypštimas buvo vienintelis garsas kambario tyloje.

Jis nutraukė pagalvėlę nuo vieno krėslo ir pakišo jai po galva. Tik vieną pagalvėlę; antroji buvo skirta kam kitam. Ji tilps dujinės viryklės apačioje. Mažiau tikėtina, kad ji pabus, jeigu tame trumpame paskutiniame kelyje iš nesąmoningos būsenos į mirtį jis įtaisys ją patogiai. Apkabino ją kaire ranka, ir juodu nesikalbėdami gulėjo tvirtai apsikabinę. Staiga ji pasisuko veidu į jį ir jis pajuto jos drėgną ir slidų it žuvis liežuvį skverbiantis jam tarp dantų. Jos akys ir dujų šviesoje juoduojantys vyzdžiai apsiblausė iš geismo. „Mylimasis, – sušnibždėjo ji. – Mylimasis". Velnias, pagalvojo jis, tik ne tai. Jis negali dabar su ja mylėtis. Tai ją nuramintų, tačiau neįmanoma. Nėra laiko. Be to, policijos patologas tikriausiai galėtų nustatyti, kuriuo laiku moteriai šitai atsitikę. Jis pirmą kartą su palengvėjimu prisiminė jos įkyrią maniją saugotis ir sušnibždėjo: „Negali-

me, brangioji. Aš neturiu nieko pasiėmęs. Dabar mums negalima rizikuoti“.

Ji suniurnėjo nenoriai paklusdama ir prisiglaudė prie jo, užkėlusi kairę koją jam ant šlaunų. Ji gulėjo sunki ir nejudri, tačiau jis nesiryžo nei pajudėti, nei prakalbėti, kad nenutrauktų to klastingo grimzdimo į alpulį. Dabar ji kvėpavo giliau – jam į kairę ausį, karštai ir erzinamai. Dieve, kiek dar tai užtruks! Jis įsiklausė užgniaužęs kvapą. Staiga ji šnarpštelėjo it patenkintas gyvulys. Po savo ranka jis jautė pasikeitusį jos kvėpavimo ritmą. Beveik fiziškai buvo galima pajusti atsileidžiant įtempimą, kai jos kūnas suglebo. Ji užmigo.

Geriau duoti jai dar kelias minutes, pamanė jis. Delsti nėra kada, tačiau jis nesiryžo skubėti. Svarbu, kad ant jos kūno neliktų mėlynių, ir jis žinojo negalįs leisti grumtynių. Tačiau kelio atgal nebėra. Jeigu ji pabustų ir pasipriešintų, vis tiek turėtų ją įveikti.

Taigi jis laukė gulėdamas taip ramiai, jog juos abu buvo galima palaikyti negyvėliais, sustingusiais paskutiniame stilizuotame glėbyje. Po kurio laiko jis atsargiai pasikėlė ant dešinės alkūnės ir pažvelgė į ją. Jos veidas buvo išraudęs, burna prasižiojusi, po putnios viršutinės lūpos lankeliu baltavo vaikiški dantys. Jis užuodė iš burnos paraldehido kvapą. Akimirką stebėjo ją: ilgas šviesias blakstienas, antakių lankus ir šešėlius po plačiais skruostikauliais. Keista, kad jis niekada netapė jos veido. Tačiau dabar per vėlu apie tai galvoti.

Atsargiai nešdamas ją per kambarį prie juodų dujinės orkaitės žiočių, jis šnabždėjo:

– Viskas gerai, Džene, mieloji. Tai tik aš. Tau bus patogiau. Viskas gerai, mieloji.

Tačiau šitaip jis labiau ramino save patį.

Plačioje senoviškoje orkaitėje buvo daug vietos net ir

įkišus pagalvėlę. Orkaitės dugnas buvo tik keli coliai nuo grindų. Užčiuopdamas aštrius jos mentikaulius, jis atsargiai kilstelėjo merginą. Kai jos galva visa atsigulė ant pagalvėlės, jis patikrino, ar neuždengė dujų degiklių. Galva šiek tiek pasviro į šalį, ir pravira, drėgna ir bejėgė it kūdikio burna atsidūrė kaip tik virš jų, pasirengusi įkvėpti mirtį. Ištraukus rankas iš po jos kūno, ji lengvai atsiduso, lyg pagaliau pasijutusi patogiai.

Paskutinį kartą jis pažvelgė į ją patenkintas savo rankų darbu.

Dabar reikia paskubėti. Užčiuopęs kišenėje gumines pirštines, ėmė vaikščioti po kambarį fantastiškai greitai, žengdamas lengvais žingsniais ir tolydžio paviršutiniškai kvėptelėdamas, tartum daugiau nebegalėtų pakęsti savo paties alsavimo. Savižudės raštelis gulėjo ant stalo. Jis paėmė kaltą ir atsargiai apspaudė jį dešine jos ranka taip, kad delnas apglėbtų blizgantį kotą, o smiliaus galiukas liestų geležtę. Ar taip būtų jį laikiusi? Panašiai. Kaltą padėjo ant savižudės raštelio.

Po to išplovė savo stiklinę, pastatė ją atgal į bufetą, o pašluostę palaikė prieš dujų liepsną, kol išdžiūvo drėgna dėmė. Tada užsuko ugnį. Čia nebuvo reikalo rūpintis dėl pirštų atspaudų. Nežinia, kada paskutinį kartą viskas liesta. Jis šiek tiek padvejojo dėl buteliuko su paraldehidu ir dėl Dženės stiklinės, tačiau nutarė palikti juos ant stalo šalia raštelio ir kalto. Tikriausiai ji išgertų sėdėdama prie stalo, po to nueitų prie viryklės, pajutusi, kad jau ima miegas. Jis nutrynė nuo buteliuko savo pirštų atspaudus ir apgniaužė buteliuką kaire jos ranka, o dešiniosios nykštį ir smilių prispaudė prie kamštuko. Buvo baugoka ją liesti, tačiau dabar ji giliai miegojo. Jos ranka buvo labai šilta ir suglebusi lyg be kaulų. Tas gležnas bejėgiškumas ir bevalis, nesąmoningas prisilietimas jam kėlė pasibjaurėjimą. Jis lengviau atsi-

duso pamašiai padaręs su stikline ir alaus buteliu. Dabar tik dar vieną kartą reikės prie jos prisiliesti.

Užbaigdamas jis paėmė savo laišką, rašytą Pridžiams, pirštines ir sumetė į pakurą. Beliko atsukti dujų čiaupą. Jis buvo viryklės dešinėje pusėje, lengvai pasiekiamas jos gležna dešine ranka. Jis pakėlė tą ranką, jos smiliumi ir nykščiu suspaudė čiaupo rankenėlę ir pasuko. Pasigirdo tylus tekančių dujų šnypštimas. Kažin, ar ilgai tai užtruks, pamanė jis. Tikriausiai neilgai? Galbūt tik kelias minutes. Jis užgesino šviesą ir išėjo uždarydamas paskui save duris.

Tik tada atsiminė priekinių durų raktus. Jie turi būti aptikti pas ją. Širdį sugniaužė šaltis įsivaizdavus, kokia lemtinga galėjo būti ši vienintelė klaida. Jis vėl grįžo į kambarį pasišviesdamas žibintuvėliu. Ištraukęs iš kišenės raktus ir sulaikęs kvėpavimą, kad neįkvėptų dujų, įdėjo juos į kairįjį jos delną. Dar nepasiekęs durų išgirdo Tigerio kniaukimą. Katinas tikriausiai miegojo po bufetu. Jis iš lėto apėjo aplink kūną, letenėle atsargiai kepštelėjo merginai dešinę pėdą. Neglis pajuto nebegalįs daugiau prie jos artintis.

– Eikš, Tigeri, – sušnibždėjo jis. – Eikš, vyruti.

Katinas pažvelgė į jį savo didelėmis gintaro spalvos akimis – atrodė, kad ramiai, neskubėdamas svarsto. Po to tingiai nuėjo per kambarį prie durų. Neglis kaire pėda užkabino jam už minkšto pilvo ir vienu greitu judesiu iškėlė katiną pro duris.

– Eik iš čia, prakeiktas kvaily. Juk nenori vienu ypu prarasti visų savo devynių gyvybių? Ta smarvė mirtina.

Jis uždarė duris, o katinas, ūmiai atkutęs, šovė į tamsą.

Nedegdamas šviesos, Neglis susirado užpakalines duris, apgraibomis užčiuopė sklendes ir atsidūrė lauke. Sustojo nugara į duris, norėdamas įsitikinti, ar nieko nėra skersgatvėlyje už namo. Dabar, kai viskas buvo baigta, pajuto įtampą. Kakta ir delnai prakaituoti, kvėpuoti sunku. Jis giliai

įtraukė drėgno ir palaimingai gaivaus nakties oro. Pro netirštą, panašesnį į blausią ūkaną rūką skersgatvėlio gale it geltona dėmė tamsoje mirgėjo žibintas. Tas mirgėjimas vos už keturiasdešimties jardų reiškė išsigelbėjimą. Bet nelauktai jis pasirodė nepasiekiamas. Tarsi žvėris iš savo urvo, jis išgąstingai žvelgė į tą kerintį, bet pavojingą švyturį, įsakydamas kojoms judėti. Tačiau jos neklausė. Susigūžęs prieangio tamsoje ir nugara prisispaudęs prie durų, grūmėsi su paniška baime. Pagaliau kam taip skubėti. Po akimirkos jis paliks šį menką prieglobstį ir pereis skersgatvėlį. Tada teliks apeiti aikštę iš kitos pusės ir laukti, kol pasirodys koks atsitiktinis praeivis, kuris galės paliudyti jį bergždžiai beldus į priekines duris. Net ir žodžiai, kuriuos pasakys, jau buvo sugalvoti. „Ten mano mergina. Manau, ji viduj, tačiau nenori atidaryti. Ji buvo su manimi šią pavakarę, o kai išėjo, pastebėjau, kad dingo mano raktai. Ji ir elgėsi keistai. Geriau iškvieskite policininką. Aš išdaušiu šį langą“.

Po to išdaužto stiklo žvangesys, šuolis į pusrūsį ir proga vėl užsklęsti užpakalines duris, kol nepasigirdo įkandin atskubančių žingsnių. Blogiausia pasibaigė. Toliau viskas bus taip paprasta. Iki dešimtos valandos kūnas bus išvežtas, klinika ištuštėjusi. Tada jis padarys baigiamąjį ėjimą. Tačiau ne dabar. Dar ne.

Eismas krantinėje beveik visiškai sustojo. Atrodo, prie „Savojos“ viešbučio vyksta kažkokia ceremonija. Dalglišas netikėtai paklausė:

– Klinikos, be abejo, dabar niekas nesaugo?

– Ne, pone. Atsimenate, šį rytą paklausiau, ar nereikėtų paskirti ten žmogaus, bet atsakėte, jog nereikia.

– Atsimenu.

– Pagaliau, pone, atrodė nelabai būtina. Patalpas esame kruopščiai apžiūrėję, be to, neturime laisvų žmonių.

– Žinau, Martinai, – irzliai atšovė Dalglišas. – Tiesiog nuostabu, kad ir aš taip pat pamaniau.

Automobilį teko vėl sustabdyti. Dalglišas iškišo galvą pro langą.

– Ką, po galais, jie ten daro?

– Manau, daro, ką gali, pone.

– Tai ir liūdniausia. Eime, seržante! Išlipk! Likusį kelią nueisime pėsti. Turbūt esu prakeiktas kvailys, tačiau kai pasieksime kliniką, patikrinsime abejas duris. Tu užpakalines.

Gal Martinas ir nustebo, bet ne jo būdui buvo parodyti. Seniui, rodos, kažkas užėjo. Neglis tikriausiai grįžo į savo butą, o klinika užrakinta ir tuščia. Sėlindami prie tuščio pastato, juodu atrodys lyg porelė kvailių. Tačiau gana greitai jie viską sužinos. Jis uoliai stengėsi neatsilikti nuo inspektoriaus.

Neglis nesuvokė, kiek laiko kiūtojo prie durų susirietęs beveik dvilinkas ir šnopuodamas lyg žvėris. Tačiau po kurio laiko aprimo, kojos atgijo. Jis vogčiomis pajudėjo pirmyn, perlipo turėklus ir pasileido skersgatvėliu. Ėjo lyg robotas, sustingusios rankos pritrauktos, akys užmerktos. Staiga išgirdo žingsnius. Atvėręs akis pamatė žibinto šviesoje išryškėjusią pažįstamą stambią figūrą. Lėtai, nepermaldaujamai ji artėjo per miglą. Širdis smarkiai suspurdo krūtinėje, po to ėmė daužytis tokiu netvarkingu ritmu, jog drebėjo visas kūnas. Kojos mirtinai apsunko ir atšalo sustabdydamos pirmą lemtingą impulsą pabėgti. Tačiau bent protas veikė. Kol gali galvoti, tol yra vilties. Jis gudresnis už juos. Jei pavyks, jiems net į galvą neateis įeiti į kliniką. Kodėl turėtų ateiti? Šiuo metu ji tikrai jau bus mirusi! Mirus Dženei, jie galės įtarinėti ką tik panorės. Niekada nieko neįrodys.

Žibintuvėlis švystelėjo tiesiai jam į veidą. Ramus, niekuo neišsiskiriąs balsas tarė:

– Labas vakaras, jaunuoli. Mes tikėjomės tave susitikti. Ateini ar išeini?

Neglis neatsiliepė. Jis išsišiepė dirbtine šypsena. Galėjo tik spėti, kaip dabar atrodo toje ryškioje šviesoje: panašus į kaukolę, burna pražiota iš baimės, akys išsprogusios.

Tada pajuto, kaip kažkas nedrąsiai pasitrynė į kojas. Policininkas pasilenkė ir pakėlė katiną. Pajutęs tos didžiulės rankos šilumą, katinas ėmė murkti iš pasitenkinimo.

– Taigi čia Tigeris. Tu išleidai jį lauk? Judu išėjote kartu.

Tada jie abu iškart viską suprato, ir jų žvilgsniai susitiko. Nuo sušilusio katino kailiuko į juos padvelkė silpnas, bet aiškus dujų kvapas.

Kitą pusvalandį Neglis praleido padrikame triukšmo ir akinamų šviesų sūkuryje, jame nepaprastai aiškiai išryškėjo keli gyvieji paveikslai, kurie įsirėžė jam į atmintį visam likusiam gyvenimui. Jis neįsiminė, kaip seržantas tempė jį atgal per plieninius turėklus, įsiminė tik gniaužtą, tvirtai, ligi nutirpimo užveržusį ranką, ir karštą gergždžiantį Martino alsavimą jam į ausį. Buvo trenksmas ir liūdnas pratisas sudužusių stiklų žvangėjimas, kai kažkas išgrūdo durininkų kambarėlio langus, šaižus švilpuko garsas, netvarkingas klinikos laiptais bėgančių kojų trepsėjimas, ryškus lempų spindesys. Viename iš gyvųjų paveikslų Dalglišas buvo palinkęs prie merginos kūno, jo plačiai it grobuonies išžiota burna, prisispaudusi jai prie burnos, pūtė į plaučius orą. Abu kūnai atrodė apsikabinę begėdiškose grumtynėse, tarsi mirusioji būtų prievartaujama. Neglis nieko nekalbėjo. Jis beveik nieko nesuvokė, tiktai instinktyviai suprato, kad nieko neturi sakyti. Stiprių rankų priremtas prie sienos, lyg užburtas žiūrėjo į karštligiškai judančius Dalglišo pečius ir jau-

tė, kaip akyse tvenkiasi ašaros. Enidė Bolam mirė ir Dženė mirė, o jis dabar toks pavargęs, beviltiškai pavargęs. Jis nenorėjo jos žudyti. Tai Bolam užtraukė jam visus vargus ir žmogžudystės pavojus. Ji ir Dženė, abidvi nepaliko jam jokio pasirinkimo. Ir jis neteko Dženės. Dženė mirė. Suvokus visą niekšiškumą ir nedorumą to, ką buvo priverstas padaryti, jam pagailo savęs, ir jis nesidrovėjo ašarų, šilta srovele tekančių per veidą.

Kambarys staiga prisipildė žmonių. Daugiausia uniformuotų vyrų, vienas jų buvo storulis lyg iš Holbeino paveikslo, mažutėmis kiaulės akutėmis, lėtų judesių. Šnypštė deguonis, murmėjo besitariantys balsai. Po to jie atsargiai ir vikriai užkėlė ant neštuvų į raudoną antklodę suvyniotą kūną, kuris sūpavosi į šalis policininkų pakeltas. Kodėl jie neša ją taip atsargiai? Juk ji nebejaučia kratymo.

Kol Dženė nebuvo išnešta, Dalglišas nieko nekalbėjo. Po to tarė nežiūrėdamas į Neglį:

– Gerai, seržante. Gabenk jį į skyrių. Ten galėsime išklausyti, ką jis papasakos.

Neglio lūpos sukrutėjo. Jos buvo tokios sausos, jis tarėsi girdįs, kaip jos skeldėja. Praėjo kelios sekundės, kol prasiveržė žodžiai, po to jų niekas nebebūtų sustabdęs. Kruopščiai surepetuotas pasakojimas išsiliejo atviru neįtikinamų žodžių srautu:

– Nėra ko pasakoti. Ji atėjo pas mane, ir mes kartu praleidome vakarą. Turėjau pasakyti jai, jog ketinu išvažiuoti be jos. Ji labai paėmė į širdį, o kai išėjo, pasigedau klinikos raktų. Supratau, jog ji labai susijaudinusi, todėl pamaniau, jog reikėtų ją pasekti. Ant stalo guli raštelis. Ji paliko raštelį. Pamačiau ją mirusią, niekuo negalėjau padėti, todėl išėjau. Nenorėjau būti įpainiotas į tą dalyką. Turiu galvoti apie Bolingerio stipendiją. Prastai atrodytų, jei būčiau įpainiotas į savižudybės bylą.

Dalglišas tarė:

– Kol kas geriau nieko nebesakykite. Tačiau turėsite sugalvoti ką nors geresnio. Matot, mes iš jos ką kita sužinojome. Ji paliko ne vien tik tą raštelį ant stalo.

Iš krūtinės kišenėlės tyčia lėtai jis ištraukė nedidelį sulankstytą lapelį ir prikišo jį prie paklaikusių, iš baimės sustiklėjusių Neglio akių.

– Jeigu judu šį vakarą buvote bute, tai kaip paaiškinsite šį raštelį, kurį radome po jūsų durų belstuku?

Tiktai tada Neglį apėmė kartus nusivylimas: jis aiškiai suprato, jog mirusioji, tokia bejėgė ir tokia paniekinta, galų gale vis tiek paliudijo prieš jį. Instinktyviai siekė raštelio, bet atitraukė ranką. Dalglišas vėl įsikišo raštelį į kišenėlę. Atidžiai stebėdamas Neglį, jis pasakė:

– Taigi atlėkėte čia susirūpinęs jos saugumu? Koks jaudinantis vaizdas! Tada norėčiau jus nuraminti. Ji gyvens.

– Ji mirė, – niūriai burbtelėjo Neglis. – Nusižudė.

– Išvežama ji jau kvėpavo. Jeigu viskas bus gerai, rytoj ji galės papasakoti, kas atsitiko. Ir ne vien tai, kas čia atsitiko šį vakarą. Šio to paklausime ir apie panelės Bolam nužudymą.

Neglis piktai nusikvatojo:

– Bolam nužudymą! Šito jūs man niekada nesuversite! Mulkiai nelaimingi, tuoj aš jums pasakysiu, kodėl. Todėl, kad aš jos nežudžiau! Tad pirmyn, jeigu norite apsikvailinti! Aš jūsų nelaikysiu. Tačiau įspėju. Jei būsiu suimtas už Bolam nužudymą, padarysiu taip, kad iš jūsų šaipysis visi šalies laikraščiai.

Jis atkišo Dalglišui riešus.

– Drąsiau, inspektoriau! Suimk ir apkaltink mane. Kas gi kliudo tai padaryti? Labai gudriai padirbėjai, ar ne? Net per daug gudriai, prakeiktas pasipūtęs faraone!

– Aš jūsų nekaltinu, – atsakė Dalglišas. – Aš prašau jus vykti policijos valdybon, atsakyti į keletą klausimų ir išdėstyti viską, ką žinote. Jeigu jums reikalingas advokatas, turite teisę jį pasikviesti.

– Būtinai pasikviesiu. Tačiau tik ne dabar. Man neskubu, inspektoriau. Matote, aš laukiu svečio. Susitarėme susitikti čia dešimtą, o dabar beveik tiek ir yra. Turiu pasakyti, jog tikėjomės būti vieni, ir aš nemanau, kad mano svečiui bus labai malonu jus matyti. Tačiau jeigu norite susitikti su panelės Bolam žudiku, jums reikėtų paslankioti aplinkui. Ilgai neužtruks. Asmuo, kurio laukiu, išmokytas nevėluoti.

Visa baimė staiga tarsi išnyko. Didelės rudos akys vėl tapo neišraiškingos lyg du tamsūs duburiai ir tik juoduose vyzdžiuose švietė kažkas gyva. Martinas, vis dar suspaudęs Negliui rankas, pajuto raumenis vėl įsitempiant ir suvokė sugrįžtant jo pasitikėjimą savimi. Tačiau niekam nespėjus prašnekti, visi išgirdo žingsnius. Įėjęs pro pusrūsio duris, kažkas žengė koridoriumi.

Dalglišas vienu tyliu šuoliu prišoko prie durų ir sustingo. Nedrąsūs, neryžtingi žingsniai nutilo anapus durų. Trys poros akių atidžiai stebėjo, kaip durų rankena pasisuko iš pradžių dešinėn, po to kairėn. Balsas tyliai pašaukė:

– Negli! Ar esi, Negli? Atidaryk.

Akimirksniu Dalglišas žengė į šalį ir staigiai trūktelėdamas atidarė duris. Liekna figūra nevalingai žengtelėjo pirmyn po ryškia fluorescentinių lempų šviesa. Didžiulės pilkos akys išsiplėtė ir žvelgė tai į vieną, tai į kitą veidą – nieko nesuprantančio vaiko akys. Šniurkščiodama ji staigiu judesiu prispaudė rankinuką prie krūtinės lyg kūdikį. Išsiveržęs iš Martino gniaužtų, Neglis išplėšė rankinuką ir sviedė Dalglišui. Jis nukrito detektyvui tiesiai į rankas, pigus plastmasinis daiktelis. Neglis stengėsi kalbėti ramiai, tačiau balse skambėjo susijaudinimas ir džiugesys.

– Pažvelkite vidun, inspektoriau. Ten yra viskas. Pasakysiu, ką ten rasite. Pasirašytą prisipažinimą dėl Enidės Bolam nužudymo ir šimtą svarų banknotais, pirmąją įmoką už mano tylėjimą. – Jis atsigręžė į savo viešnią. – Atleisk, mergyte. Šitaip nenorėjau. Buvau visiškai pasiryžęs tylėti apie tai, ką mačiau, tačiau nuo penktadienio vakaro daug kas pasikeitė. Man užtenka savo paties bėdų, bet žmogžudystės niekas man neprikabins. Mūsų mažytis sandėris nutrūko.

Tačiau Merjona Bolam jau gulėjo be sąmonės.

Po dviejų mėnesių magistrato teismas apkaltino Merjoną Greisę Bolam nužudžius savo pusseserę. Permainingas ruduo užleido vietą žiemai, ir Dalglišas vienas ėjo į valdybą, gaubiamas pilkos dangaus antklodės, vos išlaikančios susikaupusio sniego svorį. Jau krito pirmosios drėgnos snaigės, greitai ištirpdamos ant veido. Jo viršininko kabinete degė šviesa, o užtrauktos užuolaidos užstojo žibančią atspindžiais upę, šviesų vėrinį išilgai krantinės ir visą šaltos žiemos popietės inertiškumą. Dalglišas trumpai pranešė rezultatus. Skyriaus komisaras išklausė tylėdamas, po to tarė:

– Manau, bus bandoma įrodyti ribotą pakaltinamumą. Kaip laikosi mergina?

– Visiškai ramiai, tartum vaikas, kuris žino buvęs neklusnus, o dabar stengiasi elgtis kuo geriau, tikėdamasis, jog suaugę pažiūrės į tai pro pirštus. Man atrodo, ji nejaučia jokios ypatingos kaltės, išskyrus įprastą moterišką kaltę, kad buvo užklupta.

– Ši byla buvo visiškai nesudėtinga, – tarė komisaras. – Aiškus įtariamasis, aiškus nusikaltimo motyvas.

– Man, matyt, per daug aiškus, – su kartėliu tarė Dalglišas. – Jeigu ši byla manęs nepagydys nuo puikybės, nieko nebus. Jeigu būčiau kreipęs daugiau dėmesio į akivaiz-

džius dalykus, būčiau galėjęs pasidomėti, kodėl ji sugrįžo į namus Retingerio gatvėje tik po vienuoliktos valandos, kai televizija baigia laidas. Be abejo, ji su Negliu tarėsi dėl mokesčio. Turbūt juodu susitiko Sent Džeimso parke. Jis iškart suprato savo šansą, kai įėjo į archyvą ir rado ją palinkusią prie pusseserės lavono. Tikriausiai užklupo ją anksčiau, negu ji išgirdo jį įeinant. Ėmėsi toliau tvarkytis su jam įprastu veiklumu. Žinoma, tai jis taip rūpestingai padėjo ant lavono amuletą. Kaip tik ta aplinkybė ir suklaidino mane. Aš kažkaip negalėjau įsivaizduoti, kad Merjona Bolam dar taip išniekintų nužudytąją. Žinoma, nusikaltimas buvo aiškus. Ji beveik nebandė jo maskuoti. Gumines pirštines, kurias mūvėjo, subruko atgal į uniformos kišenę. Nužudymo įrankiai, kuriuos ji pasirinko, buvo pirmi pasitaikę po ranka. Ji nebandė versti kaltės kam nors kitam. Net nebandė gudrauti. Maždaug dvylika minučių po šeštos ji paskambino į raštinę ir paprašė Neglį dar neiti skalbinių; jis negalėjo susilaikyti nepamelavęs apie tą skambutį, dėl to, beje, ėmė dar labiau gudrauti. Po to ji paskambino pusseserei. Negalėjo būti visiškai tikra, kad Enidė ateis viena, o dingstis turėjo būti rimta, todėl ji išmėtė ant grindų aplankus. Po to archyve laukė savo aukos: rankoje amuletas, uniformos kišenėje kaltas. Jai nepasisekė, kad Neglis, išsiuntęs paštą, sugrįžo į kliniką slapčia. Jis buvo nugirdęs panelės Bolam pokalbį su Valdybos sekretoriumi ir norėjo pačiupti Fentono ligos istoriją. Atrodė, jog bus saugiau įmesti ją į krosnies pakurą pusrūsyje. Susidūrimas su žmogžudyste privertė jį pakeisti savo planą, ir jis neteko galimybės paimti ligos istoriją, kai lavonas buvo aptiktas, o archyvas užantspauduotas. Seselė Bolam, be abejo, negalėjo pasirinkti kito laiko. Trečiadienio vakare ji sužinojo, jog Enidė ketina pakeisti testamentą. Penktadienį buvo artimiausias vakaras, kai vyksta LSD sean-

sas ir kai pusrūsis yra jos žinioje. Ji negalėjo veikti anksčiau – ir nedrįso veikti vėliau.

– Negliui žmogžudystė buvo labai paranki, – tarė šefas. – Tu negali priekaištauti sau, kam skyrei visą dėmesį Negliui. Bet jeigu tau taip patinka gailėtis savęs, neleisk man gadinti tau to malonumo.

– Galbūt ir paranki, tačiau nebūtina, – atšovė Dalglišas. – O kodėl jam reikėjo žudyti Bolam? Vienintelis jo tikslas, išskyrus lengvai pelnomus pinigus, buvo pasiimti Bolingerio stipendiją ir ramiai iškeliauti į Europą. Jam turėjo būti aišku, kad Fentono šantažu jį būtų sunku apkaltinti, net jeigu Valdybos sekretorius nuspręstų kreiptis į policiją. Tiesą pasakius, vis dar neturime pakankamai įkalčių jam apkaltinti. Tačiau žmogžudystė visai kas kita. Kiekvienas, įsipainiojęs į žmogžudystės bylą, gali tikėtis, kad bus suardyti jo planai. Net ir nekaltam nėra lengva atsikratyti to nešvaraus šleifo. Nužudyti Bolam jam reiškė tik didesnį pavojų savo planams. Tačiau nužudyti Pridi – visiškai kitas reikalas. Taip jis galėjo vienu ypu išsaugoti savo alibi, atsikratyti nereikalingos naštos ir suteikti sau viltį vesti beveik trisdešimties tūkstančių svarų paveldėtoją. Jis suprato, jog turėtų mažai šansų vesti Merjoną Bolam, jeigu ji sužinotų, kad Pridi buvo jo meilužė. Juk ne veltui ji buvo Enidės Bolam pusseserė.

– Tačiau mes bent pričiupome jį, kaip žmogžudystės bendrininką, ir tai leis kuriam laikui įkišti jį į kalėjimą, – tarė komisaras. – Aš nesigailiu, kad Fentonai išvengs kankynės liudyti teisme. Tačiau abejoju, ar mums pavyks apkaltinti jį pasikėsinimu nužudyti – nebent Pridi apsigalvotų. Jeigu ji užsispirs palaikyti jo versiją, nieko nepešime.

– Ji neapsigalvos, pone, – su kartėliu pasakė Dalglišas. – Žinoma, Neglis nenori jos ir matyti, tačiau tai nieko nereiškia. Ji galvoja vien tik apie būsimą gyvenimą kartu, kai jis išeis į laisvę. Ir pasigailėk jos, Dieve, kai jis išeis.

Skyriaus komisaras visu savo įspūdingu svoriu irzliai pasimuistė krėsle, užvertė bylos aplanką ir pastūmė jį per stalą Dalglišui.

– Nei tu, nei kas nors kitas nieko negali padaryti. Ji yra iš tokių moterų, kurios pačios lenda į pražūtį. Tarp kitko, į mane kreipėsi tas dailininkas, Sagas. Tai bent keistą supratimą apie juridines procedūras turi šie žmonės! Paaiškinau jam, jog dabar nuo mūsų niekas nepriklauso, ir nukreipiau jį kur reikia. Jis nori apmokėti Neglio gynybą, kaip tau patinka! Sako, jeigu mes padarysime klaidą, pasaulis neteks nuostabaus talento.

– Ir šiaip neteks, – atšovė Dalglišas ir pridūrė tarsi pats sau: – Man tiktai įdomu, kokį talentą reikėtų turėti menininkui, kad jis leistų jam išsisukti nuo atsakomybės už tokį nusikaltimą kaip Neglio. Mikelandželo? Velaskeso? Rembranto?

– Na, gerai, – linksmai tarė skyriaus komisaras. – Mes nebūtume policininkai, jeigu uždavinėtume sau tokius klausimus.

Dalglišui grįžus kabinetan, seržantas Martinas padėjo laikraščius. Jam užteko tik vieno žvilgsnio į šefo veidą, kad vangiai tartų: „Labanakt, pone“ ir išeitų. Buvo situacijų, kurių vengti jo nesudėtingai prigimčiai atrodė būsiant apdairiau. Vos tik paskui jį užsidarė durys, suskambo telefonas. Skambino ponia Šorthauz.

– Sveiki! – sušuko ji. – Ar čia jūs? Velniškai sunku jums prisiskambinti. Mačiau jus šiandien teisme. Nors nemanau, jog mane pastebėjote. Kaip gyvuojate?

– Ačiū, gerai, ponia Šorthauz.

– Kažin, ar daugiau besusitiksime, tad, pamaniau, paskambinsiu jums palinkėti viso labo ir papasakoti naujienų. Gražūs dalykai vyksta klinikoje, galiu pasakyti. Pirmiausia –

išeina panelė Sekson. Dabar dirbs nenormalių vaikų namuose šiaurinėje miesto dalyje. Jie priklauso Raudonajam Kryžiui. Frensė eina dirbti į vienuolyną! Niekas Stine anksčiau taip nedarydavo.

Dalglišas atsakė labai galįs tuo patikėti.

– Panelė Pridi perkelta į vieną iš Valdybai priklausančių ftiziatrijos klinikų. Ponas Loderis mano, jog darbo vietos pakeitimas išeis jai į naudą. Ji žiauriai susipyko su tėvais ir dabar gyvena išsinuomojusi butą Kilberne. Tačiau jūs, be abejo, žinote. Ponia Bolam išsikėlė į brangią privačią kliniką netoli Vortingo. Žinoma, viskas už jai tekusią pusseserės Enidės pinigų dalį. Kvaišelė. Stebiuosi, kaip ji prisivertė paliesti bent pensą iš tos dalies.

Dalglišas nesistebėjo, tačiau to nepasakė. Ponia Šorthauz toliau dėstė:

– O dabar apie daktarą Steinerį. Jis veda savo žmoną.

– Ką pasakėte, ponia Šorthauz?

– Nagi, antrąkart veda. Labai jau netikėtai sugalvojo. Buvo išsiskyrę, o dabar tuokiasi iš naujo. Ką apie tai manote?

Dalglišas pareiškė, jog svarbu, ką apie tai mano pats daktaras Steineris.

– O, jis patenkintas lyg šuo nauju antkakliu. O tai, ką jis laimi, ir yra antkaklis, jei norit žinoti. Eina gandas, jog Regiono taryba kliniką gali uždaryti, visus darbuotojus perkelti dirbti į ligoninės ambulatorinį skyrių. Na, nieko nuostabaus! Pirma nudūrimas, po to nuodijimas dujomis, o dabar žmogžudystės byla teisme. Iš tiesų nemalonu. Daktaras Itridžas sako, jog tai atbaido pacientus, tačiau nepastebėjau, kad taip būtų. Nuo praėjusio spalio žmonių beveik padvigubėjo. Panelei Bolam būtų malonu. Ji visada rūpinosi statistika. Žinokite, yra tokių, kurie sako, jog mes nebūtume turėję tos bėdos su Negliu ir Pridi, jeigu iš pat pradžių būtumėt ėjęs teisingu keliu. Juk beveik pataikėt. Tačiau štai

ką pasakysiu – jūs padarėte visa, kas įmanoma, ir beveik nieko nepagadinot.

Beveik nieko nepagadinot! Štai kaip apibūdinama nesėkmė, su kartėliu pamanė Dalglišas, padėjęs ragelį. Net ir be komisaro moralizavimo užteko to gaižaus, širdį draskančio gailesčio sau pačiam. Martino taktiškumas, Emės Šorthauz užuojauta. Kad atsikratytų to jį apnikusio nusiminimo, reikia atsikvėpti nuo nusikaltimų ir mirties, reikia bent vieną vakarą pasitraukti iš šantažo ir žmogžudystės šešėlio. Jam toptelėjo mintis, jog geriausia būtų pavakarieniauti su Debora Risko. Bent vieną rūpestį pakeistų kitu, pamanė jis, ironiškai šyptelėdamas. Padėjo ranką ant telefono ragelio ir tuojau pat sudvejojo – pabudo įsisenėjęs atsargumas ir neryžtingumas. Net nebuvo tikras, ar ji panorės kalbėtis apie tai biure, savo darbovietėje pas Herną ir Ilingvortą. Tada prisiminė, kaip ji atrodė praėjusį kartą, kai jie matėsi, ir pakėlė ragelį. Juk gali ir be įžanginės liguistos savianalizės ramiai pavakarieniauti su žavia moterimi. Kvietimas neįpareigos jo niekam atsakingesniam, nei apmokėti sąskaitą ir pasirūpinti, kad vakaras būtų jai malonus. Be to, žmogus turi teisę skambinti savo leidėjams.

James, P. D.
Ja 289 Noras žudyti: romanas/P. D. James; iš anglų kalbos vertė Antanas Šernius. – Vilnius: Alma littera, 2002. – 246 p. – (Byla Nr. 002)

ISBN 9986-02-950-3

Įvykus žmogžudystei, visi brangios Stino psichiatrijos klinikos darbuotojai bando žaisti seklius, bet susekti žudiką pavedama Adamui Dalglišui iš Skotland Jardo (nuolatiniam visų P. D. James romanų detektyvui).

Kritikų nuomone, P. D. James šiuo metu bene geriausia detektyvo žanro autorė.

UDK 820-3

P. D. James

Noras žudyti

Romanas

Iš anglų kalbos vertė
Antanas Šernius

Redaktorė Zita Marienė
Dailininkas Jokūbas Jacovskis
Korektorė Auksė Žiūkienė
Techninė redaktorė Birutė Tolvaišienė
Kompiuteriu maketavo Zita Pikturnienė

SL 412. Užsakymas 549
Išleido leidykla „Alma littera", A. Juozapavičiaus g. 6/2, 2005 Vilnius
Interneto svetainė: www.almali.lt
Spaudė spaustuvė AB „Vilspa", Viršuliškių skg. 80, 2056 Vilnius

IR
SUDĖTINGIAUSIAS
BYLAS
IŠNARPLIOJA:

Alanas Pinkertonas, Šerlokas Holmsas, Erkiulis Puaro, Mis Marpl, Komisaras Megrė, Nestoras Burma, Adamas Dalglišas, Tomas Linlis, Veksfordas, Erikas Vinteris

Bylą Nr. 002 tiria detektyvas Dalglišas!

Bylos Nr. 00 ...

P. D. JAMES
Šioks toks teisingumas

P. D. JAMES
Noras žudyti

P. D. JAMES
Nekaltas kraujas

RUTH RENDELL
Pamergė

HENNING MANKELL
Penktoji moteris

MARGARET MILLAR
Buvo ir nebėr

MARGARET MILLAR
Gali rytojui užsakyti man karstą

MINETTE WALTERS
Skulptorė

. . . Ji rašo angeliškai. Veikėjai ryškūs. Nuotaika įtikinamai šiurpi. Ir visa tai pasiekiama nė kiek nesulėtinant tempo ir nesumažinant įdomaus siužeto įtampos . . .

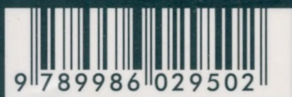
MARCEL BERLINS, THE TIMES

. . . P. D. James – nuostabi rašytoja. Ne vienas yra bandęs gelbėti detektyvą ištraukiant jį iš žanro rėmų. Tačiau ji pareiškė, jog tie rėmai jai tinka, netgi padeda. Ir detektyvo rėmuose ji moka būti rimta romanistė. Jai tat stebėtinai pavyko . . .

RUTH RENDELL, HARPERS & QUEEN

noras žudyti – trečiasis anglų detektyvų karalienės romanas lietuvių kalba. Detektyvas Adamas Dalglišas iš Skotland Jardo ir vėl tiria sudėtingą bylą.

… Iš pirmo žvilgsnio Stino psichiatrijos klinika, viena žymiausių Londono klinikų, – tikras profesinio meistriškumo ir padorumo pavyzdys. Tiktai tada, kai jos vedėja buvo rasta su kaltu širdyje ir kraupiu mediniu stabu rankose, ėmė aiškėti siaubinga tiesa: ši klinika – sprogstamasis psichiatrijos, sekso ir narkotikų mišinys; joje gydytojai ir seselės kartais didesni nelaimėliai nei jų pacientai, o vedėjos nužudymas nėra froidiškas atsitiktinumas nusikaltimų labirinte…

ISBN 9986-02-950-3